
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗІНА
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
ТА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ
ІНОЗЕМНИХ МОВ
У ДОСЛІДЖЕННЯХ СТУДЕНТІВ**

Випуск 11

Частина 1

А–К

Харків 2015

УДК 81 (082)

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради факультету іноземних мов Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (протокол № 6 від 19 червня 2015 р.)

Редакційна колегія

Відповідальні редактори:

Пасинок В.Г. (проф., декан факультету іноземних мов),

Оніщенко Н.А. (доц., заст. декана)

Безугла Л.Р. (проф.)

Самохіна В.О. (проф.)

Бондаренко Є.В. (доц.)

Солошук Л.В. (проф.)

Криворучко С.К. (проф.)

Шевченко І.С. (проф.)

Морозова О.І. (проф.)

Черновол-Ткаченко О.О. (доц.)

Тарасова С.О. (*відповідальний секретар*)

Актуальні проблеми сучасної лінгвістики та методики навчання іноземних мов в дослідженнях студентів: збірник статей. – Вип. 11, Ч. 1. – Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. – 200 с.

ISBN 978-966-285-240-0

До збірника увійшли студентські статті, які досліджують проблеми семантики та прагматики мовних одиниць, особливості міжкультурної комунікації, концепти та їх дискурсивні реалізації, комунікативні стратегії в дискурсі, питання перекладу мовних одиниць, аспекти творів зарубіжної літератури, а також навчання іноземних мов у середніх та вищих навчальних закладах.

Адреса редакційної колегії:

61022, м. Харків-22, майдан Свободи, 4,

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,

факультет іноземних мов,

тел. (057) 707-53-43

ISBN 978-966-285-240-0

© Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна, 2015

СПОСОБЫ ПЕРЕВОДА ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ С НАИМЕНОВАНИЯМИ ЕДЫ

Андреева Н.И. (Белгородская область,
Алексеевка, Россия)

Научный руководитель:
канд. филол. наук, доц. Афанасьева О.В.

Андреева Н.И. Способы перевода фразеологизмов с наименованиями еды. В данной статье автор рассматривает различные способы передачи значения английских фразеологизмов с наименованиями еды на русский язык, а также особенности отражения менталитета двух народов посредством фразеологизмов; приводит анализ происхождения некоторых идиом в обоих языках с целью более подробного изучения их значений.

Ключевые слова: авторские фразеологизмы, безэквивалентные фразеологизмы, идиома, фразеологизм, фразеологические аналоги, этимология.

Андреева Н.І. Засоби перекладу фразеологізмів з найменуванням їжі. У цій статті автор розглядає різні засоби передачі значення англійських фразеологізмів з найменуванням їжі російською мовою, а також засоби відображення менталітету двох народів через фразеологізми. Наводить аналіз походження деяких ідіом в обох мовах з метою більш докладного вивчення їхніх значень.

Ключові слова: авторські фразеологізми, безеквівалентні фразеологізми, етимологія, ідіома, фразеологізм, фразеологічні аналоги.

Andreyeva N.I. Means of translation the phraseological units denoting “Food”. The article deals with different ways of rendering the English phraseological units denoting “Food” into Russian and the ways the two nations’ mentality is expressed in phraseology. The author also gives etymological analysis of some idioms in both languages for the purpose of studying their meaning in a more proper way.

Key words: author’s phraseological units, etymology, idiom, phraseological unit, phraseological analogue, phraseological units with no direct equivalents in other languages.

Актуальность настоящего исследования состоит в необходимости дальнейшего изучения ФЕ с наименованиями еды, так как в этом семантическом поле существует множество слов, являющихся компонентами фразеологизмов, и каждое из них несет особый смысл и оттенок. Объектом исследования являются английские и русские идиомы с наименованиями еды. Предмет исследования: процесс формирования фразеологических значений в английском и русском языках. Перспективой

работы является дальнейшее использование изученных подходов к анализу этимологии идиом.

Как русский, так и английский язык имеют вековую историю. В процессе развития сформировалось большое количество выражений, которые образно и кратко передают отношение говорящего к различным жизненным ситуациям. Данные лексические единицы отличаются от слов или свободных словосочетаний, так как имеют более конкретное, чем у слов, значение, а также их компоненты неразделимы без потери смысла, чего нельзя сказать о свободных словосочетаниях.

С развитием лингвистики возникла необходимость систематизировать эти устойчивые выражения, которые получили название фразеологизмов. Так возник предмет новой науки – фразеологии, выделившейся из лексикологии. В данной области лингвистики работали многие ученые, такие как Ш. Балли, В.В. Виноградов, Б.А. Ларин, А.В. Кунин, Н.Н. Амосова и др.

Для правильного понимания значения ФЕ необходимо также знать ситуацию, ассоциирующейся у носителей языка с данной ФЕ. Во фразеологизмах отражается история народа и его языка. Римское господство в Британии принесло с собой античную культуру. Идиомы с наименованиями еды в данном случае встречаются как в английском, так и в русском языках, такие как *forbidden fruit* – запретный плод, *daily bread* – хлеб насущный, *salt of the earth* – соль земли [2, с. 35].

Такие ФЕ со временем превращаются в народное достояние, так как в них выражены основные достижения античной культуры. Также в процессе употребления данных фразеологизмов в повседневном общении носители языка начинают связывать с ними новые ассоциации. Например, в переводе выражения *to kill the goose that lays the golden egg* – *убить курицу, несущую золотые яйца* [3, с. 57] некоторый интерес представляет тот факт, что в английском тексте присутствует слова “*goose*” – *гусь*, а в русском – «*курица*». Причина такого изменения античной басни, возможно, лежит в отличие русского быта от европейского. Рискнем предположить, что особом народном отношении к курице отразились жизненные реалии. Действительно, куроводство – одно из самых доступных, простых и доходных направлений сельского хозяйства. Другие виды домашней птицы (гуси, утки, индейки) для большинства людей они остаются диковинкой. Таким образом, в русском тексте более редкий гусь был заменен на привычную для народного сознания курицу.

В отличие ФЕ, заимствованных из классических источников, фразеологизмы, сформировавшиеся в самом языке, являются индивидуальными для каждого народа. Но и среди них есть такие, которые

выражают похожую мысль, например, *neither fish nor fowl* – ни рыба, ни мясо; *(as) cool as a cucumber* – в ус не дует, и глазом не моргнет; *teach one's grandmother to suck eggs* – яйца курицу не учат; *pie in the sky* – журавль в небе; *like two peas in a pod* – как две капли воды.

Однако, часть данных выражений могут оказаться «ложными друзьями переводчика», так как различаются в употреблении в двух языках. Например, в переводе идиомы “*neither fish nor fowl*” (*neither fish, flesh, nor good red herring*) встречается более подходящее по смыслу сочетание – ни к селу, ни к городу [5, с. 47]; в другом случае целесообразнее использовать свободное словосочетание «как неприкаянный» [6, с. 39]. Русский вариант применяется для характеристики людей, а найденные примеры из английских текстов описывают ситуацию. В одном из словарей английских идиом приводится следующее описание данного фразеологизма: “*Something or someone that does not belong to a definite group or known class; a strange person or thing; someone or something odd or hard to understand*” [18]. Лишь в одном из примеров в данном словаре под идиомой понимается человек, в двух других случаях имеется в виду предмет мебели и фильм. Таким образом, в английском языке акцент смещается с людей на внешние обстоятельства. Можно предположить, что это произошло из-за стремления англичан больше контролировать ситуацию и оценивать обстановку, нежели судить о конкретных людях.

Фразеологический аналог всегда передает значение оригинального фразеологизма в более выгодном свете. Во многих случаях он сохраняет экспрессивность, в отличие от перевода синонимичным словом. Например, при переводе выражения “*teach one's grandmother to suck eggs*” сразу напрашивается русский фразеологизм «яйца курицу не учат». Оба выражения используются тогда, когда необходимо подчеркнуть чей-либо опыт или авторитет одного участника разговора по сравнению с другим, более молодым собеседником, пытающимся давать советы.

Тем не менее, в английском языке существовало большое количество других вариантов данной ФЕ: *teach our dame to spinne*, *teach your grandame to gopen her ducks* и т. д. В настоящее время трудно установить, какие ситуации способствовали тому, что именно вариант “*to suck eggs*” вошел в обиход и стал популярным, поэтому выяснить этимологию данного выражения достаточно трудно [7, с. 139]

Можно предположить, что вариант с яйцом оказался более долговечным, поскольку пасхальные украшения из пустых крашеных яиц были популярны, и только люди старшего возраста могли их делать искусно и аккуратно, не сломав скорлупу. По мнению других, именно бабушки раньше ели яйца сырыми, так как у них уже не было зубов. Как бы то ни было, слово “egg” само по себе несло глубокий смысл. Оно является

воплощением жизни, и многие народы связывали с яйцом разные мифы. В ранних мифах яйцо, как и солнце, считалось источником жизни, и даже сам желток был символом солнца. В христианские времена в Европе яйцо было символом воскресения.

Таким образом, со словом “egg” в сознании английского народа (как и многих других) возникают более глубокие ассоциации, и существование аналога данного выражения «*яйца курицу не учат*» еще раз подтверждает этот факт. В русском языке также присутствует оттенок иронии, но больше внимания уделяется именно возрасту человека.

Различие фразеологических аналогов по составу входящих в них компонентов отражает разные ассоциации с одним и тем же словом в двух языках. Особенно четко это прослеживается в случае, если английский фразеологизм имеет аналог в русском языке (компоненты не совпадают), но при этом практически совпадающее по форме русское выражение имеет совершенно иной смысл. Например, идиома “*as cool as a cucumber*” переводится как «*и глазом не моргнет*» [12, с. 22], а также «*как ни в чем не бывало*» [13, с. 278]. Что касается ассоциации со словом «огурец» в русском языке, то в данном случае больше подходит значение свежести, бодрости, нежели спокойствия. Выражение «*как огурчик*» точно передаёт данный смысл. Корень данного оттенка значения, возможно, уходит во времена заимствования самого слова «огурец» в русский язык. Оно было заимствовано из древнегреческого языка в середине XIII века. Древние греки употребляли в пищу плоды огурца неспелыми, отсюда и его название. Когда огурцы были завезены на территорию современной России, за ними сохранилось их изначальное название и способ употребления [20]. И до сих пор огурец в русском сознании ассоциируется со свежестью, молодостью.

Итак, различие ассоциаций со словами “*cucumber*” в английском языке и «огурец» в русском, выразившееся во фразеологизмах “*as cool as a cucumber*” и «*бодрый, как огурчик*» объясняется разным восприятием. В английском сознании отражается лишь внешний признак (осязание), а в русском – внутреннее содержание (способ употребления, вкус).

Большинство фразеологизмов в двух языках не имеют ни эквивалентов, ни аналогов. Наиболее частыми способами перевода безэквивалентных ФЕ являются калька и описательный перевод с использованием слов в буквальном значении, например, *have bigger fish to fry* может переводиться как «*охотиться за более крупной рыбой*» (калька с английского) или «*выйти на что-то большее*» [11, с. 130] в зависимости от контекста.

Примечательно то, что именно с рыбой (а не с цыпленком или индейкой) у англичан связано представление о «более важном деле».

Традицию жарить рыбу в кляре привезли в Лондон в начале XVI века изгнанные из Португалии и Испании евреи. Разумеется, в Англии и до этого готовили рыбу, но – на гриле. Как известно, при таком способе жарки удобнее использовать большие куски, так как объем еды за короткое время получится больше, чем если нанизывать на те же шампуры маленькие кусочки, которых надолго не хватит [17]. Тем не менее, жареная рыба в кляре, а также жареная картошка (еще одно заимствованное блюдо), приобрели популярность и стали считаться первым фаст-фудом. Под фразой “*fish and chips*” подразумевается, во-первых, быстрый способ перекусить, во-вторых, неотъемлемая составляющая обеда, и, в-третьих, недорогая еда [1, с. 85]. Таким образом, рыба до сих пор имеет большое значение в жизни англичан.

Что касается русского языка, то для описания какого-либо «важного дела» употребляется крылатая фраза, появившаяся совсем недавно после показа фильма «Небесный тихоход», которая также означает более важное дело: «Первым делом – первым делом самолеты, ну а девушки – а девушки потом». Это выражение показывает несравнимую значимость военной службы по отношению к личной жизни.

У выражения *finger in the pie (have a finger in the pie)* встречается много вариантов описательного перевода – *не упустить чего-либо* [10, с. 74]; *чьё-либо участие* [8, с. 49]; *вмешиваться во всё* [13, с. 159], а также буквальный перевод – *those with their fingers in many corporate pies – чьи руки запущены в пироги многих корпораций* [14, с. 83], который в данном случае слишком чужд русскому языку.

Что касается поиска аналога в русском языке, к варианту “*to have a finger in many pies*” подходит простонародное выражение «*в каждой бочке затычка*». Оно употребляется в языке для описания людей, которые везде проявляют инициативу, пытаются всё успеть, даже в тех случаях, когда их никто об этом не просит.

Раньше вино хранили, в основном, в деревянных бочках. Чтобы сохранить жидкость в бочке максимально надежно от протеканий, каждой бочке необходимо было подобрать затычку индивидуально, чтобы она сидела в ней как влитая. Если же затычка подходит к каждой бочке одинаково хорошо, то это уже какая-то совершенно уникальная затычка, каких в принципе не существует [19]. Таким образом, из русского фразеологизма видно, что пытаться вмешаться в каждое дело – занятие бессмысленное, невозможно всё делать одинаково хорошо, прилагая максимум усилий во много дел сразу. Чаще всего, получается только видимость бурной деятельности.

Итак, в английском варианте присутствует как отрицательная коннотация (во всё вмешиваться), так и положительная (быть

разносторонним, не упустить выгоду). Скорее всего, изначально выражение не несло в себе отрицательный смысл, означая лишь «*проникнуть в самую суть*» (если попробовать пирог пальцем, в образовавшейся воронке станет видно сразу все его слои). А с развитием предпринимательства идиома “*to have a finger in many pies*” лишь подчеркнула то, что ради собственной выгоды нужно пытаться овладеть разными видами деятельности и извлечь из каждого из них наибольшую прибыль. В обществе поощряются яркие индивидуальности, которые, невзирая на то, что кому-то помешают или могут доставить неудобства, идут к своей цели, достигают её и тут же ставят новую.

В русском выражении «*в каждой бочке затычка*» присутствует только отрицательная оценка. Об этом свидетельствуют и другие поговорки: «*кто за всё берется, тому ничего не дается*», «*где родился, там и сошёлся*». Попытки овладеть всеми видами деятельности рассматриваются как вмешательство в чужие дела и препятствие для нормальной работы других людей, что часто осуждается.

В некоторых ситуациях при переводе безэквивалентных ФЕ есть возможность употребить русские устойчивые словосочетания, передающие одно из значений полисемичных фразеологизмов, например, *a bad egg – не по зубам* [15, с. 153], *a good egg – парень хоть куда* [9, с. 238]; *a fine kettle of fish – вот так дела* [16, с. 90]; *hot potato – с пылу – с жару* [16, с. 116].

Как правило, и описательные конструкции, и фразеологизмы способны выразить безэквивалентные ФЕ в более узком смысле, зато фразеологизм-перевод сохраняет стилистическую окраску. Наконец, авторские фразеологизмы, несмотря на возможные недостатки, представляются самым лучшим способом передачи значения и коннотации, особенно если переводчик имеет дело с родным языком, так как, зная его особенности, он может подобрать максимально точные и яркие слова для передачи фразеологизма в контексте, и использовать при этом некоторые из них в переносном значении, например, *eat humble pie – проглотить горькую пилюлю* [4, с. 36].

Таким образом, знание фразеологизмов помогает понять менталитет народа. Следует отметить, что в данной работе рассмотрены далеко не все фразеологизмы и устойчивые словосочетания, содержащие наименования еды. Дальнейшее исследование других фразеологизмов позволит раскрыть дополнительные представления о характере двух разных народов. Используемые в данной работе подходы к изучению этимологии идиом могут быть использованы при анализе других устойчивых словосочетаний, что определяет его ценность для дальнейших исследований в области фразеологии.

Литература

1. Мерзлякова Е. О. О семантике иконических знаков baked beans, pudding, roast beef, fish and chips / Е. О. Мерзлякова // Вестник ТГПУ. – 2006. – Выпуск 4 (55).
2. Эльянова Н.М. Крылатые слова, их происхождение и значение: пособие для студентов педагогических институтов (на английском языке) / Н.М. Эльянова. – СПб, 2001. – 209 с.
3. Albert J. Red herrings and white elephants / J. Albert. – London : Metro Books, 2004. – 263 p.
4. Cornwell B. Sharpe's Escape / B.Cornwell. – New York : Harper Collins Publishers, 2004. – 91 p.
5. Coward N. Blithe Spirit, Hay Fever, Private Lives: Three Plays / N.Coward. – 1st Vintage International Ed edition, 1999. – 256 p.
6. Cronin A. J. Song of Sixpence / A. J. Cronin. – New English Library, 1996. – 255 p.
7. Flavell R. Dictionary of Idioms and their Origins / R. Flavell, L. Flavell London. – Kyle Cathie Ltd, 2002. – 222 p.
8. Galsworthy J. Caravan the Assembled Tales of John Galsworthy / Galsworthy J. – William Heinemann Ltd., 1928. – 58 p.
9. Galsworthy J. The Forsyte Saga Volume Three / J. Galsworthy. – Penguin, 2001. – 805 p.
10. Joyce J. Ulysses / J. Joyce. – Vintage International, 1990. – 783 p.
11. Maberry J. Dragon's factory / J. Maberry. – St. Martin's Griffin, 1 edition, 2010. – 496 p.
12. Mackenzie C. Hunting the Fairies / C. Mackenzie. – Penguin, 1977. – 313 p.
13. Maugham W.S. Complete Short Stories / W.S.Maugham. – Doubleday and Company, 1952. – 955 p.
14. Perlo V. The Empire of High Finance / V.Perlo. – New York, International Publishers, 1957. – 351 p.
15. Sayers D.L. Whose Body? / D.L. Sayers. – Dover Publications, 2009. – 144 p.
16. Weber D. Storm From the Shadows / D.Weber. – Baen, Reprint edition, 2010. – 1096 p.
17. Закин С. Лондон от и до: рыба новой волны / Закин С. – Режим доступа : http://guide.travel.ru/united_kingdom/83849.html
18. Идиомы английского языка : словарь. – Режим доступа : <http://www.english-easy.info/idioms/>
19. Познавательный портал YZNAI-КА : фразеологизмы. – Режим доступа : <http://yznai-ka.ru/publ/>
20. Семенов А.В. Этимологический словарь русского языка / А.В.Семенов. – Режим доступа : <http://enc-dic.com/semenov/Ogurec-1274.html>

ВИКОРИСТАННЯ АВТЕНТИЧНИХ ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ПРАКТИЧНОЇ ГРАМАТИКИ

Бабаєва А.Г. (Харків)

Науковий керівник:

канд. філол. наук, доц. Чорновол-Ткаченко О.О.

Бабаєва А.Г. Використання автентичних відеоматеріалів на заняттях з практичної граматики. У статті розглядається значення інноваційних методів викладання іноземних мов із використанням відеозаписів як найбільш ефективних з усіх автентичних матеріалів та критерії, за якими їх слід обирати з метою покращення учбового процесу при навчанні граматики англійської мови студентів англійського відділення II курсу факультетів іноземних мов.

Ключові слова: автентичні матеріали, відеозаписи, відеоматеріали, інноваційні методи, практична граматика.

Бабаева А.Г. Использование автентичных материалов на занятиях по практической грамматике. В статье рассматривается значение инновационных методов преподавания иностранных языков с использованием видеозаписей как наиболее эффективных из всех автентичных материалов и критерии, согласно которым нужно их выбирать с целью улучшения учебного процесса при изучении грамматики английского языка студентами английского отделения II курса факультетов иностранных языков.

Ключевые слова: автентичные материалы, видеозаписи, видеоматериалы, инновационные методы, практическая грамматика.

Babaieva A.H. Applying authentic materials on the lessons of practical grammar. The paper considers significance of innovative methods while teaching foreign languages with the help of videos as the most effective authentic materials and the criteria, according to which these materials should be selected in order to improve the academic process of studying practical grammar by the second-year students of the English department of Schools of Foreign Languages.

Key words: authentic materials, innovative methods, practical grammar, video materials, videos.

В історії методики викладання іноземних мов завжди існувала низка проблем, пов'язаних із шляхами вивчення мови. В умовах постійного інтенсивного розвитку передових сучасних технологій виникає багато різноманітних засобів та шляхів оволодіння англійською мовою, які базуються не тільки на доробках вітчизняних методистів, але й на розроблених методиках закордонних країн. Протягом багатьох років вчені-методисти розробляють нові підходи до викладання іноземної мови,

---

і одними з найуспішніших з них є інноваційні методи із використанням автентичних матеріалів. У наш час використання автентичних матеріалів є дуже актуальним, адже воно орієнтовано на реальне спілкування та на використання лінгвістичних конструкцій і граматичних правил, що вживаються носіями мови. Крім того, використання автентичних матеріалів ще не зазнало свого повного масштабу в нашій країні, адже сучасна система освіти ще не розробила конкретних методик навчання та теоретичної бази на основі автентичних матеріалів, які були б ефективними в процесі навчання учнів вищих навчальних закладів, що власне і складає актуальність нашого дослідження. Об'єктом дослідження є процес використання автентичних матеріалів на заняттях з англійської мови. Предмет дослідження становить методика формування граматичної компетенції за допомогою автентичних матеріалів.

Метою роботи є теоретично обґрунтувати необхідність використання автентичних матеріалів на уроках англійської мови.

За всю історію людства була розроблена величезна кількість навчальних методів. Але постає проблема визначення, який же метод навчання є найбільш ефективним. З роками, традиційні методи викладання іноземної мови відходять на другий план, адже виникають нові, інноваційні методи, які застосовують автентичні матеріали в процесі навчання.

Сьогодні існує декілька підходів до визначення сутності поняття *автентичні матеріали*. Кричевська К.С. надає таке визначення автентичним матеріалам: це справжні літературні, фольклорні, образотворчі, музичні твори, предмети реальної дійсності, такі, як одяг, меблі, посуд і їх ілюстративні зображення [3, с. 13–15]. Дослідниця виділяє матеріали повсякденного і побутового життя в самостійну групу: групу прагматичних матеріалів (оголошення, анкети-опитувальники, вивіски, етикетки, меню та рахунки, карти, рекламні проспекти з туризму, відпочинку, товарів, робочих вакансій, тощо), і вважає, що їх роль на порядок вища автентичних текстів з підручника.

Одним із найефективніших видів автентичних матеріалів є відеозаписи. Відеотехніка за останні роки зазнала ряд удосконалень і отримала поширення. У розпорядженні викладачів є DVD-програвачі, цифрові відеокамери, мультимедійні класи. Це відкриває великі перспективи і можливості використання відео на практичних заняттях. Загальновідомим є той факт, що використання відеозаписів під час практичних занять з іноземної мови сприяє індивідуалізації навчання та підвищує рівень мотивації розвитку мовленнєвої діяльності студентів. Ефективність перегляду відеоматеріалів є високою, бо вони сприяють розвитку різних типів психічної діяльності студентів та покращенню уваги та пам'яті. Крім

того, під час перегляду відеоматеріалу в навчальній аудиторії виникає атмосфера спільної пізнавальної діяльності.

Що стосується безпосереднього перегляду відеофільмів при вивченні іноземних мов, то дуже важливою є правильна розробка методики використання фрагментів художніх фільмів і додаткових матеріалів. Існує низка варіантів використання відеоматеріалів різного типу на заняттях з іноземної мови. Відео матеріали можна поділити на такі групи:

- постановочні навчальні ролики;
- музичні та рекламні відеокліпи;
- повнометражні художні фільми і телесеріали;
- відеозаписи різних виступів;
- відеопрограми для вивчення окремих аспектів мови.

Однак, для досягнення найбільшої ефективності необхідно пам'ятати про критерії, за якими слід обирати автентичні матеріали:

- застосований відеоматеріал повинен відповідати рівню знань учнів;
- наочність повинна використовуватися в міру і показувати її слід поступово і тільки у відповідний момент уроку;
- спостереження повинно бути організоване таким чином, щоб усі учні могли добре бачити демонстрований відеоматеріал;
- демонстрований відеоматеріал повинен бути точно узгоджений з досліджуваним навчальним матеріалом, відповідати тому, що вивчається.

Під час роботи з відеоматеріалами викладач може запропонувати учням велику кількість різноманітних завдань, як наприклад коротке викладення основного змісту відео фрагмента; завдання, спрямовані на пошук вивченого матеріалу; завдання, спрямовані на розвиток соціокультурних умінь; завдання на заповнення пропусків в діалозі та інші.

Згідно з діючою програмою, в Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна студентам англійського відділення II курсу факультету іноземних мов, на заняттях з практичної граматики пропонується вивчення модальних дієслів та конструкцій (Modal Verbs), умовного способу (Subjunctive Mood) та вживання артиклів (Use of Articles) в англійській мові. Зазвичай студентів вчать за загально прийнятою методикою, за підручниками В.Л. Каушанської «English Grammar», І.П. Крилової та Є.М. Гордон «Modern English Grammar», Л.О. Барміної «Learning to Use Articles». Студентам задають читати та аналізувати теоретичний матеріал, а потім на заняттях вони обговорюють цей матеріал та роблять вправи на закріплення того чи іншого граматичного явища. Але враховуючи усі вище перелічені переваги використання автентичних матеріалів, зокрема відеоматеріалів, було б влучним доповнити класичну методику викладання, запропонувавши студентам учбові відеозаписи задля закріплення або перевірки знань з тієї чи іншої теми.

Наприклад, під час вивчення основних функцій таких модальних дієслів, як *may/might, can/could, must, shall/should* та умов, за яких вони використовуються, ми запропонували студентам вправи на перевірку отриманих знань. Оскільки студенти 2 курсу факультету іноземних мов володіють достатньо високим рівнем англійської мови, ми запропонували їм перегляд повного відео файлу та заповнення пропусків в монолозі та в діалозі, не зупиняючи сам відео фрагмент. В якості відеофайлу можуть бути уривки з фільмів чи серіалів, або постановчі ролики. В нашому випадку ми пропонуємо студентам переглянути фрагмент серіалу «Відчайдушні домогосподарки» та постановчий ролик, відзнятий британськими студентами, та заповнити пропуски.

Після перегляду зазначених відео ми перевірили, чи правильно студенти заповнили пропуски, проаналізували, чому саме це модальне дієслово було використано та визначили функцію вживання для кожного із дієслів. Такий вид діяльності виявився дуже успішним. Адже студенти не тільки придбали досвід з використання граматичного явища, що вивчається, але й дізналися, що слова *may* та *might* можуть бути не тільки модальними дієсловами, але й утворювати різні частини мови. Такий вид роботи був не тільки корисним, а й пізнавальним для учнів.

З огляду на сказане вище можемо зробити висновок, що існує безліч нестандартних форм роботи викладача, метою яких є активізувати увагу та інтерес студентів до вивчення іноземної мови. Але метод перегляду відеоматеріалів є ефективною формою навчальної діяльності, яка не тільки активізує увагу студентів, але й сприяє вдосконаленню їх граматичних навичок, а також допомагає краще зрозуміти вивчений матеріал.

Перспективою розвитку проблематики, що обговорюється у статті, є розгляд можливостей впровадження інноваційних методів у процес академічного навчання та використання автентичних матеріалів на заняттях з практичної граматики.

Література

1. Азимов Э.Г. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Э.Г. Азимов, А.Н. Щукин. – М. : ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Гальскова Н.Д. Современная методика обучения иностранным языкам : пособие для учителя / Н.Д. Гальскова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : АРКТИ, 2003. – 192 с.
3. Кричевская К.С. Прагматические материалы, знакомящие учеников с культурой и средой обитания жителей страны изучаемого языка / К.С. Кричевская // Иностранные языки в школе. – 1996. – № 1. – С. 13–17.
4. Михайленко Т.А. Інноваційні технології у вивченні англійської мови / Т.А. Михайленко. – К. : Шк. світ, 2008. – 128 с.

---

5. Stempleski S. Video in action. Recipes for using video in language teaching / S. Stempleski, B. Tomalin. – Cambridge University Press, 1993. – 132 p.

УДК 81.111-26

**ПРОБЛЕМЫ ПЕРЕВОДА
КУЛЬТУРНО-ОБУСЛОВЛЕННЫХ
МЕЖЪЯЗЫКОВЫХ ЛАКУН**

**Бабкина Е.В. (Белгородская область,
Алексеевка, Россия)
Научный руководитель:
канд. филол. наук, доц. Афанасьева О.В.**

Бабкина Е.В. Проблемы перевода культурно-обусловленных межъязыковых лакун. В данной статье рассмотрена проблема культурной обусловленности лакун, причины их появления, основные классификации, трудности перевода и способы элиминирования. Выявлены и описаны примеры культурной обусловленности семантических лакун при сопоставлении английского и русского языков.

Ключевые слова: культура, лакуна, перевод, эквивалент, элиминирование, языковая картина мира.

Бабкина К.В. Проблеми перекладу культурно-обумовлених міжмовних лакун. У цій статті розглянуто проблему культурної обумовленості лакун, причини їхньої появи, основні класифікації, труднощі перекладу і способи елімінавання. Виявлено й описано приклади культурної обумовленості семантичних лакун при зіставленні англійської і російської мов.

Ключові слова: культура, лакуна, еквівалент, елімінавання, мовна картина світу, переклад.

Babkina E.V. The translation problems of the culture-specific interlingual lacunas. The article is concerned with the cultural conditioning of lacunas problem, causes for their emergence, the main classifications, the translation difficulties and the ways of elimination. Some examples of the semantic lacunas' cultural – conditionality are explored and described by comparing English with the Russian language.

Key words: culture, elimination, equivalent, lacuna, linguistic world-image, translation.

Современная лингвистика большое внимание уделяет изучению особенностей процесса коммуникации между людьми, исследованию влияния языка на формирование личности, национального характера,

---

изучению взаимосвязи языка и культуры и выделению факторов, которые могут препятствовать общению и взаимопониманию представителей разных народов.

Одним из важнейших следствий понимания, во время познания другой культуры, является язык. Каждый язык отражает культурное пространство, в котором живут его носители. При взаимодействии двух неродственных языков, двух непохожих культур нередко возникает непонимание, обусловленное различием в мировоззрении и социальном статусе соседствующих языковых коллективов, а при сопоставлении лексики нескольких языков можно обнаружить пробелы, белые пятна в семантике одного из языков. Такие пробелы называются лексическими лакунами и появляются в результате отсутствия эквивалента в виде слова лексеме другого языка.

Актуальность данного исследования обусловлена необходимостью дальнейшего выявления и изучения национально-культурных факторов, оказывающих влияние на процесс межкультурной коммуникации, в частности на переводческую деятельность. Объектом изучения являются англо-русские семантические лакуны, извлеченные методом сплошной выборки из одноязычных и двуязычных словарей. Предметом исследования является культурная обусловленность появления семантических лагун в английском и русском языках. Цель работы – это выявление и описание культурной-обусловленности семантических лагун в английском и русском языках.

Перспективой работы является то, что результаты могут применяться при работе со студентами-филологами, а именно использоваться на занятиях по русской и английской лексикологии, в лекционных и практических курсах по общему языкознанию, лингвокультурологии, теории перевода и теории межкультурной коммуникации.

Всем существующим языкам соответствует своя уникальная языковая картина мира. В её основе лежит национальная система концептов, которая включает как лексикализованные, так и лексически не выраженные понятия. К последней группе можно отнести лакуны, которые участвуют в мыследеятельности этнолингвистической общности, так же как и вербализованные элементы [4, с. 21].

Наиболее приемлемую, по нашему мнению, формулировку понятия «лакуна» предлагает О. А. Огурцова: «Лакуна – слово, словосочетание (как свободное, так и фразеологическое), грамматическая категория, бытующие в одном из сопоставляемых языков и не встречающиеся в другом сопоставляемом языке» [3, с. 79]. Причины появления лагун различны. В. И. Жельвис выделял следующие причины возникновения лагун в системе языка:

-
-
- концепт длительное время существует в языке в виде словосочетания;
  - новое понятие выражается в виде свободного словосочетаниями или развернутого объяснения;
  - отсутствие концепта не только в определенном языке, но и во всех культурах и языках мира;
  - понятие существует в культурах разных языков, но выражается опосредованно, с помощью других понятий [1, с. 140–141].

Многие исследователи феномена лакунарности пытались систематизировать лакуны, но ни одна из классификаций не является всеобъемлющей, никто из ученых не смог создать типологию, основывающуюся на едином принципе. Типология лакун и способы их элиминирования разрабатываются такими современными лингвистами, как Г.В. Быкова, Е.М. Верещагин, И.Ю. Марковина, З.Д. Попова, Ю.А. Сорокин, Ю.Ю. Степанов, И.А. Стернин, С.Г. Тер-Минасова и многими другими. Таким образом, выделяют следующие классификации лакун, основывающиеся на различных принципах: межъязыковые и внутриязыковые, мотивированные и немотивированные, абсолютные и относительные, родовые и видовые, номинативные, частеречные, гендерные.

Наличие разнообразных «пропусков» в языковой системе ведет к необходимости их заполнить. Переводчик сталкивается с проблемой понимания и передачи исходного смысла лексических единиц из-за временной, пространственной или социокультурной дистанции между участниками межкультурного общения [5, с. 44].

Выделяются две трудности перевода лакун. Во-первых, отсутствие эквивалента или аналога в одном из двух сопоставляемых языках из-за отсутствия концепта в системе языка или объекта в окружающей реальности. Вторая трудность заключается в передаче национальной и исторической окраски, то есть колорита, лексических единиц вместе с ее семантикой [2, с. 214].

Лакуны создают барьер в межкультурном общении из-за языковых и национально-специфических различий контактирующих культур, поэтому были разработаны разнообразные способы преодоления таких препятствий. Лингвисты назвали процесс преодоления таких препятствий в общении элиминированием лакун. Самыми распространенными способами элиминирования являются заполнение и компенсация. При заполнении чаще всего демонстрируется национально-специфический фрагмент «чужой» культуры путем сохранения «незнакомого» элемента. Компенсация снимает культурологический барьер: компонент иноязычной культуры заменяется сходным элементом культуры переводчика и реципиента. Еще одним способом элиминирования лакун

является предоставление комментариев различной глубины к элементам иноязычной культуры. В этом случае размер комментария будет зависеть от задачи автора и от культурологической дистанции между участниками коммуникации.

Для настоящего исследования наиболее интересным представляется рассмотрение лакун, принадлежащих таким тематическим группам как «Еда», «Образование» и «Профессии и занятия». Анализ фактического материала показал, что при сопоставлении английского и русского языков именно в данных сферах обнаруживается наибольшее количество культурно-обусловленных лакун. При выявлении лакун в настоящем исследовании был использован наиболее подходящий контрастивный метод, который заключается в сопоставлении лексических единиц одного языка с их соответствиями в каком-либо другом языке.

Сопоставляя лексемы русского и английского языков, относящиеся к теме «Еда», можно обнаружить межъязыковую лакунарность, которая объясняется тем, что обычаи и традиции приготовления блюд определенного этноса, особенности кулинарного искусства, сложившегося за многовековой период, проявляются в семантике языковых единиц. Например, система русского языка характеризуется наличием словосочетания «нарезать соломкой», но в английском языке существует видовые лакуны: *to julienne* – “(of vegetables) cut into thin shreds” (нарезать длинной соломкой), *to shred* – “to tear or cut into shreds” (нарезать тонкой соломкой), *to sliver* – “cut or break (something) into small, thin, narrow pieces” (резать длинными тонкими полосками) [6, с. 820, 1404, 1413]. В русском языке нет эквивалентов данным глаголам.

В английском языке есть несколько номинаций понятия «каша»:

- *Cereal* – “1. one of various types of grass that produce grains that can be eaten or are used to make flour or bread. Wheat, barley and rye are all cereals. 2. the grain produced by cereal crops. 3. food made from the grain of cereals, often eaten for breakfast with milk” [9, с. 236]. Чаще данную номинацию используют для обозначения крупяной каши или сухих завтраков в целом.

- *Porridge* – “a type of soft thick white food made by boiling oats in milk or water, eaten hot, especially for breakfast” [9, с. 1178]. Collins Cobuild Advanced Learner’s English Dictionary дает нам немного другую дефиницию: “a dish made from oatmeal or another cereal, cooked in water or milk to a thick consistency”. Таким образом, нельзя сказать, что *porridge* используется англичанами только в значении «овсяная каша», эта номинация может использоваться и для любой другой густо сваренной каши.

- *Gruel* – “a drink or thin porridge, made by boiling meal, esp. oatmeal, in

---

---

water or milk” [8, с. 658]. В прошлом слово *gruel* использовалось для обозначения жидкой каши, которую варили бедняки, поэтому само слово имеет несколько негативный эмоциональный оттенок.

В русском языке нет эквивалентов данным понятиям, есть только нейтральная номинация «каша» обозначающая «кушание из сваренной или запаренной крупы» и производные словосочетания [6, с. 270]. Таким образом, вышеперечисленные виды каши являются видовыми лакунами, которые могут быть компенсированы описанием.

В результате изучения тематической группы «Образование» был получен материал, анализ которого позволил заключить, что в русской картине мира присутствуют явления и понятия похожие на те, что существуют в английской системе образования, однако, их нельзя считать полными эквивалентами. Примером может служить английский термин “*school run*”, который не имеет номинации в русском языке. Oxford Advanced Learners Dictionary имеет следующую дефиницию: “the journey that parents make to take their children to school or to bring them home again” [9, с. 1367]. Данный концепт появился совсем недавно, в результате того, что большинство родителей привозят своих детей в школу на машине. Они паркуются на автостоянках и проезжей части, чтобы высадить или подобрать школьников в нужное время.

Причины появления подобного феномена разнообразны. Во-первых, часто оба родителя работают и не имеют возможности провозить своих детей до школы пешком или не знают других родителей, которые могли бы это сделать. Во-вторых, даже если ребенок достаточно взрослый, чтобы ходить в школу сам, подавляющее большинство родителей беспокоятся о том, что с ними может произойти что-то плохое по пути. Например, его могут похитить или сбить машина. Часто нет удобного автобусного сообщения или школа находится слишком далеко, чтобы идти туда пешком. Последнее так же стимулирует развитие *school run*. Однако в результате увеличения *school run* риск быть сбитым машиной только повышается, так как количество автомобилей рядом со школой только растет. Довольно часто родители паркуются в неположенных местах, например, на автобусных остановках. Вдобавок, *school run* является причиной огромного количества транспортных проблем в час пик по утрам, уменьшению физической активности школьников и увеличению детей с диагнозом ожирения. В Великобритании многие политики и компании используют феномен *school run* против использования машин, предлагая альтернативу в виде велосипеда или же простой прогулки.

В России феномен *school run* существует, но не имеет номинации, вследствие чего можно заключить, что данная лакуна является, межъязыковой, немотивированной, номинативной.

В итоге рассмотрения тематической группы «Профессии и занятия» можно сказать, что в системе английского языка существуют слова, обозначающие профессии, не существующие в реальности людей, говорящих на русском языке. Лакуна *locum* имеет значение «врач или священник, который временно исполняет обязанности другого во время его отсутствия». Следует отметить, что в некоторых словарях данный термин определяется как “a person who stands in temporarily for another member of the same profession, esp. for a physician, chemist, or clergyman” [8, с. 896].

Locum это сокращение латинской фразы *locum tenens* «временный, заместитель, особенно врача или приходского священника», появилось оно лишь в XX веке. Например, *locum*-доктор – врач, который работает вместо регулярного доктора, когда тот отсутствует, или когда больница не укомплектована персоналом. Сокращенная форма “*locum*” распространена так же в Австралии, Канаде, Ирландии, Малайзии, Сингапуре, Новой Зеландии, Южной Африке. В Великобритании у Государственной службы здравоохранения в среднем есть 3,500 *locum*-докторов, работающих в больницах в любой день. Таких врачей можно нанять через специальные агентства, которые в свою очередь могут быть как государственными, так и негосударственными. *Locum* также имя, данное временному иерарху в Восточной Православной церкви, например, временный заместитель Русской православной церкви.

В русском языке нет как эквивалента, так и самого понятия *locum*. Докторов, которые по какой-либо причине не могут вести практику, обычно замещают его коллеги, которые принимают «чужих» пациентов. Таким образом, *locum* это межъязыковая, мотивированная лакуна.

В итоге рассмотрения данного вопроса можно заключить, что причиной появления большинства лакун являются различия в культурах носителей двух сопоставляемых языков. В результате чего понятия могут быть либо полностью не поняты, либо недопонимаются носителями другой культуры. Таким образом, можно сказать, что национальная картина мира оказывает громадное влияние на развитие языка, а особенности культуры носителей языка обуславливают существование лакун в лексической системе языка.

Литература

1. Жельвис В.И. К вопросу о характере русских и английских лакун / В.И. Жельвис // Национально-культурная специфика речевого поведения. – М. : Наука, 1997. – С. 140–141.
2. Жельвис В.И. Опыт систематизации англо-русских лакун / В.И. Жельвис, И.Ю. Марковина // Исследование проблем речевого общения. – М. :

Наука, 1999. – 214 с. 3. Маслов Ю.С. Знаковая теория языка / Ю.С. Маслов // Вопросы общего языкознания : материалы республ. семинара препод. общ. языкозн. : Уч. зап. ЛПГУ им. Герцена. Т.–Л., 1997. – 79 с. 4. Попова З.Д. К разработке концепции языкового образа мира / З.Д. Попова, И.А. Стернин, О. Н. Чарыкова // Язык и национальное сознание : материалы науч.-практ. конф. – Воронеж, 1998. – С. 21–23. 5. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация / С. Г. Тер-Минасова. – М. : Слово, 2000. – 259 с. 6. Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка: 80 000 слов и фразеологических выражений / С.И. Ожегов, Н.Ю. Шведова / Российская академия наук. Институт русского языка имени В.В. Виноградова. – 4-е изд., доп. – М. : ООО «Издательство ЭЛИПС», 2003. – 944 с. 7. CALD – Cambridge Advanced Learners Dictionary. 3th Ed. – L. : Cambridge University Press, 2008. – 1814 с. 8. CCALED – Collins Cobuild Advanced Learner’s English Dictionary. New Digital Edition. – Glasgow : HarperCollins Publishers, 2008. – 1824 с. 9. OALD – Oxford Advanced Learner’s Dictionary. 8th Ed. – L. : Oxford University Press, 2010. – 1954 с.

УДК 811.112.2’42

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ТА ДИСКУРСИВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НІМЕЦЬКОМОВНОЇ ЗАГАДКИ

Бадан В.В. (Харків)

Науковий керівник:

канд. філол. наук, доц. Оніщенко Н.А.

Бадан В.В. Концептуальні та дискурсивні характеристики німецькомовної загадки. У статті розглянуті формально-структурна організація, природа загадки як мовленнєвого жанру, доведені її дискурсивні властивості. Стаття містить такі підтеми: Історія дослідження загадки, Формально-структурна організація і метафоричність загадки як аспекти лудичності, Загадка як мовленнєвий жанр у дискурсі. У процесі роботи зроблено висновки щодо впливу елемента лудичності у загадці на її дискурсивність і щодо метафоричних фреймів, в яких актуалізуються основні функції загадки. Робота містить 6 літературних джерел.

Ключові слова: дискурсивність, загадка, лудичність, метафора, прецедент.

Бадан В.В. Концептуальные и дискурсивные характеристики немецкоязычной загадки. в статье рассмотрены формально-структурная организация, природа загадки как речевого жанра, доказаны её дискурсивные

свойства. Статья включает такие подтемы: История исследования загадки, Формально-структурная организаци и метафоричность загадки как аспекты лудичности, Загадка как речевой жанр в дискурсе. В процессе работы сделаны выводы относительно влияния элемента лудичности в загадке на её дискурсивность и относительно метафорических фреймов, в которых актуализуются основные функции загадки. Работа включает 6 литературных источников.

Ключевые слова: дискурсивность, загадка, лудичность, метафора, прецедент.

Badan V.V. Conceptual and Discourse Features of a German Riddle. The given article addresses the formal-structural organization and the nature of the riddle as a speech genre, proofs its discursive properties. The article contains the following subtopics: History of research of riddles, Formal-structural organization and metaphorical nature of the riddle as the aspects of the game element, The riddle as a speech genre in discourse. An inference was drawn about the influence of the game element in the riddle on its discursive nature and about the metaphorical frames where the basic functions of the riddle get realized. The article contains 6 references.

Key words: discursive nature, game element, metaphor, precedent, riddle.

Актуальність нашої роботи полягає у її відповідності домінуючому в сучасних когнітивно-лінгвістичних дослідженнях дискурсивному підходу до концептуалізації та категоризації такого мовного явища як загадка. Формально-структурна організація і метафоричність загадки, зокрема такий її аспект як лудичність, ще недостатньо досліджені на даному етапі та вимагає наукової уваги вчених-лінгвістів. Об'єктом дослідження у рамках нашої роботи є німецька загадка як феномен дискурсивної природи з особливими засобами метафоричного шифрування. Предметом дослідження є текстові та дискурсивні властивості загадки.

Майже всі науковці розглядали загадку як різновид образного мовлення перш за все метафоричного. Хоча у різних країнах загадку досліджували дещо по-різному, є певна загальна тенденція вивчення цього пареміологічного жанру: більшість вчених поділяє думку про те, що загадки спочатку були лише іносказаннями, що вживалися через деяку табуїзацію певних об'єктів, явищ, яких не хотіли прямо називати. Було виведено три ситуації, у котрих удавалися до табу: ритуали, пов'язані зі смертю, обряди плодючості у сільськогосподарських циклах, згадування статевого життя [6].

В усній творчості кожного народу загадка з давніх-давен живе і постійно розвивається, активно функціонуючи. У процесі культурно-історичного розвитку людства роль загадки дедалі увиразнювалася. Але першою

і головною ціллю загадки був розвиток інтелектуальних здібностей людини, її уваги та уваги, особливо у дітей. Французький вчений Е. Роллан (E. Rolland) аналізує попередні дослідження загадок у Німеччині, Англії та у слов'янських країнах, які відбулися під впливом як національних мотивів, так і завдяки науковій зацікавленості дослідників цього жанру. Загадки грають чималу роль також у накопиченні й передачі колективного досвіду з покоління у покоління, тому вони є культурно-маркованими текстами, оскільки через призму загадки можна проникнути в образ мислення нації, а також подивитися на світ очима носіїв цієї культури. Пригаманна загадкам інакомовність, багатство образних асоціацій, смислова ємність, структурно-семантична завершеність та близькість до народного мовлення дозволяють розглядати дані мікротексти у якості репрезентантів загальної мовленнєвої системи, що ґрунтується на практиці лінгвокультурної комунікації [2].

Згідно з розповсюдженою теорією визначення згадки, вона може приймати три форми : простого запитального речення, простого розповідного речення, також складного розповідного, у яких запитання існує в імпліцитній формі. Як об'єкт пареміології, загадка представляє собою «закодування» слова, групи слів конотатуючих предмет, явища, що несуть інформацію про предмети, явища, які за своїми властивостями схожі на закодоване слово або опис характеристик, які, подібно до логічних задач, розв'язуються за допомогою дедуктивних або індуктивних умовиводів. Тобто прагматичне завдання загадки полягає в ідентифікації загаданого предметного концепту на основі суми його невіддільних, концептуальних властивостей [6].

У сучасній культурології існує численна кількість теорій, які досліджують ігровий аспект культурного буття. Проте найяскравішого звучання "*ідея гри*" отримала у голландського філософа Й. Хейзінги [1]. Ідея гри у німецьких загадках виражається наступним чином. Загадці притаманна метафоричність, що обумовлено, тим, що метафора та загадка близькі за своєю суттю. В основі метафори лежить зіставлення двох предметів або явищ, тобто метафора за своїм змістом двочлена. Але зовнішньо ця двочленність не виражена у метафорі [4].

У метафорі замовчується те, що порівнюється, називається те, з чим порівнюється. Вже на цьому рівні простежується тісний зв'язок між метафорою та загадкою. Як відзначає американський вчений М. Блек, «розуміння метафори подібне дешифруванню коду або розгадуванню загадки». Метафоричні загадки характеризуються певними структурними ознаками – їхніми основними компонентами є: ознаки відтворюваного у загадці предмета або явища (денотата загадки); ознаки відтворюючого предмета або явища (сигніфіката або тексту загадки); відношення першого

компонента до другого – відтворюваного предмета або явища до відтворюючого образу.

Щодо загадки як мовленнєвого жанру, то він формується у художньому стилі під безпосереднім впливом його стилетвірних засобів, що постають чинником «емоційно-образного впливу на читача або слухача». Вживання певних видів тропів у тих чи інших жанрах зумовлюване їхньою відповідністю специфічним особливостям цих жанрів у способі художнього відображення явищ реальної дійсності. Водночас дослідник наголошує на тому, що саме метафора є «улюбленим» стилістичним засобом жанру загадки, адже «метафора в загадках характеризує специфіку їхнього змісту і форми, складає основу їхньої стилістичної і композиційної організації, визначає самі творчі принципи художнього відображення дійсності» [5].

Існування універсальних фреймових моделей метафоричної концептуалізації беззаперечно обґрунтовується самою загальнолюдською сутністю метафори, адже вона універсальне явище в мові, вона притаманна всім мовам [3], це ключ до розуміння універсального образу світу. Окрім метафори, універсальні концепти можуть бути представлені у загадках метонімічно. За О.О.Селівановою, когнітивна природа метонімії передбачає застосування знака одного поняття на позначення іншого у межах однієї ситуації або предметної сфери, тоді як підґрунтям існування когнітивної метафори є знаки іншої предметної сфери [3].

Щодо формально-структурної організації цього жанру, то їх існує чимала кількість. Найрозповсюдженіша це наступна:

- прозаїчні загадки зі словом-відгадкою або групою таких слів
Wie sprechen die Deutschen über die Engländer?
(deutsch)

- віршовані (рифмовані) загадки, що припускають слова-відгадки, групи слів

*Wer sitzt geduldig vor dem Loch
Und fängt das kleine Tierchen doch?
(die Katze)*

- аналітичні загадки-історії, що передбачають цілу ситуацію-відповідь
*Hans' Beruf bringt es mit sich, dass er einsam ist.
(Hätte er das Licht angelassen, wäre nichts passiert)*

Осмилення загадки з огляду на формально-структурну організацію уможливує її визначення як текстового утворення, продукта когнітивно-комунікативної творчості, що передає предметно-логічну, естетичну, образну, емоційну та оцінну інформації про навколишню дійсність. З текстами міфологічної групи. Загадка має багато спільного також із лудичним, тобто ігровим текстом Х. Ізенберга. Метафоричність –

характерна властивість лудичності німецьких загадок. Метафоричні загадки характеризуються певними структурними ознаками – їхніми основними компонентами є: ознаки відтворюваного у загадці предмета або явища (денотата загадки); ознаки відтворюючого предмета або явища (сигніфіката або тексту загадки); відношення першого компонента до другого – відтворюваного предмета або явища до відтворюючого образу, тобто компонент, який вміщує ступінь схожості між предметами та явищами, а також якість самої аналогії. На основі третього, найважливішого, компонента, тобто, на основі ступеня або вида схожості між денотатом й сигніфікатом загадки, можна виділити декілька типів німецьких метафоричних загадок: ступінь схожості визначається за зовнішніми ознаками; ступінь схожості визначається за кольоровими асоціаціями; ступінь схожості визначається за внутрішньою організацією денотата та сигніфіката; ступінь схожості визначається за їхньою функцією; ступінь схожості визначається за ознакою їхньої поведінки.

Завдяки комбінації рис предметного, акціонального та посесивного фреймів, маргінальні фрейми мовленнєвого жанру загадки характеризують концепт-відгадку різнобічно, що сприяє більш продуктивному декодуванню загадки адресатом, що знову вказує на дискурсивну природу загадки.

Перспективою роботи є систематизація когнітивних характеристик дискурсу німецькомовної загадки.

Література

1. Панченко Е. Лудический эффект как проблема перевода / Е. Панченко // Накові записки [за ред. О. Семенюк]. – К. : Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка, 2012. – Вип. 104 (1) – С. 76–80.
2. Пасько Г. Мовленнєвий жанр загадки: стилістичний аспект / Пасько Г.; [редкол. : А. Загнітко (наук. ред.) та ін.]. – Донецьк : ДонПУ, 1994 – С. 202–204.
3. Пермяков Г.Л. От поговорки до сказки (Заметки по общей теории клише) / Г.Л. Пермяков. – М. : Гл. ред. вост. лит-ры Изд-ва «Наука», 1970. – 240 с.
4. Селіванова О.О. Дискурсивна природа фразеологізмів / О.О. Селіванова // Учені записки Таврійськ. нац. ун-ту ім. В.І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. – 2011. – Т. 24 (63), № 1, Ч. 2. – С. 132–136.
5. Сніховська І.Е. Прецедентні лудичні феномени як лінгвокультурно значущі утворення / І.Е. Сніховська // Вісник Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2006. – № 27. – С. 137–140.
6. Топоров В.Н. К реконструкции «загадочного прототекста» (о языке загадки) [Електронний ресурс] / В. Топоров. – Режим доступу до журн. : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Linguist/topor/rekon.php
7. Frazer

УДК 811.111'42:791

**ОБРАЗИ ЖИТТЯ НЬЮ ЙОРКУ
КІНЦЯ 1950-Х РР. – ПОЧАТКУ 1960-Х РР.
(на матеріалі ігрового фільму “Сніданок у Тіффані”)**

**Байдікова К.А. (Харків)
Науковий керівник:
канд. філол. наук, доц. Пшеничних А.М.**

Байдікова К.А. Образи життя Нью Йорку кінця 1950-х рр. – початку 1960-х рр. (на матеріалі ігрового фільму “Сніданок у Тіффані”). У статті визначаються поняття образу та образності з позиції когнітивної науки та семиотики. Досліджено і описано формування ментальних та кінематографічних образів життя великого міста, а саме, Нью Йорку, у часовій перспективі кінця 1950-х рр. – початку 1960-х рр. в ігровому кінотворі “Сніданок у Тіффані”: перші представлені аналізом у термінах схемних образів та когнітивних метафор, другі – вивченням взаємодії вербального діалогу персонажів з візуальним планом кінострічки.

Ключові слова: ігрове кіно, кінематографічний образ, когнітивна метафора, ментальний образ, образ, образність, схемний образ.

Байдікова К.А. Обrazy жизни Нью Йорка конца 1950-х гг. – начала 1960 гг. (на материале игрового фильма “Завтрак у Тиффани”). В статье определяются понятия образа и образности с позиции когнитивной науки и семиотики. Исследовано и описано формирование ментальных и кинематографических образов жизни большого города, а именно, Нью Йорка, во временной перспективе конца 1950-х гг. – начала 1960 гг. в игровом кинопроизведении “Завтрак у Тиффани”: первые представлены анализом в терминах схемных образов и когнитивных метафор, вторые – изучением взаимодействия вербального диалога персонажей с визуальным планом киноленты.

Ключевые слова: игровое кино, кинематографический образ, когнитивная метафора, ментальный образ, образ, образность, схемный образ.

Baidikova K.A. Images of New York life in the late 1950s – in the early 1960s (as presented in the live action film “Breakfast at Tiffany’s”). In the article the concepts of image and imagery from the perspective of cognitive science and semiotics are defined. Mental and cinematographic images of life in the big city, namely, New York, are studied and described from the time perspective of the late 1950s – the early 1960s as presented in the live action film “Breakfast at Tiffany’s”:

---

the former are presented by the analysis in terms of image schemas and cognitive metaphors, the latter – by studying the interaction of the characters' verbal dialogue with the visual part of the film.

Key words: cinematographic image, mental image, cognitive metaphor, image, imagery, image schema, live action film.

Об'єктом дослідження є образи життя великого міста з часової позиції кінець 1950-х рр. – початок 1960-х рр., представлені в ігровому кінотворі. Предметом вивчення статті є кінематографічне (вербально-візуальне) втілення ментальних образів життя Нью Йорку. Мета дослідження полягає у висвітленні схемних образів та когнітивних метафор, що утворюють ментальний образ життя великого міста та особливостей взаємодії вербальних засобів зі знаками інших семіотичних систем у реалізації цього образу в англomовному ігровому кінотворі.

Матеріалом дослідження слугували 200 вербальних дискурсивних фрагментів, що стосуються аспектів життя у великому місті, та відповідні їм кінематографічні сцени. Ці фрагменти дібрано методом суцільної вибірки з ігрового повнометражного фільму “Сніданок у Тіффані” (“Breakfast at Tiffany’s”, 1961), а також сценарію та транскрипту цього твору. “Сніданок у Тіффані” (Breakfast at Tiffany’s) – американський комедійний кінофільм 1961 р. Головна героїня Холлі Голайтли, яка відчуває себе спокійно тільки у магазині ювелірних виробів “Tiffany & Co.”, займається пошуком заможного чоловіка. Інший персонаж – Пол Варжак, письменник, який живе за рахунок коханки. Дуже швидко Пол і Холлі стають друзями, вони проводять вільний від коханців час разом, закохуються. Пол уходить від своєї коханки та намагається переконати Холлі бути з ним разом. Фільм закінчується хеппі-ендом, сценою поцілунку під дощем, з якої зрозуміло, що Холлі знайшла своє місце у житті поряд з Полом.

Актуальність теми дослідження обумовлюється відповідністю теми інтегративним тенденціям сучасного мовознавства, що виявляється в поєднанні когнітивного, лінгвістичного та кінематографічного ракурсів дослідження. Наукова новизна дослідження визначається тим, що в ньому вперше виокремлено ментальні образи життя великого міста та здійснено опис особливостей взаємодії вербальних та кінематографічних засобів у створенні цього образу.

Образ трактуємо у двох наступних ракурсах: з позиції семіотики та когнітивної науки. У семіотичному розумінні образ являє собою зображення ситуації за допомогою знаків, між об'єктом та зображенням встановлюються відношення іконізму, тобто подібності [6, с. 12, 69, 70; 9, с. 200–233]. В свою чергу, образність визначається як яскравість, небувальність зображення ситуації за допомогою знаків [5]. З цього

погляду, ігровий кінофільм є текстом-образом певної реальності, яка розігрується акторами під керівництвом режисера [1, с. 19, 65; 7, с. 105–106]. Такий текст не обмежується лише денотативним значенням: як вербальна мова, так і звук, рухомий образ, кінематографічні прийоми приймають участь у створенні численних конотацій, тропів.

Кінотвор у єдності його семіотичних складових слугує доступом до ментальних образів, які з позиції когнітивної науки трактуються як суб'єктивні розумові конструкти [4, с. 8–10; 17, с. 425; 18, с. 145; 19, с. 8;]. Ці конструкти формуються на основі образності, яка визначається як досвід, який отримує людина у процесі взаємодії із зовнішнім світом через органи чуття [14, с. 29–30].

Ментальний та семіотичний образи утворюється під впливом перспективи автора щодо певної ситуації, яку у дискурсивній лінгвістиці визначають як спосіб розгляду об'єкта, коли його окремі аспекти стають помітними з певної позиції суб'єкта [11, с. 199; 12, с. 9; 13, с. 1]. Життя великого міста Нью Йорк у часовій перспективі кінець 1950-х рр. – початок 1960-х рр. характеризується наступними ментальними та кінематографічними образами.

Загалом, Нью Йорку притаманна наявність меж, зовнішній та внутрішній простори, поділ внутрішнього простору на дві зони, згідно діяльності його мешканців, і певний життєвий шлях останніх. Схемний образ – це відносно проста когнітивна структура, формування якої ґрунтується на сенсорному та перцепційному пізнанні світу людиною [14, с. 29–30; 16, с. 267–268; 19, с. 3]. Концептуально місто відповідає схемному образу КОНТЕЙНЕР – ментальний конструкт, який характеризується наявністю фізичних або метафоричних меж, простору поза цими межами та простору усередині цих меж [14, с. 21–22]. На це вказують дейксихні мовні одиниці *to get moved in (New York) / переїхати до Нью Йорку, to be in New York / знаходитись у Нью Йорку*. Така концептуалізація є історично обґрунтованою: місто у прямому сенсі мало вигляд контейнера. Значущим є той факт, що всі дії “Сніданку у Тіффані” відбуваються лише в одному місті: візуально автор надає глядачам побачити тільки Нью-Йорк, хоча герої фільму згадують численні місця поза межами цього міста. У сей спосіб, не тільки вербально але і візуально накладаються межі на об'єкт.

Конструювання межі міста ґрунтується на схемних образах ВІДСУТНІСТЬ ЗАБОРОНИ, який передбачає наявність можливості виконання дії та відсутність її блокування або протидії [14, с. 47], а також схемному образі ПРИТЯГАННЯ, у якому деякий об'єкт впливає на інший об'єкт шляхом притягання його до себе [там само]. Ці образи, як правило,

---

реалізується завдяки дієсловом руху: *to run off, to leave* (for New York) / утекти, поїхати (до Нью Йорку), *not to come back* (from New York) / не повернутися (з Нью Йорку), *to be back* (to New York) / повернутися (до Нью Йорку), а також оцінній лексиці з позитивною конотацією, наприклад: (1) *Jose da Silva Pereira: Very kind of you, miss Golightly, to allow me to attend your party. I'm so interested in North American culture. I've been already of course to the Statue of Liberty and to the restaurant automatique. But this is the first time I am in a typical North American home. <...> I'm contented to stand observing the customs of your country* (Breakfast At Tiffany's 1, p.15).

На вечірці у квартирі Холлі один з гостей Хосе да Сільва Перейра розповідає про зацікавленість культурою Північної Америки, а потім – про місія, які він вже відвідав у Нью Йорку та як йому подобається бути у типовій північно-американській домівці та вивчати звичаї цієї країни. При цьому мовець використовує мовленнєві одиниці з позитивною оцінною конотацією *to be so interested in* (бути настільки зацікавленим), *to be contented to stand* (бути задоволеним залишатися), які характеризують Нью Йорк як об'єкт притягання.

З іншого боку, Нью Йорк має таку властивість, що його межі стають закритими для тих, хто вже потрапив до цього “контейнера”, тобто актуалізується схемний образ БЛОКУВАННЯ, який передбачає наявність сили, яка не дозволяє зробити певну дію, у цьому випадку, перетнути межу [14, с. 45]. На мовному рівні цей образ має втілення через використання оцінної лексики з позитивною конотацією на позначення місць куди хотіли б поїхати мешканці Нью Йорку і дієслів руху (приклад 2), а також мовних одиниць на позначення заборони (приклад 3).

(2) *Holly Golightly: I went to Mexico once. It's a wonderful place for raising horses. I saw one place near the sea that... Fred's very good with horses. Even land in Mexico costs something. And no matter what I do, there never seems to be more than a couple hundred dollars in the bank* (Breakfast At Tiffany's 1, 10).

У головної героїні Холлі Голайтлі є два об'єкта притягання, заради яких вона покинула б Нью Йорк: Мексика та Бразилія. Вона використовує мовні одиниці з позитивною оцінною конотацією для опису цих місць а також почуттів, які викликає думка переїзду до них з Нью Йорку, таких як *a wonderful place* (дивовижне місце), *land of wealth and promise* (країна багатства та обіцянок), *to be mad about* (обожнювати, сходити з розуму через), *to be utterly and divinely happy* (бути повністю та абсолютно щасливим). Проте останнє висловлювання Холлі у прикладі вище свідчить про те, що в неї ніколи (*never*) не буде можливості жити у Мексиці (схемний образ БЛОКУВАННЯ).

Рис. 1. Іноземні об'єкти у кадрі (Breakfast At Tiffany's 2)

На рівні візуальному об'єкти, які потрапляють до Нью Йорку з інших країн, одразу стають фокусом уваги камери і глядача. Наприклад, коли головна героїня Холлі збирається, щоб поїхати до Бразилії і там одружитися, вона запрошує Пола Варжака, щоб попрощатися. Її квартира сильно змінюється: на стіні з'являється плакат, який закликає їхати до Бразилії, і голова бика, а також інші елементи інтер'єру у бразильському стилі. Для зйомки іноземних об'єктів використовується великий план – кадр із зображенням голови актора або інших подібних за розміром предметів [2] (див. Рис. 1). Навіть коли іноземні об'єкти знаходяться на задньому плані, вони все одно концептуалізуються як фігура, на якій сфокусована увага. Висловлення Холлі *Really, I can't tell you how devinely happy I am* взаємодіє з візуальним планом за принципом ідентифікації [10, с. 105], тобто за новим дизайном квартири зрозуміло, чому вона така щаслива.

(3) *Paul Varjak: Never mind. You can't do that.*

Holly Golightly: Why not?

Paul Varjak: You don't understand. You're under indictment. If they catch you jumping bail, they'll lock you up and throw away the key.

Holly Golightly: Don't be ridiculous, darling. By the day after tomorrow, I'll be married to the future president of Brazil. And that'll give me diplomatic immunity or something.

Paul Varjak: I wouldn't bet on it.

Holly Golightly: What is it, darling?

Paul Varjak: I have a message for you (Breakfast At Tiffany's 1, p. 41).

У прикладі (3) Пол Варжак розповідає чому Холлі не може поїхати до Бразилії, використовуючи низку мовних одиниць зі значенням неможливості виконання дії: *cannot do that* (не можна цього зробити), *to be under indictment* (бути звинуваченим у злочині), *to catch somebody jumping bail* (піймати когось на порушенні звільнення під заставу), *to lock somebody up and throw away the key* (закрити у в'язниці та викинути ключа), *not to bet on it* (не бути таким у цьому впевненим). Крім того, його висловлення *I have a message for you* (у мене для тебе повідомлення) імплікує те, що він має листа від нареченого Холлі, який відмовляється від заручин через кримінальну справу, в яку була утягнена Холлі.

У фільмі діяльність мешканців Нью Йорку закріплена за двома зонами: зона заробітку та зона відпочинку / розваг. Головною особливістю зони заробітку є те, що праця у традиційному розумінні тут відсутня: самі розваги стають предметом споживання, який пропонують Холлі та Пол своїм "клієнтам".

Головна когнітивна метафора, суть якої полягає в перенесенні знання щодо царини-джерела на царину-мети [15, с. 5], яка характеризує дії героїв фільму у зоні заробітку – СТОСУНКИ – це ТОРГІВЛЯ. Метафора забезпечує пояснення одного концепту (СТОСУНКИ), абстрактнішого й менш освоєного, засобами іншого, конкретнішого й більш освоєного (ТОРГІВЛЯ) [8, с. 193]. Вербально метафора реалізується завдяки використанню мовних одиниць на позначення торгівлі по відношенню до людей, наприклад: *fair* (отримує у контексті подвійне значення: справедливий та ярмарок, базар), *to be generous* (бути щедрим, щедро заплатити), *an account* (рахунок у банку), *figures* (цифри), *to own, to belong* (мати, володіти, бути власністю), *rich* (багатий), *to pick up a check, to take a check* (приймати, взяти чек), *to ask for change* (просити дрібні гроші), *to give a bill* (надати рахунок), *fare* (плата), *to save money* (відкладати гроші) та ін. Як наслідок, життя персонажів набуває таких характеристик: безтурботність, невизначеність, безладдя, божевілля, та отримує опір та невдоволення з боку інших людей.

Одним з місць, де Холлі "працює", пропонуючи себе як товар споживання – це її квартира під час вечірки. Розглянемо наступні приклади:

(4) *O.J. Berman: Don't get all tense and soft. Come on in. It's a party. There's a lot of characters coming around here who aren't expected. I'll buy you a drink. You drink?* (Breakfast At Tiffany's 1, p. 11)

(5) *Paul Varjak: This is some party. Who are all these people, anyhow?*

Holly Golightly: Who knows? <...> (Breakfast At Tiffany's 1, p. 13)

Для опису присутніх вживаються слова *characters, people* (люди),

а також питання *Who are all these people, anyhow?* (У будь-якому разі, хто всі ці люди?) та *Who knows?* (Хто знає?). Це конструє присутніх на вечірці як невизначений об'єкт або МАСУ, тобто незнайомих людей. Це навряд може характеризувати цю подію як родинний обід або зустріч друзів, скоріше це соціальна подія, сцена пропозиції товару покупцям у крамниці або на базарі. Про імплікування цього смислу свідчить також використання Холлі розмовного слова *goodies* (гарні дядечки) на позначення заможних чоловіків, що прийшли на вечірку, а також висловлення, мабуть, цитати з офіційних джерел, *the ninth richest man in America under fifty* (дев'ятий у списку найзаможніших чоловіків, яким не виповнилося п'ятдесят), якою головна героїня описує присутнього Расті Тролера.

Осуд, заперечення та протест викликають ці вечірки з боку одного з мешканців будинку Містера Юніоші, який неодноразово погрожує Холлі, тобто тут в інтерпретацію нетрадиційної поведінки жінки залучається схема образу СИЛА, ЩО ПРОТИДІЄ, яка передбачає наявність зіткнення двох конфронтуючих сил [14, с. 46]. Під час усього фільму Містер Юніоші надає негативних характеристик вечіркам, використовуючи такі лексичні одиниці як *a disturbance* (порушення спокою), *to get no sleep* (не спати). Він також використовує низку мовних засобів на висловлення погрози: градацію (*I'm not only calling the police, the fire department, and New York state housing commission, and, if necessary, the board of health!*), дієслова на позначення погрози (*to a-warn, to protest*), прийменники із підсилюючим значенням (*I am definitely this time going to calling the police!*), умовний спосіб (*If you don't stop that phonograph right this minute, I'm going to call the police department.*) та ін.

Рис. 2. Сцена вечірки (Breakfast At Tiffany's 2)

Візуальний план характеризує життя як чогось невизначеного та безглузлого взаємодіє з вербальним планом за принципом координації, коли у кінофільмі присутні деталі або дії, які теж демонструють невизначеність та безглуздя (див. Рис. 3): кінокадри зображають невизначеність головних героїв у натовпі, а також дещо “оригінальні” дії персонажів, наприклад, спосіб носити годинник на носі, що також позначає і невизначеність часу.

Образ зони відпочинку є прямо протилежним зоні заробітку, головною характеристикою якого є душевний спокій. Основною метафорою, яка характеризує цю зону є СПОЖИВАННЯ – це ВІДПОЧИНОК та ЗАСПОКІЙЛИВЕ, що реалізується завдяки мовним одиницям з позитивною конотацією крамниці коштовностей “Тіффані” а з тим і споживчого способу життя: прикметників *understanding* (розуміючий), *nice* (приємний), *wonderful* (чудовий), фразового дієслова *to calm down* (заспокоювати), іменника *the quietness* (тиша), вислову *nothing (very) bad could happen in a place like this / there* (нічого (дуже) поганого не може статися у місті, такому як це / там), а також завдяки використанню мовних одиниць з негативною конотацією на позначення інших місць: *horrible* (жахливий), *to be afraid* (боятися), *to have the mean reds* (щурі на душі шкребуть).

(6) *Holly Golightly: <...> I don't even want to own anything until I find a place where me and things go together. I'm not sure where that is, but I know what it's like. It's like Tiffany's. <...> I'm crazy about Tiffany's. Listen. You know those days when you get the mean reds? <...> The mean reds are horrible. Suddenly you're afraid, and you don't know what you're afraid of. <...> When I get it, the only thing that does any good is to jump into a cab and go to Tiffany's. Calms me down right away. The quietness and the proud look. Nothing very bad could happen to you there* (Breakfast At Tiffany's 1, p. 3).

У прикладі (6) Холлі як раз характеризує “Тіффані” як те, що заспокоює, та де можна захиститися. Вона створює образний вислів *get the mean reds* на позначення тих ситуацій, коли починаєш боятися, яле не розумієш через що. У цих випадках дівчина бере таксі та вирушає до крамниці. Скоріш за все, вислів-оказіоналізм є натяком на те, що само є причиною поганого настрою дівчини: *reds* є подібним за промовою до *rats*. Саме так Холлі образно називає чоловіків, які кинули її, з якими не склалися стосунки. Крім того, *mean* характеризує чоловіків як скупих та підлих, які користуються нею.

Рис. 3. Крамниця коштовностей “Тіффані” (Breakfast At Tiffany’s 2)

Рис. 4. Сцена з друкарською машинкою (Breakfast At Tiffany’s 2)

Кінематографічні сцени координують із висловлюваннями головної героїні (див. Рис. 4). Зображення крамниці теж є протилежним відпочинку на вечірці: тут панує порядок. Дальнім планом (кадр з дуже широким ракурсом зйомки), високим кутом зйомки показується інтер’єр крамниці, де все дуже чітко організовано.

Життя персонажів, зображених у фільмі, базується на схемному образі ШЛЯХ [14, с. 115]: у фільмі представлений уривок з життєвого шляху дівчини і чоловіка, які зустрічаються і, згодом, одружуються. На цей образ накладається інший – ВІДХИЛЕННЯ [там само, с. 46]: характеризується зміною напрямку руху. Головні герої поривають з гендерними ролями, типовими для чоловіка і жінки, та вирушають до великого міста свободи,

---

щоб, зустрівшись знову, повернутися до більш стандартного життя одруженої пари. Образ відхилення від траєкторії має характеристику невизначеність, а повернення до траєкторії шляху – визначеність, що на вербальному рівні реалізується через контраст між лексико-граматичними засобами на позначення чогось невизначеного (дієслова *not to remember* / не пам'ятати, *not to know* / не знати, *to find out what somebody wants* / зрозуміти що хтось хоче, *to guess* / припускати та ін.; невизначені займенники *sometime* / коли-небудь, *someone, somebody* / хтось, хто-небудь, *something* / що-небудь, *anything* / що-небудь, *anyone* / хтось, хто-небудь, *whatever* / будь-який, *whoever* / будь-який; модальні дієслова *might, could* та прислівник *maybe* / може бути, можливо; іменники *a phony* / обман, підробка, *miss whoever-you-are* / міс хто б ти не була та ін.) або навпаки (*I want* / я хочу, *You know what's wrong with you* / ти знаєш, що з тобою не так?; *life's a fact* / життя – це факт; *that's the only chance* / це єдиний шанс та дієслова *do* для підкреслення впевненості).

(7) *Paul Varjak: I'm a writer, I guess.*

Holly Golightly: You guess? Don't you know? <...>

Holly Golightly: <...> Tell me, are you a real writer? I mean, does anybody buy what you write or publish it or anything? (Breakfast At Tiffany's 1, p. 8-9)

Коли Холлі заходить у квартиру Пола вночі через вікно, між ними відбувається діалог (7), в якому герої вживають мовні одиниці на позначення невизначеності: *to guess* / припускати, питання *are you a real writer?* / ти справжній письменник? У контексті використання цих висловів мається на увазі наступне: Пол вже давно не пише. За словами Бруно Латура, будь-який об'єкт, що змінює стан речей, ситуацію є актором. Такими об'єктом випадково, але за задумом режисера, є друкарська машинка Пола: на ній не має стрічки (див. Зобр. 4), що помічає Поллі та каже про це чоловікові. (*But there's no ribbon in it*) Тобто життя Пола Варжака на цей момент є таким же ледащим та невизначеним, як і життя Холлі.

Повернення Холлі на траєкторію шляху життя типової жінки подано у фільмі візуально: вона одягає обручку та великим планом зображен її поцілунок з Полом. Саме в цей момент дівчина здобуває ім'я, а саме Варжак, а разом з тим її життя отримує визначеність.

Отже, у висновку зазначимо, що велике місто Нью Йорк кінця 1950-х рр. – початку 1960-х рр. концептуалізується як контейнер, який має межі, зовнішній та внутрішній простори. Нью Йорку властиве притягання з подальшим блокуванням. Внутрішній простір охоплює зони заробітку та відпочинку. Зона заробітку характеризується метафорою СТОСУНКИ – це ТОРГІВЛЯ, а зона відпочинку – СПОЖИВАННЯ – це ВІДПОЧИНОК. Результатом відхилення від традиційного шляху персонажів

є невизначеність, а з поверненням на траєкторію, їх життя набуває визначеності. Кінематографічний план (візуальний, звуковий) відіграє велику роль у формуванні вищезазначених образів, у чому головну роль відіграють план зйомки, розташування камери, побудова кадру. Візуальний та вербальний плани можуть знаходитися у різних відносинах, наприклад, координації або ідентифікації. Деякі смисли актуалізуються тільки завдяки візуалізації, інші – завдяки уведенню до тексту фільму додаткових акторів – предметів, реквізиту, які змінюють стан справ, хід подій.

Перспективи розвитку поданого дослідження стосуються, у першу чергу, порівняльного аналізу образів життя великого міста з різних часових перспектив.

Література

1. Агафонова Н.А. Общая теория кино и основы анализа фильма / Н.А. Агафонова. – Минск : Тесей, 2008. – 392 с. 2. Альманах [Электронный ресурс] // Сними фильм. – Режим доступа : <http://snimifilm.com/almanakh> – Заглавие с экрана. 3. Апресян Ю.Д. Избранные труды / Ю.Д. Апресян; [2-изд., испр. и доп.]. – М. : “Восточная литература” РАН, 1995. – Т. 1. Лексическая семантика. – 364 с. 4. Витгенштейн Л. Философские работы: часть I / Л. Витгенштейн. – М. : Гнозис, 1994. – 530 с. 5. Гайдук Н.А. Образность как категория современной лингвистики: трактовки и подходы к исследованию образных средств языка / Н.А. Гайдук [Электронный ресурс], 2013. – Режим доступа : <http://centrumpl.in.ua/forum/3-16-1> – Заглавие с экрана. 6. Кракауэр З. Природа фильма. Реабилитация физической реальности / З. Кракауэр; [пер. с англ. Д.Ф. Соколовой]. – М. : Искусство, 1974. – 424 с. 7. Метц К. Проблемы денотации в художественном фильме / К. Метц // Стрoение фильма. Некоторые проблемы анализа произведений экрана : сб. ст. / [пер. Н. Разлоговой; сост. К. Разлогов]. – М. : Радуга, 1984. – С. 101–132. 8. Никитин М.В. Основания когнитивной семантики / М.В. Никитин. – СПб. : Изд-во РГПУ имени Герцена, 2003. – 277 с. 9. Пирс Ч.С. Избранные философские произведения / Ч.С. Пирс. – М. : Логос, 2000. – 448 с. 10. Солощук Л.В. Вербальні і невербальні компоненти комунікації в англomовному дискурсі : монографія / Л.В. Солощук. – Харків : Константа, 2006. – 300 с. 11. Busch-Lauer I.-A. Perspective in medical correspondence: English and German letters-to-the-editor / I.-A. Busch-Lauer // Framing and Perspectivising in Discourse / [ed. by T. Ensink, Ch. Sauer]. – Amsterdam, Philadelphia : John Benjamins Publishing Company. – 2003. – Vol. III. – P. 191-214. 12. Ensink T. Social-functional and cognitive approaches to discourse interpretation. The role of frame and perspective / T. Ensink, Ch. Sauer // Framing and Perspectivising in

---

Discourse / [ed. by T. Ensink, Ch. Sauer]. – Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. – 2003. – Vol. III. – P. 1–21. 13. Graumann C.F. Perspective and perspectivation in discourse: an introduction / C.F. Graumann, W. Kallmeyer // *Perspective and Perspectivation in Discourse* / [ed. by C.F. Graumann, W. Kallmeyer]. – Amsterdam, Philadelphia : John Benjamins Publishing Company. – 2002. – Vol. 9. – P. 1–11. 14. Johnson M. The Body in the Mind: The Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason / M. Johnson. – Chicago : University of Chicago Press, 1987. – 233 p. 15. Lakoff G. *Metaphors We Live by* / G. Lakoff, M. Johnson. – Chicago, London : The University of Chicago Press. – 1980. – 256 p. 16. Lakoff G. *Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind* / G. Lakoff. – Chicago : University of Chicago Press, 1987. – 624 p. 17. Langacker R.W. *Cognitive grammar* / R.W. Langacker // *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics* / [ed. by D. Geeraerts, H. Cuyckens]. – New York : Oxford University Press, 2007. – P. 421–462. 18. Langacker R.W. *Discourse in cognitive grammar* / R.W. Langacker // *Cognitive linguistics*. – 2001. – Vol. 12, № 2. – P. 143–188. 19. Langacker R.W. *Grammar and Conceptualization* / R.W. Langacker. – Berlin, New York : Mouton de Gruyter, 2000. – 430 p.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. *Breakfast At Tiffany's 1 – Breakfast At Tiffany's*: script [electronic resource] / [Written by G. Axelrod]. – Access: http://www.cdouloff.com/hosting/03_screenenglish/movies/breakfast_at_tiffanys/files/Script.pdf – Title from the screen, 1961. – 42 p. 2. *Breakfast At Tiffany's 2 – Breakfast At Tiffany's* [electronic resource] / [Directed by B. Edwards]. – United States: Paramount Pictures, 1961. – 115 mins.

УДК811.111 : [81'42]

**ЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОЛІЛОГУ
(на матеріалі серіалу
«Criminal Minds» / «Мислити як злочинець»)**

Барінова А.О. (Харків)

Науковий керівник: докт. філол. наук, проф. Морозова О.І.

Барінова А.О. Лінгвістичний аналіз полілогу (на матеріалі серіалу «Criminal Minds» / «Мислити як злочинець»). У статті розглянуто класифікацію категорії слухача І. Гоффмана і на підґрунті інтеракційної моделі виділено комунікативну ситуацію з декількома учасниками. Охарактеризовано

комунікативні ролі факультативних учасників та споглядачів у процесі спілкування та на цій основі виявлено їхні функціональні ролі.

Ключові слова: комунікативна ситуація з декількома учасниками, моделі комунікації, факультативні учасники комунікації.

Барінова А. О. Лингвистический анализ полилога (на материале сериала «Criminal Minds / «Мыслить как преступник»). В статье рассмотрена классификация категории слушателя И.Гоффмана и на базе интеракционной модели выделено коммуникативную ситуацию з несколькими участниками. Охарактеризованы коммуникативные роли факультативных участников и наблюдателей в процессе общения и на этой основе выделены их функциональные роли.

Ключевые слова: коммуникативная ситуация с несколькими участниками, модели коммуникации, факультативные участники коммуникации.

Barinova A. O. Linguistic Analysis of Polylogue: A study of the series «Criminal Minds». This paper considers E. Goffman's classification of the hearer category and, using the interactional model of communication as a theoretical underpinning, outlines a multi-party communicative situation. It characterizes the communicative roles of side-participants and by-standers in the communication process and on this basis singles out their functional roles.

Key words: models of communication, multi-party communicative situation, side participants.

Забезпечення можливості спілкування та порозуміння між людьми є однією з найбільш важливих соціально-практичних функцій мови. Бажаючи відобразити багатогранність мови як універсального інструменту спілкування, лінгвісти багатьох поколінь намагалися схематизувати комунікативний процес та виділити в кожній моделі спілкування певну ланку, яку посідає мова. У якості теоретичного підґрунтя нами було використано *інтеракційну модель комунікації*, факти що виходить із неможливості існування комунікації поза межами людських стосунків. Комунікація в цьому випадку тлумачиться як соціальна взаємодія суб'єктів за певної організації їх спільної діяльності [2, с. 121].

Найбільш розповсюдженим випадком мовленнєвої взаємодії комунікантів є діалог, що є основою мовлення [1: 4]. Однак стандартна схема побудови діалогічного спілкування, що обмежена лише мовцем та адресатом, не є досконалою, оскільки в найбільш природній ситуації використання мови коло учасників комунікації розширюється за рахунок периферійних учасників спілкування. Саме такі комунікативні обміни становлять об'єкт поданого дослідження. Предметом дослідження є функціональні ролі периферійних учасників, а метою, відповідно, є виявлення та систематизація цих ролей. Належність дослідження

до дискурсивної парадигми лінгвістичного знання свідчить про його актуальність.

3-поміж категорії учасників комунікативної взаємодії найбільш варіативною є категорія адресата/ слухача, чиему статусу в комунікативному акті присвятив низку своїх досліджень американський соціолог І. Гоффман [4]. Вчений виділяє кілька підкласів в межах категорії слухача. Перш за все, він розділяє потенційно можливих слухачів на *ратифікованих*, або периферійних (side-participants), та *нератифікованих*, або випадкових (by-standers), учасників мовленнєвої взаємодії на основі їх можливості сприйняття на слух, осмислення суті висловлення мовця та реакції на нього. Периферійного реципієнта можна вважати повноправним учасником спілкування тоді, коли мовець під час висловлювання враховує його присутність та очікує певної реакції. Підкатегорія нератифікованого учасника комунікації також не є однорідною. Випадкові учасники спілкування, чия присутність є відомою для основних комунікантів, за певних обставин можуть сприйняти певну кількість інформації, озвученої в ході комунікації, перетворюючись, таким чином, на *випадкового реципієнта* (overhearer). В іншій ситуації факультативний учасник може навмисно та потай від основних співрозмовників «викрадати» зміст спілкування. Такий тип слухача І. Гоффман називає *підслухувачем* (eavesdropper) [4, с. 132–137].

Комунікативні ситуації, фактором успішності яких є факультативні учасники спілкування, є доволі нестандартним явищем у лінгвістиці. Досить часто комунікативні обміни такого типу мають маніпулятивну мету. Система учасників такої ситуації є сутністю нестабільною, контекстуально чутливою, оскільки вона не «задається» завчасно, а конструюється у ході розвитку ситуації спільними зусиллями усіх її учасників. Периферійні учасники у цьому випадку постійно модифікують суть того, що відбувається та співвідношення комунікативних ролей.

Дослідження американського телесеріалу «Criminal Minds» / «Мислити як злочинець» продемонструвало, що на тлі маніпулятивного комунікативного обміну в межах мультимодальної системи координат, периферійні учасники спілкування можуть виступати у кількох різних іпостасях, а саме, об'єкт маніпуляції, інструмент маніпуляції та обмежуючий фактор комунікативної взаємодії.

Слухач як третя сторона в акті спілкування може впливати як на мовленнєву поведінку основних комунікантів, так і на зміст повідомлення. Але у той самий час він може сам зазнавати впливу, або іншими словами, виступати об'єктом маніпуляції. Розглянемо приклад:

MORGAN: Rossi, do me a favor. You talk to the priest, all right?

ROSSI: You'd rather interview the grieving parents on the worst day of

---

---

their lives than the priest?

MORGAN: If it's all right with you, yeah.

(They enter the church.)

FATHER MARKS: Good afternoon.

JJ: Hi, Father Marks. Agent Jareau. These are agents Rossi and Morgan.

FATHER MARKS: It's good of you to come.

ROSSI: We're sorry we have to be here under these circumstances, Father.

FATHER MARKS: Well, Abbey's parents, Bob and Lee-Ann, are in my office. We were discussing her service.

ROSSI: Agent Morgan actually has some questions for you.

(Morgan looks surprised and very confused.)

FATHER MARKS: All right.

У розглянутій ситуації агент Россі не висловлював прямого наказу агентові Моргану допитати отця Маркса, а лише повідомив останнього про те, хто з агентів буде з ним спілкуватися, тим самим поінформувавши Моргана про своє рішення. Таким чином, агент Россі в асертивному висловленні, адресованому отцю Марксу, помістив також перформативний інформатив, який повідомив всіх учасників комунікативної ситуації про подальший розвиток подій та одночасно спонукав агента Моргана до дії, чим перетворив його на непрямого адресата й об'єкт маніпулятивного висловлення.

Іншу функціональну роль периферійного комуніканта спостерігаємо у ситуаціях, коли його присутність, зовнішній вигляд, або у принципі другорядна участь у акті комунікації спрямована на регулювання поведінки основного учасника. У цьому випадку слухач є інструментом маніпуляції. Розглянемо такий приклад:

MORGAN: Where Tracey Lambert, Floyd?

FLOYD: I'm not supposed to tell you. I'm only supposed to tell Father Marks. I'm gonna stop talkin' now.

(Morgan leaves the room.)

MORGAN (To Father Marks): You gotta let me do all the talkin'. You hear me?

(They enter the interrogation room.)

FLOYD: Thank you for comin', Father.

FATHER MARKS: Anything I can do to – (Morgan makes a sign with his hand to make Father Marks stop talking)

MORGAN: Floyd, I had to pull some serious strings to get him here. My bosses didn't like the idea at all of sendin' him in. Now, they're gonna allow him to sit right here and listen, but you're gonna talk to me, all right?

FLOYD: Ok. I've done some really bad things.

MORGAN: Everybody's done things they're not proud of, Floyd. The only

---

thing that helps is to talk about 'em, tell other people. Things are always better after you talk about 'em.

Під час бесіди агент Морган використовує кінесичні невербальні компоненти комунікації, а саме жест рукою, для окреслення комунікативних ролей у розмові. Окрім того, він напряду повідомляє про те, що отець Маркс виступатиме у ролі слухача / споглядача (*they're gonna allow him to sit right here and listen, but you're gonna talk to me*) та у своїх висловленнях намагається спрямувати Флойда у необхідне рiчище, а саме, заохотити його до розмови про його злочини (*tell other people, talk about 'em*). Своєю відповіддю Флойд демонструє готовність до спілкування (*I've done some really bad things*), причиною чого стала саме присутність отця Маркса у якості периферійного учасника їх розмови.

Сторонні учасники розмови, як своєрідні представники суспільства, можуть накладати на мовленнєву ситуацію певні обмеження, які стосуються предмета розмови, кількості та рівня особистої інформації, словникового набору та інших лінгвістичних і паралінгвістичних характеристик спілкування. У цьому проявляється третя функціональна роль слухача як обмежувача комунікації. Як приклад розглянемо таку ситуацію:

PRENTISS: I thought Hotch said we were going to meet a Madam here.

REID: Actually, there's a lot of overlap between real estate and sex work. Property is a safe and inspection-free investment for large sums of cash. Your brownstone used to be owned by a gigolo.

MADAM: Well, hello, you two!

REID: Ah. Are you the ... ?

MADAM: Isn't this neighborhood just fabulous? And you're gonna love this house. (Entering the house) You two need lessons in faking it. I teach a class.

Як бачимо, Мадам ігнорує запитання агента Ріда стосовно того, хто вона, оскільки це запитання може скомпрометувати її в очах периферійних учасників комунікації. У цьому випадку сторонні учасники комунікативної ситуації не явно присутні, а потенційно можливі. Однак, з метою забезпечити себе від непотрібного розголосу, Мадам продовжує фальсифікувати факти, використовуючи словниковий набір, характерний для сфери нерухомості, у якості інструменту для передачі необхідного повідомлення агентам, а саме не говорити прямо про її сферу діяльності. Однак у цілому комунікативна ситуація є відносно ізольованою.

Таким чином, периферійні учасники спілкування, які передбачені інтерактивною моделлю комунікації, є досить різноплановою категорією. Найбільш численним та складним за своєю структурою є компонент адресата, або слухача. Виділені підкатегорії периферійних та випадкових слухачів, а також випадкових реципієнтів та підслуховувачів сприяють

розширенню діапазону функціональних ролей, які виконують факультативні учасники спілкування. Трьома основними функціональними різновидами слухача в межах комунікативних обмінів серіалу «Criminal Minds» / «Мислити як злочинець» є слухач-об'єкт маніпуляції, слухач-інструмент маніпуляції та слухач-обмежувач комунікації. Перспективою дослідження є розширення переліку функціональних ролей факультативних учасників комунікативних актів.

Література

1. Бахтин М.М. (под маской Волошинова В.Н.) Марксизм и философия языка / М.М. Бахтин. – Л. : Прибой, 1929. – 188 с. 2. Вацлавик П. Прагматика человеческих коммуникаций: Изучение паттернов, патологий и парадоксов взаимодействия / П. Вацлавик, Дж. Бивин, Д. Джексон ; [пер. с англ. А. Суворовой]. – М. : Апрель-Пресс, Изд-во ЭКСМО Пресс, 2000. – 320 с. 3. Почепцов Г.Г. Слушатель и его роль в актах речевого общения / Г.Г.Почепцов // Избранные труды по лингвистике : монография [сост., общ. ред. и вступ. статья И.С. Шевченко]. – Харьков : ХНУ имени В.Н. Каразина, 2009. – С. 454–468. 4. Goffman E. Footing / E. Goffman // Goffman E. Forms of Talk / E. Goffman. – Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 1981. – P. 132–160.

Ілюстративний матеріал

Серіал «Criminal Minds», 2005–2015. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://putlocker.is/watch-criminal-minds-tvshow-online-free-putlocker.html>

УДК 811.112.2'373.611:070

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ СЛОВОТВОРУ В СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ ПУБЛІЦИСТИЦІ

Бережна Д.С. (Харків)

Науковий керівник: канд. філол. наук, доц. Сотникова С. І.

Бережна Д.С. Тенденції розвитку та функціонування словотвору в сучасній німецькій публіцистиці. У статті розглядаються основні способи словотвору (словоскладання, афіксація, скорочення) та найбільш поширені моделі словотвору у сучасних німецьких публіцистичних виданнях. На основі аналізу їх структурних та стилістичних особливостей відзначається тенденція до мовної економії та інновацій у мові.

Ключові слова: афіксація, публіцистика, скорочення, словоскладання, словотвір, словотворча модель.

Бережная Д.С. Тенденции развития и функционирования словообразования в современной немецкой публицистике. В статье рассматриваются основные способы словообразования (словосложение, аффиксация, сокращения) и наиболее распространенные модели словообразования в современных немецких публицистических изданиях. На основе анализа их структурных и стилистических особенностей отмечается тенденция к языковой экономии и инновациям в языке.

Ключевые слова: аффиксация, публицистика, словосложение, словообразование, словообразовательная модель, сокращения.

Berezhna D.S. Trends and Functions of Word Formation in Contemporary German Journal Publications. The article discusses the main ways of word formation (composition, affixation, abbreviation) and the most common models of word formation in contemporary German journalistic publications. Trends toward language economy and innovation in language are derived from the analysis of peculiar structural and stylistic elements.

Keywords: abbreviation, affixation, compounding, derivation, journalism, word-formation models.

Дана робота присвячена проблемам словотвору німецької мови та новим тенденціям його розвитку в німецькій пресі. Словотвір є найкращим джерелом збагачення лексики кожної мови, при якому провідну роль відіграє зміна морфологічного складу вже існуючих у мові слів і лексичних основ. Такі зміни відбуваються не випадково: вони визначаються наявністю в мові особливих словотворчих моделей, тобто морфологічно-семантичних типів слів, за аналогією з якими творяться нові слова.

Актуальність даного дослідження визначається широкою розповсюдженістю явища словотвору і його активною роллю в збагаченні лексики публіцистичного стилю та недостатньою вивченістю сучасних тенденцій у словотворі німецькомовної публіцистики. Новизна роботи полягає у встановленні характерних ознак сучасної мови публіцистики, які формуються завдяки словотворчим моделям.

Об'єктом дослідження є засоби словотвору сучасної німецької публіцистики, а предметом – структурно-семантичні та стилістичні особливості їх функціонування в мові німецької преси.

Метою роботи є аналіз особливостей та нових тенденцій у сучасному словотворі німецької публіцистики. У відповідності з поставленою метою вирішуються такі завдання:

- а) дослідити та проаналізувати проблему словотвору німецької мови;
- б) описати основні способи та засоби словотвору німецької мови;
- в) установити стилістичні особливості словотвору в текстах публіцистики;

г) виявити нові тенденції у словотворі сучасної німецькомовної публіцистики.

Для досягнення поставленої в роботі мети застосовується в основному аналітичний, трансформаційний та описовий методи дослідження.

Дане дослідження проводиться на матеріалі лексичних одиниць, взятих з друкованих німецьких ЗМІ та їх онлайн-версій, а саме з журналів „Spiegel“, „Stern“, газет „Frankfurter Allgemeine Zeitung“, „Die Zeit“ òà „Die Welt“ за період останніх п'яти років, адже саме представники преси виявляють найбільші амбіції на лідерство в утворенні нових слів. Слово у журналістиці – це знаряддя праці, від добору лексики залежить, чи стане стаття сенсацією, чи пройде повз читача непоміченою. Саме через це «газетярї» зацікавлені у живанні сучасної цікавої різнопланової лексики різних стилів.

Мова публіцистики найбільш чутливо реагує на нові явища в мові. Саме в засобах масової інформації дуже часто з'являються нові слова, які потім переходять до узусу всього суспільства. Різні дослідники називають різні екстралінгвістичні фактори та стильові риси, характерні для публіцистичного стилю. Це пов'язане з тим, що число чинників, які впливають на характер стилю масової комунікації, у дійсності носить відкритий характер. Можна назвати лише основні з них: особливості зображеної дійсності, адресант (автор тексту), адресат (масова аудиторія читачів), мовна інтенція (комунікативне завдання мета), швидкість створення газетного тексту і його сприйняття, обсяг тексту, тип видання, ступінь офіційності/неофіційності тексту, недовговічність існування тексту ЗМІ та ін. [4, с. 93–94].

Публіцистичне мовлення, на думку Г.Я. Солганика, має одну особливість – загальнодоступність, комунікативну загальнозначимість. Інформація, передана ЗМІ, має бути доступною всім членам суспільства без обмежень [3]. Схожі думки про особливості стилю журналістських текстів висловлюють і В. Фляйшер та Г. Міхель, називаючи в якості основних загальнодоступність, економічність висловлення, врахування чинника адресата та подання інформації через призму думок журналіста, що проявляється в першу чергу у виборі експресивно маркованої лексики [7, с. 266–267].

Дослідниками виділяються такі основні різновиди словотвору: словоскладання, деривація, зрощення, конверсія та скорочення (абревіація).

Велику питому вагу серед елементів лексики сучасної німецькомовної преси має **словоскладання**. Характерним явищем німецької мови є утворення нових слів, які складаються з більш аніж двох основ: *Einwohnermeldepflicht*, *Steuerbegünstigungsabbaugesetz*; дещо полегшує

процес сприйняття та розуміння складних слів їх написання через дефіс, особливо якщо до їх складу входять запозичення: *das Walkie-Talkie, Make-up-freie Haut, Desktop-Publishing, Midlife-Crisis, Go-go-Girl, Event-Gesellschaft*, або якщо вони утворені від фразеологічних зворотів: *Nacht-und-Nebel-Aktion* < *Nacht und Nebel*, чи мають словотворчу модель: власна назва + загальна назва: *Strauß-Rede, Kreml-Chef, Spanien-Hotels*.

До окремого різновиду належать складні слова, утворені способом міжслівного накладання або контамінації: *die Tomatoffel* (*Tomate + Kartoffel*), *die Plastikatur* (*Plastik + Karikatur*), *die Kosmorama* (*Kosmos + Panorama*), композити, першим компонентом яких є або елементарне сурядне словосполучення: *Export-Import-Verpflichtungen, Herz-Nieren-Operatiin*, або розгорнута синтагма: *das Aneinander-vorbei-Denken-Reden-Leben*, а інколи ціле речення: *die Back-dein-Brot-selbst-Bewegung, ein Lass-mich-doch-mal-in-Ruhe-Blick* [1].

Основні причини появи контамінованих слів потрібно шукати в прагненні до незвичного, неканонізованого позначення реалії з метою її експресивної характеристики і досягнення стилістичного ефекту. Основною функцією вживання контамінованих слів є не позначення нових реалій, а їх експресивно-стилістична характеристика, шляхом поєднання індивідуальних смислів двох співзвучних слів, в основі якого лежать індивідуальні асоціативні зв'язки [2, с. 81].

У газетних текстах з рекламною метою використовуються яскраві формули, що легко піддаються запам'ятовуванню та мають здебільшого форму складних слів. Особливо це характерно для прикметників, які здатні досить чітко передати ознаки предметів: *gartenfrisch, erntefrisch, tischfertig, hautverträglich, fußgerecht, knitterfest, griffgünstig, schneeweiß*.

Прагнення до точних, ємних, однозначних формулювань, що саме й досягається з використанням даної словотворчої моделі, характеризує словоскладання прикметників, коротка форма яких набагато економніша, аніж відповідні описові словосполучення: *planungsrelevant, bürgerbezogen, lohnintensiv, ausgabenpolitisch, verwaltungstechnisch, anmeldepflichtig, saisonbereinigt*.

В основному серед прикметників виділяються 5 типів словотворчих моделей: 1. Substantiv + Adjektiv (з.В. *winterfest, knöchellang*); 2. Substantiv + Partizip I (з.В. *kostendeckend, meinungsbildend*); 3. Substantiv + Partizip II (з.В. *holzverkleidet, luftgekühlt*); 4. Verb(stamm) + Adjektiv (з.В. *blühkräftig, knusperknackig*); 5. Adjektiv + Adjektiv (з.В. *hochkomisch, tiefrot*).

Прагнення до мовної економії особливо помітне перед усім у заголовках, мета яких полягає у стислій подачі основного змісту статті, де використовуються складні слова, які концентрують у своїй максимально

стислій формі об'ємний зміст, наприклад: *Die Wahlmüdigkeit der Bürger* [9]; *Kanzlerreise nach London*; *Schwarzbuch Mitmenschen: Die größten Quälgeister* [10].

У багатьох текстах вживаються спонтанні новоутворення, які носять оказіональний характер. Сфера їх вживання обмежується, як правило, рамками одного тексту і не відображається в узусі. Їх актуальне значення стає зрозумілим з контексту і виводиться із значень окремих компонентів, які входять до складу цих новоутворень, наприклад: *Kostengefüge*, *Leistungskürzung*, *Kassensturz-Gefasel*, *Nazi-Hölle*, *Weckruf* [5].

У німецькій мові зараз спостерігається збільшення кількості субстантивних слів серед мовних одиниць, утворених шляхом **афіксації**. Це пояснюється тенденцією німецької мови до номіналізації. Найбільш продуктивними є такі афікси сучасної німецької мови :

Суфікс **-e**, що додається при субстантивізації дієслівних основ, наприклад: *keine Möge haben* < *etwas nicht mögen*, *Sehne* < *sehen*;

Суфікс **-itis**, що походить з медичної сфери та використовується при афіксації для позначення процесів чи явищ з метою їх іронічного зображення, наприклад, *Hollanditis*; *die Serieritis* (*Vorliebe für Fernsehserien*); *die Sommer-Festivalitis*; *Festivitis*; *Adressitis*. Негативну конотацію містять також інші форми, що являють собою новоутворення за допомогою суфіксів: **-anz**: *Charmanz*; *Feminanz*; **-isierung**: *Islamisierung*; *Radikalisierung*; „*Orbánisierung*“; **-ismus**: *Anti-Amerikanismus*, *Umweltismus*; **-ski**: *Radikalinski*; *Besuffski* (*Betrunkener*); **-nik**: *Bitnik* (*Computerfan*); *Kaputtnik*.

Напівсуфікс **-voll**: *qualitätsvoll*, *glutvoll*, *seelenvoll*, *kulturvoll*, *liebevoll*, *machtvoll*, *gläubensvoll*.

Префікси **un-**, **in-**, **non-**: *römisch* – *nichtrömisch*; *akademisch* – *nichtakademisch*, *konformistisch* – *nonkonformistisch*.

До головних тенденцій у словотворенні німецьких дієслів на сьогоднішній день належать **вербалізація** номінативних основ і великий вплив англіцизмів: *googeln*, *recherchieren*, *mailen*, *chatten*, *faxen*, *skypen*, *simsen*, *downloaden*. Запозичення легко інтегруються до системи німецької мови, тобто змінюються в залежності від особи та числа, вживаються в різних часових формах та способах, як це характерно і для суто німецьких дієслів.

Новоутворення, які являють собою композити та слова, утворені шляхом афіксації, часто слугують дієвими засобами мовної економії, оскільки можуть замінити розгорнуті дефініції та цілі підрядні речення, а також використовуються для створення образності висловлювань: *Die Entsaftung der Politik* [9], *Passive Rentenfonds sind auf dem Siegeszug* [8], *der große Aussitzer Kohl* [6].

Поряд із помітною тенденцією до створення багатоскладових новостворень останнім часом все більш актуальним стає також **скорочення** довгих композит: *Rollkragenpullover = Rolli* (по аналогії з *Pullover = Pulli*).

Характерною тенденцією останнього часу є збільшення так званих лексичних скорочень, які існують у мові як незалежні мовні одиниці і самі можуть виступати в різних словотворчих моделях в якості компонентів: *Uni: Uni-Absolvent, Uni-Professoren; GUS: GUS-Staaten, GUS-Abkommen*.

Існує кілька видів утворення скорочень:

1) – шляхом винесення перших літер основ композитів або словосполучень, де дане позначення вимовляється як звичайне просте слово: *Agfa < Aktiengesellschaft für Anilinfabrikation; die UNO < United Nations Organisation*; 2) – шляхом винесення перших літер в основах композитів або словосполучень, де кожна літера називається окремо, а не зв'язується в єдине слово: *dpa < Deutsche Presse-Agentur*; 3) – шляхом скорочення основ складних слів до перших складів: *Stasi < Staatssicherheitsdienst*; 4) – шляхом поєднання двох видів (указаних вище під номерами 1 і 3): *BAFöG < Bundesausbildungsförderungsgesetz*; 5) – шляхом скорочення основ слів до кількох складів, не завжди початкових: *Azubi < Auszubildender*.

Скорочення основи може відбуватися і з нульовим суфіксом, наприклад: *Prof < Professor; Gent < Gentleman; Alk < Alkoholiker*.

Висновки. Останнім часом особливу активність у збагаченні лексичного складу німецької публіцистики проявляють словотворчі засоби. Тут найчастіше проявляється тенденція до абстракції, інтелектуалізації, суб'єктивізації, відображення індивідуальних особливостей мовної особистості, прагнення до інновацій у мові, а також до короткого та концентрованого викладу думок.

До перспектив дослідження слід віднести розгляд таких питань: установлення закономірностей функціонування словотворчих моделей у залежності від текстотипу, виявлення та систематизація найбільш характерних словотворчих моделей окремих німецькомовних видань.

Література

1. Кульчицький В.І. Особливі випадки словоскладання та їх номінативні властивості (на матеріалі німецької мови) / В.І. Кульчицький // Мовні і концептуальні картини світу. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2010. – С. 354–360.
2. Мурысов Р.З. Словообразовательная система современного немецкого языка: Структура и семантика / Р.З. Мурысов. – Уфа : Изд-во Башкир. гос. ун-та, 1980. – 81 с.
3. Солганик Г.Я. Стиль репортажа / Г.Я. Солганик. – М. : Изд-во

Моск. ун-та, 1970. – 75 с. 4. Сычев А.С. Стилеобразующие факторы и стилеобразующие черты газетно-публицистической речи / А.С. Сычев // Вестник Омского ун-та, 1999, Вып. 3. – С. 93–96. 5. Die Welt [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.welt.de>. 6. Die Zeit [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.zeit.de>. 7. Fleischer W. Stilistik der deutschen Gegenwartssprache / W. Fleischer, G. Michel. – Leipzig : VEB Bibliographisches Institut, 1975. – 394 S. 8. Frankfurter Allgemeine Zeitung [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.faz.de>. 9. Spiegel [Электронный ресурс Allgemeine Zeitung] – Режим доступа : <http://www.spiegel.de>. 10. Stern [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.stern.de>.

УДК 821.111

**НЕВЕРБАЛЬНІ АСПЕКТИ
ЕТИКЕТНИХ НОРМ СПІЛКУВАННЯ
У СУЧАНОМУ АНГЛОМОВНОМУ
ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ**

Болибок Н.О. (Харків)

Науковий керівник:

докт. філол. наук, професор Солощук Л.В.

Болибок Н.О. Невербальні аспекти етикетних норм спілкування у сучасному англomовному діалогічному дискурсі. Стаття присвячена виявленню особливостей функціонування невербальних засобів комунікативної поведінки, обумовленої етикетними нормами англійської лінгвокультури і їх ролі в процесі реалізації кооперативно та конфліктно спрямованих стратегій спілкування у різних типах дискурсу.

Ключові слова: етикетні норми; англomовний діалогічний дискурс, невербальний комунікативний компонент, кооперативно та конфліктно спрямовані стратегії.

Болибок Н.А. Невербальные аспекты этикетных норм общения в современном англоязычном диалогическом дискурсе. Статья посвящена выявлению особенностей функционирования невербальных средств коммуникативного поведения, обусловленного этикетными нормами английской лингвокультуры и их роли в процес ее реализации кооперативно и конфликтно направленных стратегий общения в различных типах дискурса.

Ключевые слова: этикетные нормы, англоязычный диалогический дискурс, невербальный коммуникативный компонент, кооперативно и конфликтно направленные стратегии.

Bolibok N.O. Non-verbal aspects of etiquette standards of communication in the Modern English dialogical discourse. The article is concerned with revealing the peculiarities of functioning of non-verbal communicative means caused by the etiquette standards in English linguoculture and their role in the implementation of cooperative and conflict oriented communicative strategies in different types of discourse.

Key words: etiquette standards, English dialogic discourse, non-verbal communicative component, cooperative and conflict oriented strategies.

В епоху глобального охоплення суспільства комунікативними процесами в різних галузях життєдіяльності людини, стає актуальним дослідження мови й мовлення в комунікативній парадигмі. В.І. Постовалова зауважує, що в сучасній лінгвістиці накреслився перехід від дослідження «іманентної» (тобто вивчення самої мови) до антропологічної лінгвістики, яка передбачає дослідження мови в тісному зв'язку з людиною, її свідомістю, мисленням та її життям у соціумі [6, с. 69]. У результаті, загальною тенденцією сучасних лінгвістичних досліджень стало виявлення принципів спільного функціонування комунікативних кодів (мовних та немовних) учасників спілкування у межах тексту, зануреного у певну ситуацію соціального характеру, тобто у межах дискурсу.

Термін «дискурс», який в перекладі з лат. «discursus» означає процес мовленнєвої діяльності, й досі не має чіткого визначення. Проте, у широкому розумінні, дискурс представляє складну взаємодію мовної форми, значення та дії, що витікає у комунікативний акт [3, с. 10]. Комунікативний акт здійснюється комунікантами, які породжують і інтерпретують висловлення в процесі їх безпосереднього спілкування. Повідомлення передаються через вербальний та невербальний канали за допомогою, відповідно, словесних й несловесних засобів.

Саме у процесі комунікації розкриваються головні характеристики невербальних компонентів, без яких важко уявити процес мовлення. Вони співіснують з вербальними компонентами, доповнюючи та уточнюючи, а іноді й заміщуючи їх. Невербальні засоби комунікації виходять за межі мовленнєвого простору і реалізуються у сенсорному полі взаємодії комуніканта з оточуючими через органи чуття. Така взаємодія породжує формування невербальних комунікативних каналів, залежно від залучення того чи іншого органу чуття [5, с. 6]. Так, на основі органів зору складається оптичний канал, по якому надходить інформація про значення міміки, жестів та рухів тіла людини (кінесика) і її просторової орієнтації під час комунікації (проксеміка), а на основі органів слуху виникає акустичний канал, по якому надходить інформація, яка передається за допомогою голосу (просодика) [7, с. 36].

Спілкування характеризується набором деяких взаємообумовлених перемінних складових соціального характеру: соціальних норм і конвенцій, ситуативного контексту, соціальних відносин і ролей мовців, рівня формальності тощо. Специфічним регулятором таких суспільних дискурсивних норм виступає етикет. Проблеми значення й функціонування етикетних норм у процесі спілкування привертала увагу багатьох дослідників комунікативної лінгвістики, серед яких можна назвати роботи В.Є. Гольдіна [1], О.М. Єльченко [2], Т.В. Ларіної [4], Л.В. Солощук [7], М.О. Файонової [8], Н.І. Формановської [9] тощо. Етикет можна визначити як сукупність правил спілкування представників різних соціальних верств, національностей і представників чоловічої та жіночої статі. Такі правила сприяють об'єктивізації соціальних відносин і грають значну роль в забезпеченні гармонічного спілкування. М.О. Файонова стверджує, що мовленнєвий етикет зобов'язує мовців використовувати певні мовленнєві формули, орієнтуючись на екстралінгвістичні умови, серед яких особливе значення мають соціальні ролі комунікантів, ступінь ситуації спілкування і характер стосунків між комунікантами [8, с. 73], адже, згідно з Н.І. Формановською, такі мовленнєві формули в певних мовленнєвих ситуаціях сприяють реалізації однієї з головних цілей спілкування – успішне встановлення та підтримка контакту з співрозмовником [9, с. 3].

Мовленнєвий етикет проявляється, безумовно, у тексті спілкування, який розгортається у часі [там само, с. 4], тобто в дискурсі. Саме дискурсивна діалогічна взаємодія виступає як комунікативно-прагматичний зразок мовленнєвої діяльності, що протікає між двома комунікантами у певній соціальній сфері.

Об'єктом нашого дослідження є невербальні компоненти комунікативного етикету, а його предметом – особливості їх функціонування у взаємодії з вербальними комунікативними компонентами, репрезентованими в англomовному діалогічному дискурсі. Мета дослідження полягає у виявленні функціонально-прагматичних особливостей невербальних засобів комунікативної поведінки, обумовленої етикетними нормами у сучасному англomовному побутовому та інституціональному типах діалогічного дискурсу.

Л.В. Солощук до невербальних комунікативних компонентів відносить набір компонентів немовного характеру, що створюються в результаті фізичної (а саме – моторно-вокалічної) діяльності мовця під час комунікації та використовуються ним поряд з вербальними засобами у силу набуття комунікативно значущого характеру [7, с. 263].

Дискурсивна діалогічна взаємодія проявляється в різних областях соціальної життєдіяльності людини. Основними сферами міжособистісної

взаємодії людини є особистісно-орієнтована і ділова сфери комунікації. Тому комунікативні простори побутового і інституціонального англомовних дискурсів стали пріоритетними у нашому дослідженні.

Побутовий дискурс, як особистісно-орієнтований, має основні підтипи: парентальний (спілкування «батьки – діти») і матримоніальний (спілкування «чоловік – жінка») [3, с. 210]. У парентальному побутовому дискурсі діалог триває між батьками та їхніми дітьми. Ми розглядаємо настанову на кооперативність в родинному спілкуванні, як оптимальну стратегію набуття динамічного характеру процесу спілкування. Головним дискурсотвірним компонентом кооперативно спрямованого парентального дискурсу є категорія ввічливості [10, с. 113]. Саме встановлення шанобливих і дружніх стосунків, що передбачає дотримання норм етикету й ввічливості, зумовлює здійснення успішного спілкування у родині, запобігаючи виникненню конфліктних ситуацій:

(1) *VIRGINIA*

Just like that. But without a theme.

JIMMY

Thanks, Mom. I know this is hard for you.

Jimmy puts his arm around her. She smiles (2).

Слова подяки та обійми Джімі, що адресуються його матері, є свідченням використання такого кінесичного невербального компоненту, як обійми, у поєднанні з вербальним компонентом, що відносить нас до етикетної мовленнєвої ситуації подяки. Такий вияв подяки сина призвів до сприятливої реакції з боку матері, що знаходить відображення у посмішці.

У матримоніальному побутовому дискурсі діалог триває між чоловіком та жінкою. У такому випадку гендерні розбіжності мають відображення на різних рівнях комунікації між чоловіком та жінкою, зокрема на невербальному рівні, що формує відповідні етикетні норми вживання невербальних компонентів у матримоніальному дискурсі:

(2) *TED*

Good night, Robin.

TED extends his hand. ROBIN shakes it.

TED (CONT'D)

And I'm a good handshaker.

ROBIN

That's a pretty great handshake.

They smile at each other. The handshake lingers a beat (4).

Такий кінесичний комунікативний засіб, як рукостискання у мовленнєвій ситуації прощання, не є притаманним співрозмовникам у матримоніальному дискурсі. Вживання рукостискання

у вищенаведеному прикладі передматримоніального рівня побутового дискурсу, який представляє розмову між закоханими, може пояснюватися більш стриманими манерами невербальної поведінки чоловіків в експресивному плані.

Діалог між співрозмовниками з офіційним професійно-діловим статусом надає спілкуванню офіційного характеру і відбувається в рамках інституціонального (ділового) дискурсу. У такому спілкуванні учасники вирішують конкретні ділові проблеми, які виникають в інституціонально-виробничих сферах, обмінюючись інформацією, досвідом тощо [7, с. 208]:

(3) *"Good evening, Judge," I said.*

He stood there blinking into the dark outside, trying to make out my face.

"It's Jack Burden," I said.

"Well, well, Jack – well I'll be jiggered!" And he put out his hand.

"Come in." He even looked glad to seeme.

I shook hands and stepped inside, where the mirrors in the peeling goldframes glimmered on the walls in the rays of the not brightside light, and the glass of the big hurricane lamps glimmered on the marble-top stands (3, p. 34).

У мовленнєвій ситуації привітання між діловими партнерами рукостискання і радісний вираз обличчя, з яким суддя Ірвін зустрів Джека Бердена, як кінесичне оформлення чемності, налаштовує на добре ставлення до співрозмовника та компромісне спілкування.

У комуніканта, який справив враження чемності та поважності на свого ділового співрозмовника, більше шансів реалізувати свою мету виробничого характеру під час спілкування. У разі порушення тим чи іншим учасником ділового діалогу етикетних норм, є ймовірність виникнення непорозуміння з боку співрозмовника, що ставить спілкування під загрозу припинення:

(4) *MIRANDA*

Editor-in-Chief of the Daily Northwestern. Impressive.

ANDY

I also won a nationwide competition for colleg ejournalists with my series on the janitor's union...

MIRANDA holds up her hand.

MIRANDA

That's all.

ANDY startled by the abruptness, keeps talking.

ANDY

... that uncovered the exploitation of the ...

MIRANDA stares. ANDY abruptly stops talking. Heads for the door (1, p. 25).

Начальниця Енді, Міранда, користуючись власним вищим інституціональним статусом, дозволяє собі порушувати норми ділової комунікації, внаслідок чого розмова стає приреченою на припинення, а спілкування стає непродуктивним. Своє прагнення до завершення спілкування із своєю підлеглою Міранда оформлює наказовим жестом та пильним поглядом, які не передбачаються невербальним етикетом успішного спілкування.

Таким чином, врахування етикетних особливостей функціонування невербальних комунікативних компонентів на шляху до успішного спілкування, як в рамках побутового, так і інституціонального діалогічного дискурсів, є значним. З'ясовано, що від кооперативно чи конфліктно спрямованих стратегій використання невербальних та вербальних етикетних комунікативних компонентів залежить, відповідно, ефективність чи неефективність процесу комунікації. Головні результати дослідження можна узагальнити у таких положеннях: 1) основоположним для обох типів англомовного діалогічного дискурсу став національний фактор. На основі дослідження діалогічних фрагментів англійських та американських художніх творів та кіноскриптів, було виявлено, що посмішка та рукоштовтання є найбільш характерними етикетними проявами невербальної поведінки в англомовній культурі; 2) етикетні норми невербальної поведінки у парентальному типі побутового дискурсу визначаються віковим фактором, а в матримоніальному типі побутового дискурсу вирішальним стає гендерний фактор; 3) у побутовому дискурсі у разі порушення норм невербального етикету, які є спрямованими на підтримку гармонійних стосунків у родині та колі друзів, через високий ступінь суб'єктивності у стосунках комунікантів, спілкування може тривати, а порушення невербальних етикетних норм може сприйматися як зрозуміле учасникам тимчасове відхилення від норми; 4) норми невербального етикету мають першочерговий вплив на регламентований за природою інституціональний діалогічний дискурс. Дотримання етикетних норм вживання невербальних комунікативних компонентів запобігають конфліктам і сприяють організації ефективного комунікативного процесу.

Перспектива дослідження вбачається в подальшому аналізі норм невербального етикету англійської лінгвокультури задля забезпечення ефективної реалізації комунікативних інтенцій і досягнення успіху в процесі спілкування в англомовному суспільстві.

Література

1. Гольдин В.Е. Этикет и речь / В.Е. Гольдин. – Саратов : Саратов. ун-т, 1978. – 119 с.
2. Ильченко О.М. Этикет англоязычного научного дискурса [монография] / О.М. Ильченко. – М. : ИПЦ «Политехника», 2002. – 288 с.
3. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты,

дискурс / В.И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.
4. Ларина Т.В. Категорія вежливості и стиль комунікації / Т.В. Ларина. – М. : Рукописне пам'ятники Древній Русі, 2009. – 516 с.
5. Морозов В.П. Искусство и наука общения: невербальная коммуникация / В.П. Морозов – М. : ИП РАН, Центр Искусство и наука, 1998. – 23 с.
6. Постовалова В.И. Картина мира в жизнедеятельности человека / В.И. Постовалова // Роль человеческого фактора в языке. – М. : Наука, 1988. – С. 8–69.
7. Солощук Л.В. Вербальные и невербальные компоненты коммуникации в англоязычном дискурсе : [монография] / Л.В. Солощук. – Х. : Константа, 2006. – 300 с.
8. Фаенова М.О. Обучение культуре общения на английском языке / М.О. Фаенова. – М. : Высш. шк., 1991. – 144 с.
9. Формановская Н.И. Речевой этикет и культура общения / Н.И. Формановская. – М. : Высш. шк., 1989. – 159 с.
10. Brown P. Politeness: Some Universals in Language Usage // P. Brown, S. Levinson. – Cambridge : Cambridge University Press, 1987. – 345 p.

Список джерел ілюстративного матеріалу

1. Brosh McKenna A. The Devil Wears Prada [Електронний ресурс]: screenplay / A. Brosh McKenna. – Режим доступу : <http://la-screenwriter.com/2012/04/25/script-the-devil-wears-prada/>
2. Neff L. Raising Hope [Електронний ресурс]: screenplay (s01s04) / L. Neff, M. Plimpton. – Режим доступу : <http://la-screenwriter.com/2013/01/30/teleplay-raising-hope/>
3. Penn Warren R. All the King's Men / R. Penn Warren. – NY : Harcourt, Brace & Company, 1946. – 464 p.
4. Saget B. How I Met Your Mother [Електронний ресурс]: screenplay (s01s01) / B. Saget. – Режим доступу : <http://la-screenwriter.com/tag/how-i-met-your-mother/>

УДК 811.133.1'276.4

АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ФРАНЦУЗЬКОГО АРГО

Брехунова В.В. (Харків)

Науковий керівник: канд. філол. наук, доц. Музейник І.В.

Брехунова В.В. Аксиологічний аспект французького арго. Арго являє собою спосіб висловити своє ставлення до мовної норми і одночасно до суспільства, спосіб, який володіє експресивністю і гіпервизірністю. Оцінний зміст може виникати на різних мовних рівнях. Оцінка нерідко визначає вибір і розміщення всіх основних елементів висловлювання.

Ключові слова: арго, молодіжний сленг, неформальний реєстр мови, французька мова.

Брехунова В.В. Аксиологический аспект французского аргю. Аргю представляет собой способ выразить свое отношение к языковой норме и к обществу, способ, который обладает экспрессивностью и гипервыразительностью. Оценочный смысл может возникать на разных языковых уровнях. Оценка нередко определяет выбор и размещение всех основных элементов высказывания.

Ключевые слова: аргю, молодежный сленг, неформальный регистр языка, французский язык.

Brekhunova V. Axiological aspect of French argot. Argot is a way to express an attitude to the linguistic norm and to society, a process which has the expressiveness. Axiological values can be of general evaluation and personal evaluation. Estimated meaning can occur at different language levels. Evaluation often determines the choice and placement of the main elements of the utterance.

Keywords: argot, French language, informal language register, youth slang.

Актуальність даного дослідження зумовлена тим, що в результаті такого дослідження виявляються продуктивні словотвірні моделі та семантичні пласти аргю як лексичної підсистеми розмовної мови. Включення когнітивної процедури оцінювання в арготичний словотвір являє собою проблему, пов'язану з вирішенням прагматичних завдань процесу комунікації, і має вихід в соціо- і психолінгвістику.

Об'єктом дослідження є процес функціонування арготизмів у сучасній французькій мові.

Предметом дослідження є номінативні одиниці сучасного французького аргю, компонентом семантичної структури яких є оцінність і метою функціонування в мові яких є вираз оцінного ставлення суб'єкта до об'єкта номінації.

Одним з основних напрямків розвитку сучасного мовознавства є розробка питань, пов'язаних із систематизацією лексики, встановленням необхідних принципів її моделювання, а також вирішення цих проблем з урахуванням системного підходу до аналізу комунікативної функції різних лексичних систем [1, с. 3].

Аргю являє собою спосіб висловити своє ставлення до мовної норми і одночасно до суспільства, спосіб, який володіє надзвичайною експресивністю і гіпервиразністю.

Невичерпний інтерес до вивчення сучасного аргю пояснюється великою мірою тим, що в останні десятиліття спостерігається зміна його статусу і функцій. Відбувається постійна еволюція арготичного пласта лексики, яка проявляється в зростаючому проникненні арготизмів в інші функціонально-мовні різновиди, в тому числі і в молодіжний соціолект, а потім – у літературну мову.

За більш ніж сім віків існування французьке арго зазнало істотних змін. З атрибуту маргінального світу та лексичного репертуару соціальних низів воно перетворилося на один з елементів манери говорити, обраній людьми, що не мають ніякого відношення до злочинного світу. З другої половини 80-х рр. двадцятого століття французьке арго набуває значного впливу і стабільності в мові освіченої частини населення Франції. Цей факт пояснюється емоційною оцінкою, властивою арготичній мові. Поширенню арготизмів сприяє їх активне використання в засобах масової інформації, навіть до вживання арготизмів в публічних виступах політичних діячів країни [2, с. 5].

Арго незмінно стояло і стоїть на одному з перших місць у ряді тих джерел, з яких носії молодіжного соціолекту запозичують лексеми для поповнення свого словника. З арго в молодіжний соціолект переходить набагато більше слів, ніж з соціолектів в арго [3, с. 4].

Лексика арго в сучасній французькій мові перетворилася з периферійного пласту лексики в особливу експресивно-емоційну лексичну підсистему розмовної мови. Процес розмивання негативного (пейоративного) значення арготичних лексем є однією з найсуттєвіших причин використання арготичної лексики в мові засобів масової інформації та в різних жанрах художньої літератури. Головним аспектом узуалізації арготичної лексики в нормативному мовленні є синонімічні матриці, які спонукають мовців до заміщення певних літературних лексем арготичними неологізмами. Арготична лексика в письмовій формі зберігає особливості вимови розмовної мови, які протиставлені літературно-нормативним. Фонетико-морфологічна класифікація арготичної лексики відображає словотвірні особливості парадигми арготизмів.

Арго, як правило, використовує лексику, що носить яскраво виражений емоційний, оціночний характер. Саме в арго акти номінації протікають при безпосередній взаємодії з прагматичними факторами. Останні залишають свій слід в сигніфікаті (понятійному змісті) мовної одиниці. Наприклад: *mange-merde* (арг.) – *avare* – «скупий», *bavard* (арг.) – *avocat* – «адвокат», *secarapater* (арг.) – *s'enfuir* – «тікати» і т.д. Відображення при номінації не тільки елементів об'єктивної дійсності, але й прагматичного суб'єктивного ставлення вносить в структуру значення особливий суб'єктивно-модальний компонент.

Здійснюючи номінативну функцію, людина кваліфікує певний об'єкт або явище як приємне або неприємне, корисне або марне, надмірно велике або занадто мале, яке представляє собою «добро» або «зло» по відношенню до соціальних і особистісних установок. Інакше кажучи, пізнаючи навколишній світ, людина створює у своїй свідомості образ цього світу, перетворюючи його у свій внутрішній світ [3].

Французьке арго не має статусу особливої мовної системи з притаманними тільки їй внутрішньо структурними особливостями і закономірностями їх функціонування. Арго поповнюється за рахунок утворення лексичних одиниць за допомогою як стандартних словотворчих засобів, так і специфічних арготичних прийомів.

Найбільш активно в процесі передачі суб'єктивного ставлення в сучасному французькому арго виступають такі словотворчі засоби, як суфіксація, метафоричний перенос, усічення. Менш активні словоскладання – фразеологізація, процес запозичення. До малопродуктивних словотворчих засобів, що виражають відношення мовця до предмету арготичної номінації, відносяться префіксація, моделі фонетичного кодування, ономапоєя.

Структурно-семантичні процеси в арготичній лексиці дають можливість прогнозувати шляхи змін і розвитку не тільки французького арго, але також і загальнонаціональної французької мови в цілому, тому що сучасне французьке арго по відношенню до літературного стандарту є набагато різноманітнішим в плані утворення і закріплення нових лексичних одиниць. Про це свідчить активний приріст суфіксальних арготичних похідних, збільшення кількості похідних словоскладання, усічення і т.п. Це пояснюється як прагненням до економії мовних засобів, так і до експресивного виразу оцінки. В силу психологічних установок особистості арготизми, що містять оцінку тих чи інших явищ навколишньої дійсності, тобто мають аксіологічний компонент у своєму значенні, є більш затребуваними.

Висновок. Арготична лексична підсистема інтенсивно взаємодіє з лексичною системою розмовної мови. Основними тематичними пластами лексики арго, яка використовується в розмовній мові є терміни та експресивні утворення. Перетворення економічних, соціальних та ідеологічних структур суспільства залишає відбиток у мові й передусім у мовній нормі. Процедура оцінювання у французькому арго пов'язана з включенням образного мислення, проявами емоційного стану мовця, а також передбачає використання експресивних можливостей мови. Внаслідок актуалізації та взаємодії оціночного, емоційного, експресивного та образного компонентів лексичні одиниці сучасного французького арго виступають як повнозначне вираження суб'єктивної думки учасників процесу комунікації.

Перспектива. Французьке арго являє собою, з одного боку, динамічну і легко змінну, в порівнянні з загальнонаціональною мовою, систему. З іншого боку, це лінгвістичне явище являє собою відносно стійку систему, яка, еволюціонуючи, зберігає свої основні риси. Слідкуючи за динамікою розвитку мовної системи, можна полегшити завдання взаємопорозуміння між носіями різних мов.

Література

1. Семів А.Р. Структурні та семантико-стилістичні особливості лексики аргю у сучасній французькій мові (на матеріалі мови преси) : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.05 / А.Р. Семів. – К. : Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2000. – 19 с.
2. Медведева Н.Е. Аксиологический аспект современных французских арготизмов : автореф. дис. ... на соискание учен. степени канд. фил. наук : 10.02.05 / Н.Е. Медведева. – Белгород, 2001. – 22 с.
3. Копытина Н.Н. Социолектные особенности французской молодежной речи : автореф. дис. ... на соискание учен. степени канд. фил. наук : 10.02.05 / Н.Н. Копытина. – Воронеж, 2006. – 21 с.

УДК 811.111:808.53

**ДЕСЕМАНТИЗОВАНІ КОМУНІКАТИВИ
ЯК МАРКЕРИ ПОЗИЦІОНУВАННЯ СУБ'ЄКТА
В АНГЛОМОВНИХ БЛОГАХ**

Бучек М.О. (Харків)

Науковий керівник:

докт. філол. наук, проф. Морозова О.І.

Бучек М.О. Десемантизовані комунікативи як маркери позиціонування суб'єкта в англомовних блогах. Десемантизовані комунікативи розглянуто у статті з позицій еколінгвістики та діяльнісного підходу. Доведено, що в англомовних блогах вони є важливими засобами реалізації низки стратегій позиціонування суб'єкта.

Ключові слова: блог, десемантизований комунікатив, діяльнісний підхід, еколінгвістика, позиціонування суб'єкта.

Бучек М.О. Десемантизированные коммуникативы как маркеры позиционирования субъекта в англоязычных блогах. Десемантизированные коммуникативы рассмотрены в статье с позиций эколлингвистики и деятельностного подхода. Доказано, что в англоязычных блогах они являются важными средствами реализации ряда стратегий позиционирования субъекта.

Ключевые слова: блог, десемантизированный коммуникатив, деятельностный подход, позиционирование субъекта, эколлингвистика.

Buchek M. O. Counterwords as Stance Markers in English-Language Blogs. The analysis of counterwords in this article is underpinned with the postulates of ecolinguistics and activity-based approach. Their significant contribution into instantiating a number of stance-taking strategies is proved.

Key words: activity-based approach, blog, counterword, ecolinguistics, stance-taking.

Об'єктом дослідження стали десемантизовані комунікативи. Цим терміном позначено слова, що не мають денотата й позбавлені семантичного навантаження. Велика кількість цих мовних одиниць в усному та письмовому мовленні вказує на те, що вони виконують певні функції, які стали предметом поданого дослідження. Метою роботи є встановлення ролі десемантизованих комунікативів під час позиціонування суб'єкта в англomовних блогах та конструювання його ідентичності.

Десемантизовані комунікативи розглянуто у широкому контексті, що його передбачає еколінгвістичний підхід, засадничим принципом якого є голістичність [2, с. 91–118], а також діяльнісний підхід до вивчення мовних явищ. Це свідчить про актуальність здійсненого дослідження.

Суб'єкт конструє власну ідентичність під час дискурсивної діяльності, що відбувається як реалізація стратегій. Для цього суб'єкт використовує ті або інші мовні засоби, одним з яких є десемантизовані комунікативи. У поданому дослідженні десемантизовані комунікативи дефіновано як слова, що є семантично обезбарвленими, тобто не мають денотата, але яким притаманна власна процедурна семантика [3, с. 117]. Остання проявляється при співвіднесенні речення з десемантизованим комунікативом із іншим елементом дискурсу (іншим реченням, темою дискусії, співрозмовником тощо). У традиційній лінгвістиці ці слова віднесено до слів-паразитів. На наше переконання, це не є справедливим, адже у дискурсі ці слова здатні виконувати низку функцій, однією з якої є позиціонування суб'єкта та формування його ідентичності.

За матеріал дослідження було обрано Інтернет-блоги та коментарі до них. Вони надають багатий і різноманітний фактичний матеріал, наближений до природної усної дискусії. Блоги розширюють можливості публічних дискусій, потенційно дозволяючи кожному, хто має доступ до Інтернету, говорити до ширшої аудиторії, що було неможливим раніше, коли засоби масової інформації дозволяли лише односторонню комунікацію (як-от радіо чи телебачення). Із появою Інтернету з низкою його сервісів (блоги, соціальні мережі) з'явилася можливість масової двосторонньої комунікації. При цьому постала проблема «переповненості» блогів та соціальних мереж. Незліченна кількість людей щоденно ведуть блоги, пишуть пости й коментарі. Виникає природне бажання і навіть необхідність якось виділити себе з натовпу, привернути на себе увагу, позиціонувати себе, показати власну індивідуальність.

Десемантизовані комунікативи, що беруть участь у позиціонуванні суб'єкта дискурсивної взаємодії (тут і далі СДВ) та конструюванні ідентичності автора англomовних блогів, було поділено на три групи: 1) когнітивні дієслова, 2) прийменники, 3) розмовні частки.

Когнітивні дієслова. Найочевиднішим способом позначити позицію СДВ є вжити когнітивне дієслово (*I think*), афективне дієслово (*I feel*) чи дієслово вірогідності (*it seems*), за яким слідує сама клауза. Розглянемо приклад:

I guess she means we don't own the banks (Sepia Mutiny).

Твердження *We don't own the banks* позначає певний факт. *She means* приписує цей факт іншій особі. *I guess* позначає усе це як позицію СДВ, в цьому випадку демонструючи, що автор повідомлення не повністю певен щодо правдивості твердження.

Важливо зазначити, що *I think*, наприклад, не завжди позначає позицію СДВ:

I think about black women's hair quite a lot (Bitch PhD).

У цьому прикладі *I think* не позначає позицію СДВ, оскільки дієслово тут вживається як повнозначне («думати, мати на умі»). Зазначимо, що аналіз використання *I think* у блогах демонструє, що в переважній більшості випадків цей зворот вживається саме на позначення позиції СДВ (в середньому 68% випадків на один блог).

У більшості випадків когнітивне дієслово *think* використовується у першій особі однини, але також може слугувати для приписування співбесіднику гіпотетичної позиції СДВ, яка, на думку мовця, не є раціональною:

Slap Factory, do you think it's right for news anchors (not opinion, news) to repeatedly advertise one political protest to the exclusion of all others? Do you really think that's something you would see on a CNN or MSNBC newscast? (Metafilter)

Це риторичні запитання: навряд чи попередній коментатор відповість, що він дійсно вважає, що диктори новин рекламують протести.

Ще одним прикладом використання когнітивного дієслова *think* для позначення позиції СДВ може слугувати наступна фраза:

And I think this is not my problem (Bitch PhD).

Тут *think* використовується навпаки на позначення твердої позиції коментатора і свідчить про пожвавлення дискусії та в певній мірі агресивну позицію коментатора.

Прислівники. Використання прислівників для вираження позиції СДВ є значущим і у більшості випадків такі прислівники грають роль посилювачів (*totally, really, definitely, absolutely, completely*). Таке використання прислівників-посилювачів створює атмосферу полеміки у блог-дискусіях:

I would really, really, really like to hear a defence of this, because I just can't think of one (Going Underground).

Та ці прислівники мають також інші функції, окрім підсилювання. Вони також можуть використовуватися в коротких фразах (часто навіть одне слово), зазвичай перед комою, крапкою чи знаком питання для того, щоб

виразити скептичне відношення до того, що було сказано іншими коментаторами раніше:

For instance, can someone think manmade warming is a serious threat, but still be considered to be in favor of limited government? Of course. Really (Malkin).

Уривок, що цитує коментатор, вірогідно, розуміється як риторичне питання. Замість того, щоб дати відповідь, яка здається єдиною можливою у цьому випадку, коментатор каже «*of course*». «*Really*» позначає цю відповідь як позицію СДВ та сигналізує, що коментатор сприймає думку опонента жартом.

Така відповідь (*really*) може також супроводжуватись знаком питання і виражати сумнів або здивування з приводу сказаного попередніми коментаторами:

Really? Name one time conservatives had a protest against the behemoth Medicare expansion (Malkin).

Розмовні частки. Дослідники нерідко зазначають, що онлайн-комунікація має певні особливості, більше пов'язані з усним мовленням, ніж з письмовим [1; 4]. Блогери та коментатори часто схильні до використання мовних одиниць, що є характерними для усного спілкування, та використовують деякі частки, частина з яких є звуконаслідуванням. Найуживаніші з них: *ok, hey, oh*, а також *wow* та *uhh*.

Іноді частки зустрічаються у непрямому мовленні й можуть насправді слугувати маркерами на позначення непрямого мовлення, коли немає дієслова, яке б його передавало, як у наступному прикладі, де мати розповідає про спілкування зі своєю маленькою дочкою протягом дня:

I get some details out of her ("Hey, have you ever heard of Johan Sebastian Bach?" ...) (Bitch PhD)

У цьому прикладі *hey* слугує для «перемикання» на голос маленької дочки та привертає увагу.

Найчастіше розмовні частки використовуються на позначення відповіді на інший коментар. Вони знаходяться на першому місці в реченні (і зазвичай у коментарі), там де і більшість когнітивних дієслів та прислівників, сигналізуючи про певну позицію СДВ.

LD – uhm; we know (Going Underground). *Uhm* у наведеному прикладі демонструє як би усну відповідь коментатору LD, що починається певною паузою, яка робиться перед тим, як виразити незгоду, у цьому випадку натякаючи, що постійні читачі блогу добре обізнані з проблемами лондонського метро.

The layers of racism in that sign are amazing. No athletic gear with the exception of University of North Dakota Fighting SIOUX apparel. wow. where to start? (Bitch PhD)

Таке втілення здивування драматизує відповідь, як би це зробив коментатор, спілкуючись наживо.

Розмовні частки також можуть використовуватися для того, щоб «перервати» себе та відповісти на свій же (іронічний) хід думок:

Everybody knows Hamas is a bunch of terrorist suicide bombers while the Tamil Tigers are freedo... uh... they invented the suicide vest? uh... never mind (Yglesias).

У цьому прикладі коментатор веде уявний діалог із самим собою: він повторює те, що він вважає загальноприйнятою точкою зору (що Тамільські Тигри є борцями за свободу), а потім перериває свій хід думок і надає протилежну інформацію (в оригіналі підкреслений текст є посиланням на сторінку Вікіпедії), відмовляючись від своїх попередніх слів. Наведені приклади демонструють, що розмовні частки є не просто паразитичним звуконаслідуванням чи слугують для «відтягування часу», що є характерним для усного спілкування, але й виконують низку інших функцій.

Як висновок зазначимо, що позиціонування суб'єкта дискурсивної взаємодії є складним соціальним актом, процесом, який включає в себе безліч стратегій використання мовних одиниць. У нашому дослідженні ми зосередили увагу на одному з можливих способів позиціонування суб'єкта – вживанні десемантизованих комунікативів. В результаті аналізу низки блогів (постів та коментарів до них) ми виявили, що десемантизовані комунікативи (на прикладі когнітивних дієслів, прислівників та розмовних часток) відіграють важливу роль у позиціонуванні СДВ та конструюванні його ідентичності.

Перспективою розвитку порушеної в роботі проблематики є залучення до розгляду інших стратегій позиціонування суб'єкта дискурсивної взаємодії (наприклад, іронія) та конструювання ідентичності мовця в дискурсі.

Література

1. Crystal D. Language and the Internet / D. Crystal. – Cambridge : Cambridge University Press, 2006. – 304 p.
2. Harré R. Greenspeak. A Study of Environmental Discourse / R. Harré, J. Brockmeier, P. Mühlhäusler. – L., New Delhi : Thousand Oaks, 1999. – 224 p.
3. Lee H. Discourse marker use in native and non-native English speakers / H Lee // Discourse Across Languages and Cultures [ed. by C.L. Moder, A. Martinovic-Zic]. – Amsterdam, Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2004. – P. 117–127.
4. Yates J. Oral and written aspects of computer conferencing / J. Yates // Computer-Mediated Communication: Linguistic, Social, and Cross-Cultural Perspectives [ed. by S. Herring]. – Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 1996. – P. 29–47.

Джерела ілюстративного матеріалу

Bitch PhD: *Bitch PhD* [Electronic resource]. – Access : <http://bitchphd.blogspot.com>. **Going Underground:** *Going Underground* [Electronic resource]. – Access : <http://london-underground.blogspot.com>. **Malkin:** *Michelle Malkin* [Electronic resource]. – Access : <http://michellemalkin.com>. **Metafilter:** [Electronic resource]. – Access : <http://www.metafilter.com>. **Sepia Mutiny:** *Sepia Mutiny* [Electronic resource]. – Access : <http://www.sepiamutiny.com/sepia>. **Yglesias:** *Yglesias* [Electronic resource]. – Access : <http://yglesias.thinkprogress.org>.

УДК 811.111

**ІНШОМОВНІ ЕЛЕМЕНТИ
ЯК ЗАСОБИ МОВНОЇ ГРИ
У ВІРТУАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ**

**Валуєва Н.О. (Харків)
Науковий керівник:
канд. філол. наук, доц. Матюхіна Ю.В.**

Валуєва Н.О. Іншомовні елементи як засоби мовної гри у віртуальному дискурсі. Статтю присвячено дослідженню прикладів вживання мовної гри в рамках віртуального дискурсу. У цій статті наведено теоретичний та практичний аналіз використання іншомовних елементів як засобів створення мовної гри у віртуальному дискурсі.

Ключові слова: дискурс, мовна гра, віртуальність, комунікація, модальність.

Валуєва Н.А. Иноязычные элементы как средство языковой игры в виртуальном дискурсе. Статья посвящена исследованию примеров употребления языковой игры в рамках виртуального дискурса. В этой статье приведен теоретический и практический анализ использования иностранных элементов как средств создания языковой игры в виртуальном дискурсе.

Ключевые слова: дискурс, языковая игра, виртуальность, коммуникация, модальность.

Valuyeva N.O. Foreign elements as a means of speech play within the virtual discourse. The article is aimed at studying the examples of the use of speech play within the virtual discourse. The article deals with the theoretical and practical analysis of the use of foreign elements as a means of creating speech play in virtual discourse.

Key words: discourse, speech play, virtual, communication, modality.

Лінгвістичні розвідки останніх років свідчать про формування в сучасній лінгвістиці окремої науки про мовленнєвий вплив, метою якої є дослідити засоби й механізми здійснення впливу на адресата за допомогою вербальних ресурсів. У межах цього напрямку існує низка досліджень, предметом розгляду яких є мовна гра.

Вперше порівняння мови з грою було представлено в роботах по зарубіжній лінгвістиці у Ф. де Сосюра [7], в лінгвістиці вітчизняній – у А.А. Потебні [3]. Створення загальної теорії ігрового походження і функціонування мови належить Л. Вітгенштейну [8]. Поняття мовної гри було введено ним у роботі «Філософські дослідження» та справило значний вплив на подальшу лінгвофілософську традицію. Мова за Вітгенштейном – це сукупність мовних ігор, форма життя. Такі погляди закладають фундамент сучасного повороту в бік прагматики, переходу від сосюрівського підходу до розуміння мови як системи знаків, яка існує «сама по собі і для себе» до орієнтації на адресата і реальної мовленнєвої ситуації.

Мовна гра – явище багатоаспектне, що має одночасно стилістичну, психолінгвістичну, прагматичну та естетичну природу. З системно-мовної точки зору мовна гра розглядається як аномалія – явище, яке порушує будь-які сформульовані правила чи закономірності, що відчуються інтуїтивно.

Дослідники вивчають мовну гру у розмовній мові й вважають, що мовну гру варто розглядати як реалізацію поетичної функції мови. У віртуальному дискурсі ж гра слів, яка базується на багатозначності лексичної одиниці або омонімії, є найбільш розповсюдженим різновидом мовної гри. Віртуальний дискурс є складним багатомірним утворенням, мовлення в якому займає свою нішу в мовному розвитку і потребує подальшого вивчення, тому що з кожним днем з'являються все нові і нові приклади мовної гри в Інтернет-дискурсі [5, с.44-47].

Актуальність теми дослідження визначається необхідністю розробки цілісної, чітко структурованої концепції віртуального дискурсу на тлі сучасної лінгвокомунікативної ситуації та потребою практичного втілення такої концепції у віртуальні дискурсивні практики нових форм спілкування у мережі.

Об'єктом дослідження виступає мовна гра, що реалізується у віртуальному дискурсі, предметом – приклади використання та прийоми вживання мовної гри.

Основна мета роботи полягає у дослідженні лінгво-соціальних і дискурсивних особливостей мовної гри, що впливають із лінгвокомунікативної природи віртуального дискурсу і водночас визначають її.

Мета дослідження передбачає розв'язання таких завдань: зібрати, систематизувати теоретичні матеріали з теми дослідження; проаналізувати підходи до вивчення мовної гри, її цілі та завдання; надати розширені пояснення понять «віртуальність», «віртуальний дискурс», «мовна гра» та «фатична тональність» та їх особливості; проаналізувати випадки використання мовної гри у контексті віртуального дискурсу.

Практична цінність роботи – результати дипломної роботи можуть бути використані в навчальній практиці вищих навчальних закладів при читанні курсів із теорії дискурсу, теорії комунікації, а також для створення нових навчально-наукових курсів з культури інтернет-спілкування.

На першому етапі роботи були проаналізовані теоретичні засади уявлень про дискурс. Поняття дискурсу є одним із основних понять сучасної прагматичної лінгвістики та лінгвістики тексту. У першій половині ХХ століття мовознавство протягом досить тривалого періоду було зосереджене на вивченні однієї з двох діалектично зв'язаних сторін мови – мовної системи, але, починаючи з другої половини 60-х років, центр уваги лінгвістів переноситься на іншу сторону цієї діалектичної єдності – мовленнєву діяльність та її продукт – дискурс [2, с. 26].

Оскільки сьогодні більша частина спілкування людини відбувається за допомогою електронної комунікації, в тому числі через Інтернет, вважаємо необхідним вивчення проблем віртуальної комунікації, яка представляє величезний інтерес для лінгвістики. Відштовхуючись від загального визначення дискурсу, віртуальний дискурс визначається як сукупність текстів, об'єднаних архітемою Інтернет і реалізованих в штучно створеному комунікативному просторі, який передбачає дистанційне інтерактивне спілкування віртуальних комунікантів [5].

Наразі існує досить велика кількість трактувань віртуальності, багато з яких сягають до позначення уявних явищ у фізиці. За Д. Репкіним, віртуальна реальність розуміється як реальність, відмінна від дійсного, матеріального світу, основою якої є нематеріальні поняття – інформація, думки й образи. Основний вираз, що визначає весь сенс віртуальної реальності – це «відчуття присутності» у віртуальному світі [2, с. 59–63]. Розглядаючи дефініції слова «віртуальний», найчастіше ми зустрічали, що віртуальний – це той, що перебуває в прихованому стані і що може проявитися, трапитися; можливий, «здатний проявлятися на деякий час за певних умов, такий, чиє існування передбачається, але не доведено і чітко не спостерігається», «наявний, що виявляється, але необов'язково в дійсності», «фізично не існуючий, але має тенденцію до прояву» [5, с. 50]. Однак, виходячи з вищесказаного, не слід вважати, що віртуальне є неіснуючим. Віртуальне не є неіснуюче, просто ми не можемо приписати йому об'єктивне існування. Віртуальний зміст – той зміст, де відсутне

чітке розділення об'єктивного і суб'єктивного плану в розумінні, де ці різні змісти перетікають один в одного, стаючи нерозрізненними, не відрізняються.

З одного боку, віртуальний дискурс буде розумітися вужче, ніж дискурс комп'ютерний, або електронний. Говорячи про дискурс комп'ютерний, ми припускаємо, по-перше, спілкування не тільки між людьми за допомогою Інтернету, а й спілкування людини з комп'ютером [6, с. 61]. З іншого боку, віртуальний дискурс буде трактуватися ширше, ніж електронний, оскільки для спілкування у віртуальній реальності може використовуватися не тільки Інтернет, але й інші засоби зв'язку, здатні створити цю реальність, наприклад, мобільний телефон з системою смс-повідомлень.

Варто зазначити, що у процесі комунікації люди діляться один з одним не тільки інформацією про якийсь факт або подію, вони ще обов'язково висловлюють своє ставлення до того, що повідомляють, щось думають про те чи інше явище, чи не думають про нього, радіють йому, чи шкодують про нього, бажають, щоб воно сталося, чи не бажають цього. Іншими словами, будь-якому повідомленню притаманна якась модальність.

Віртуальний дискурс володіє дуже багатою тональною палітрою з високим ступенем варіювання всіляких відтінків. У віртуальному дискурсі насамперед звертає на себе увагу домінування фатичної тональності над інформативною. Незважаючи на те що Інтернет сприймається користувачами в першу чергу як джерело інформації, інформативна тональність не стає провідною [5, с. 112]. Інформативна тональність притаманна контекстам, в яких панує функція повідомлення нової інформації, тоді як фатична тональність характерна для встановлення контакту з партнером по комунікації, підтримки певних відносин, а також їх регулювання [1].

Другий етап дослідження був присвячений теоретичному осмисленню терміну мовної гри. Виходячи з того, що життя людства трактується як гра, а мова є її відображенням, погляди багатьох лінгвістів звернулися до розгляду мови як об'єкта гри. Одним з перших вивченням цього питання займався Л. Вітгенштейн. У своїх «Філософських дослідженнях» Л. Вітгенштейн намагався представити весь процес вживання слів у мові в якості однієї з тих ігор, за допомогою яких діти опановують рідну мову. Ці ігри він називав «мовними іграми» [8].

Запропонована Л. Вітгенштейном концепція мови як мовної гри вплинула на теорію мовленнєвих актів. Як прихильники цієї теорії зрештою дійшли висновку, вся мовленнєва діяльність, а не тільки окремі її фрагменти, складається з мовленнєвих актів або дій, так і Л. Вітгенштейн вважав, що мовна гра – це форми самого життя і що не тільки мова, а сама

реальність, яку ми сприймаємо тільки через призму мови, є сукупністю мовної гри [1, с. 41].

Дещо інший підхід у трактуванні мовної гри притаманний традиційній стилістиці, яка звертає увагу на аномальні, що відхиляються від норми, явища. У мовній практиці це помилки, обмовки, іншомовна незрозуміла нам мова, дефекти мови та ін. Якщо такі відхилення від норми є навмисними або розглядаються адресатом як такі, то в традиційній стилістиці вони визначаються як мовна гра, яка будується за принципом навмисного використання для створення несподіваного, а також комічного ефекту [7, с. 83].

Існування мовної гри, з даних позицій, обумовлено тим, що для носіїв мови характерно творче ставлення до мови. І щоб висловити нове, індивідуальне, таке, що можна тільки відчутти, але ще не відоме, необхідно подолати усталений спосіб вираження. Такі відступи від норми не порушують систему мови, а лише демонструють прояв її прихованих можливостей, підкреслюють нормативність як непорушний фон, на якому тільки й можуть виділятися позасистемні випадки використання мови. Сама норма, піддана сумніву, тим самим стверджується у своїй якості норми.

Особливий інтерес представляє собою використання мовної гри у віртуальному дискурсі. Люди, спілкуючись в Інтернеті, прагнуть відзначитися, виглядати оригінально, висловити своє критичне або іронічне ставлення до світу, показати себе незалежним, завоювати популярність. Для цього люди забавляються з мовою і тим самим кидають виклик іншим. Саме тому в Інтернет-комунікації стає все більш затребуваною мовна гра.

Причини поширення мовної гри у віртуальній комунікації наступні: прагматичні установки автора; прихована маніпуляція (досягнення поставленої мети шляхом приховуваного неусвідомлюваного впливу на співрозмовника); флірт (залучення уваги об'єктів, зазвичай протилежної статі з метою підвищення власної значущості в своїх очах і очах віртуального співрозмовника); підвищення настрою і впевненості в собі; встановлення доброзичливого контакту [7, с. 98].

У процесі дослідження було виявлено, що під час віртуального спілкування комуніканти часто використовують іншомовні елементи для реалізації мовної гри. Метою такого прийому зазвичай є скорочення дистанції між партнерами по комунікації, так би мовити «розрядка обстановки» при знайомстві.

Після ретельного аналізу творів художньої літератури, Інтернет-форумів та блогів нами було виділено три випадки використання іншомовних елементів як засобів мовної гри у віртуальному дискурсі:

1) Привітання:

“Ciao ragazzi => I'm not italian but I absolutly loooove everything about

---

Italy! The people, the food, the country, the towns and most of all: the language!”

[<http://www.internationalstudentforum.com/viewforum.php?f=16&sid=e031421f41ffc3680d42a0cb0c4641e5>].

На студентському форумі молодь знайомиться та зав'язує спілкування. Італієць намагається встановити контакт зі своїми співвітчизниками, які, так само як і він, навчаються в США. Використання іншомовних елементів в наведеному прикладі має на меті скорочення дистанції між партнерами по комунікації.

2) Вираження яскравих емоцій, найчастіше таких, як захват чи розчарування:

“Formidable! I am so pleased. When will you arrive?”

[<http://www.thestudentroom.co.uk/showthread.php?t=3243115>]

На молодіжному форумі, де студенти різних країн обговорюють тему відпочинку, зав'язується дружба між двома відвідувачами сайту. Вони спілкуються вже досить давно, мають спільні інтереси. Французький студент запрошує нового друга приїхати до нього в гості і радіє, що у товариша є така можливість. Таким чином, вживання іншомовного слова у даному випадку підкреслює позитивні емоції, що переживає мовець.

3) Звернення до співрозмовника:

“You are beautiful, ma cherie. I knew you would be.” [Sidney Sheldon. Tell Me Your Dreams. – p.14].

У даному прикладі йдеться про дівчину, яка познайомилася з чоловіком у чаті. Вони явно симпатизують один одному, спілкування приносить їм виключно позитивні емоції. Нарешті, співрозмовники вирішують обмінятися фотографіями. У прикладі, наведеному вище, помітно, наскільки Жаку сподобалася Тоні. Він одразу ж намагається виразити симпатію та схильність до неї, робить їй комплімент, використовуючи іншомовний елемент у зверненні.

Таким чином, віртуальний дискурс є складним багатовимірним утворенням, мова якого займає свою нішу в мовному розвитку і потребує подальшого вивчення, тому що з кожним днем з'являються все нові і нові приклади мовної гри у віртуальному дискурсі. Іншомовні елементи як засоби мовної гри у віртуальному дискурсі безпосередньо мають на меті пом'якшення напруження між учасниками спілкування, скорочення дистанції між ними та встановлення дружнього контакту.

Література

1. Гридина Т.А. Языковая игра: Стереотип и творчество [Текст] / Т.А. Гридина. – Екатеринбург : УрГПУ, 1996. – 214 с. 2. Кронгауз М.А. Язык и коммуникация. Новые тенденции. / М.Ф. Кронгауз. – М. :

Выш. шк., 2001. – 312 с. 3. Потебня А.А. Мысль и язык / А.А. Потебня. – М. : Лабиринт, 1999. – 300 с. 4. Санников В.З. Русский язык в зеркале языковой игры / В.З. Санников. – М. : Языки русской культуры, 2002. ? 552 с. 5. Danet B. The Multilingual Internet: Language, Culture, and Communication Online (Eds.) / B. Danet, S. Herring. – New York : Oxford University Press, 2007. – 158 p. 6. Harris Z. Discourse analysis / Z. Harris // Language. – Blackwell Publishers, 2002. – 495 p. 6. Saussure F. de. Cours in Literary Theory / F. de Saussure // An Anthology ed. by Michael Ryan and Julie Rivkin. – Blackwell Publishers, 2001. – 473 p. 7. Sherzer J. Speech play and verbal art / J. Sherzer. – Austin: University of Texas Press, 2002. – 198 p. 8. Wittgenstein L. Philosophical Investigations / L. Wittgenstein. – Blackwell Publishing, 1953. – 528 p.

УДК811.111'42

ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ ЯК МОДУС НОВАТОРСТВА В АНГЛОМОВНОМУ ЖАРТІ

Велика К.П. (Харків)

Науковий керівник:

докт. філол. наук, проф. Самохіна В.О.

Велика К.П. Інтертекстуальність як модус новаторства в англomовному жарті. У статті розглянуті поняття та сутність інтертекстуальності, основні маркери та типи цього явища. Приділено увагу особливостям та ролі інтертекстуальних елементів в англomовних жартах. Досліджено інтертекстуальні функції англійських жартів, окреслено перспективи дослідження теми.

Ключові слова: англomовний жарт, гумор, інтертекст, інтертекстуальність, прецедентність.

Великая Е.П. Интертекстуальность как модус новаторства в современной англоязычной шутке. В статье рассмотрено понятие и сущность интертекстуальности, её основные маркеры и типы. Уделено внимание особенностям интертекстуальных элементов в англоязычных шутках. Исследованы интертекстуальные функции английских шуток, очерчены перспективы исследования темы.

Ключевые слова: англоязычная шутка, интертекст, интертекстуальность, прецедентность, юмор.

Velikaya K. Intertextuality as innovation modus in Modern English Joke. The article describes the concept and essence of intertextuality, its basic markers and types. Peculiarities of the intertextually elements and its role in English jokes were

---

considered. Intertextual functions of English jokes were investigated, the perspectives of the research were outlined.

Key words: English joke, humor, intertextuality, intertext, precedentiality.

Гете назвав гумор одним із елементів генія, а Бернард Шоу дав йому ще вищу оцінку: «Гумор – риса богів!.. Немає нічого більш серйозного, ніж глибокий гумор». Жарт як різновид гумористичних текстів має велику кількість інтертекстуальних елементів.

Актуальність розглянутої в роботі проблеми обумовлена необхідністю:

1) виявлення природи комічних процесів та їхнього відображення в жартах; 2) систематизації видів прецедентних феноменів в англійському жарті. Новизна роботи полягає в спробі побудови класифікації прецедентних феноменів в англійському гумористичному дискурсі в руслі функціонально-комунікативної стилістики тексту. Об'єктом дослідження є сучасні англійські жарти, які мають у своїй структурі прецедентні феномени та інтертекстуальні вкраплення, що спричиняють комічний ефект. Предметом дослідження є жанрово-стилістичні особливості сучасних англійських жартів та їх функції як прецедентних феноменів. Метою роботи є опис сучасного англійського жарту та інтертекстуальних функцій як способу впливу на адресата.

Під інтертекстуальністю розуміється взаємодія текстів одного з одним усередині твору, що виступає відносно цих текстів як ціле до частини [2, с. 25]. Теорія інтертекстуальності має потребу у всеохоплюючій й інтегративній концепції, що брала б до уваги як основні властивості тексту, так і аспекти значення тексту. Тільки такий подвійний параметр містить у собі статичні й динамічні аспекти інтертекстуальності [6, с. 86]. Таким чином, момент включення інших текстів або його елементів буде вважатися основним способом прояву категорії інтертекстуальності.

В аспекті інтертекстуальності кожен новий текст розглядається як певна реакція на вже існуючі тексти, а існуючі можуть використовуватися як елементи художньої структури нових текстів [4, с. 52]. О.Є. Бразговська зазначає, що інтертекстуальність, насамперед, розглядається як онтологічна проблема, як один із способів представлення буття-поміж. Текст існує через сприймаючу свідомість, але єдиний можливий спосіб буття у свідомості – це буття “на перетинах” (з іншими текстами). Існуючий на перетині текст містить сліди, через які в нього входить попередня множинність інших текстів [1, с. 8]. Слід зазначити, що всі підходи до питання типології інтертекстуальності можна поділити на три групи: прагматичну, діалогічну, еволюційну [7, с. 72].

Цілком очевидно, що форми прояву категорії інтертекстуальності в художніх текстах можуть бути різними. Кожна форма виконує в тексті певні функції, такі як, наприклад, характеристика інтелектуального

й соціального статусу персонажів творів, опис ситуації, підвищення образної виразності мовлення персонажів, натяк на яку-небудь якість героя або історичну ситуацію, стилістичне перетворення тексту [8, с. 44].

Основними маркерами, тобто мовленнєвими способами реалізації категорії інтертекстуальності в будь-якому тексті можуть служити цитати, алюзії, афоризми, іншостилеві вкраплення [6, с. 88]. Виділяють такі типи інтертекстуальних запозичень, як сюжетне запозичення (переказ), структурне запозичення, функціональне запозичення, мотивне запозичення, образне запозичення, цитування фольклорного твору, переробка фольклорного тексту, його осучаснення й пародіювання, використання тропів, художніх прийомів і засобів фольклору [5, с. 18].

Інтертекстуальність широко представлена в гумористичних текстах, зокрема в англійських жаргах. Гумор – явище загальнолюдське і в той же час – глибоко національне [3, с. 25]. Англійський гумор вирізняється особливістю та неповторністю. Його специфіка пов'язана з домінантними рисами комунікативного поводження англійців, такими як: прихильність англійців до традицій, небагатослівність, комунікативний оптимізм, фатичне спілкування (small talk), а також емоційна стриманість [там само, с. 30].

Для створення гумористичного ефекту використовуються такі види прецедентних феноменів, як власні імена, цитати, відтворені буквальні, й алюзії, вказівки на стереотипи суспільної свідомості, а також фрейми, що містять у своїй структурі елементи, що вказують на попереднє висловлення в суміжній репліці й попередньому дискурсі.

Існують такі типи англійських жаргів: Narrative jokes (анекдоти, написані у формі оповідання або діалогу про події в реальному або вигаданому світі), Dirty jokes (вид жаргів, який ґрунтується на табу й усякого роду заборонених тематиках, за структурою нагадує анекдот), Elephant jokes (цей вид жаргів найчастіше є свого роду загадкою, у яких обов'язково є фігура «слона», що зумовлює гумористичний ефект через вагу чи великий розмір), Tom Swifities (жарти, що представляють собою фразу із прямим мовленням, у якій присутня гра слів, що описує манеру висловлювання), Wellerisms (різновид жаргів визначається як загальновідома ідіома або прислів'я, основане на смисловій грі слів), Knock-knock jokes (жарти, що характеризуються як рольова гра із протагоністом, головною діючою особою або каламбуристом й антагоністом у позитивному змісті). Найбільш поширеними є Narrative jokes, написані у формі оповідання або діалогу про події в реальному або вигаданому світі.

У ході дослідження ми виділили 4 функції англійських жаргів: апелятивну, референціальну, метатекстову та перлокутивну. Англійські жарти виконують інтертекстуальні функції, що виступають способом впливу на адресата.

Апелятивна функція виконується формами звертання і оснований на тому, що є можливість зворотного зв'язку з адресатом, що викликає необхідність в звертанні до фонових знань адресата. Так, доволі часто в англійських жартах використовуються загальновідомі біблійні персонажі:

– *What was the difference between Noah's Ark and Joan of Arc?*

– *Noah's Ark was made of wood and Joan of Arc was maid of Orleans.*

Референтна або референціальна функція реалізується в термінах референції (протиставлених термінам адресування). У референціальній функції вживаються не тільки імена, але й предикати, особливо в поезії [9, с. 123]. Так, зокрема, ця функція може вказувати на цитату з літературних творів, наприклад:

"God is my witness, God is my witness! I would never be hungry again," – *said the mouse, who finally found a sack of grain.* Тут бачимо порівняння високого і низького стилів за допомогою синтаксичного розширення алюзивної біблійної фрази і прийому мейозису, що створює комізм.

Перлокутивна функція простежується в ситуаціях за наявністю особистісних випадів на адресу мовця (наприклад, докори, обзивання, погрози) та емоційні реакції на мовленнєвий акт-стимул. Наприклад: *"Alice, it is stupid to drink all these magic bottles!"* *"Rabbit, you idiot, step aside, I'll drink it!"*. У цьому випадку має місце обзивання як особистісний випад на адресу мовця.

Метатекстова функція в англійських жартах виконує регулюючу роль при безпосередньому сприйнятті мовних повідомлень. Ця функція досить поширена в англійських жартах, які, у свою чергу, не позбавлені ретельно замаскованої іронії. Саме маскування, непряма вказівка на що-небудь, за рахунок механізмів метатекстової функції і спричиняє позитивний ефект жартів. Наприклад: *"Cheshire cat, could you be so kind to answer me where I can eat safe pies?"* *"Not, when you ask questions like that one"*. У цьому прикладі в якості прецедентного феномену використовується ім'я літературного героя – Cheshire cat. У структурі цього жарту присутнє небажання адресата обговорювати запропоновану тему.

Отже, текст жарту є інтертекстуальним і пов'язаний з поняттям традиції. Гумористичний ефект досягається тільки за наявності в адресата певної когнітивної бази. Жарти, що містять у своїй структурі прецедентні феномени, шляхом інтертекстуальних посилань збагачують когнітивну базу і разом з тим мовну картину світу адресата. Завдяки інтертекстуальним функціям жарту забезпечується його вплив на адресата [3, с. 290].

Перспективи роботи вбачаємо в подальшому вивченні категорії інтертекстуальності в гумористичних текстах різних жанрів (малих та великих форм).

Література

1. Бразговская Е.Е. Текст культуры: от события – к событию [логико-семиотический анализ межтекстовых взаимодействий] / Е.Е. Бразговская. – Пермь, 2004. – 284 с.
2. Москвин В.П. Интертекстуальность : понятийный аппарат. Фигуры, жанры, стили / В.П. Москвин. – М. : Книжный дом “ЛИБРОКОМ”, 2011. – 168 с.
3. Самохіна В.О. Жарт у сучасному комунікативному просторі Великої Британії та США : (монографія) / В.О. Самохіна ; [вид. 2-е, перероб. і доп.]. – Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. – 360 с.
4. Солодуб Ю.П. Интертекстуальность как лингвистическая проблема / Ю.П. Солодуб // Филологические науки. – 2000. – № 2. – С. 51–57.
5. Фатеева Н. Интертекст в мире текстов [Текст] : контрапункт интертекстуальности / Н. Фатеева ; [изд. 4-е]. – Москва : URSS, 2012. – 280 с.
6. Фомичева Ж.Е. Иностранцевые вкрапления как вид интертекстуальности / Ж.Е. Фомичева // Интертекстуальные связи в художественном тексте. – СПб. : Образование, 2001. – С. 82–91.
7. Шаповал Мар’яна. Интертекст у світлі рампи : міжтекстові та міжсуб’єктні реляції української драми : монографія / Мар’яна Шаповал. – К. : Автограф, 2009. – 352 с.
8. Borkin A. Problems in form and function / A. Borkin. – Norwood (N. J.) : Ablex, 1984. – 59 p.
9. Lyons J. Semantics / J. Lyons. – Cambr. etc. : CUP, 1977. – 317 p.

УДК 811.112.2+811.161.2]367

**ФУНКЦІОНУВАННЯ ГОЛОВНИХ ЧЛЕНІВ
ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ У СУЧАСНІЙ
НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ**

Винокурова В.І. (Харків)

Науковий керівник: канд. філол. наук, доц. Кривенко В.П.

Винокурова В.І. Функціонування головних членів простого речення у сучасній німецькій та українській мовах. Стаття присвячена визначенню поняття речення, а також аналізу основних відмінностей між головними членами простого речення в сучасній німецькій та українській мовах.

Ключові слова: головні члени речення, порівняльна типологія, речення, синтаксис.

Винокурова В.И. Функционирование главных членов предложения в современном немецком и русском языках. Статья посвящена определению понятия предложение, а также анализу отличий между главными членами простого предложения в современном немецком и украинском языках.

Ключевые слова: главные члены предложения, предложение, синтаксис, сравнительная характеристика.

Vynokurova V.I. The functioning of principal parts of the simple sentence in modern German and Ukrainian languages. The article is devoted to the definition of simple sentence as well as the analysis of differences between principal parts of the simple sentence in modern German and Ukrainian languages.

Keywords: comparative analysis, principal parts of the sentence, sentence, syntax.

Визначення ознак, що характеризують головні члени речення, та виділення їх критеріїв сьогодні є питаннями принципової важливості, та вони висуваються на передній план дослідження синтаксису речення.

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що питання про граматичну природу головних членів речення до цих пір залишається недостатньо визначеним в лінгвістичній науці.

Об'єктом даної роботи є речення як основна одиниця синтаксису.

Предмет дослідження – сутнісні властивості членів речення у німецькій та українській мовах.

Новизна представленої роботи полягає у встановленні відмінностей між побудовою простого речення у сучасній німецькій та українській мовах та його компонентами, а саме головними членами речення, а також у наданні трактування цим поняттям.

Метою даної роботи є спроба виявити й описати способи побудови простого речення, а також показати взаємодію між собою головних членів простого речення.

Питання про природу речення та його дефініції належить до одного з найбільш дискусійних питань синтаксису. Існує декілька типів визначення речення: логічний, психологічний, фонетичний, графічний та граматичний.

Речення як синтаксична одиниця – це конструкція, яка складається зі слів або словосполучень. Речення є основною синтаксичною одиницею, оскільки саме в ньому реалізуються найважливіші функції мови: комунікативна і пізнавальна.

Щоб синтаксична конструкція стала реченням, необхідно побудувати її так, аби вона виражала думку, певне повідомлення про предмети і явища дійсності [1, с. 263].

Ми вважаємо, що речення слід визначати як одиницю мови, що є головним засобом формування, вираження і повідомлення думки. Мова як знаряддя спілкування і обміну думками між всіма членами суспільства користується реченням як основною формою спілкування.

На нашу думку, головна функція речення – комунікативна. Цю функцію не може виконати ні слово, ні словосполучення.

Проаналізувавши схожі в українській та німецькій мові синтаксичні категорії речення можна відзначити те, що в обох порівнюваних мовах є дві синтаксичні категорії: категорія предикативності та модальності.

В українській мові синтаксична модальність виражається за допомогою модальних слів і часток (*Hexai ljudi budut' ʃasliwi! Tільки b ljudi buli ʃasliwi!*) в німецькій – також конструкціями з модальними дієсловами або формами Futur I, II (*Er muss krank sein, Er kann alles erledigt haben, Das mag seine Uhr sein, Sie wird wohl krank sein, Er wird wohl sich verletzt haben*).

В українській та німецькій мовах синтаксичний індикатив заключає в собі значення тимчасової співвіднесеності (*Людџи ʃаслиwi / Людџи булџи ʃаслиwi / Людџи будут' ʃаслиwi; Wir sind glücklich / Wir waren glücklich / Wir werden glücklich*). Ирреальні синтаксичні способи (особливо кон'юнктив) в українській мові більш обмежені у вираженні тимчасової співвіднесеності, ніж німецькі (*Людџи булџи b ʃаслиwi; Wenn... wären / würden wir glücklich / wären wir glücklich gewesen*).

Відмінності в способі вираження суб'єктивної модальності виявляються тільки в значенні заперечення (загального заперечення – заперечення присудка) і полягають, головним чином, у відсутності подвійного заперечення в німецькій мові (*Nікого не було вдома – Niemand war zu Hause*).

Спільною для німецької та української мов є тенденції до двоскладності, дієслівності та номінативності речення, але між німецькою та українською мовами існують надзвичайно значні відмінності в ступені обов'язковості цих рис. Для німецької мови характерно їх домінуюче положення, для української – наявність великої кількості відступів. В українській мові спостерігається значне відхилення у бік односкладності, навіть коли речення за змістом є двоскладним. Так, неозначено-особові речення є формально-односкладними, хоча за змістом в них передбачається дійова особа. Між українськими та німецькими безособовими речення є істотні відмінності [2, с. 71–75].

Серед підсистеми безособових речень між німецькою та українською мовами спостерігаються істотні відмінності як у семантиці, так і в структурі. За семантикою в німецькій мові це дві підгрупи, що виражають стан природи і внутрішній стан людини, в українській мові – це і стан природи, і зовнішній, а не тільки внутрішній стан людини з різними відтінками суб'єктивної модальності. За структурою в німецькій мові це речення дієслівного типу, в українській мові – речення дієслівного або інфінітивного типу.

Інфінітивні речення німецької мови дуже одноманітні за структурою, однозначні і непродуктивні. В українській мові інфінітивні речення дуже багаті різними семантичними відтінками і дуже продуктивні, мають різноманітну структуру.

В українській мові існує багата підсистема бездієслівних (без фінітного дієслова) односкладних речень, що є ще одним підтвердженням гнучкості її мовного ладу [3, с. 51].

Слід зазначити, що в цілому в системі простого речення між німецькою та українською мовами спостерігаються подібності: в обох мовах є як двоскладні, так і односкладні речення. Якісні відмінності полягають у наявності в німецькій мові формально-двоскладних речень.

Але між підсистемами двоскладних і односкладних речень є істотні як якісні, так і кількісні відмінності: у німецькій мові відсутні узагальнено-особисті та безособово-інфінітивні речення (якісні відмінності); інфінітивні і безособові речення обмежені специфічними сферами вживання, а отже і семантикою в німецькій мові, мають одноманітну структуру, яка різко відрізняється від подібних речень української мови, що володіють широкою сферою вживання і багатими семантичними відтінками (кількісні відмінності). В українській мові відбувається свого роду компенсація: збільшення відхилень від номінативності тягне за собою зменшення якісно-кількісних відхилень від двоскладності.

Порівнюючи порядок слів у німецькій та українській мовах, ми відзначаємо в кожній з них своєрідне переплетення схожих рис і відмінностей. В українській мові панує принцип розташування слів залежно від їх навантаження, тобто вільний порядок слів, основною функцією якого є смислова функція.

Головна особливість німецького порядку слів полягає в тому, що в ньому поєднуються принцип твердого та принцип вільного словорозташування і, як наслідок цього, різні функції своєрідно переплітаються, часто вступаючи в суперечність один з одним.

Але незважаючи на всю важливість і значну роль елементів твердого порядку слів, а також на наявність пов'язаних з ними специфічно «німецьких» функцій порядку слів, все ж і в німецькій мові порядок слів служить для вираження комунікативного навантаження членів речення і знаходить широке використання в стилістичних цілях. У цьому з'являється значна схожість з українською мовою.

Ми виділяємо члени речення як граматично значущі частини, на які поділяється речення при синтаксичному аналізі. Члени речення можуть складатися з окремих слів і з словосполучень; виділяються на основі функції, яку вони виконують у складі більших синтаксичних одиниць. В реченні зазвичай визначається група підмета та група присудка, пов'язані між собою предикативним відношенням, які є головними членами речення.

Питання про синтаксичну модель членів речення бере свій початок ще з античної граматики. Історично сформувалися три підходи до вивчення теоретичних основ членів речення: логіко-граматичний, психолого-граматичний, формально-граматичний [4, с. 68].

У німецькій мові набагато частіше, ніж в українській, у якості підмета виступають неповнозначні слова. Також у німецькій мові

оформлюються як двоскладні речення – з підметом, так і неозначено-особові й безособові.

В українській мові і неозначено-особові, і безособові речення є односкладними – в них немає підмета, що відповідає смисловій специфіці таких речень.

Українським односкладним реченням (без підмета) в німецькій мові відповідають двоскладні речення з формальним підметом. Ця відмінність між німецькою та українською мовою доставляють чимало труднощів в конструктивному плані. Звичка оформляти неозначено-особові та безособові речення без підмета долається тяжко, і нерідко допускаються помилки при перекладі. У німецькій мові дуже обмежена можливість опущення підмета в особових реченнях. В українській ж мові еліпс підмета, вираженого особовим займенником, досить поширений.

Основна особливість оформлення присудка в німецькій мові в порівнянні з українською полягає в його більш дієслівному характері. Інфінітивні речення являють собою в українській мові особливий структурний тип, поширений у вигляді розповідних, спонукальних і питальних реченнях. В німецькій ж мові можливість вираження присудка інфінітивом обмежена майже виключно спонукальними реченнями. Таким чином, українським односкладним інфінітивним реченням, як правило, відповідають у німецькій мові двоскладні з дієсловом в особистій формі, часто з модальним дієсловом, оскільки в українських інфінітивних реченнях в більшості випадків виражаються модальні значення – повинність, можливість, бажаність, спонукання.

Особливістю іменного присудка в українській мові є можливість наявності «нульової зв'язки». У німецькій ж мові зв'язка в іменному присудку обов'язкова, у чому також проявляється у певній мірі велика дієслівність німецького присудка.

Більш значні відмінності відзначаються відносно іменної частини присудка. По-перше, способи вираження іменної частини присудка в українській мові більш різноманітні. По-друге, відмінність полягає в оформленні імен у функції предикатива. У німецькій мові має місце велика уніфікація форми як предикативного іменника – він виступає в переважній більшості випадків у називному відмінку, так і предикативного прикметника – він вживається в невідмінюваній формі. В українській мові форма предикативного іменника і предикативного прикметника менш уніфікована. Іменник в іменному присудку виступає в називному або – значно частіше – в орудному відмінку. Це забезпечує диференційоване вираження підмета та іменної частини присудка. У німецькій мові і підмет і предикативний іменник характеризуються однаковою відмінковою формою [5, с. 248].

Узагальнюючи все вище сказане, можна дійти до висновку, що під час проведеної роботи нам вдалося продемонструвати генетичну односистемність та ступінь спорідненості розглянутих понять в обох мовах.

Перспективу дослідження вбачаємо у подальшому дослідженні відмінностей частин мови простого речення в німецькій та українській мовах, а також проблем їх перекладу.

Література

1. Виноградов В.В. Основные вопросы синтаксиса предложения / В.В. Виноградов. – М. : Изд-во АН СССР, 1955. – 435 с.
2. Крушельницкая К.Г. Очерки по сопоставительной грамматике немецкого и русского языков / К.Г. Крушельницкая. – М. : Изд-во лит-ры на иностр. языках, 1961. – 265 с.
3. Вихованець І.Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник / І.Р. Вихованець. – К. : Либідь, 1993. – 368 с.
4. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови : підручник / К.Ф. Шульжук. – К. : Видавничий центр „Академія”, 2004. – 408 с.
5. Левковская К.А. Немецкий язык. Фонетика, грамматика, лексика / К.А. Левковская ; [2-е изд.]. – М. : Академия, 2004. – 368 с.

УДК 821.111

ВПЛИВ ВІКОВОГО ФАКТОРУ НА ВЗАЄМОДІЮ ВЕРБАЛЬНОГО ТА НЕВЕРБАЛЬНОГО КОМПОНЕНТІВ КОМУНІКАЦІЇ В АНГЛОМОВНОМУ ПОБУТОВОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Вітковська В.А. (Харків)

Науковий керівник:

докт. філол. наук, професор Солощук Л.В.

Вітковська В.А. Вплив вікового фактору на взаємодію вербального та невербального компонентів комунікації в англomовному побутовому діалогічному дискурсі. Стаття присвячена виявленню специфіки впливу вікового фактору на взаємодію вербального та невербального компонентів комунікації у сучасному англomовному побутовому діалогічному дискурсі.

Ключові слова: англomовний діалогічний побутовий дискурс, вербальний комунікативний компонент, віковий фактор, невербальний комунікативний компонент.

Витковская В.А. Влияние возрастного фактора на взаимодействие вербального и невербального компонентов коммуникации в англоязычном бытовом диалогическом дискурсе. Статья посвящена выявлению специфики

влияния возрастного фактора на взаимодействие вербального и невербального компонентов коммуникации в современном англоязычном бытовом диалогическом дискурсе.

Ключевые слова: англоязычный бытовой диалогический дискурс, вербальный коммуникативный компонент, возрастной фактор, невербальный коммуникативный компонент.

Vitkovskaya V.A. The impact of the age factor on the interaction of verbal and nonverbal components of communication in the English everyday dialogical discourse. The article is dedicated to the study of the impact of the age factor on the interaction of verbal and nonverbal components of communication in the English everyday dialogical discourse.

Key words: age factor, English everyday dialogical discourse, non-verbal communicative component, verbal communicative component.

Останнім часом спостерігається значне зростання інтересу лінгвістичних шкіл до проблем невербального вираження емоцій в рамках дискурсу, яке відіграє досить різноманітну і значну роль в комунікативних процесах. Взаємодія вербального та невербального компонентів комунікації мають свої специфічні особливості. Оскільки як у центрі комунікації знаходиться людина, то безпосередній вплив на взаємодію вербальних та невербальних компонентів мають індивідуальні фактори, такі як стать і вік. Дослідження вікових особливостей комунікантів становлять значний інтерес, тому що розширюють наші уявлення не тільки про оволодіння мовою, але також про саму мову, про її функціонування в мовленнєвій діяльності; не тільки про становлення пізнавальних та інших психологічних процесів, але й про їх побудову, розширюють наші знання про людину. Це зумовлює актуальність дослідження.

Об'єктом даного дослідження є вербальні та невербальні компоненти, які використовують мовці різного віку у побутовому спілкуванні, а його предметом – особливості функціонування та взаємодії вербальних і невербальних комунікативних компонентів у мовленні комунікантів різного віку в англомовному середовищі.

Мета дослідження полягає у виявленні специфіки впливу вікового фактору у взаємодії вербального та невербального компонентів комунікації у сучасному англомовному дискурсі на матеріалі діалогічних фрагментів, дібраних з англомовної сучасної літератури. Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в роботі на матеріалі англійської мови поглиблено вивчення особливостей вікового фактору вживання кінесичних, просодичних та проксемічних компонентів у взаємодії з вербальними компонентами спілкування та обґрунтовано їх закономірності.

Для створення поняттєво-теоретичного апарату було здійснено системний аналіз наукових напрацювань щодо невербальної комунікації, проблеми дискурсу та класифікації невербальних компонентів комунікації. В.І. Карасик виділяє два основні типи дискурсу: персональний (особистісно-орієнтований) та інституціональний. У першому випадку мовець виступає як особистість у всьому багатстві свого внутрішнього світу, у другому випадку – як представник певного соціального інституту [4, с. 6]. Ця стаття присвячена дослідженню ролі вікового фактору в організації побутового дискурсу, для якого характерне діалогічне мовлення та метою якого є вирішення повсякденних питань у родині. Особливу увагу приділено взаємодії кінесичних, просодичних та проксемічних комунікативних компонентів з вербальними компонентами у мовців різних вікових груп.

Дослідження вікових особливостей засвоєння та розвитку мовлення людини знайшли своє відображення у працях багатьох науковців [3, с.24–42], В.І. Бельтюков [2, с. 41] та ін. Як показують дослідження Р. Джозефа [8, с. 52–54], лінгвістичні здібності дитини проходять три стадії. Ж. Піаже та Л. С. Виготський [1, с. 29] приділили значну увагу розвитку дитячого мовлення та запропонували концепцію егоцентричного мовлення, за якою у мовців молодшого віку мовлення має егоцентричний характер (направлений на себе). У результаті дослідження було виявлено, що такі психологічні особливості зумовлюють значну різницю між взаємодією просодичних та вербальних компонентів комунікації у мовців молодшої та старшої вікових груп. Так, для мовців молодшого та підліткового віку характерне експліцитне вираження своїх емоцій, бажань та почуттів, а також інтонаційне виділення за допомогою пауз:

1) *Oh! Erm...no. I mean, your dad did phone, but...um....you know... it wasn't....* "She tails off evasively [6, p. 10].

Зі зростанням соціального рівня мовця змінюється інтонаційне оформлення його мовлення. Дорослі мовці краще володіють своїми емоціями та можуть корегувати свою інтонацію та тембр голосу в залежності від комунікативних ситуацій:

2) *My mother, 'I said, out of the corner of my mouth. 'Give it to me,' he said, taking the phone. 'Mrs Jones,' he said in his most charming voice. 'It's Daniel here. It's very early for a phone call on a Sunday morning. What can we do for you?'* [1, p. 86].

Отже, чим молодшою є група мовців, тим використання ними просодичних засобів є більш спонтанним. Мовці дорослого віку, внаслідок їх психологічних особливостей, а також соціального фактору краще володіють просодичними засобами при організації процесу спілкування.

Щодо кінесичних засобів невербальної комунікації, у дітей, як правило, вербальний та кінесичний компоненти семантично односпрямовані:

-
-
- 3) *'I'm all right,' she said and smiled. 'I'm quite all right, Miss Honey, so don't be alarmed'* [3, p. 145].

У наведеному прикладі вербальний та невербальний компоненти взаємодіють за принципом координації.

Мовці дорослого віку більш схильні до аналізування, що зумовлене появою уже в підлітковому віці в комунікативному репертуарі об'єктно і особливо суб'єктно-аналітичних способів передачі інформації. Це призводить до ситуацій, коли істина інформація вербально приховується, але є представленою невербально:

- 4) *'Everything's fine' she answered. But I could see the pain in her eyes* [4, p. 145].

У деяких випадках вербальний та невербальний компонент протилежно спрямовані з метою надання повідомленню іронічного характеру:

- 5) *'Would you like to dance, Ellie?' Ellie stared at him, her eyes wide with surprise. 'Marcus!' She started laughing again, really hard. 'You're so funny. Of course I wouldn't like to dance! I couldn't think of anything worse!'* [2, p. 104].

Наведений приклад демонструє взаємодію вербального та невербального компонентів за принципом контрадикції.

Щодо проксемічних НВК, які стосуються насамперед розташування співрозмовників в момент їх контакту, то мовці молодшої вікової групи та похилого віку прагнуть до зближення адресантно-особистого та адресатно-особистого просторів, тоді як відстань між мовцями дорослого віку варіюється в залежності від таких факторів, як соціальний статус співрозмовника, позитивна або негативна комунікативна спрямованість повідомлення тощо. У разі позитивно спрямованого дискурсу між мовцями дорослого віку характерне зближення їх просторів:

- 6) *'Oh, come on, Clare,' I whisper. 'You can tell me. I won't tell anyone.'* *I lean forward sympathetically. 'I might even be able to help'* [4, p. 75].

Якщо комуніканти знаходяться у межах соціальної ієрархії, відбувається їх просторове віддалення:

- 7) *'I see,' says Jill Foxton, and leans back in her chair. 'The reason I ask is, there's a position we have in banking, which I think might also suit you. I don't know what you would feel about that'* [4, p. 104].

У наведеному прикладі під час діалогу між мовцями дорослого віку, один з яких є підлеглим іншого, дієслівна конструкція *to lean back* використовується особою, що є вище за положенням та демонструє просторове віддалення.

Таким чином, вікова диференціація знаходить своє відображення в формах вираження інформації у різних комунікативних ситуаціях за допомогою невербальних компонентів комунікації. Головні результати

дослідження можна узагальнити у таких положеннях: 1) просодичні засоби засвоюються дітьми раніше, ніж у них починається формування словесного мовлення, а також мовлення мовців молодшої групи носить егоцентричний характер, що зумовлює експліцитне вираження своїх емоцій, бажань та почуттів і як наслідок – превалює координативний тип взаємозв'язку вербальних та просодичних засобів комунікації; 2) у мовців дорослого віку просодичні засоби взаємодіють із вербальним компонентом як координативно, так і контрадикторно, внаслідок їх психологічних особливостей, а також соціального фактору; 3) поява в комунікативному репертуарі мовців підліткового віку об'єктно і особливо суб'єктно-аналітичних способів передачі інформації, а також аналізу та синтезу інформації, та їх вдосконалення у старшому віці зумовлює взаємодію кінесичного та вербального компонентів контрадикторно, тоді як у мовців молодшого віку вербальний і невербальний компоненти є комунікативно односпрямованими; 4) психологічно зумовлено, що віковий фактор впливає на проксемічну складову. Так, діти і мовці похилого віку прагнуть знаходитися ближче до співрозмовника, а підлітки і люди середнього віку віддають перевагу віддаленій відстані, яка може корелювати в залежності від соціального статусу співрозмовників, вікової різниці тощо.

Перспективу дослідження вбачаємо у подальшому аналізі факторів, які мають безпосередній вплив на взаємодію вербального та невербального компонентів комунікації.

Література

1. Богуш А.М. Психолінгвістична концепція егоцентричного мовлення Жана Піаже / А.М. Богуш // Психолінгвістика. – 2009. – Вип. 3. – С. 28–34.
2. Бельтюков В.И. Об усвоении детьми звуков речи / В.И. Бельтюков – М. : Просвещение, 1964. – 91 с.
3. Эльконин Д.Б. Развитие устной и письменной речи учащихся / Д.Б. Эльконин ; [под ред. В.В. Давыдова, Т.А. Нежновой]. – М. : ИНТОР, 1998. – 112 с.
4. Карасик В.И. О типах дискурса / В.И. Карасик // Языковая личность: институциональный и персональный дискурс. – Волгоград, 2000. – С. 5–20.
5. Солощук Л.В. Вербальные и невербальные компоненты коммуникации в англоязычном дискурсе : [монография] / Л.В. Солощук. – Х. : Константа, 2006. – 300 с.
6. Солощук Л.В. Невербальные компоненты коммуникации и дискурс / Л.В. Солощук // Вісник Харків. нац. ун-ту імені В.Н. Каразіна. (Серія “Романо-германська філологія”). – 2002. – № 567. – С. 209–212.
7. Солощук Л.В. Невербальні аспекти етикетних норм у сучасному англomовному дискурсі / Л.В. Солощук // VI Міжнародна науково-

---

методична конференція “Методичні та психолого-педагогічні проблеми викладання іноземних мов на сучасному етапі” (листопад 2013 р.) – X. : Харків. нац. ун-т імені В.Н. Каразіна, 2013. – С. 158–159. 8. Joseph R. Development of Language, Thought, & Egocentric Speech / R. Joseph // Neuropsychiatry, Neuropsychology, Clinical Neuroscience. – N.-Y., 2000.

Список джерел ілюстративного матеріалу

1. Dahl R. Matilda / R. Dahl. – Puffin Books, 2007. – 240 p.
2. Fielding H. Bridget Jones’s Diary / H. Fielding. – Penguin Books, 1999. – 160 p.
3. Hornby N. About a Boy/ N. Hornby. – Riverhead Books, 1999. – 336 p.
4. Kinsella S. Confessions of a Shopaholic / S. Kinsella. – Dell; Reprint edition, 2003. – 368 p.
5. Kinsella S. Can You Keep a Secret / S. Kinsella. – Dell, 2005. – 400 p.
6. Kleypas L. Smooth Talking Stranger / L. Kleypas. – St. Martin’s Paperbacks, 2010. – 384 p.
7. Salinger J.D. The Catcher in the Rye / J.D. Salinger. – Little, Brown and Company, 1991. – 198 p.

УДК 811.112.2’373.7

**АВТОРСЬКІ ЕПТОНИМИ
В НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ.
СЕМАНТИКА ТА СТИЛІСТИКА**

Гашенко В.О. (Харків)

Науковий керівник: канд. філол. наук, доц. Оніщенко Н.А.

Гашенко В.О. Авторські ептоніми в німецькій та українській мовах. Семантика та стилістика. У статті здійснено порівняння ептонімів: німецьких афоризмів Г.К. Ліхтенберга з українськими афоризмами Ф. Боднара, встановлено їхні спільні риси та своєрідність, особливості вжитих стилістичних фігур та тропів.

Ключові слова: афоризм, ептонім, стилістика, тематика, фразеологія.

Гашенко В.О. Авторские эпонимы в немецком и украинском языках. Семантика и стилистика. В статье сравниваются эпонимы: немецкие афоризмы Г.К. Лихтенберга с украинскими афоризмами Ф. Боднара, установлены их общие черты и своеобразие, особенности употребленных стилистических фигур и тропов.

Ключевые слова: афоризм, эпоним, стилистика, тематика, фразеология.

Gashenko V.O. Authorial catchwords in German and Ukrainian. Semantics and stylistics. The paper compares emtonyms: German catchwords by G.Ch. Lichtenberg with Ukrainian catchwords by F. Bodnar, being determined their common and specific features, particularities of the used figures of speech and tropes.

Key words: catchwords, aphorism, stylistics, subject matter, phraseology.

Ептонім є одиницею, яка несе «печатку авторства», але його лінгвістичний статус досі залишається відкритим [2, с. 139–140]. Отже актуальність теми полягає в тому, що на сьогоднішній день питання стосовно ептонімів як частини фразеології й досі залишається відкритим, що викликає дискусії між вченими. Об'єкт дослідження становлять ептоніми, використані у творах Флоріана Боднара та Георга Крістофа Ліхтенберга. Предметом нашого дослідження є тематичні та стилістичні властивості ептонімів. Новизна роботи полягає у тому, що вперше здійснено порівняння німецьких ептонімів Георга Крістофа Ліхтенберга з українськими ептонімами Флоріана Боднара та встановлено спільні риси, а також своєрідності німецьких та українських ептонімів. Під час дослідження були використані наступні методи :

- описовий, на підставі якого узагальнено спостереження над зібраним фактичним матеріалом;
- метод суцільної вибірки, що сприяє відбиранню прикладів для аналізу та підтвердження теоретичних положень;
- аналіз словникових дефініцій для тлумачення значень ептонімів, що наводяться у словниках;
- порівняльний, на підставі зіставлення українських та німецьких ептонімів;
- стильової інтерпретації, на підставі аналізу фігур українських та німецьких ептонімів.

Матеріалом дослідження слугували 100 афоризмів Г.К. Ліхтенберга та Ф. Боднара.

У системі фразеології будь-якої мови ептоніми посідають чільне місце. Ними вважаються такі поширені загальновідомі елементи лексики та фразеології, джерело яких може бути встановлено [1, с. 62]. Тематика афоризмів відображає усі незліченні межі людської індивідуальності і людського суспільства в їх діалектичному розвитку. Разом з тим позачасової та позасуспільної афористики не буває. Кожне громадянське суспільство користується цим жанром літератури у своїх цілях і висуває свою тематику. Афоризми Г.К. Ліхтенберга, Й.В. Гете, А. Франса, Б.Шоу встановлюють високі громадські та моральні принципи і виховують в людях почуття загальнолюдської гуманності [3, с. 73]. Прикладом слугує афоризм Г.К. Ліхтенберга :

A. Warum unterstützen Sie Ihren Schwiegervater nicht? Warum?

Ā. Er ist ein armer Mann, aber fleißig und ich habe nicht Geld genug ihn zum Faulenzer zu machen [2].

Проаналізувавши афоризми «метра буковинської афористики» Флоріана Боднара та німецького сатирика Георга Крістофа Ліхтенберга,

---

можна побачити деяку відмінність між українськими та німецькими афоризмами.

Особливістю українських афоризмів є те, що, на відміну від афоризмів німецької мови, в них присутній різний тематичний обсяг. В афоризмах Флоріана Боднара дуже чітко окреслені теми такого характеру: політичні, життєво-побутові, наявною є також тема медицини, Боднар показує також естетичну сторону афоризмів, наприклад політичні та життєво-побутові афоризми:

- *Ще раз про вибори*

Вчителька заходить у клас, бачить, що у приміщенні не прибрано, повно сміття і питає:

– *У нас є чергові?!*

– *Чергові є, але, мабуть, потрібні позачергові [1, с. 160].*

- *Національні риси*

– *Ваша національність?*

– *Нема у мене національності.*

– *Як так – нема?*

– *Національних рис нема.*

– *Яких рис?*

– *Ніяких. Ні нафти, як у росіян, ні бараболі, як у білорусів, ні сала, як в українця, ні корабля, як у грека, ні грошей, як у єврея, ні вина, як в італійця, ні бика, як в іспанця, ні кепки, як у москвича.*

– *Ну все-таки кимсь ви себе відчуваєте?*

– *Можє, абorigеном – у мене борги є або, мабуть, якщо говорити про мій борг, то я – кіборг [1, с. 160, 229].*

- *Сумнівна причина*

– *А чому ви хочете розлучитися з вашою дружиною?*

– *Вона палить у ліжку.*

– *Але ж більшість жінок люблять палити у ліжку?!*

– *І моя палить, але все: покривало, і ковдру, і подушку, і пеньюар, і зачіску на моїй коханці, з якою нас застає у ліжку [1, с. 299].*

Говорячи про політичну тему в його афоризмах, можна відмітити досить іронічне ставлення або ж навіть вищий ступінь іронії – сарказм. Що стосується афоризмів життєво-побутового характеру, Боднар вказує на стосунки між чоловіком та жінкою, сусідами та ін., тоді як у Г.К. Ліхтенберга таких афоризмів не відзначається у великій кількості.

Характерною рисою німецьких афоризмів Г.К. Ліхтенберга є філософська тема, яка зачіпає «вічні питання», а саме: призначення людини в цьому світі, проблеми буття, релігійне питання (духовна цінність людини, роль Бога у житті людини, неправильне тлумачення Біблії людьми та ін.), наприклад:

Wer ist da? Nur ich. O das ist überflüssig genug [2].

Ich weiß gar nicht was ihr Leute wollt. Ich bin gar nicht einmal willens ein großer Mann zu werden, und das hättet ihr mich wenigstens erst einmal vor der Hand fragen müssen. Meint ihr denn um einem Sünder einmal mit der Geißel über den Wirbel zu hauen müsse man eine Löwen-Force besitzen? Man braucht kein großer Mann zu sein um jemand die Wahrheit zu sagen und ein Glück für uns, daß auch der arme Teufel Wahrheiten sagen kann [2].

І хоча філософська тема є провідною, але німецький сатирик не оминув також життєво-побутову тему, яка пов'язана у нього з питанням шлюбу та жінок. Деякі афоризми присвячені також політичній темі, але афоризмів естетичного характеру незначна кількість. Тема медицина взагалі ніяк не проглядається.

Використання стилістичних фігур надає тексту певного стилістичного забарвлення. І особлива роль в цьому належить тропам, яких існує багато видів, але єдиної класифікації ще немає. Особливістю стилістичного оформлення українських афоризмів Ф. Боднара та Г.К. Ліхтенберга є застосування різноманітних троп, таких як: метафора, порівняння, алегорія, епітет, перифраз, уособлення, гіпербола:

- *Жіночі проблеми*

- *У мене чоловік – справжній осел*

- *Але ж тобі, подружко, і везе!*

- *А що тут приємного, коли тебе осел везе?*

- *Ти лише подумай, скільки локшини на його вуха можна навішати, та й роги у ослив не ростуть. [1]*

- *Wenn die feinen Welt-Leute fragen: Gott weiß warum? so ist es immer ein sicheres Zeichen, daß sie außer dem lieben Gott noch einen großen Mann kennen, der es auch weiß. [2]*

Таким чином, ми дійшли висновку, що у центрі афоризмів Ф.Боднара та Г.К. Ліхтенберга є людина, але у Г.К. Ліхтенберга спостерігається філософський погляд на світ, а афоризми Ф. Боднара більш наближені до реального життя. Особливості реалізації теми Ф. Боднара та Г.К. Ліхтенберга, хоча і мають відмінності, але не досить суттєві. Проте спільною рисою залишається людина, яка є джерелом породження українських та німецьких афоризмів. І хоча в афоризмах Ф. Боднара та Г.К. Ліхтенберга не присутня новизна, вони так чи інакше вражають оригінальністю та своїм словесним обличчям. З точки зору стилістики слід відмітити, що Ф. Боднар частіше використовує розмовний стиль, а Г.К. Ліхтенберг – книжковий. Перспективи розвитку даної роботи полягають у тому, щоб залучити до вивчення афоризми більшої кількості авторів, як іноземних, так і українських, у більш широкому часовому діапазоні.

Література

1. Виноградов В.В. Основные понятия русской фразеологии как лингвистической дисциплины / В.В. Виноградов // Труды юбилейной научной сессии ЛГУ. Секция филол. наук. – Л. : Изд-во Ленинград. ун-та, 1946. – 383 с.
2. Дядечко Л.П. Крылатые слова как объект лингвистического описания : история и современность / Л.П. Дядечко. – К. : Изд-во Киев. Ун-та, 2002. – 293 с.
3. Федоренко Н.Т. Афористика / Н.Т. Федоренко, Л.И. Сокольская. – М. : Наука, 1990. – 419 с.

Список джерел ілюстративного матеріалу

1. Боднар Ф.Г. Ленківські витребенки : Гумор / Ф.Г. Боднар. – Чернівці : Букрек, 2011. – 496 с.
2. Lichtenberg G.Ch. Aphorismen (Sudelbücher) [Електронний ресурс] / G.Ch. Lichtenberg. – Режим доступу до журн. : <http://gutenberg.spiegel.de/buch/6445/1>

УДК 821.111+821.111(73):392.28

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРЕЦЕДЕНТНОГО ОБРАЗУ “CHILD” У ТВОРАХ АНГЛОМОВНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

**Глєбова А.П. (Харків)
Науковий керівник:
канд. філол. наук, доц. Нефьодова О.Д.**

Глєбова А.П. Трансформація прецедентного образу “*child*” у творах англomовної літератури. У статті досліджується трансформація аспектів прецедентності базового для англomовної лінгвокультури прецедентного образу “*CHILD*” у творах Р. Дала та Е. Г. Портер та процеси набуття прецедентності образами головних героїв цих творів.

Ключові слова: аспект прецедентності, прецедентний образ, дитина, трансформація.

Глєбова А.П. Трансформація прецедентного образу “*CHILD*” в произведениях англоязычной литературы. В статье исследуются трансформации аспектов прецедентности базового для англоязычной лингвокультуры прецедентного образа “*CHILD*” в произведениях Р. Дала и Э. Х. Портер.

Ключевые слова: аспект прецедентности, прецедентный образ, ребенок, трансформация.

Glebova A.P. Transformation of the “CHILD” precedent image in English fiction. The article researches into the transformations of aspects of precedence of the *CHILD* image, which has basic precedence for English-speaking culture, in the novels by Roald Dahl and Eleanor H. Porter.

Key words: aspect of precedence, precedent image, child, transformation.

Із сучасним прагненням наук до взаємопроникнення, а також на тлі всеохоплюючого процесу глобалізації все більше значущості набувають лінгвокультурологія та теорія інтертекстуальності. Лінгвокультурологія вивчає мовні процеси, спираючись на культуру як на допоміжний матеріал [1], а теорія інтертекстуальності досліджує актуалізацію культурно обумовлених знань в комунікації. Саме до таких об'єктів належать й прецедентні феномени, котрі неможливо дослідити суто у межах традиційної лінгвістики, оскільки саме культура є джерелом їх формування та середовищем їх існування.

Отже, актуальність роботи обумовлена центральним місцем, котре феномен прецедентності займає в процесах комунікації, а також інтегративною спрямованістю дослідження для вивчення актуалізації окремого різновиду прецедентних феноменів на теренах антропоцентричної парадигми сучасної лінгвістики. Об'єктом дослідження є структура прецедентного образу “*CHILD*” у сучасній англійській лінгвокультурі. Предметом вивчення виступають трансформації аспектів прецедентності досліджуваного образу та засоби їх вербалізації. Мета дослідження полягає у виділенні базових аспектів прецедентності образу “*CHILD*” в англійській лінгвокультурі та розглядення механізмів та засобів їх авторських трансформацій. Наукова новизна роботи зумовлена тим, що в ній вперше процеси утворення авторських художніх образів досліджуються як актуалізація базових прецедентних образів окремої лінгвокультури.

Прецедентність розглядається у межах сучасної теорії інтертекстуальності як основна передумова встановлення міжтекстових зв'язків. Термін «прецедентний текст» було введено Ю.М. Карауловим, котрий визначив його як текст, важливий для мовної особистості у пізнавальному та емоційному відношенні, той, що має надособистісний характер, тобто добре відомий і широкому оточенню даної особистості, включаючи її попередників та сучасників, і звернення до якого постійно відновлюється у дискурсі даної мовної особистості [3, с. 216]. Розвиток теорії інтертекстуальності та проблематики прецедентності як її складової призвів до узагальнення поняття «прецедентний текст» і введення родового терміну «прецедентний феномен» [4], одним з різновидів якого є прецедентний образ.

Прецедентний образ є невербальним утворенням, складовими якого є базові аспекти прецедентності [5, с. 11–13], котрі співвідносяться з базовими фреймами [2]: 1) таксономічний (ДЕХТО є ДЕЩО); 2) акціональний (ДЕХТО робить ДЕЩО); 3) якісний (ДЕХТО є ТАКИЙ); 4) локативний (ДЕХТО існує ТАМ). Ці аспекти прецедентності вербалізуються при встановленні інтертекстуальних зв'язків. Аналіз засобів вербалізації прецедентного образу сприяє виокремленню його аспектів прецедентності та їх трансформацій у процесі комунікації.

Прецедентний образ “*CHILD*” є одним з базових для англомовної лінгвокультури. Так, етимологічні джерела датують виникнення лексеми «*cild*», основного вербалізатору досліджуваного прецедентного образу, серединою VIII ст. н. е., що свідчить про важливість цього концепту для англомовної культури з самого її зародження.

Аналіз словникових дефініцій лексеми-позначення прецедентного образу “*CHILD*” дозволив виявити його базові аспекти прецедентності:

- 1) таксономічні: *CHILD is a PERSON; DAUGHTER / SON; GIRL / BOY*
- 2) локативні: *CHILD is BETWEEN BIRTH AND PUBERTY*
- 3) якісні: *CHILD is of HUMAN PARENTS*

Аналіз синонімів та сполучуваності лексеми-позначення прецедентного образу “*CHILD*” дозволив виявити його додаткові акціональні аспекти прецедентності. Наявність таких лексем, як *imp, brat, bantling* з негативною конотацією та лексем *cherub, chick, little angel* з позитивною конотацією, що вживаються на адресу дитини залежно від її поведінки, роблять обгрутованим виділення акціонального аспекту прецедентності *CHILD BEHAVES / MISBEHAVES*. Фіксованість у словниках таких словосполучень як *retarded / slow / dull / handicapped child* по відношенню до дитини, що відстає у розвитку, та *precocious / gifted / talented / bright child* про дитину, що прогресує, додає додаткову якісну ознаку *(UN)DEVELOPED CHILD*.

У процесі актуалізації прецедентного образу “*CHILD*” в англомовній лінгвокультурі, виділені базові аспекти прецедентності та засоби їх вербалізації в метатекстах зазнають трансформацій. Ці трансформації розглянуто на матеріалі класичних творів англійського письменника Роальда Даля «*Matilda*» та американської письменниці Елеонор Портер «*Pollyanna*», центральні персонажі яких, Матильда та Поліанна, є результатом актуалізації прецедентного образу “*CHILD*”.

Дослідження показало, що обидва образи актуалізують базові ознаки прецедентного образу “*CHILD*”, однак не рівноцінно: одні базові ознаки актуалізуються частіше за інші, оскільки відіграють значнішу роль у характеристиці персонажу. Так, Роальд Даль, використовуючи різні мовні засоби, протягом всього твору нагадує про молодий вік Матильди

(локативний аспект прецедентності *CHILD is BETWEEN BIRTH AND PUBERTY*), оскільки концептуально він відіграє більш важливу роль для розвитку сюжету, ніж інші базові аспекти прецедентності.

(1) *By the time she was three, Matilda had taught herself to read... (R. Dahl)*

Для розкриття образу Поліанни важливий той факт, що вона є сиротою та змушена жити зі своєю тіткою. Отже, образ Поліанни ґрунтується на актуалізації базового якісного аспекту прецедентності *CHILD is of HUMAN PARENTS*.

(2) *Father's gone to Heaven to be with mother ... , you know (E. Porter)*

Інші базові аспекти прецедентності образу "*CHILD*" грають другорядну роль при утворенні образів головних персонажів у досліджуваних романах. Значно інтенсивніше у творах Р. Дала та Е. Портер актуалізуються периферійні аспекти прецедентності образу "*CHILD*", що створені власне авторами. Вони доповнюють базові аспекти прецедентності образу "*CHILD*" або навіть нейтралізують деякі з них. Такі нові периферійні авторські аспекти прецедентності образу "*CHILD*" з'являються внаслідок розвитку базового якісного аспекту прецедентності *(UN)DEVELOPED CHILD*. Цей базовий аспект прецедентності вербалізується обома авторами за допомогою лексеми "*extraordinary*" та використовується для розширення традиційного набору аспектів прецедентності образу "*CHILD*".

Так, Е. Портер наділяє Поліанну невичерпним оптимізмом, тобто розширює інтерпретаційне поле прецедентного образу "*CHILD*", вносячи до нього периферійний якісний аспект прецедентності "*CHILD is OPTIMISTIC*", котрий не суперечить базовим ознакам прецедентного образу "*CHILD*", а лише доповнює їх.

(3) *... that girl is better than a six-quart bottle of tonic any day. (E. Porter)*

На відміну від образу Поліанни як варіанта актуалізації прецедентного образу "*CHILD*", котрий утворюється додаванням периферійного якісного аспекту прецедентності «оптимізм» до базових, образ Матильди утворюється за рахунок інтенсифікації базового якісного аспекту прецедентності "*DEVELOPED CHILD*" на тлі актуалізації більшості базових ознак прецедентного образу "*CHILD*". Р. Даль наділяє свою героїню такими розумовими здібностями, що вона значно випереджає своїх однолітків за рівнем розвитку. Гіперболізація базового якісного аспекту прецедентності "*DEVELOPED CHILD*" сприяє зміні стосовно ідентифікації цього образу як дитини.

(4) *Although you look like a child, you are not really a child at all because your mind and your powers of reasoning seem to be fully grown-up. So I suppose we might call you a grown-up child, if you see what I mean (R. Dahl)*

Дослідження показало, що актуалізація прецедентного образу “CHILD” в авторських творах передбачає зміни його базових та периферійних аспектів прецедентності. Автори по-різному індивідуалізують своїх персонажів, роблять їх унікальними, розвиваючи прецедентний образ “CHILD”. Саме така унікальність авторської актуалізації прецедентного образу “CHILD” при утворенні образів героїнь своїх творів сприяє набуттю останніми вторинної прецедентності. Образи Поліанни та Матильди також мають всі ознаки прецедентності, зокрема, є загальновідомими в англійській лінгвокультурі, де романи «*Matilda*» та «*Pollyanna*» мають хрестоматійний характер. Прецедентність цих образів підтримується їх регулярною реінтерпретацією під час екранізацій романів Р. Дая та Е. Портер та їх театральних постановок. Також в англійській лінгвокультурі дітей, що дуже люблять читати та навчатися часто порівнюють з Матильдою, а лексема “*Pollyanna*” навіть зафіксована словниками для позначення людини оптимістичної та з позитивним мисленням і породила прикметник “*pollyannish*” та іменник з абстрактним значенням “*pollyannism*”.

(5) *Pollyanna*. Noun. A person who is constantly or excessively optimistic (Collins Dictionary)

Отже, перспективним для розробки окресленої проблематики є, зокрема, дослідження метафоризації прецедентного образу “CHILD” та контрастивний аналіз його побутування в американській та британській лінгвокультурах.

Література

1. Должикова С.Н. Прецедентные феномены в английском языке [Электронный ресурс] / С.Н. Довжикова. – Режим доступа : http://journal.kfrgteu.ru/files/1/2011_2_18.pdf
2. Жаботинская С.А. Принципы построения концептуальных моделей словарей-тезаурусов / С.А. Жаботинская // Когниция, коммуникация, дискурс. – 2010. – № 1. – С. 75–92.
3. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность / Ю.Н. Караулов. – М. : Наука, 1987. – 264 с.
4. Петрова Н.В. Эволюция понятия «прецедентный текст» [Электронный ресурс] / Н.В. Петрова. – Режим доступа : <http://cyberleninka.ru/article/n/evolyutsiya-ponyatiya-pretседentnyy-tekst>
5. Чорновол-Ткаченко Р.С. Прецедентный текст як основа лінгвостилістичної реалізації категорії інтертекстуальності (на матеріалі казок Льюїса Керрола) : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук ; спец. 10.02.04 «Германські мови» / Р.С. Чорновол-Ткаченко. – Харків, 2007. – 20 с.

**СУЧАСНИЙ АМЕРИКАНСЬКИЙ
САТИРИКО-САРКАСТИЧНИЙ ДИСКУРС**

Грибова Г.В. (Харків, Україна)

Науковий керівник:

докт. філол. наук, проф. Самохіна В.О.

Грибова Г.В. Сучасний американський сатирико-саркастичний дискурс. У статті досліджуються особливості функціонування сучасного американського сатирико-саркастичного дискурсу в умовах інтеграції ЗМІ в інтернет-простір. Окрема увага приділяється висвітленню ролі когнітивного механізму комічного – інконгруентності, зокрема вербальним та невербальним засобам її актуалізації у сучасному американському сатирико-саркастичному дискурсі.

Ключові слова: інконгруентність, конвергентна журналістика, креолізований текст, сатирико-саркастичний дискурс.

Грибова А.В. Современный американский сатирико-саркастический дискурс. В статье исследуются особенности функционирования современного американского сатирико-саркастического дискурса в условиях интеграции СМИ в интернет-пространство. Отдельное внимание уделяется раскрытию роли когнитивного механизма комического – инконгруэнтности, в частности вербальным и невербальным средствам ее актуализации в современном американском сатирико-саркастическом дискурсе.

Ключевые слова: сатирико-саркастический дискурс, инконгруэнтность, конвергентная журналистика, креолизованный текст.

Grybova G.V. Modern American satirical and sarcastic discourse. The article analyses the properties of the modern American satirical and sarcastic discourse in the context of mass media integration into the world wide web. Special attention is given to the role of incongruity – cognitive mechanism of comism, in particular verbal and non-verbal means of incongruity actualization in the modern American satirical and sarcastic discourse.

Key words: satirical and sarcastic discourse, incongruity, convergent journalism, creolized text.

Наприкінці ХХ – початку ХХІ століття американська журналістика набула принципово нових рис та суспільних функцій, а науково-технічна революція у галузі комунікацій спричинила безпрецедентне зростання ролі і впливу ЗМІ у житті сучасної американської держави. Традиційні форми надання інформації існують поряд з новими, більш актуальними (онлайн газети, телебачення, радіо) [1]. Відбувається злиття інформаційних і комунікативних технологій в єдиний інформаційний ресурс. Такий процес

є характерним для нового напрямку «конвергентна журналістика», що спрямований на створення принципово нового кінцевого продукту – «мультимедійної статті», у рамках якої комбінуються різні типи кодів: візуальний, текстовий, графічний, аудіовізуальний [3, с. 132]. А інтеграція сучасних ЗМІ в інтернет-простір зумовлює швидке реагування на актуальні події у країні та світі та сприяє демократизації американських ЗМІ. Невід’ємну роль у цьому процесі в Америці відіграють такі види комічного, як сатира та сарказм.

На відміну від гумору та іронії, аналізу яких присвячено багато наукових праць (С. Аттардо, І.С. Арутюнова, К. А. Воробйова, В.І. Карасик, А.Г. Козінцев, Х. Коттофф, В.О. Самохіна, Г.А. Файн), сатира та сарказм залишаються малодослідженими, у силу того, що, на думку П. Симпсона, ці поняття є «дуже цікавими, достатньо невловимими та дещо важкими для того, щоб їх чітко означити» [5, с. 17]. На основі практичного аналізу сучасних американських інтернет-видань, де сатира та сарказм вживаються невідривно, ми виділили сатирико-саркастичний дискурс.

Актуальність роботи полягає у необхідності комплексного дослідження сучасного американського сатирико-саркастичного дискурсу та особливостей його функціонування в умовах інтеграції комунікативних та інформаційних технологій в сучасну систему ЗМІ.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що вперше окреслено та обґрунтовано чітке розмежування понять сатири та сарказму та виділено новий тип комічного дискурсу – сатирико-саркастичний дискурс, проаналізовано особливості його функціонування у рамках конвергентної журналістики на прикладі сучасних американських інтернет-видань.

Об’єктом дослідження є сучасний американський сатирико-саркастичний дискурс. Предметом дослідження є дискурсивні характеристики, а також засоби прояву інконгруентності у сучасному американському сатирико-саркастичному дискурсі. Матеріалом дослідження слугували статті американських онлайн-видань The Onion, The Humor Times за 2014–2015 роки.

Сатирико-саркастичний дискурс – один із видів дискурсу комічного, що має чітку соціальну природу та прагне до негативної оцінки дійсності із застосуванням сатиричних та саркастичних прийомів, де сатира тяжіє до критики суспільства, а сарказм до викриття особистісних вад людини. Характерними рисами цього дискурсу є суб’єктивність, притаманний сатирико-саркастичний підтекст, жорстка особистісно-орієнтована критика, та порушення лінгвальних та лінгвоситуативних норм, що ведуть до інконгруентності – когнітивного механізму комічного [4, с. 95]. Сучасний американський сатирико-саркастичний дискурс можна розглядати у двох

площинах: дискурсивні характеристики та засоби створення інконгруентності у ньому.

Особистість адресанта САССД є надзвичайно різноплановою – це універсальний журналіст; смілива, кмітлива та ерудована людина, що володіє навичками роботи онлайн, роботи з фото та відеоматеріалами, широкими фоновими знаннями та глибоким розумінням об'єкту критики. Адресант дає негативну оцінку та оформлює її, залучаючи сатиру та сарказм. Але як було зауважено В.О. Самохіною, адресант завжди творить дискурс, орієнтуючись при цьому на адресата [4, с. 211]. Адресат САССД, у свою чергу, – людина аналітичного мислення, що хоче поглянути на те чи інше явище з глузливо-критичної перспективи та дати свою незалежну оцінку. Таким чином адресант сатирико-саркастичного дискурсу переслідує дві мети: 1) *розкритикувати*, при цьому об'єктом такої критики може стати будь-що: економічний стан країни, політична ситуація, нові американські законопроекти, банківська система, політичні особи та ін.; та 2) *переконати* читача стати на його бік.

Відповідаючи на вимоги конвергентної журналістики САССД представляє собою мультимедійну статтю. В першу чергу це актуалізується у креолізованості тексту, під яким ми розуміємо тексти, у структурованні яких задіяні коди різних знакових систем, передусім засоби вербального та іконічного кодів. Крім того, для американських сатирико-саркастичних статей притаманним є використання гіперпосилань, зазвичай на інші інформаційні ресурси та соціальні мережі. Креолізована сатирико-саркастична стаття має трьохчастну композиційну структуру: заголовок, іконічний елемент та власне текст статті. Перші два елементи виконують атрактивну функцію.

У наступному прикладі заголовок разом з іконічним елементом, що представлений фотомонтажем, одразу дає читачу натяк на сатирико-саркастичний характер статті, що досягається за рахунок стилістичного прийому уособлення, де *Bill* (власна назва) ототожнюється з *bill* (законопроект), що веде до порушення онтологічних норм, адже *Beloved* може бути лише живе створіння.

Loyal Senator Still Lying Patiently In Spot Where Beloved Bill Died

*In a scene that congressional staffers have called **heartbreaking and difficult to witness**, sources within the Capitol reported today that Sen. Patrick Leahy (D-VT) is still lying patiently at the spot where S. 2685, the USA Freedom*

---

*Act, died in the Senate chamber several weeks ago. "He just lays there all day curled up in a ball on the floor and sometimes scratches at the podium, like he's waiting for it to come back up for vote again," Sen. Debbie Stabenow (D-MI) said of the NSA surveillance reform bill, explaining that Leahy had **been especially close to the legislation since the day it was drafted**. "He's there when we arrive in the chamber each morning, and he's there when we leave. We all remember **how much affection and devotion he had toward that data privacy bill**, so it must have been **very traumatizing** for him when it was suddenly struck down on a cloture vote. Poor little guy." Legislators added that the senator still perks up his head whenever he hears a gavel banging in the hope that his beloved bill is being reintroduced on the floor.*

Автор відкрито глузує над сенатором та вочевидь натякає читачу, що він мав великі надії на цей законопроект про захист персональних даних і дуже засмутився, коли його відхилили. Сатирико-саркастичний ефект створюється за рахунок використання стилістичних прийомів: гіперболи, а саме глузливого перебільшення почуття шкодування сенатора (*a scene heartbreaking and difficult to witness, it must have been very traumatizing for him*), у поєднанні із метафоричним порівнянням, адже про законопроект у статті говориться як про дитину, наприклад : *how much affection and devotion he had toward that data privacy bill ma Leahy had been especially close to the legislation since the day it was drafted*, де автор використовує фразу за співзвучністю схожу зі стійким виразом *since the day it was born*. Говорячи про законопроект як про живе створіння, автор порушує онтологічні норми, що й викликає сміх.

Часто інконгруентність актуалізується й на композиційному рівні, наприклад, через неспівпадіння заголовка статті та її змісту. У наступному прикладі із заголовком «Thanksgiving 2014» читач припускає, що стаття буде розповідати про особливості святкування та, як це заведено, автор буде дякувати за все, що приніс йому цей рік, і аж ніяк не очікує, що про свято буде говоритись як про щось негативне. Для цього автор буде використовувати: риторичні питання (*And be honest, doesn't a little tryptophan poisoning amongst family and friends sound pretty comforting right about now? What with Ebola infested ISIS members slithering across the border carrying photos of Bill Cosby ogling Kim Kardashian's butt*, метонімію: *tryptophan* замінює слово індичка, адже індичка містить велику кількість триптофану, іронію (*So allow me to **express my gratitude** for the 4th Thursday of November: it's annual appearance being **one of the little moments that makes life worth living**, get down on his knees and thank the maker*), а «дякувати» автор буде лише за все погане, що трапилось у цьому році. Таким чином, порушення валоративних норм приводить до

розходження пресупозиції та реального змісту статті, що і викликає негативний сатирико-саркастичний ефект.

Перспективним вважається вивчення особливостей функціонування, тематичної спрямованості, композиційної побудови британського сатирико-саркастичного дискурсу в умовах інтеграції комунікативних та інформаційних технологій у сучасну систему ЗМІ, та порівняння його з американським.

Література

1. Акопов А.И. Взгляд на проблемы сетевой журналистики изнутри и снаружи Интернета [Электронный ресурс] / А.И. Акопов. – Режим доступа : <http://www.relga.ru/environ/>
2. Калмыков А. Интернет-журналистика : учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности «Журналистика» / А. Калмыков, Л. Коханова. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2010. – 125 с.
3. Кройчик Л.Е. Система журналистских жанров / Л.Е. Кройчик // Основы творческой деятельности журналиста ; [под ред. С.Г. Корконосенко]. – СПб., 2000. – 239 с.
4. Самохіна В.О. Жарт у сучасному комунікативному просторі Великої Британії та США : монографія / В.О. Самохіна ; [вид. 2-е, перероб. і доп.]. – Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. – 360 с.
5. Simpson P. On the discourse of satire: towards a stylistic model of satirical humor / P. Simpson. – Amsterdam : Benjamins, 2003. – 243 p.

УДК 811.112.2'373.7'42:159.955

KONZEPTE VON PRÄZEDENZTEXTEN UND IHRE VERBALISIERUNG DURCH EPTONYME IM DEUTSCHEN UND UKRAINISCHEN POLISITSCHEN DISKURS

Губіна О.Д. (Харків)

Науковий керівник: канд. філол. наук, доц. Оніщенко Н.А.

Губіна О.Д. Концепти прецедентних текстів та їх вербалізація за допомогою ептонімів в німецькому та українському політичному дискурсі. Статтю присвячено дослідженню концептів прецедентних текстів та особливості їхньої вербалізації за допомогою ептонімів в німецькому та українському політичному дискурсі на основі текстових фрагментів з електронних архівів відомих німецьких та українських видань, а також з електронного архіву Бундестагу. Розглянуто теоретичну основу феноменів ептонімії та прецедентних текстів, визначено прецедентні тексти для німецької та української лінгвостільності, проаналізовано концепти прецедентних текстів, вербалізованих за допомогою ептонімів в німецькому та українському політичному дискурсі.

Ключові слова: дискурс, ептонім, концепт, прецедентний текст.

Губина А.Д. Концепты прецедентных текстов и их вербализация при помощи эпонимов в немецком и украинском политическом дискурсе. Статья посвящена исследованию концептов прецедентных текстов и особенностям их вербализации при помощи эпонимов в немецком и украинском политическом дискурсе на основе текстовых фрагментов из электронных архивов известных немецких и украинских изданий, а также из электронного архива Бундестага. Рассмотрено теоретическую основу феноменов эпонимии и прецедентных текстов; определены прецедентные тексты для немецкого и украинского лингвосообществ; проанализированы концепты прецедентных текстов, вербализированных при помощи эпонимов в немецком и украинском политическом дискурсе.

Ключевые слова: дискурс, концепт, прецедентный текст, эпоним.

Gubina O.D. Concepts of precedent texts and their verbalization by eponyms in German and Ukrainian political discourse. The article is devoted to the study of concepts of precedent texts and to the peculiarities of their verbalization by eponyms in German and Ukrainian political discourse. It is based on the material from electronic archives of well-known German and Ukrainian publishing houses and from the electronic archive of the German Bundestag. The article determines the theoretical basis of the phenomena of eponymy and precedent text, marks out precedent texts for the German and Ukrainian language communities and analyses concepts of the precedent texts which were verbalized by eponyms in the German and Ukrainian political discourse.

Key words: concept, discourse, eponym, precedent text.

Die Aktualität des Beitrags wird sowohl durch das immer wachsende Interesse der Forscher an dem Funktionieren von Spracheinheiten heißt Eponyme bestimmt, die eine Urheberschaft aufweisen, wertvolle kulturelle Informationen aufbewahren und diese in verschiedenen Diskursen mit Konzepten verbalisieren, als auch durch die Anwendung von kognitiv-diskursiven Methoden bei der Untersuchung von Präzedenztexten, die aus linguokultureller Sicht als Kulturerscheinung behandelt werden.

Als Objekt der Forschung treten Konzepte der durch Eponyme verbalisierten Präzedenztexte im deutschen und ukrainischen politischen Diskurs auf.

Der Gegenstand der Untersuchung sind semantische und strukturelle Merkmale von Konzepten der Präzedenztexte sowie funktionale Besonderheiten von Eponymen, die dank ihren intertextuellen Eigenschaften auf Präzedenztexte verweisen.

Das Ziel der vorliegenden Untersuchung besteht darin, die durch Eponyme verbalisierten Konzepte von Präzedenztexten im deutschen und im ukrainischen politischen Diskurs festzustellen und sie zu vergleichen.

Das Material der Untersuchung umfasst je 300 diskursive Auszüge des deutschen und des ukrainischen politischen Diskurses, die Konzepte von

---

Präzedenztexten objektivieren. Die Auszüge wurden mittels solider Auswahl aus elektronischen Archiven der deutsch-, ukrainisch- und russischsprachigen Medien „Die Zeit“, „Der Spiegel“, „Die Welt“, „Stern“, „День“, „Українська правда“ sowie aus dem elektronischen Archiv des Bundestags erhalten.

Die Untersuchungen von geflügelten Worten werden seit dem 19. Jahrhundert durchgeführt, und zwar seit der Erscheinung des Werks „Geflügelte Worte“ von G. Büchmann. Aber die Einführung des Begriffs „Eptonyme“ wurde durch einen unklaren Stellenwert von Spracheinheiten verursacht, die über eine Urheberschaft verfügen und zugleich Merkmale von Phraseologismen sowie von Mikrotextrn aufweisen. Genau aus diesem Grunde wurde der Terminus „Eptonyme“ eingeführt, unter dem man feste rekurrente Zitate mit der Struktur einer Wortverbindung oder eines Satzes versteht. Zu ihren kennzeichnenden Merkmalen gehören die Urheberschaft, die Intertextualität, die Festigkeit, die Gebräuchlichkeit, die Variabilitäts-, Modifikations- und Phraseologisierungsfähigkeit.

Ausgehend davon, dass sich Eptonyme zugleich auf zwei Texte beziehen, verbalisieren sie Kulturkonzepte, Konzepte des Autors und des Präzedenztextes, wobei die Intertextualität von Eptonymen häufig durch die Präzedenz des Originals bedingt wird [2]. Präzedenztexte sind Texte, die für eine bestimmte Kultur von Bedeutung sind und die ein Konzept bilden. Präzedenztexte sind die Haupteinheiten der im Bewusstsein der Muttersprachler bestehenden textuellen Konzeptsphäre. Als Aktivierungsmittel der Konzepte von Präzedenztexten dienen textuelle Reminiszenzen. Reminiszenzen, die auf dem Appell an Präzedenztexte beruhen, müssen folgenden Bedingungen entsprechen: Erstens muss der Adressant der Tatsache bewusst sein, dass er die Reminiszenz eines bestimmten Textes gebraucht. Zweitens muss der Originaltext dem Adressaten bekannt sein, damit er den Verweis auf diesen Text erkennen könnte. Drittens muss der Adressat ausreichendes Hintergrundwissen über den Text und seinen Autor haben, um alle Intentionen des Verfassers zu erkennen und sie richtig zu verstehen.

Man muss auch fünf Haupttypen von Reminiszenzen unterscheiden, die als Mittel des Appells an Konzepte von Präzedenztexten gelten, und zwar Erwähnungen (direkte Wiedergaben des entsprechenden Textkonzeptes), direkte Zitationen (wörtliche Wiedergaben des Textes in einer Form, in der sich die sprachliche Persönlichkeit ohne den Verweis auf das Original daran erinnert), Quasizitationen (Wiedergaben des ganzen Textes oder seines Teils in einer absichtlich modifizierten Form), Allusionen (Vergleiche des Kommunikationsgegenstandes mit einer Situation oder einem Ereignis, die in einem Text beschrieben wurden, den Inhalt des Textes nicht erwähnt) und Fortsetzungen [1].

Im Rahmen der vorliegenden Untersuchung wurde festgestellt, dass für die Deutschen die Bibel und das Grundgesetz als Präzedenztexte gelten. Für

---

---

den ukrainischen Sprachraum sind die Bibel und „Der Kobsar“ von Taras Schewtschenko von kultureller Bedeutung. Die Präzedenz dieser Texte wird durch ihr häufiges Auftreten sowie durch einen pragmatischen Einfluss auf die Menschen bedingt.

Das Konzept BIBEL ist sowohl für die Deutschen als auch für die Ukrainer sehr signifikant, denn die Bibel ist die Hauptgrundlage der christentümlichen Kultur und wird als offenes Wort Gottes betrachtet. Die Bibel ist auch eine unversiegbare Quelle von Weisheit sowie von Ideen, Bildern und Motiven in allen Kunstbereichen. Darüber hinaus üben die Bibel sowie ihre Redewendungen und Wortschatz einen großen Einfluss auf die Texte der europäischen und Weltliteratur aus. Bei den Deutschen ist das Konzept BIBEL zudem mit der Reformation von Martin Luther verbunden, die nicht nur für die Kirche, sondern auch für die ganze deutsche Kultur ein großer Meilenstein war. Am 31. Oktober 1517 soll Martin Luther die berühmten 95 Thesen veröffentlicht haben. Die evangelische Kirche feiert jährlich an diesem Tag den Reformationstag, dabei wird Luther zum „Spalter“ des Christentums und zum Urheber der „Reformation“ genannt. Üblicherweise gehören zum erwähnten Konzept ethische und moralische Normen sowie Prinzipien und Weisheiten, die alle Lebensbereiche betreffen und die in diesem Leben zu beachten sind:

- (1) *Der frühere Regierungschef wirkte ein wenig angespannt auf der Kanzel in ungewohnter Umgebung. Seine Stimme klang mitunter belegt, den vorbereiteten Text veränderte er nicht. Zu Krisen in Gaza oder der Ukraine äußerte er sich nicht. Wer wollte, konnte Bemerkungen als Kritik an Angela Merkel verstehen. Schröder zitierte Jesajas: „Das ist eine Sprache, so kraftvoll und eindeutig, wie man sie sich heute auch und gerade in der Politik wünschen würde.“ An anderer Stelle sagte der Sozialdemokrat, Aufgabe politischer Führung sei es, für Ziele „durchs Feuer zu gehen“. Und zu riskieren, nach unpopulären Beschlüssen nicht wiedergewählt zu werden (HAZ, URL).*
- (2) *So, meine Damen und Herren, wird deutlich, warum der Satz „Am Anfang war das Wort“ auch für die Reformation gilt. Martin Luthers Thesenanschlag war eine Mischung aus Verstand, Wissen und vor allen Dingen Gewissen und einer Tat; Wort und Tat bildeten eine Einheit. Mit Sicherheit war er ein Akt der Freiheit eines Christenmenschen. Wenn sich dies am 31. Oktober 2017 zum 500. Mal jährt, ist das natürlich ein Anlass, der uns fragen lässt: Wie ist unser Land dadurch geprägt worden? Welche Prägekraft geht davon auch für die Zukunft unseres Landes aus? (Angela Merkel, URL).*
- (3) *Я використаю свій дипломатичний досвід, щоб забезпечити підписання міжнародного договору, який прийшов би на заміну Будапештському меморандуму. <...> Будь-який агресор на кордоні*

України має згадати Євангельську мудрість: хто з мечем прийде, той від меча і загине! (Петро Порошенко, URL)

Ein anderer wichtiger Präzedenztext für den deutschen Sprachraum ist das Grundgesetz der Bundesrepublik Deutschland, welches das Konzept GRUNDGESETZ bildet. Die Präzedenz der deutschen Verfassung wird davon bedingt, dass es nach dem zweiten Weltkrieg der erste Text war, der eine Reihe von Gesetzen enthalten hat, die bis heute die politische Grundordnung des Staates festlegen und auf denen alle anderen Gesetze aufbauen. Die wichtigsten Artikel, die auf den Präzedenztext verweisen, sind Artikel 1 (die Unantastbarkeit der Menschenwürde) und Artikel 3 (die Gleichheit aller Menschen vor dem Gesetz). Das Konzept GRUNDGESETZ ist hinzu mit den dominanten Konzepten des deutschen Sprachraums verbunden, und zwar mit den Konzepten DEMOKRATIE und FREIHEIT, denn eben im Grundgesetz geht es um die Demokratie und die Freiheit jedes Individuums in Deutschland sowie um ein souveränes Land:

- (4) *Wenn wir, gerade als gläubige Christen, nicht nur vordergründig tagespolitisch handeln, sondern wir uns in der Aktualität auch immer wieder auf die Grundlagen unseres Zusammenlebens besinnen, dann heißt das nicht nur, aber insbesondere in der heißen Debatte dieser Tage: Wir müssen den Kernansatz unserer Verfassung „die Würde des Menschen ist unantastbar“ lebendig halten und versuchen, ihn als allgemein verpflichtende Orientierung im Bewusstsein unserer Bevölkerung zu verankern. Dieses Menschenbild hat seine Quelle im christlichen Glauben, in dem der Mensch Ebenbild Gottes ist und daraus abgeleitet jeder Mensch dieselbe Würde und alle damit verbundenen Ansprüche und Verpflichtungen hat* (Monika Grütters, URL).
- (5) *Nichts steht mehr für diese Bundesrepublik Deutschland als ihre Verfassung, ihr Grundgesetz. Es wurde vor genau 60 Jahren verabschiedet. In Artikel 1 dieses Grundgesetzes heißt es: „Die Würde des Menschen ist unantastbar.“ Dieser kurze, einfache Satz – „Die Würde des Menschen ist unantastbar“ – war die Antwort auf die Katastrophe des Zweiten Weltkriegs, auf den Mord an sechs Millionen Juden im Holocaust, auf Hass, Verwüstung und Vernichtung, die Deutschland über Europa und die Welt gebracht hat* (Angela Merkel, URL).

Ein weiteres Konzept des Präzedenztextes im ukrainischen Sprachraum ist die Sammlung von Gedichten „Der Kobsar“ von Taras Schewtschenko. In diesem Fall handelt es sich eher nicht um die Präzedenz des Textes selbst, sondern um die Präzedenz des Autors, der in diesem Falle eine größere Rolle spielt, denn dank seinem Schaffen wurde Taras Schewtschenko zu einer bedeutenden Persönlichkeit für die Ukraine sowie für die ganze Welt. Das Konzept KOBZAR umfasst geschichtliche und kulturelle Besonderheiten und

---

Traditionen des ukrainischen Volkes, während die Reminiszenzen davon die Kampf und das Leiden von Ukrainern auf ihrem Weg zur Freiheit und Unabhängigkeit beschreiben:

(6) *Вибір був, і не раз куля вже готувалася вдарити, але приціл кожного разу збивав голос, який лунав над Майданом:*

Нам тільки сакля очі коле:

Чого вона стоїть у вас

Не нами дана; чом ми вам

Чурек же ваш та вам не кинем,

Як тій собаці! Чом ви нам

Платить за сонце не повинні! (Українська Правда, URL)

(7) *Это у вас у Дониєв – семейное. Как дедушка ни в одной войне не участвовал (только папочки со своими трудами «про Ленина» перекадывал), так и внучек в свое время от армии «откосил», по причине «слабого» здоровья – я так понимаю, связанного с некоторыми особенностями психики. Хорошо сказал Шевченко по поводу таких скотов, как Доний-дед и Доний-внук: «Погибнеш, згинеш, Україно, не стане знаку на землі». Эти ее точно своим фарисейством угробят (Олесь Бузина, URL).*

Zusammenfassend lässt sich festhalten, dass Eponyme als Reminiszenzen mit einer Urhebererschaft sowohl phraseologische als auch mikrotextuelle Merkmale aufweisen, die ihre intertextuellen Eigenschaften bedingen. Eponyme beziehen sich zugleich auf zwei Texte und können deswegen Konzepte von Präzedenztexten objektivieren. Präzedenztexte spielen eine große Rolle für eine Kultur, denn durch ihre Konzepte bilden sie eine Konzeptosphäre im nationalen Bewusstsein. In der vorliegenden Untersuchung wurde festgestellt, dass zu den Präzedenztexten, deren Konzepte durch Eponyme im politischen Diskurs verbalisiert werden, die Bibel, das Grundgesetz Deutschlands und „Der Kobzar“ von Taras Schewtschenko gehören.

Die erhaltenen Ergebnisse bestimmen weitere Perspektiven der Forschung von funktionalen Besonderheiten, nämlich pragmatischen Funktionen von Eponymen, die Konzepte von Präzedenztexten im deutschen und im ukrainischen Diskurs verbalisieren.

Література

1. Слышкин Г.Г. От текста к символу: лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе / Г.Г. Слышкин. – М. : Academia, 2000. – 128 с.
2. Оніщенко Н.А. Ептоніми як засіб формування комунікативної компетенції: когнітивно-дискурсивний підхід / Н.А. Оніщенко // Сучасні фундаментальні теорії та інноваційні практики навчання іноземної мови у вузі : кол. монографія / під ред. В.Г. Пасинок. – Х. : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2013. – С. 191–218.

Список джерел ілюстративного матеріалу

1. Архів газети «Українська правда» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/>
2. Олесь Бузіна. Авторський сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.buzina.org/>
3. Reden der Bundeskanzlerin [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bundeskanzlerin.de/SiteGlobals/Forms/Webs/BKin/Suche/DE/Solr_aktuelles_formular.html?nn=614994
4. Reden der Bundesregierung [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bundesregierung.de/SiteGlobals/Forms/Webs/Breg/Suche/DE/Nachrichten/Redensuche2_formular.html?nn=8988&searchtype.HASH=16ca611a9a162221cee6&path.HASH=98ea2dfa0422778f20d2&path=%2Fbpainternet%2Fcontent%2Fde%2Frede*+%2Fbpainternet%2Fcontentarchiv%2Fde%2Farchiv17%2Frede*&doctype=speech&doctype.HASH=39e26f60ccd5c832a3d&searchtype=news
5. Archiv der Zeitung „Hannoversche Allgemeine“ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.haz.de/>

УДК 821.134.2

**ВІДОБРАЖЕННЯ
ВІСЕНТЕ БЛАСКО ІБАНЬЕСОМ
ВАЛЕНСІЙСЬКОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ**

Гуртова С.С. (Харків)

Науковий керівник: викл. Лукашов А.Ю.

Гуртова С.С. Відображення Вісенте Бласко Ібаньесом валенсійської самоідентифікації. У даній статті аналізуються засоби, якими зображується у творах Бласко Ібаньеса самоідентифікація мешканців регіону Валенсія (Іспанія), їх манера мислення, побут, соціальні та політичні погляди. Аналізується вибір письменником мови написання творів. Роз'яснюється поняття регіонального костюмбризму, а також відображається зв'язок мови і культури.

Ключові слова: Валенсія, Вісенте Бласко Ібаньес, костюмбризм, самоідентифікація.

Гуртовая С.С. Отображение Висенте Бласко Ибаньесом валенсийской самоидентификации. В данной статье анализируются средства, посредством которых изображается в произведениях В. Бласко Ибаньеса самоидентификация жителей региона Валенсия (Испания), их манера мышления, быт, социальные и политические взгляды. Анализируется выбор писателем языка написания приведенный. Дается пояснение понятия регионального костюмбризма, а также отображается связь языка и культуры.

Ключевые слова: Валенсия, Висенте Бласко Ибаньес, костюмбризм, самоидентификация.

Hurtovaya S. Reflection of Valencian self-identification by Vicente Blasco Ibáñez. In this article is given a brief analysis of those methods and ways that are used by Vicente Blasco Ibáñez in its works in order to depict the self-identification of the people from a Spanish region Valencia. We analyze the choice of language of the books made by the writer. An explanation of the concept of regional costumbrismo and reflection of the connection of language and culture are also given.

Key words: Valencia, Vicente Blasco Ibáñez, costumbrismo, self-identification.

У наш глобалізований час люди все більше цікавляться культурою та традиціями інших народів, а художні твори – це певне відображення реалій інших країн. Актуальність цієї теми зумовлена зростанням уваги до художніх текстів, які б відображали культуру та світобачення «малих» народів, а також до текстів, що допомагають інтерпретувати роль регіональних літератур скрізь призму їх взаємодії з домінуючою національною літературою. Метою статті є проаналізувати тексти, написані В. Бласко Ібаньєсом, які являють собою певне відображення культури іспанського регіону Валенсія, несуть в собі культурний код валенсійців, роз'яснити поняття регіонального костюмбризму, а також проаналізувати, як відображається зв'язок мови і культури. Об'єктом вивчення у статті стала літературна творчість іспанського письменника Вісенте Бласко Ібаньєса з акцентом на його перший період творчості («Валенсійський цикл»). Окрім його творів, було опрацьовано і роботи літературознавців і критиків. Це і стало матеріалом дослідження. Предмет дослідження – зображення валенсійської самоідентифікації, валенсійського світосприйняття у художніх творах Вісенте Бласко Ібаньєса.

Вісенте Бласко Ібаньєс (1867–1928) є одним із найпопулярніших іспанських письменників, добре відомий в Україні та Росії завдяки перекладам його численних романів. Окрім романів, яких він склав понад тридцять, він був автором оповідань, новел, описів своїх подорожей, перекладав на іспанську мову твори європейської художньої та історичної літератури. Окрім літературної діяльності, він займався і громадсько-політичною роботою, незмінно захищаючи і пропагуючи програму республікансько-демократичної партії. Ціла низка подій його життя знайшла своє відображення у творах, таких як «Naranjos» («Апельсинові сади») або «La horda» («Дика орда»). У нас є підстава розглядати даний факт, як прообраз жанру «autoficción», який отримує широке розповсюдження в Іспанії у другій половині 20-го століття, коли автор, ґрунтуючись на власній біографії, «вигадає» навколишню канву, дії, обставини.

За прийомами свого письма Бласко Ібаньєс є типовим натуралістом; французька критика вважає його наслідувачем Е. Золя. Подібно Е. Золя, він всебічно, майже науково вивчає теми своїх творів. Твори Бласко

Ібаньеса сповнені описів місцевості, зовнішності і т. д. Деякі критики навіть відзначають, що описи ці надмірні і ускладнюють сприйняття сюжетної лінії творів. Значна частина книжок письменника є присвяченою його рідному регіону – Валенсії. Здебільшого, це побутові або соціальні романи, які змальовують життя і працю населення батьківщини Бласко Ібаньеса («Arroz y tartana» («Відчайдушне життя», 1894), «La barraca» («Проклятий хутір», 1898), «Entre Naranjos» («У апельсинових садах», 1900) і «Cañas y barra» («Очерет і мул», 1902), «La bodega» («Винний склад», 1905) і «La horda» («Дика орда», 1906).

Незважаючи на таке домінування валенсійської тематики, автор у жодному випадку не був місцевим, валенсійським націоналістом, він розглядав самотність Валенсії через призму плюралістичної, багатокультурної Іспанії. Мовою творів Бласко Ібаньеса була іспанська мова, але, для відтворення місцевого колориту, автор вживає багато діалектизмів або просто слів з *valenciano*. Слова, що їх говорять валенсійською мовою (тобто валенсійським варіантом каталонської мови) виокремлені у оригінальних творах шрифтом, але даються без перекладу або якихось приміток, органічно вплітаючись у канву твору, у мову героїв, таким чином, щоб іспаномовний читач міг легко їх зрозуміти, чи навіть запам'ятати. Таким чином, Бласко Ібаньес, як і Е. Мендоса, як і Р. Вальє-Інклан, обираючи мовою своїх книг загальнодержавну іспанську, не лише не відмовляється від свого коріння, а навпаки, популяризує культуру своєї малої батьківщини у Іспанії, та, через Іспанію, по всьому світові. Оскільки національно-культурна специфіка тексту – це сукупність національних стереотипів мовної поведінки, які обумовлені національними особливостями мислення і характерні для більшості членів нації, ми можемо інтерпретувати це як те, що для Бласко Ібаньеса вибір іспанської мови означав те, що вона повністю і гармонійно є вплетеною у культурні коди валенсійського регіону.

Звертає на себе увагу, що Мадрид, столиця Іспанії, розглядається письменником у творах як щось «інше», «далеке». Наприклад, у творі «Апельсинові сади» є протиставлення: Мадрид – важка, нудна робота депутата, лицемірство, пихатість тощо, Валенсія – відпочинок, повернення до свого коріння, привітливості місцевих мешканців, рідна природа та ін. Герой твору завжди з радістю повертається до Валенсії та без ентузіазму їде до Мариду, без захоплення життям у столиці. У творах «Валенсіанського циклу» Бласко Ібаньес використовує жанр так званого регіонального костюмбрізму (напряму у художній літературі у Іспанії та Латинській Америці XIX ст., породжений романтичним захопленням народною культурою, перейнятий піднесенням національної свідомості, який характеризується особливим інтересом до народних типів,

---

національного колориту, а також прагненням до майже документального опису природи та побуту простих людей).

З іншого боку, можна зробити припущення, що Мадрид інтерпретується Ібаньесом не як географічна точка, а як уособлення політичного центру країни, з якого походять усі вади політичного, клерикального режиму, вади якого викриває Бласко Ібаньес. І навпаки, намагається викликати симпатії читачів, описуючи трудящі класи (селянство, рибалки, робітники). Для створення атмосфери мова героїв письменника сповнена вульгаризмів та діалектизмів. Жанрові картини побуту – одна з найсильніших сторін творчості автора. У цьому відношенні Бласко Ібаньес – спадкоємець іспанських революційно-буржуазних традицій початку XIX ст. [див. 1].

Велику роль у змалюванні валенсійської картини світу відіграють описи природи, географії регіону (те ж саме ми можемо бачити й у творах галісійських регіоналістів, але у значно меншій мірі у каталонських митців, чия творчість здебільшого є суто урбаністичною). Робиться також контраст центру міста Валенсії та його околиць, це досягається географічними описами та мовою героїв. Хоча в цих творах Бласко Ібаньес може бути занадто багатослівним і вичурним, все ж він є вже тут осліплюючим і прекрасним художником, незрівняним зображувачем ландшафту. Весь багатострунний оркестр природи звучить в його мозку і відбивається в його надзвичайно вразливій душі. Він з великою любов'ю змальовує природу свого краю – апельсинові сади, озеро Альбуфейра.

Що стосується мовних засобів зображення картини світу, Бласко Ібаньес вводить лексичні одиниці, які не мають еквівалентів в інших мовних картинах світу і відтворюються, головним чином, засобом транслітерації (наприклад, валенсійське слово «la barraca» (барак), яке зараз використовується у багатьох мовах світу). Відзначаються також лексичні внутрішньомовні лакуни, які при перекладі не мають відповідних однослівних еквівалентів.

У другій частині свого валенсійського циклу письменник, тим не менш, робить трансформацію, переходячи від краєвидів до психологічних портретів, до ландшафтів людських душ. Потім Бласко Ібаньес розчарується у доцільності і корисності політичної діяльності, якою займався майже двадцять років, але автор продовжує писати філософсько-психологічні твори, даруючи нам точні психологічні портрети людей свого часу, вже концентруючись не лише на Валенсії, але й на загальноіспанському масштабі. Таким був його твір «Sangre y arena» («Кров і пісок»), який змалював життя андалусійського тореро, розкриваючи душу, психологічні «паттерни», традиції народу Андалусії. Мадрид у цьому творі вже є представленим не як нудна столиця, а як

місто розваг, яке зваблює головного героя. У цих творах так званого «другого циклу» в центрі уваги письменника стоїть трагічне зіткнення між самотньою і обдарованою особистістю і ворожим їй суспільством, боротьба сильної і вільнодумної особистості проти гніту побутових та соціальних умов, що є відголосками вже не натуралізму, а скоріше романтизму, який прийшов до Іспанії у тридцяті роки XIX століття [див. 3].

Так звані «місцеві» романи Бласко Ібаньєса, присвячені регіону Валенсія, привертають увагу тією яскравістю, з якою є зображені живі люди. Основний інтерес до творчості Бласко Ібаньєса обумовлений тим, що у своїх творах новеліст розкриває і детально описує національні традиції, звичаї і звички самотньої Іспанії, динамічність життя валенсійців, їх національний характер [3, с. 52].

Дослідження художньої картини світу іспанського письменника Вісенте Бласко Ібаньєса дозволяє виділити в його художніх творах найбільш характерні для Іспанії феномени, які відображають і містять в собі національно-специфічні елементи і явища.

Подальше вивчення цієї теми допоможе підкреслити своєрідність світобачення і світорозуміння Вісенте Бласко Ібаньєса, а також може стати внагоді під час вивчення регіональних літератур інших багатокультурних країн, у тому числі й України.

Література

1. Бласко Ибаньес Висенте. Биография. Творчество [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.belletrist.ru/definit/blasco-defint.htm>
2. Кожановский А.Н. Быть испанцем... / А.Н. Кожановский. – М. : АСТ: Восток-Запад, 2006. – 318 с.
3. Плавский З.И. Испанская литература XIX–XX веков / З.И. Плавский. – М. : Высш. школа, 1982. – 247 с.

УДК 811.1122'38

ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКСПРЕСИВНО ЗАБАРВЛЕНИХ СКЛАДНИХ СЛІВ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Додова Ф.С. (Харків)

Науковий керівник: канд. філол. наук, доц. Сотникова С.І.

Додова Ф.С. Функціонування експресивно забарвлених складних слів у сучасній німецькій мові. У статті розглядаються способи та моделі утворення експресивно забарвлених складних слів (іменників, дієслів, прикметників та дієприкметників) та їх стилістичний потенціал у сучасній німецькій мові.

Ключові слова: експресивне забарвлення, метафоричне та метонімічне пересемислення, складні слова, словоскладання, словотвір.

Додова Ф.С. Функционирование экспрессивно окрашенных сложных слов в современном немецком языке. В статье рассматриваются способы и модели образования экспрессивно окрашенных сложных слов (имен существительных, глаголов, прилагательных и причастий) и их стилистический потенциал в современном немецком языке

Ключевые слова: метафорическое и метонимическое переосмысление, словообразование, словосложение, сложные слова, экспрессивная окраска.

Dodova F.S. The functioning of the expressive coloured composite words in the modern German language. The article is devoted to the methods and models of formation of expressive coloured composite words (substantives, verbs, adjectives and participles) and their stylistic potential in the modern German language

Key words: composite words, expressive colouring, metaphorical and metonymical interpretation, word combination, word formation.

Експресивно забарвлена лексика має надзвичайно вагомий стилістичний потенціал, який використовується у різних комунікативних ситуаціях. Велику питому вагу серед експресивно забарвлених лексичних одиниць мають складні слова, які в своїй досить компактній формі компресують значний обсяг змісту. Словоскладання є найбільш поширеним способом словотвору сучасної німецької мови, і тому вивчення особливостей та тенденцій розвитку і функціонування експресивно забарвлених складних слів у німецькій мові підтверджує актуальність даної роботи.

Наукова новизна полягає у всебічному та комплексному аналізі стилістичних особливостей експресивно забарвлених складних слів (іменників, дієслів та прикметників) сучасної німецької розмовної та літературної мови.

Об'єктом дослідження є експресивно забарвлені складні слова сучасної німецької мови.

Предметом дослідження виступають способи утворення складних слів та їх стилістичні характеристики.

Мета дослідження полягає у вивченні особливостей функціонування та стилістичного потенціалу словотвору у сучасній німецькій мові.

Відповідно до даної мети в роботі вирішуються такі завдання:

1. Дати характеристику словотвору німецької мови, визначити місце словотвору у системі мови.
2. Охарактеризувати способи та моделі словотвору в німецькій мові.
3. Визначити моделі утворення складних слів у німецькій мові.
4. Виявити найбільш характерні моделі окремих частин мови.
5. Описати стилістичний потенціал експресивно забарвлених складних слів німецької мови.

Матеріалом дослідження слугували словники сучасної німецької мови та твори сучасної німецької прози (загальна кількість сторінок – 3625).

Мова безперервно розвивається та удосконалюється. Збагачення словника – це один з найважливіших чинників розвитку мови, свідчення його динамічного характеру. Одним із найбільш продуктивних способів розширення словникового складу вважають утворення нових слів з використанням наявних у мові засобів, тобто збагаченню словника мови слугують словотвірні процеси, які відбуваються за відповідними структурними правилами при застосуванні вже існуючих лексичних одиниць певної мови.

Словотвір німецької мови – це розділ німецького мовознавства, що вивчає структуру слів і закони їх утворення, спираючись на модельний апарат. Німецьке словоскладання є одним з найбільш поширених способів творення нових слів. Це є об'єднання декількох самостійних основ в одне слово [2, с. 19]. Унаслідок словоскладання в сучасній німецькій мові утворюються складні номінативні одиниці, композити, головними ознаками яких є наявність декількох основ та їхня цілеоформленість. Слід зазначити, що композитний спосіб утворення слів має тенденцію до постійного розвитку та вживання в різних функціональних стилях сучасної німецької мови [7, с. 103].

Особливо значущу роль у поповненні лексичного складу мови відіграють експресивно забарвлені слова. Існують два типи експресивно забарвлених слів: з невмотивованими стилістичними значеннями та з мотивованим експресивно-образним значенням.

До першого типу відносяться експресивно забарвлені слова, органічною складовою частиною семантичної структури слова яких є експресивне значення. У цьому випадку лексичне значення слова самою своєю семантикою вказують на конкретну ознаку будь-якого поняття, таким чином на конкретне уявлення про дане поняття.

До другого типу відносяться слова, експресивне значення яких є семантичним переосмисленням слова.

В німецькій мові дуже багато експресивно забарвлених складних слів, що означають фізичні характеристики або якості людини [1, с. 216]. До цієї групи належить більшість композитів з означальним типом зв'язку компонентів, вони характеризуються метафоричним або метонімічним переосмисленням компонентів [8, с. 182], при чому осмислення може бути як повним, так і частковим. В першому випадку переосмисленню підлягають обидва компоненти складного слова, а в другому випадку – один з компонентів (перший або другий).

Специфіка німецьких складних іменників полягає в тому, що вони можуть виражати найрізноманітніші логіко-семантичні відношення, тобто

можуть виражати відношення, що передаються вільним словосполученням. Таким чином, складний іменник виконує як лексичні, так і синтаксичні функції.

Синтаксичний характер складних іменників проявляється в легкості і простоті утворення їх в процесі мовлення для вираження найрізноманітніших смислових відношень, але характер цих відношень формально не виражається і в деяких випадках є зрозумілим із семантики безпосередніх складників, тобто компонентів складних іменників, їх внутрішнього контексту.

Першим компонентом складного слова може виступати будь-яка частина мови, а другим компонентом обов'язково є іменник.

Так, складний експресивно забарвлений іменник може мати таку морфологічну структуру:

іменник + іменник:

der Grützkopf – дурень, die Schmieralie – хабар, der Lauskerl/ Lumpenkerl – негідник, die Blitzbirne – розумна людина, der Hitzkopf – запальна людина, der Witzbold – жартівник, der Windbeutel – легковажна людина, die Affenliebe – безрозсудливе, сліпе кохання, der Mordskerl – молодець, das Frühlingshähnchen – гарненька, приваблива дівчина, der/ das Zuckergoscherl – миловидна дівчина, der Holzkopf – незграбна, недоумкувата людина, der Herzensbrecher – донжуан, серцеїд, das Röntgenkleid – прозора сукня, die Blechlawine – машини, що стоять у затопі, das Nasenfahrrad – окуляри [4, с. 341 – 907];

прикметник + іменник:

der Blindgänger – невдаха, людина, яка неспроможна ні на що, der Klugscheißer / Klugredner – розумник, мудрий, der Goldjunge – симпатичний, привабливий хлопець, der Seidenhase – приваблива молода дівчина (букв. шовковий засць), der Dummkopf – дурень [4, с. 289];

основа дієслова + іменник:

der Kleckerhans – грязнуля, die Plaudertasche – бовтун, die Lügenhaut – брехун, брехло, der Brummbär – буркотун, der Schisshase – боягуз, der Schluckbruder / das Sumpfhuhn – п'яниця, der Denkwerg – недоумкувата людина [4, с. 225];

числівник + іменник:

der Halbbomber – дурний, не тямущий [4, с. 348];

займенник + прикметник + іменник:

der Allerbestwisser – розумник [4, с. 134];

прійменник + іменник:

der Gerneklug – розумник [4, с. 321].

Словоскладання дієслів, що поєднується з метафоричним пересмисленням компонентів, які репрезентують складне слово, є досить

продуктивним в області розмовної нелітературної лексики, у сфері сленгу та жаргонізмів.

Сленг містить у собі іронічне й навіть презирливе ставлення до предмета, про який ідеться, наприклад:

hochboxen – „пробитися в житті“, *klugscheißen* – „зарозуміло говорити“, *spatengehen* – „справити нужду надворі“, *vollpumpen* – 1) „старанно вчитися“, 2) „напоїти, накачати когось“ [4, с. 567].

Наприклад: *sich eine Frau schönsaufen* – „напитися так, що навіть негарна жінка буде здаватися гарною“, *sich totsaufen* – „напитися до чортиків“.

У мовленні проявляється весь можливий діапазон семантичного потенціалу складних слів. Дієслівні композити сучасної німецької мови реалізують широку гаму експресивних відтінків. До маркерів експресивності можна віднести спектр почуттів-відношень, а саме: зневагу, осуд, схвалення, погрозу, наказ, захоплення, здивування й інші. Категоричність, настирливість у виконанні дії, ласкавий чи грубий тон, іронія допомагають відчутти контакт із реципієнтом, читачем, слухачем. Наприклад:

Ich mache dich glatt! (Drohrede: der Betreffende soll zu Boden geschlagen werden, wo er dann „flachliegt“) [6, с. 298]. (За допомогою негативного маркованого дієслова *glattmachen* висловлюється погроза).

Er macht dich kalt, wenn du ihm über den Weg läufst [6, с. 802]. (Дієслово *kaltmachen* відзначається в даному контексті фамільярністю).

Інколи експресивність дієслівного композита може бути викликана антонімічними за своїм значенням компонентами складного слова. Візьмемо, для прикладу, дієслівний композит структурної моделі V+V *verschlimmbessern* – „перестаратися“. До його складу входять два вербальні компоненти *verschlimm(ern)* – „погіршувати“ та *bessern* – „покрашувати“, які є протилежними за своїм значенням. Комбінація контекстуальних антонімічних компонентів у складі дієслівного композита створює незвичні смислові відношення, завдяки чому слово набуває експресивного відтінку та емосеми іронії.

У німецькій мові вживаються не лише складні іменники та дієслова, але й складні прикметники. Кількість експресивно забарвлених складних прикметників є дуже обмеженою та несуттєвою порівняно з іменниками.

Серед моделей словотвору тут також домінує словоскладання і суфіксальна деривація [3, с. 187].

Перша безпосередня складова може бути утворена від:

- **іменника:** *mordsdumm* – дуже дурний, страшенно дурний, *liebeshungrig* – той, хто страждає від відсутності кохання в його житті та прагне швидко знайти кохання, *blitzböse* – розлючений

як бик, *mordsfidel* – дуже веселий, *herzensfroh* – веселий, радісний, *engelrein* – чистий як янгол;

- **прикметника:** *dummklug* – розумний та дурний, дуже обережний, *dummkühn* – відважний, *gutherzig* – добродушний, *faulbrüchig* – крихкий, гнилоламкий, *blauäugig* – наївний, безневинний, *großmäulig* – балакучий, *nixatuij*, *hartköpfig* – впертий [5, с. 136];

- **дієслова** (дуже незначна кількість слів), наприклад: *sterbensmüde*, *sterbenselend* або з другим компонентом *wert*: *lobenswert*, *lesenswert*, *erwähnenswert*.

Досить ефективним засобом експресивної образності виступають складні слова, утворені на основі оксиморона (поєднання антонімів), наприклад: *dummklug*, *graziös-linkisch*, *quicklebendig-sterbensmüde*, *herzlich-barsch*.

Під час дослідження було знайдено чимало прикладів складних слів, де другим компонентом виступав дієприкметник Partizip II. Їх зв'язок з відповідними словосполученнями полягає в тому, що другий компонент не є ад'єктивованим дієприкметником та зберігає свої дієслівні властивості у складі складного слова. В зв'язку з цим ці поняття мають експресивне забарвлення. Наприклад: *herzzerreißend* – несамовитий, жасхливий, *halsbrechend/halsbrecherisch* – дуже небезпечний, відчайдушний.

У ході дослідження були проведені статистичні підрахунки, які показали, що провідне місце належить експресивно-забарвленим складним іменникам (60%); на другому місці знаходяться експресивно забарвлені складні дієслова (25%), прикметники займають третю позицію (15%).

Висновки: Таким чином, німецькі композити характеризуються метафоричним або метонімічним переосмисленням компонентів, при чому осмислення може бути як повним, так і частковим. Найбільш розповсюдженими є експресивно забарвлені композити-іменники, меншу продуктивність мають дієслова та прикметники. Основна стилістична функція, яку відіграють експресивно забарвлені композити – вираження ставлення мовця до об'єкту мовлення, позитивне або негативне його оцінювання.

До **перспектив** дослідження слід віднести встановлення найбільш продуктивних моделей експресивно забарвлених композит у залежності від жанру та стилю тексту.

Література

1. Брандес М.П. Стилистика немецкого языка : учеб. [для ин-тов и фак-тов иностр. яз.] / М.П. Брандер; [2-е изд., испр. и доп.]. – М. : Высш. школа, 1990. – 320 с. 2. Кубрякова Е.С. Словообразование как процесс номинации и его отличительные, формальные

и содержательные характеристики / Е.С. Кубрякова // Теоретически основы словосложения и вопросы создания сложных лексических единиц. – Пятигорск, 1988. – С. 16–29. 3. Степанова М.Д. Теоретические основы словообразования в немецком языке [Текст] / М.Д. Степанова, В. Фляйшер. – М. : Высш. школа, 1984. – 264 с. 4. Duden. Deutsches Universalwörterbuch / Duden. – Mannheim : Dudenverlag, 1996. – 1816 S. 5. Duden. Deutsches Universalwörterbuch / Duden. – 5. Aufl. – Mannheim, 2003 [CD-ROM]. 6. Kupper H. Wörterbuch der deutschen Umgangssprache / H. Kupper. – Stuttgart : Ernst KlettVerlag, 1987. – 959 S. 7. Ortner H. Zur Theorie und Praxis der Kompositaforschung / H. Ortner. – Tübingen : Narr, 1984. – 200 S. 8. Riesel E. Deutsche Stilistik / E. Riesel, E. Schendels. – М. : Высш. школа, 1975. – 316 с.

УДК 821.111+821.121

НЕВЕРБАЛЬНІ АСПЕКТИ ЕТИКЕТИЗАЦІЇ СУЧАСНОГО АНГЛОМОВНОГО ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО ДИСКУРСУ

Додух Ю.О. (Харків)

Науковий керівник:

докт. філол. наук, проф. Солощук Л.В.

Додух Ю.О. Невербальні аспекти етикетизації сучасного англомовного інституціонального дискурсу. Статтю присвячено дослідженню використання засобів невербального вираження етикетних норм в англомовному інституціональному діалогічному дискурсі, аналізу їх значення під час комунікації.

Ключові слова: дискурс, інституціональний дискурс, невербальні компоненти, етикетні норми.

Додух Ю. А. Невербальные аспекты этикетизации современного англоязычного институционального дискурса. Статья посвящена исследованию использования средств невербального выражения этикетных норм в англоязычном институциональном диалогическом дискурсе, анализу их значения во время коммуникации.

Ключевые слова: дискурс, институциональный дискурс, невербальные компоненты, этикетные нормы.

Dodukh J. O. Non-verbal aspects of etiquette of modern English institutional discourse. The article investigates the usage of non-verbal components in observing etiquette norms in English institutional dialogical discourse. The analysis of their value during the communicative process is presented.

Key words: discourse, institutional discourse, non-verbal components, etiquette norms.

Для сучасного суспільства характерним є підвищення інтенсивності комунікативних процесів різних рівнів у різних сферах життєдіяльності людини, що призводить до багатоаспектного дослідження мови й мовлення у дискурсивній парадигмі. Мова є найбільш системним утворенням, за допомогою якого можливі комунікативні процеси будь-якого рівня, але у 50-ті рр. XX ст. увагу почав привертати комунікативний потенціал невербальних компонентів, які людина використовує під час комунікації [6, с. 263]. За роки, що минули, накопичено свідчення щодо ролі невербальних компонентів у комунікативному процесі, підтверджено їхню значущість для організації та інтерпретації комунікативної діяльності людини у різних аспектах, що зумовлює актуальність дослідження різних аспектів їх функціонування, у тому числі і невербальних етикетних норм.

Для вирішення багатьох проблем ефективності мовленнєвої комунікації лінгвісти звертаються до питань етикету, зокрема, досліджують мовні аспекти етикетизації різних видів дискурсу. Етикет являє собою систему правил поведінки, систему дозволів та заборон, що утворюють морально-етичні норми у ході спілкування представників різних соціальних верств, національностей, що забезпечують гармонічне спілкування [8, с. 65–66].

У сучасному соціокомунікативному просторі представлені політичний, педагогічний, юридичний, військовий, релігійний, науковий дискурси, що являються видами інституціонального дискурсу. У лінгвістичних роботах інституціональний дискурс визначається як «дискурс, що здійснюється в громадських інститутах, спілкування в яких є складовою частиною їх організації» [9, с. 59]. Тобто, це спілкування, обмежене рамками того чи іншого соціального інституту, де кожен із співрозмовників грає певну соціальну роль.

Об'єктом нашого дослідження є невербальні компоненти етикетизації, які входять у структуру інституціонального дискурсу. Відповідно, предметом дослідження є аналіз особливостей варіативності використання невербальних аспектів етикетизації в інституціональному дискурсі.

Мета цього дослідження полягає у виявленні функціонально-прагматичних особливостей невербальних засобів комунікативної поведінки, обумовленої етикетом у сучасному англомовному інституціональному діалогічному дискурсі.

Інституціональний дискурс є спілкуванням в заданих межах статусно-рольових відносин. В.І. Карасик визначає інституціональний дискурс як спеціалізований клішований різновид спілкування між людьми, які можуть не знати один одного, але повинні спілкуватися відповідно до норм певного соціуму, це «комунікація в своєрідних масках» [2, с. 12]. Етикетні норми в інституціональному діалогічному дискурсі –

це встановленні правила поведінки в діловому спілкуванні, правила, які слід виконувати для урегулювання ділового спілкування [3, с. 108].

У діловій розмовній практиці одне з провідних місць займають невербальні компоненти комунікації, адже задалегідь продуманий образ, поставлений голос і жестикуляція впливають на успішність у досягненні цілей у процесі ділового спілкування. Природа невербальних засобів, їх місце та роль у комунікації досить широко досліджуються у сучасній лінгвістиці. Невербальні одиниці зустрічаються на різних етапах спілкування та підсилюють емоційне та експресивне значення мовного компонента, надають довершеності повідомленню [1, с. 56]. Невербальні характеристики, представлені кінесичними, просодичними та проксемічними комунікативними компонентами [5, с. 13–14], притаманні і етикетному оформленню ділового спілкування.

У визначенні поняття «етикет» поєднано немовні та мовні прояви, оскільки вербальні та невербальні етикетні відносини в процесі спілкування, як правило, взаємодіють [8, с. 69–70]. Існує 5 основних функцій мовленнєвого етикету: контактоустановча (фатична), функція орієнтації на адресата – функція ввічливості (конативна), функція впливу (імперативна, волюнтативна), апелятивна функція та емоційно-експресивна (емотивна) [7, с. 184]. Мовленнєвий етикет орієнтований на кооперативне спілкування та обслуговує зону доброзичливих відносин партнерів. Порушення норм мовленнєвого етикету суттєво ускладнює процес кооперативного спілкування. Він пов'язаний з ввічливістю, яка визначається як «моральна якість, що характеризує людину, для якої повага до людей стала повсякденною нормою поведінки та звичним способом роботи з оточуючими людьми» [8, с. 73]. Таким чином, мовленнєвий етикет у поєднанні з ввічливістю забезпечує неконфліктні зони спілкування, а також попереджає та знімає конфлікти. Засоби етикетної організації дискурсу представлені як вербальним, так і невербальним кодами.

На думку Г.Ю. Крейдліна, існує два типи невербальної поведінки людей: поведінка, орієнтована на досягнення кооперації з партнером, що відображає рівень соціалізації та компетентності людини; поведінка, спрямована на домінування в комунікативному акті [4, с. 57].

У межах проведеного дослідження здійснено спробу проаналізувати особливості реалізації невербального вираження етикетних норм в англомовному інституціональному дискурсі.

Взаємодія вербального та невербального вираження етикетних норм в інституціональному дискурсі орієнтована головним чином на забезпечення кооперативного спілкування та виконує фатичну та конативну функції:

---

1) *The Boss had stood up and padded across in his sock-feet, holding out his hand, saying, "Hello, Hugh."*

Hugh Miller shook hands, and stepped into the room, and I started to edge out the door. Then I caught the Boss's eye, and he nodded, quickly, toward my chair. So I shook hands with Hugh Miller, too, and sat back down.

"Have a seat," the Boss said to Hugh Miller (3, p. 136).

Комуніканти намагаються дотримуватися етикетних норм під час привітання, які визначають стиль та характер подальшого спілкування. Віллі Старк використовує як вербальні, так і невербальні засоби комунікації, протягує руку до свого співрозмовника та отримує відповідь на цей жест, що є проявом тактильної поведінки. Віллі Старк вказує на крісло для Джека Бурдена, використовуючи кінесичний компонент, а саме кивок головою, та все це сприяє кооперативному ходу комунікації.

Але для інституціонального дискурсу характерним є порушення етикетних норм, яке головним чином спостерігається з боку домінуючого комуніканта, вищого за соціальним статусом:

2) – *So you don't read Runway?*

– *Uh, no.*

– *And before today you had never heard of me.*

– *No.*

– *And you have no style or sense of fashion.*

– *Well, um, I think that depends on what you're...*

– *No, no. That wasn't a question. (While speaking Miranda even did not look at her assistant and she was occupied with her own business. She spoke monotonically and calmly.)*

– *Um, I was an editor in chief of the Daily Northwestern. I also, um, won a National competition for college journalists.*

– *That's all. (Miranda looked up on her neglectfully to show that it was uninteresting for her.)*

– *Yeah, you know, okay. You are right. I don't fit in here. I am not skinny or glamorous (Miranda removed her glasses.) and I don't that much about fashion. But I am smart (1).*

Під час комунікації домінуючий комунікант на вербальному та невербальному рівнях дозволяє собі принизливо ставитися до співрозмовника, не дотримується правил ввічливості, тим самим акцентуючи увагу співрозмовника на тому, що він займає високе положення у суспільстві. Візуальний контакт виконує контакторозмикальну функцію. Міранда не бажає підтримувати діалог та відмовляється від участі у візуальному контакті, чим проявляє неповагу до свого співрозмовника. Іншим невербальним компонентом, який використовується у цій ситуації, є просодичний компонент. Інтонація Міранди в цілому спокійна, загальний

тон характеризується впевненістю. Вона незацікавлена у подальшій розмові та хоче її припинити. Подібна поведінка спрямована на домінування в комунікативному акті. Андреа на вербальному рівні, завдяки своєму вмінню переконувати та влучно говорити, намагається переконати Міранду, що вона варта посади в її компанії. Кінесична поведінка Міранди, а саме той факт, що вона знімає окуляри і уважно дивиться на свою асистентку, свідчить про той факт, що Андреа змогла зацікавити її. У цілому, спілкування завершується успішно для обох комунікантів.

Особливим підтипом ділового спілкування є ситуації, коли спостерігається поєднання родинного та ділового дискурсу, де поєднуються сімейні відносини та бізнес, тобто у ролі ділових партнерів виступають мовці, які пов'язані родинними стосунками. У такому випадку ділові партнери, перебуваючи у родинних стосунках, повинні певним чином зберігати канони ділового спілкування. Це поєднання офіційного та неформального спілкування веде до деяких труднощів в обранні лінії поведінки:

3) *"Come!" Then Clyde, entering and smiling rather enigmatically, observed: "Here's some mail for you, Mr. Griffiths."*

"Thank you very much, my son," replied his uncle and proceeded to finger his vest pocket for change but Clyde, seizing this opportunity, exclaimed: "Oh, no, I don't want anything for that" (2, p. 34).

Комуніканти – дядько та його племінник, спілкуються на діловому рівні. Кінесична поведінка комуніканта у позиції підлеглого, його загадкова, незрозуміла посмішка, демонструє його вагання. Він, нібито, притримується ділового спілкування, але в той самий час боїться припуститися помилки та втратити репутацію в очах свого родича. Комунікант у домінуючій позиції, у свою чергу, хоче подякувати племіннику за його роботу, пропонуючи йому гроші, але в цьому випадку родинні відносини беруть верх та комунікант у позиції підлеглого відмовляється від них. Тобто племінник віддає перевагу етикетним нормам родинного дискурсу, відмовляючись від офіційної тональності спілкування.

Зазвичай комунікант у підлеглий позиції хоче створити враження вихованої людини, яка проявляє повагу до комуніканта у домінуючій позиції:

4) *And then, as he sat there meditating, the woman suddenly turned to him and observed: "You can go in now. Mr. Gilbert Griffiths' office is at the extreme rear of this floor, over toward the river. Any one of the clerks inside will show you."*

She half rose as if to open the door for him, but Clyde, sensing the intent, brushed by her. "That's all right. Thanks," he said most warmly (2, p. 50).

У наведеному прикладі комунікант у підлеглій позиції, а саме секретарка власника фабрики, відчуває авторитет Клайда, коли дізнається, що він є його племінником. Кінесична складова її поведінки свідчить про цей факт, вона підводиться для того, щоб відчинити двері. Просодичний компонент, що передає інтонаційне забарвлення репліки вищого за статусом комуніканта (*said most warmly*), свідчить про його бажання не демонструвати відкрито дистанцію у статусі, таким чином дотримуючись етикетних вимог ділового спілкування.

Слушною є думка Г.Ю. Крейдліна про те, що голос має надзвичайну силу, яка інколи полягає не в тому, що сказано, а в тому, як це сказано [4, с. 111]. За допомогою голосових модуляцій можуть бути відображені різноманітні почуття мовця та його психологічний стан. Доброзичлива поведінка секретарки, її ввічливість та дотримання етикетних норм викликають відповідне ставлення до неї з боку Клайда. Його вербальна подяка підсилюється доброзичливим тоном.

Таким чином, можна стверджувати, що у діловому спілкуванні комуніканти не завжди дотримуються етикетних норм, що є грубим порушенням в інституціональному дискурсі. Ці порушення, зазвичай, виникають з боку домінуючого комуніканта. Під час комунікації співрозмовники використовують різні невербальні комунікативні компоненти, серед них переважають: кінесичні та просодичні. Особливим підтипом ділового спілкування є ситуації, коли спостерігається поєднання родинного та ділового дискурсу. У такому випадку необхідним стає балансування між етикетними вимогами у діловому та побутовому типах дискурсу.

Перспективою роботи є подальші розвідки у сфері етикетизації різних типів сучасного дискурсу з метою оптимізації спілкування у будь-якій сфері діяльності людини.

Література

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф.С. Бацевич. – К. : ВЦ «Академія», 2004. – 344 с.
2. Карасик В.И. Структура інституціонального дискурсу / В.И. Карасик // Проблемы речевой коммуникации. – Саратов : Изд-во СГУ, 2000. – С. 25–33.
3. Карасик В.И. Языковой круг: Личность, концепты, дискурс / В.И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.
4. Крейдлин Г.Е. Невербальная семиотика в её соотношении с вербальной : автореф. дисс. на соискание учен. степени доктора филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / Г.Е.Крейдлин. – М., 2000. – 68 с.
5. Ларина Т.В. Категория вежливости и стиль коммуникации / Т.В. Ларина. – М. : Рукописные памятники Древней Руси, 2009. – 516 с.
6. Солощук Л.В. Вербальні і невербальні компоненти комунікації в англomовному

дискурсі :[монографія] / Л.В. Солощук. – Харків : Константа, 2006. – 300 с. 7. Солощук Л.В. Невербальні аспекти етикетних норм у сучасному англомовному дискурсі / Л.В. Солощук // VI Міжнародна науково-методична конференція “Методичні та психолого-педагогічні проблеми викладання іноземних мов на сучасному етапі” (листопад 2013). – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2013. – С. 158–159. 8. Формановская Н.И. Речевое общение: коммуникативно-прагматический подход / Н.И. Формановская. – М., 2002. – 216 с. 9. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса : дисс. ... доктора филол. наук : 10.02.01 / Елена Иосифовна Шейгал. – Волгоград, 2000. – 433 с.

Список джерел ілюстративного матеріалу

1. Devil wears prada [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://english-films.com/30-dyavol-nosit-prada-the-devil-wears-prada-2006-hd-720.html> 2. Dreiser T. An American Tragedy / Th. Dreiser – М. : Publishing House, 1973. – 859 p. 3. Warren R.P. All the King’s Men / R.P. Warren. – М. : Progress Publishers, 1979. – 448 p.

УДК 8 11.111’271.14

**ПОРУШЕННЯ МОВНОЇ НОРМИ
У ТЕЛЕВІЗІЙНОМУ ДИСКУРСІ**

**Дуйко Н.К. (Харків)
Науковий керівник:**

канд. філол. наук, доц. Дудоладова О.В.

Дуйко Н.К. *Порушення мовної норми у телевізійному дискурсі.* У статті висвітлюється проблема зниження мовної норми в англомовному телевізійному дискурсі. Здійснюється дискурсивний аналіз типів порушення мовної норми на різних рівнях мови, що існують в англійській літературній мові і відтворюються в англомовному телевізійному дискурсі.

Ключові слова: дискурс, порушення мовної норми, телевізійний дискурс.

Дуйко Н.К. *Нарушение языковой нормы в телевизионном дискурсе.* В статье освещается проблема снижения языковой нормы в англоязычном телевизионном дискурсе. Осуществляется дискурсивный анализ типов нарушений языковой нормы на разных уровнях языковой системы, которые существуют в английской речи и отображаются в англоязычном телевизионном дискурсе.

Ключевые слова: дискурс, нарушение языковой нормы, телевизионный дискурс.

Duiko N.K. Deviation of language norms in television discourse. The article deals with the problem of language norm deviation in the English television discourse. The discursive analysis of typical language norm anomalies on different language levels, which are observed in the English language and are represented in the English television discourse, is carried out.

Key words: discourse, language norm deviation, television discourse.

Телебачення сьогодні є явищем глобальним та міжнаціональним. Велике охоплення аудиторії пояснює зростаючий інтерес серед дослідників до вивчення телевізійного дискурсу у різних жанрах телебачення від тelenovин до розважальних ток-шоу.

Актуальність даного дослідження визначається його належністю до сучасної парадигми лінгвістичного знання, яка пов'язана з використанням мови, специфікою мовних норм, телевізійних текстів у дискурсі телебачення, що в свою чергу є віддзеркаленням нових ідей та подій, які відбуваються у життєдіяльності суспільства. Наукова новизна роботи полягає у висвітленні різновидів порушення мовної норми на різних рівнях мови телевізійного дискурсу.

Існуюча в телевізійному дискурсі тенденція до розмивання чітких стильових меж, поширення норм розмовного стилю в базовому корпусі телевізійного мовлення, тиражування помилок і, як результат, зниження мовної норми за рахунок вживання в ЗМІ жаргонізмів, ненормативної лексики та сленгу є предметом постійного наукового пошуку сучасної лінгвістики.

Різні аспекти телевізійного дискурсу вивчалися у працях Ван Дейка Т.А. [2], Григораша Д.С. [5], Добросклонської Т.Г. [4], Лех О.С. [6]. Соціолінгвістичні параметри американського телевізійного дискурсу, зокрема, досліджувалися у працях Воркачева С.Г [3, с. 64–67], Fairclough N. [7, с. 180].

Утім порушення мовної норми у межах дискурсу телебачення, що є регулятором суспільного життя в англomовному світі в цілому та визнаний важливим джерелом поповнення мовного складу, залишаються недостатньо розкритими.

Усе це зумовлює обрання об'єктом нашого дослідження телевізійний дискурс як лінгвосоціокультурний і лінгвістичний феномен, а предметом – різні види порушень мовної норми у телевізійному дискурсі.

Метою цієї роботи є критичний теоретичний аналіз і переосмислення доробків щодо визначення понять «телевізійного дискурсу», «мовної норми» та спроба надання власного бачення класифікації типових порушень мовної норми та їх ролі в англomовному телевізійному дискурсі.

Матеріалом дослідження слугували відеозаписи американських телевізійних ток-шоу “Late Show with David Letterman” (5 випусків, 2009 рік), “Ellen DeGeneres Show” (22 випуски, 2010-2012 роки), “Room Crashers show” (12 випусків, 2008-2012 роки), “Design Star” show (10 випусків, 2010-2013 роки), “The Oprah Winfrey Show”, (14 випусків, 2004-2005 роки); відеозаписи американських серіалів “The Big Bang Theory” (6 сезонів, 24 епізоди, 2008-2013 роки), комедійних телесеріалів “How I met your Mother» (8 сезонів, 25 епізодів, 2005-2013 роки) та “Friends” (9-10 сезони, 18 епізодів, 2002-2004 роки), процедурального, поліцейського і юридичного телесеріалу “Law & Order” (14-15 сезони, 15 епізодів, 2004-2005 роки); випуски теленовін каналів CNN, ABC News, NBC, WGN News; телереклама спиртного напою Cointreau, продукції “Kellogg’s Frosted Flakes”. Вибір для дослідження зазначених телепродуктів обумовлений тим, що вони регулярно транслюються, мають високий рейтинг на англомовному телебаченні.

Дослідження ґрунтується на розгляді дискурсу як типу комунікативної діяльності, що має різні форми вияву, відбувається в межах конкретного каналу спілкування, регулюється стратегіями й тактиками учасників [1, с. 13]. Ця комунікативна дія може бути мовленнєвим, письмовим явищем, мати вербальні і невербальні складові.

З позицій соціолінгвістики виділяються два особливих типа дискурсу: персональний (особисто-орієнтований) та інституційний (статусно-орієнтований) [4, с. 35]. У першому випадку той, що говорить, виступає як особистість зі своїм багатим внутрішнім світом; у другому ж випадку – як представник тієї чи іншої соціальної групи.

Інституційний дискурс – це дискурс, що визначається типами соціальних інститутів, які склалися у суспільстві [4, с. 35]. У сучасному суспільстві можна виділити такі види інституційного дискурсу: політичний, дипломатичний, адміністративний, юридичний, військовий, педагогічний, релігійний, медичний, діловий, рекламний, спортивний, науковий, сценічний та масово-інформаційний. Тип інституційного дискурсу, який розглядався у цій роботі, – це масово-інформаційний дискурс, а саме його підтип – телевізійний дискурс.

Специфіка масово-інформаційного дискурсу виявляється також в його структурі, що представлена розгалуженою системою текстів, які об’єднані однією метою – безперервно та оперативно інформувати та впливати на оцінку, думку та поведінку аудиторії [1, с. 13]. Ці особливості відбиваються і в телевізійному дискурсі.

Дискурсивний аналіз вербального матеріалу англомовного телевізійного дискурсу на фонетичному, морфологічному, лексичному та синтаксичному рівнях у жанрах теленовін, телереклами, телесеріалу

та ток-шоу дозволив нам визначити та окреслити найбільш типові мовні відхилення від норми та класифікувати їх за змістом порушень.

Телевізійний дискурс розглядається як телевізійна мова в ситуації соціальної взаємодії телекомунікатора і телеаудиторії, що являє собою макросистему, в якій втілюється комунікація вельми широкого кола людей з різними соціальними, віковими, професійними, територіальними та культурними характеристиками [4, с. 37].

Конкретний, реальний телеглядач зараз виступає в телевізійному дискурсі як активний суб'єкт комунікації, його особистісні характеристики становлять інтерес як для телекомунікатора, так і для глядача біля екрану телевізора і часто стають основою змісту телевізійної програми. Спостерігається поступовий перехід від традиційного «одностороннього», монологічного типу телекомунікації до інтерактивного «двостороннього», діалогічного типу, що в свою чергу впливає і на мову, що використовується на телевізійному просторі [5, с. 137].

Для того, щоб визначити відхилення від мовних норм, що спостерігаються у телевізійній промові, ми надали визначення поняттю мовної норми.

Поняття мовної норми є одним з найбільш актуальних та важливих у сучасній лінгвістичній науці [3, с. 66]. Воно визначається як система обов'язкових реалізацій, прийнятих у мовленнєвій практиці даного суспільства на даному етапі його історичного (культурного) розвитку, або, іншими словами, являє собою сукупність найбільш стійких, традиційних реалізацій елементів мовної структури, відібраних і закріплених суспільною мовною практикою.

Оскільки лінгвальна діяльність проявляється у різних формах і на різних рівнях, то й мовні норми бувають різних видів і типів. По-перше, є норми місцевих (територіальних) та соціальних діалектів. Норми літературної мови (літературні норми) – це «сукупність колективних реалізацій мовної системи, прийнятих суспільством на певному етапі його розвитку й усвідомлюваних ним як правильні і зразкові» [5, с. 135].

Характерними рисами мовних норм є відносна стійкість; поширеність; загальноживаність; загальна обов'язковість; відповідність вживанню, звичаям і можливостям мовної системи [5, с. 135–138].

Мовні норми відтворюють найбільш стійкі та традиційні реалізації елементів мовної структури, що використовуються для комунікації у сучасному суспільстві [3, с. 66]. Порушення цих мовних засобів на американському телебаченні впливає на комунікативну діяльність всього суспільства.

Існує два види норм: норми обов'язкові, порушення яких призводить до грубих помилок у мовленні; та норми варіантні, які відображають прагнення мови до стабільності, універсальності, з одного боку, і, з іншого

боку, – прагнення мови до зміни, що породжує нестабільність, варіативність [4, с. 37].

Поняття «мовної норми» визначається як правило використання мовних засобів у певний період розвитку літературної мови, тобто правила вимови, правопису, слововживання, граматики. Розрізняють такі види мовних норм: орфоепічні, лексичні, морфологічні, стилістичні, синтаксичні та ін. [3, с. 69].

Орфоепічні норми включають норми вимови, наголосу та інтонації. Порушення орфоепічної норми призводить до зниження культури як окремої людини, так і цілого суспільства.

До найбільш типових прикладів порушення орфоепічних норм на американському телебаченні відносяться порушення вимови та надмірне подовження приголосних та голосних у словах для надання їм емоційного забарвлення:

- (1) *The best to you each morning. They'rrrrre GR-R-EAT!* [13];
- (2) *This is am-a-a-a-zing news from First LadyMichelle Obama* [10].

Лексичні норми визначають правильність вибору слова з ряду одиниць, близьких йому за значенням або за формою, а також вживання його в тих значеннях, яке воно має в літературній мові [2].

Лексичні порушення у телевізійному дискурсі включають такі відхилення: використання жаргонізмів, нецензурної лайки, невірне використання слів та антонімів, використання видуманих слів та надмірне вживання невідомих акронімів. Суттєвим порушенням лексичної норми є використання нецензурної лайки на телебаченні.

В Америці існують спеціальні організації та програми, що займаються обмеженням доступу дітей та підлітків до телепередач з поганою мовою. Приводом до занепокоєння є той факт, що за результатами дослідження християнської організації в Америці, 76 відсотків підлітків та дітей стають більш агресивними, коли чують лайку на телебаченні, а 68 відсотків переймають погані слова та починають використовувати їх у повсякденному житті [9].

- (3) *You, sun of a bitch!* [15, с. 5, еп. 20] – нецензурна лайка, яка використовується для образи реципієнта.
- (4) *Damn it, Marshall!* [15, с. 3, еп. 17] – лайка, що використовується для надання певної емоційної забарвленості, “дідько”.
- (5) *“Oh, know what? Come and kiss my ass”* [12, серпень 2013] – сленговий вираз використовується для образи реципієнта, “йди в пекло”.

Досить розповсюдженим прикладом порушення лексичної норми на телебаченні є невірне використання слова *literally* (буквально, дійсно) замість *figuratively* (образно, умовно), які за природою є антонімами:

- (7) *... There's no way, It's a hollow, vacant body. You hold that body – it's a broke body, a broken spirit in side. There's nothing there. Nothing. It*

---

killed me. It literally killed me holding her in my arms. No father wants to feel death in a kid that's always so alive. And I'm pissed – at myself too – for letting us go through a divorce... [16, 2011].

До порушення лексичної норми можна також віднести, псевдонеологізми, вигадані слова, наприклад, прикметник *cointreaversial* (який є омонімом до прикметника *controversial*) у телерекламі спиртного напою:

(8) *Cointreau... my secret to the best cosmopolitan – be cointreaversial. The best cocktails share one secret: Cointreau, be cointreaversial [14].*

Морфологічні порушення та помилки зустрічаються у різних жанрах телевізійного дискурсу. До таких порушень відноситься неправильне вживання форм дієслова, прийменників, невірні префіксальні чи суфіксальні форми. До типових прикладів таких порушень можна віднести:

(9) *He had went wrong... [11, 2012].*

(10) *If I would have known, I would have gone [11, 2011].*

(11) *Grammar and spelling have really gone the way of the black-and-white television set these days. What happened to the English language? Why has grammar gotten increasingly worser? [11, 2012].*

Синтаксичні норми визначають правильну побудову основних синтаксичних одиниць – словосполучень і речень. Ці норми включають правила узгодження слів і синтаксичного управління, співвіднесення частин речення одна з одною за допомогою граматичних форм слів для того, щоб речення було грамотним і осмисленим висловом.

Найбільш поширеними серед синтаксичних помилок є чисельні порушення норм утворення словосполучень. Такі помилки зустрічаються у словосполученнях, компоненти яких пов'язані керуванням, і мотивовані найчастіше граматичною аналогією, коли управління, яке властиве одному слову, в силу близькості значень поширюється на інші слова:

(12) *So Tyler (as in Tyler Perry) comes to my house to show Gayle and I his new film [17, вересень 2004].*

Роблячи висновки з дослідження, можна зазначити, що найбільшу кількість прикладів порушення мовної норми було знайдено у жанрі телесеріалів (45.15%, див. Рис. 1).

Серед порушень переважають відхилення від лексичної норми (48 прикладів), а саме вживання розмовних конструкцій, сленгу та нецензурної лайки. Вони є нагальними проблемами сучасної англійської мови, які можна пояснити бажанням продюсерів та режисерів серіалів збільшити аудиторію глядачів через зниження лексики. Виявлено також порушення синтаксичної (використання невідповідних прикметників, займенників та часток у словосполученнях та реченнях), морфологічної (використання невідповідних дієслівних форм, суфіксів та артиклів) та орфоепічної норми (невірна вимова слів та використання діалогічного мовлення).

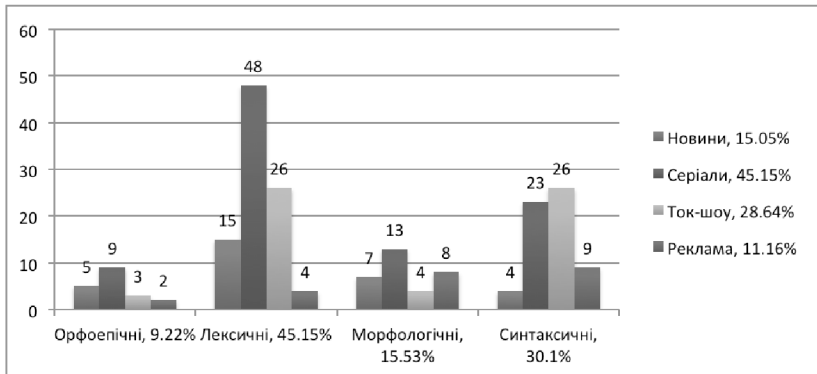

Рис. 1. Співвідношення порушень мовної норми на рівнях мови у різних телевізійних жанрах

У жанрі ток-шоу було виявлено лексичні (використання розмовних конструкцій, сленгу, жаргону, нецензурної лайки, порушення семантичного значення слів) та синтаксичні порушення (використання невідповідних применників та часток, надмірне вживання лексичних повторів та ін.), що пояснюється наближеністю цього жанра до діалогічного типу комунікації. Серед орфоепічних порушень в жанрі ток-шоу зустрічаються приклади невірної вимови слів та подовження голосних для надання виразності мовлення, а серед морфологічних відхилень – вживання невірної дієслівної форми.

У жанрі новин зустрічаються відхилення від лексичної норми (використання розмовних конструкцій та жаргону), морфологічної норми (вживання невідповідних суфіксальних норм та артиклів), синтаксичної норми (вживання невідповідних прикметників та займенників) та орфоепічної норми (подовження голосних). Ці порушення можна пояснити через пряму трансляцію новин на телебаченні, а саме імпровізієним характером комунікації.

Найменшу кількість порушень було виявлено в рекламі (11.16%), що пояснюється відсутністю спонтанного мовлення в цьому жанрі. Серед порушень мовної норми виявлено синтаксичні (використання невідповідних применників), морфологічні (використання невідповідного ступеня порівняння прикметників), лексичні (використання сленгу та жаргону) та орфоепічні (подовження голосних), що пояснюється недостатньою мовною компетенцією працівників рекламної сфери.

Перспективу дослідження вбачаємо у подальшому аналізі порушень мовної норми на базі ширшого мовного матеріалу для представлення повної картини сучасної англійської мови, що використовується на телебаченні.

Література

1. Бацевич Ф.С. Нариси з лінгвістичної прагматики : монографія / Ф.С. Бацевич. – Львів : ПАІС, 2010. – 336 с.
2. Ван Дейк Т.А. К определению дискурса / Т.А. Ван Дейк [Электронный ресурс] : – Режим доступа : <http://psyberlink.flogiston.ru/internet/bits/vandijk2.htm>
3. Воркачев С.Г. Лингвокультурология, языковая личность, концепт: становление антропоцентрической парадигмы в языкознании / С.Г. Воркачев // Филологические науки. – 2001. – № 1. – С. 64–72.
4. Добросклонская Т.Г. Вопросы изучения медиатекстов. Опыт исследования современной английской медиаречи. – М.: УРСС Эдиториал, 2005. – 288 с.
5. Григораш Д. С. Журналістика у термінах і виразах / Д. С. Григораш. – Львів : Вищ. школа, 1974. – 295 с.
6. Лех О.С. Поняття дискурсу в сучасній лінгвістиці та лінгвістиці тексту / О.С. Лех, Г. Кисилиця // Матеріали 5-ї міжнародної науково-практичної конференції (17-25 квітня 2009 р.) : тези допов. [гол. ред. М.Т. Петров]. – Софія, 2009. – С. 91–94.
7. Fairclough N. Discourse and text: linguistic and intertextual analysis within discourse analysis / N. Fairclough // Discourse and Society. – 1992. – P. 178–184.
8. Phillipson R. Linguistic Imperialism / R. Phillipson // Linguistic Imperialism. – 1992. – P. 17–35.
9. TV swearing is bad influence on young people, survey finds [Electronic resource] / Christiantoday.com. – 12 June 2010. – Access : <http://www.christiantoday.com/article/tv.swearing.is.bad.influence.on.young.people.survey.finds/26086.htm>

Джерела ілюстративного матеріалу

10. Випуски теленовин каналу CNN (2007-2010 роки).
11. Випуски теленовин каналу NBC (2010-2012 роки).
12. Телевізійне шоу “X Factor” (10 випусків, 2010-2013).
13. Телереклама продукції “Kellogg’s Frosted Flakes”.
14. Телереклама спиртного напою Cointreau.
15. Телесеріал “How I met your Mother» (8 сезонів, 25 епізодів, 2005-2013 роки).
16. Ток-шоу “Ellen DeGeneres Show” (22 випуски, 2010-2012 роки).
17. Ток-шоу “The Oprah Winfrey Show”, (14 випусків, 2004-2005 роки).

**ВЕРБАЛЬНА АГРЕСІЯ В ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ
(на матеріалі коментарів
користувачів відеохостингу YouTube)**

Слагіна М.Е. (Харків)

Науковий керівник:

канд. філол. наук, доц. Пшеничних А.М.

Слагіна М.Е. Вербальна агресія в інтернет-комунікації (на матеріалі коментарів користувачів відеохостингу YouTube). У статті визначається поняття вербальної агресії, яка досліджується на матеріалі коментарів користувачів відеохостингу YouTube. Описуються типові комунікативні ситуації агресії у досліджуваному типі дискурсу, її мовні та графічні засоби реалізації, розглядається когнітивна операція зміни фону, а також розбіжності у перспективах мовців, тобто реперспективізація ситуації, як причина агресії.

Ключові слова: вербальна агресія, зміна фону, перспектива, реперспективізація.

Слагіна М.Э. Вербальная агрессия в Интернет-коммуникации (на материале комментариев пользователей видео-хостинга YouTube). В статье определяете понятие вербальной агрессии, которая исследуется на материале комментариев пользователей видеохостинга YouTube. Описываются типичные коммуникативные ситуации агрессии в исследуемом типе дискурса, её языковые и графические средства выражения, рассматривается когнитивная операция изменения фона, а также расхождение в перспективах коммуникантов, то есть реперспективизация ситуации, как причина агрессии.

Ключевые слова: вербальная агрессия, изменение фона, перспектива, реперспективизация.

Yelaghina M.E. Verbal Aggression in the Internet-Based Communication (as presented in users' comments on the video hosting service YouTube). In the article the concept of verbal aggression is defined, which is studied by analyzing users' comments on the video hosting service YouTube. Typical communicative situations of aggression, its verbal and graphical means are described. The cognitive operation of figure-ground alignment, as well as shifts of perspectives, being the main reason of aggression, are considered.

Key words: figure-ground alignment, perspective, reperspectivization, verbal aggression.

Об'єктом дослідження цієї статті є вербальна агресія користувачів відеохостингу YouTube. Предметом є розбіжність у перспективах комунікантів, що є причиною агресії, а також когнітивний та вербально-графічний плани агресивних висловлень учасників спілкування. Актуальність даного дослідження обумовлюється інтересом сучасної

лінгвістики до використання мови конкретними індивідами у комунікативній ситуації та інтересом до дослідження комунікації в нових медіа. Новизна даного дослідження полягає у тому, що вербальна агресія в Інтернет-комунікації досліджується з позиції теорії реперспективізації ситуації її учасниками. Мета даної роботи – виокремити види перспектив, через розбіжність у яких виникає агресія, з'ясувати когнітивний бік процесу реперспективізації у ситуації висловлення агресії, мовні та графічні засоби, які використовуються для реалізації вербальної агресії у коментарях.

Звернемося до ключових термінів дослідження: медіа-комунікація, перспектива, відношення фігури і фону.

Кожен вид комунікації має певні базові характеристики. Ними є наявність співрозмовників, повідомлення, комунікативні канали, можливість потенційної відповідної реакції, місце та час комунікації та ін. Медіа-опосередкована комунікація поєднує в собі характеристики міжособистісної і масової комунікації. Основними характеристиками цього типу комунікації є наявність медіума (будь-якого приладу, що використовується для передачі інформації), можливість для співрозмовників бути розділеними у часі і просторі, функції комп'ютера зберігати та розширювати діапазон повідомлення, факт того, що спілкування може відбуватись частіше та охопити більшу аудиторію, не прив'язуючись до географічного місця знаходження [3, с. 105]. Завдяки цим характеристикам, учасники комунікації мають більше можливостей висловлювати свою думку, або перспективу, вільно, не боячись осуду, тиску або переслідування з боку суспільства.

В даній роботі тлумачимо перспективу як точку зору або позицію певної особи – учасника Інтернет-комунікації – згідно якої він створює своє висловлення. Коли перспективи двох комунікантів не збігаються, має місце поняття реперспективізації – визначальною рисою якої є те, що двоє комунікантів фокусують увагу на тій самій предметній ситуації або її фрагменті, але висловлюють відмінні інтерпретації, спричинені розбіжністю у перспективах її спостереження [5]. Висловлення певної перспективи учасником Інтернет-комунікації може призводити до агресивного її тлумачення іншими учасниками спілкування, тобто до реперспективізації. У дослідженні розбіжність у перспективах мовців розглядаємо як головну причину вербальної агресії в Інтернеті.

Виокремлюємо три типи ситуацій реперспективізації, внаслідок агресивної позиції суб'єкта: “відео – юзер” (об'єктом агресії є контент відео), “автор відео – юзер” (об'єкт агресії – автор коментованого відео), “юзер¹ – юзер²” (агресія відбувається між двома Інтернет-користувачами). Суб'єктом вербальної агресії у кожному типі ситуації виступає Інтернет юзер, тобто – користувач.

У процесі реперспективізації мовець трансформує образ предметної ситуації, запропонований його співрозмовником, використовуючи низку когнітивних операцій. Головною когнітивною операцією, яка змінює сприйняття ситуації – це зміна фону (в інших термінах – перепрофілювання). Поняття організації фігури і фону (англ. figure–ground alignment) позначає певний тип перцепційного групування: зі всієї маси інформації людина виокремлює саме ту, що є найважливішою та найбільш значимою для неї в даний момент (фігура, далі f /figure), а решта інформації відсувається на задній план (фон, далі g /ground) [6, с. 210]. Приклад (1) демонструє операцію зміни фону:

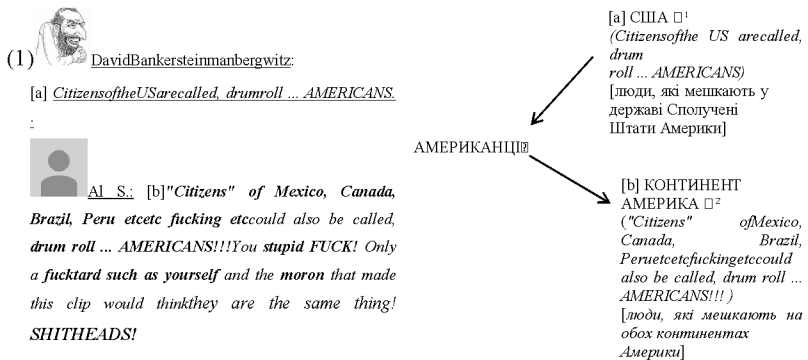

Рис. 1. Зміна фону у прикладі 1

У наведеному діалозі бачимо, що два юзери мають різне уявлення про те, мешканці якої держави/держав можуть називатись "американцями". Обидва комуніканти виділяють ту саму фігуру – АМЕРИКАНЦІ, але юзер [a] розглядає її відносно фону [США [Americans]], а юзер [b] – [КОНТИНЕНТ АМЕРИКА [Americans]]. Головним мовним засобом висловлення агресії, в поданому прикладі є паралелізм: *Citizens of the US are called, drumroll ... AMERICANS* / *"Citizens" of Mexico, Canada, Brazil, Peru etcetc fucking etcetcould alsobecalled, drumroll ... AMERICANS!!!* Також використовуються такі графічні засоби, як написання слова верхнім регістром (AMERICANS, FUCK), використання декількох розділових знаків (AMERICANS!!!).

У ході дослідження було встановлено, що агресія виникає внаслідок розбіжностей в індивідуальних і групових перспективах; останні, в свою чергу, поділяються на національні, расові, політичні, статеві та релігійні. Кожній групі властиві певні мовні і графічні характеристики, проте найчастіше вони комбінуються. Приклад (2) демонструє вербальну агресію, викликану розбіжністю в індивідуальних перспективах:

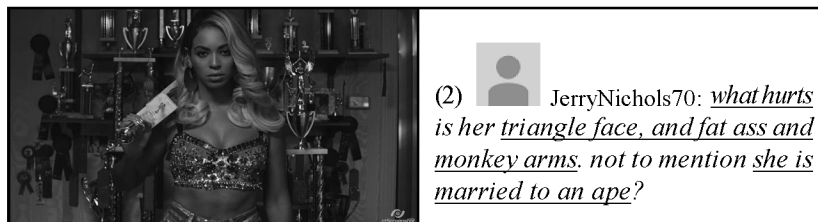

Рис.2. Фрагмент з відео-кліпу
“PrettyHurts”.

В наведеному прикладі коментар стосується популярної Американської співачки Бейонсе (Beyoncé) та відеокліпу на її пісню “PrettyHurts” (досл. “Краса ранить”, див. Рис. 2). Інтернет-юзер перепрофілює фігуру БІЛЬ, яка подана з позиції домену ЛЮДИНА у відео, накладаючи на інший фон, а саме ТВАРИНА, та створює метафоричне порівняння об’єкта з мавпою через використання таких мовних одиниць: *triangle face* (трикутне обличчя), *fat ass* (товстий зад), *monkey arms* (мавпячі руки).

Розглянемо інший приклад, де агресія викликана розбіжністю в національних групових перспективах. Серед досліджених коментарів найчастіше агресію викликають розбіжності в підтримці таких національностей: британці-американці (35%), українці-росіяни (30%), китайці-японці (20%), інші національності (15%). Завдяки особливості комунікації в Інтернеті людина насправді може не належати до національності, з перспективи якої розглядається ситуація. Характерними засобами для позначення агресії в цій групі є використання назв національностей, скорочених, або написаних лише з використанням нижнього регістру, що демонструє комбінування мовних та графічних засобів, наприклад: *british* (британці), *german* (німець), *jav* (японець).

(3) *sor cars:* [a] *british people aren't funny*

 Ezequiel Acevedo: [b] *german people aren't funny*

Коментар у прикладі (3) стосується телевізійного шоу за участі британського письменника, актора та гумориста Джона Олівера. Юзер [a] зазначає після перегляду шоу, що британці не мають почуття гумору, проте йому заперечують, стверджуючи, що німці не мають почуття гумору. Бачимо, що юзер [b] повністю калькує репліку користувача [a] за єдиним виключенням заміни британців на німців, тобто використовуючи стилістичний засіб паралелізм: [a] британці не смішні (*british people aren't funny*) vs. [b]німці не смішні (*german people aren't funny*). Для більшого ефекту сарказму репліка не тільки повторюється лексично, а ще й

графічно: як в репліці першого юзера, так і у другого всі слова написані з малої літери і відсутні пунктуаційні знаки. З позиції реперспективізації ситуації у цьому прикладі, комуніканти профілюють фігуру ВІДСУТНІСТЬ ПОЧУТТЯ ГУМОРУ, розглядаючи її на тлі доменів БРИТАНЦІ та НІМЦІ.

Розбіжності в расових групових перспективах демонструє приклад (4). Після перегляду відеокліпу, один з юзерів залишає коментар, питаючи, чи співачка Rita Ora (Rita Ora) темношкіра, чи просто є засмаглою дівчиною з білою шкірою, бо він не зрозумів цього під час перегляду:

(4) **Blackwell Games:** [a] *is ritaora white or is she black (aint ' no racist)*

LucidDreaming9: [b] *Are you Color blind. ??????. with.. your stupid.. cinical question...!*

В прикладі вище ШКІРА ЛЮДИНИ розглядається юзерами не однаково. З позиції першого користувача, вона профілюється відносно домену КОЛІР, проте агресор перепрофільює фігуру на тлі фону РАСОВА ДИСКРИМІНАЦІЯ. Він використовує сарказм з метою образи першого юзера, називаючи його дальтоніком (*Color blind*).

Особливістю мовних засобів в групі прикладів розбіжності в расових перспективах є різноманітні сленгові лексеми з негативною конотацією на позначення афроамериканців (*niggers, negro, nigga*). Агресивне ставлення підкреслюють наступні графічні засоби: виділення великою літерою значущого слова, велика кількість знаків питань. Графічною характеристикою є також використання великої кількості розділових знаків і написання слів нижнім регістром.

У прикладі (5) коментарі стосуються політичного устрою монархії. Найчастіше на позначення агресії в цій групі використовуються слова інвективної лексики, риторичні питання та хізм. Характерною особливістю мовних засобів є вживання лексем на позначення політичних партій у метафоричному значенні (*Republican Swines, DemocRAT*). З графічних засобів найхарактернішими є написання слів з використанням лише нижнього регістру та велика кількість розділових знаків:

(5) **Undecided-But-Engaged Voter:** [a] *Howdoes voicing a viewpoint clearly different to your own constitute stupid behaviour?If you're not from a country with a constitutional monarchy either try to put things in to perspective or just don't speak at all. ?*

 monokhem: [b] *Things are in perspective. Monarchy is stupid and peoplethat prefer it are also stupid. this isn't a point of view. This is reality. Tell me your opinion on how hydrogen weighs more than plutonium.*

Юзер [b] зазначає, що монархія і люди, які її підтримують, є дурними (*Monarchy is stupid and people that prefer it are also stupid*). Перспектива агресора НЕПРИРОДНІСТЬ щодо домену МОНАРХІЯ не збігається з перспективою першого комуніканта ПРИРОДНІСТЬ, тому він відстоює свою позицію в агресивній формі. Задля знущання над співрозмовником юзер [b] використовує метафоричне саркастичне зауваження, що відсилає до законів природи, тим самим зазначаючи, що факт “монархія є дурною” вірний настільки ж, як закони фізики: скажи ще, що гідроген важить більше за плутоній (*Tell me your opinion on how hydrogen weighs more than plutonium*).

Наступною групою є розбіжність у статевих перспективах. 50% з усіх коментарів даної тематики – саркастичні жарти на тему прагнення жінок до рівноправ'я з чоловіками, наприклад, коментар (6) до відео професора Американського інституту підприємництва Кристини Хофф Сомерс, де вона розповідає про досягнення жінок в період з початку заснування феміністичного руху та деякі неправдиві факти з феміністського руху, як той факт, що за одну й ту саму роботу жінка отримує менше за чоловіка. Жінки фізично слабші, проте є вільними і можуть за бажанням братись за однакову працю з чоловіками. Розглянемо агресію викликану розбіжністю з її точкою зору на прикладі (6):

- (6) |Lol+Fuçķ -Thə- Wörl'd'/: So in short.
Men are better then women.
But there is one thing they make better.
Is sandwiches.

Для приниження жіночої статі юзер залишає саркастичний коментар, що чоловіки краще за жінок в усьому, окрім приготування сандвічей (*Men are better then women. But there is one thing they make better. Is sandwiches*). Для акцентування змістовно-важливих речень він використовує обособлення, розділивши складне речення на декілька простих. З графічних засобів звернення уваги допомагає написання кожного речення з нового абзацу. Юзер перепрофілює фігуру ЖІНКА, він розглядає її на тлі домену ДИСКРИМІНАЦІЯ, хоча у відео перспектива була РІВНІСТЬ.

Останньою групою прикладів є розбіжність у релігійних перспективах. 90% випадків агресії викликані розбіжністю в поглядах релігійних людей та атеїстів, і лише 10% розбіжністю перспектив різних релігійних течій. Характерним мовним засобом, окрім традиційної для вербальної агресії інвективної лексики, є використання повторення та паралелізму, калькуючи попереднє вираження як вербально, так і графічно, повторюючи навіть кількість розділових знаків. Характерно зустрічаються лексичні одиниці

на позначення релігії, Бога та феномену атеїзму (*religion, god, atheism*), наприклад:

(7) Julie Paterson : [a] ***There is no god. All religion is bullshit. Religion is the biggest con in the history of mankind, guaranteed to send many shysters laughing all the way to the bank. And why shouldn't they laugh – they suck off the suckers! ?***

 SHawking: [b] ***Atheism has the most “bullshit” and the dumbest suckers of all the religions.***

Коментар першого комуніканта стосується його позиції щодо існування Бога (*There is no god*) та його ставлення до релігії (*All religion is bullshit*). Другий комунікант має відмінну позицію. Для підкреслення своєї незгоди, він використовує паралелізм та повторює слова першого юзера, змінюючи змістозначущі частини: *Atheism has the most “bullshit”*. Використовуючи паралелізм, комунікант підкреслює, що атеїзм є такою самою релігією і навіть найгіршою з них: він підкріплює свій коментар гіперболою для акцентування цієї позиції. Бачимо, що юзери перепрофілюють фігуру БОГ: користувач [a] інтерпретує її як ВИГАДКУ, в той час як [b] розглядає на фоні РЕАЛЬНІСТЬ.

У висновку можна зазначити, що завдяки специфічним особливостям медіа-опосередкованої комунікації, до якої належить Інтернет, підвищується шанс висловлення вербальної агресії, адже немає жодних наслідків через анонімність комунікантів. В роботі основною причиною виникнення агресії визначено розбіжність в перспективах учасників діалогу: індивідуальних та групових (расових, національних, релігійних, політичних та статевих). Характерним є комбінування різних мовних та графічних засобів для висловлення агресії. Перспективою подальшого дослідження є виокремлення інших когнітивних операцій, що знаходяться в основі вербальної агресії в Інтернеті, вивчення вербальної агресії на матеріалі інших Інтернет-ресурсів (блогів, форумів та ін.).

Література

1. Берковиц Л. Агрессия: причины, последствия и контроль / Л. Берковиц. – СПб. : Прайм-Еврознак, 2001. – 512 с.
2. Бэрн Р. Агрессия / Р. Бэрн, Д. Ричардсон. – СПб. : Питер, 2001. – 352 с.
3. Назаров М.М. Массовая коммуникация в современном мире: методология анализа и практика исследований / М.М. Назаров. – М. : Едиториал УРСС, 2002. – 240 с.
4. Рахилина Е.В. Когнитивная

семантика: Истории. Персоналии. Идеи. Результаты [Электронный ресурс] / Е.В. Рахилина. – Режим доступа : <http://lpc.math.msu.su/~uspensky/journals/siio/36/36RAKHILIN.pdf> – Заглавие с экрана.

5. Langacker R.W. Cognitive Grammar. A Basic Introduction / R.W. Langacker. – Oxford : Oxford University Press, 2008. – 562 p.

6. Talmy L. Toward a Cognitive Semantics / L. Talmy. – Cambridge, Mass. : The MIT Press; London : A BradfordBook, 2000b. – Vol. 2 : Typology and Processin Concept Structuring. – 495 p.

УДК 811.581:81'73.43:81'38

НЕОЛОГІЗМИ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ. СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Ефремова А.В. (Харків)

Науковий керівник: канд. пед. наук, доц. Джгун Н.М.

Ефремова А.В. Неологізми китайської мови. Стилiстичні особливості. У роботі дається визначення поняттю «неологізм», аналізуються причини появи нової лексики в китайській мові, розглядаються існуючі моделі словотворення, вивчаються методи дослідження лексики китайської мови, досліджується історія та сучасний етап формування неологізмів, аналізуються основні джерела поповнення словникового складу китайської мови.

Ключові слова: аббревіація; іноземні запозичення; китайська мова; неологізми; складноскорочені слова; словотвір.

Ефремова А.В. Неологизмы китайского языка. Стилистические особенности. В работе даётся определение понятию «неологизм», анализируются причины появления новой лексики в китайском языке, рассматриваются существующие модели словообразования, изучаются методы исследования лексики китайского языка, исследуется история и современный этап формирования неологизмов, анализируются основные источники пополнения словарного состава китайского языка.

Ключевые слова: аббревиация; иностранные заимствования; китайский язык; неологизмы; сложносокращённые слова; словообразование.

Yefremova A.V. Chinese neologisms. Stylistic features. In the article is given a definition of “neologism”, analyzed reasons for appearance of new vocabulary in Chinese, examined the existing models of word formation, studied Chinese language research methods, explored the history and the current stage of formation of neologisms, examined the main sources of replenishment of the Chinese language vocabulary.

Key words: abbreviated words; abbreviations; Chinese; foreign borrowing; neologisms; word formation.

Необхідність комплексного дослідження неологізмів китайської мови, їх всебічний аналіз обумовлюють актуальність цієї роботи. Наукова новизна полягає у систематизації наукових знань щодо засобів формування неологізмів, їх форми, змісту, історії розвитку, а також функціонуванні у китайській мові. Об'єктом дослідження є неологізми китайської мови. Предмет дослідження – джерела та засоби поповнення лексичного складу китайської мови. Мета: виявити основні види та форми китайських неологізмів, їх засоби формування і походження.

У сучасному світі відбуваються активні зміни науково-технічного, економічного, політичного і соціального характеру, які тягнуть за собою появу нових слів і переосмислення та переробку старих понять. Поява нових слів відбувається в різних сферах суспільного життя, природничих та суспільних науках, освіті, побуті і т. д. Лексичний склад є найбільш мінливою і рухомою стороною мови, яка миттєво реагує на те, що відбувається у світі реалій, в лексиці відображаються уявлення людей про різні явища позамовної діяльності. Деякі слова застарівають, виходять з ужитку та поступово зовсім зникають, інші, у той же час, з'являються та активно використовуються носіями мови. Нові слова і вирази, зазвичай називають неологізмами. Поява неологізмів є прямим свідченням того, що мова жива.

Нові слова зазвичай створюються, коли існуюча лексична база мови не в змозі передати значення понять, явищ та предметів, які раніше не існували та з'явилися нещодавно. Для створення нових лексичних формувань використовуються існуючі у мові словотвірні засоби. Основним джерелом появи новостворених слів є технічний прогрес та розвиток держави. Найпопулярнішими неологізмами цього різновиду є складні іменники, які являють собою трьох- та чотирьохсклади, тобто двосклади відходять на другий план. Також набуває популярності афіксація, яка в китайській мові не дуже розповсюджена.

Двосклади: 麦霸 [màibà] – «загарбник мікрофона» («мікрофонний монополіст»): термін, що застосовується по відношенню до любителів караоке, які займають мікрофон довше інших [1];

炒婚 [chǎo hū] – «пересмажене весілля». Вираз, що застосовується для опису дій людей, які перебільшують значимість і важливість факту власного одруження [2].

Трьохсклади: 疗伤系 [liáoshāng xì] – дослівно: «пов'язка для лікування ран»; переносне значення: «бальзам на серце» (збірна назва предмета матеріальної культури, літературного, музичного чи кінематографічного твору, що роблять на людину заспокійливу дію) [2];

中国梦 [zhōngguómèng] – «Китайська мрія» (соціально-політичний курс, висунутий головою КНР Сі Цзіньпіном в 2013 г.) [6];

白富美 [báifùměi] – «білолиця, багата і красива» (ідеал дівчини) [6].

Чотирьохсклади: 虚拟经济 [xūnǐ jīngjì] «віртуальна економіка»; 实体经济 [shíjǐ jīngjì] «реальна економіка»; 数字经济 [shùzì jīngjì] «цифрова економіка»; 信息经济 [xìnxī jīngjì] «інформаційна економіка» [2];

可视会议 [kě shì huìyì] – «відео-конференція» [7].

Афіксація: 被志愿 [bèi zhìyuà] – «бути змушеним визватисяя добровільно». Описує ситуацію, в якій людина погоджується на виконання задачі нібито добровільно, хоча насправді робить це проти своєї волі [9];

房奴 [fáng nú] – «раб будинку», «раб іпотеки». Це слово позначає людину, яка є рабом свого іпотечного кредиту, узятого задля купівлі дому, та працює щоб погасити його [4].

До слів, які виникають у зв'язку зі зміною значення, відносяться слова, що зберігають форму старої, вже існуючої у мові лексичної одиниці, але при цьому отримують нове значення. Вони більш за все пов'язані з розвитком країни та світу, що призвело до того, що вже звичні для людей слова стали набувати різних відтінків значення. Наприклад:

大陆 [dàlù] – первісне значення: материк, континент, суша; нове значення: материкова частина Китаю, материковий, континентальний Китай [5];

自由职业人员 [zìyóuzhíyèrényuán] – первісне значення: люди вільних професій; нове значення: економічно самостійні люди (фрілансери) [3].

Запозичення з інших мов займають велику нішу серед неологізмів, більша частина яких прийшла з англійської мови. Вони пов'язані майже з усіма сферами життя сучасних людей: з побутом, працею, економікою, медициною. Серед фонетичних запозичень велику кількість складають іноземні назви різноманітних торговельних марок та виробів:

百事可乐 [bǎishìkělè] – пепсі-кола (назва напою) [12].

Семантичні запозичення більшою частиною являють переклад понять раніше не існуючих у китайській культурі понять та предметів:

文化休克 [wénhuà xiūkè] – культурний шок [11].

Полусемантичні, полуфонетичні неологізми, як нами було помічено, зазвичай використовуються для надання запозиченням як іншомовного, та і китайськомовного забарвлення, такий самий ефект мають і гібридні запозичення, які, так би мовити, «китаїзують» оригінальне слово:

沙丁鱼 [shādīngyú] – сардина (назва риби) [11];

艾滋病 [àizībìng] – (AIDS) СНІД [3].

Окремо необхідно зазначити, що у сучасній мові набирають популярності літерні слова, які загальноживані в усьому світі. Такі слова дуже розповсюджені в економічній та корпоративній сферах:

WTO – 世界贸易组织 [shìjiè mào yì zǔ zhī] – «Всесвітня торговельна організація» [12].

Складноскорочені слова з'явилися завдяки розмовній мові, коли люди намагалися скоротити існуючі вирази. Найпопулярнішими з них є скорочені назви:

蛋居 [dàn jū] – скорочення від 蛋形蜗居 [dàn xíng wōjū] – «яйцеподібний равліковий дім». Це винахід архітектора з Пекіна Дая Хайфея, який знайшов спосіб жити без орендування житла. Він побудував для себе мобільний яйцевидний будинок, який працював від сонячної енергії. Ця будівля була досить мала, щоб поміститися на тротуарі, та була зроблена з бамбукових смуг, деревної тирси, мішків і насіння трав [10];

Уподібнюючись до західних мов, в китайській мові починає з'являтися велика кількість літерних скорочень, які дуже часто зустрічаються в Інтернет-лексиці, але трапляються й в інших сферах вживання:

RPWT (人品问题 [rén pǐn wèntí]) – питання, що важко вирішити [8].

Проаналізувавши неологізми вибірки, бачимо, що на появу неологізмів у сучасній китайській мові значно впливає англійська мова та західна культура, які зараз дуже популярні в Китаї. Джерела появи неологізмів різноманітні, але найпопулярнішими зараз є запозичення.

Перспективою роботи є систематизація джерел появи, виділення дієвих засобів та методів аналізу неологізмів китайської мови. Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання в спецкурсі з порівняльної стилістики китайської мови, під час написання наукових робіт, а також при укладанні навчальних посібників і підручників.

Література

1. Китайские неологизмы: продолжение [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.chinese-russian.com/article/new_chinese_words_2
2. Китайские неологизмы: часть 4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.chinese-russian.com/article/new_chinese_words_4
3. Китайско-русский словарь новых слов и выражений. Более 15 000 слов [Буров В.Г., Семенов А.Л.]. – М. : Восточная книга, 2007. – 736 с.
4. Новые слова китайского языка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.chinese-russian.com/article/new_chinese_words_1
5. Advanced Chinese dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://chinese_adv.enacademic.com/
6. Chinese-russian dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://chinese_russian.academic.ru/
7. Dictionary of Chinese-English Neologisms [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cjk.org/cjk/samples/chinneol.htm>
8. Urban dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ru.urbandictionary.com/define.php?term=RPWT>
9. 被志愿 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://baike.baidu.com/view/4594743.htm>
10. 蛋形蜗居 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.baike.com/wiki/%E8%9B%>

-
- 8B%E5%B1%85 11. 汉语中的外来词如何翻译? [Elektronnyi resurs]. – Rezhim dostupu : http://language.chinadaily.com.cn/trans/2009-05/15/content_7782402.htm
12. 试论当代汉语中的英语外来词及其民族文化心理透视 [Elektronnyi resurs]. – Rezhim dostupu : <http://www.lunwentianxia.com/product.free.10027004.2/>

УДК 811.133.1'42:37

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО ДИСКУРСУ У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

Задьорна А.О. (Харків)

Науковий керівник: ст. викл. Нестеренко О.І.

Нестеренко О.І. Особливості педагогічного дискурсу у французькій мові.

Стаття присвячена особливостям сучасного педагогічного дискурсу у Франції та вивчанню іноземного досвіду, враховуючи інтеграцію України у європейський освітній простір.

Ключові слова: дискурс, педагогічний дискурс, гуманістична освіта, мовна особистість.

Задёрная А. А. Особенности педагогического дискурса во французском языке. Статья посвящена особенностям современного педагогического дискурса во Франции и изучению иностранного опыта, учитывая интеграцию Украины в европейское образовательное пространство.

Ключевые слова: дискурс, педагогический дискурс, гуманистическое образование, языковая личность.

Zadyornaya A. A. Peculiarities of pedagogical discourse in the French language. The article deals with peculiarities of modern pedagogical educational discourse in France and studying international experience, including the integration of Ukraine into the European educational space.

Keywords: discourse, educational discourse, humanistic education, language personality.

Об'єктом дослідження є поняття педагогічного дискурсу.

Предметом дослідження є з'ясування питань про визначення, структуру та типологію педагогічного дискурсу в мовознавчій науці та вивчення характеристики поняття «педагогічний дискурс у Франції».

Метою цього дослідження є висвітлення існуючих підходів до визначення педагогічного дискурсу, теоретичний опис та аналіз статусу французького педагогічного дискурсу.

Задачі:

- проаналізувати теоретичну базу, на яку спираються сучасні дослідження дискурсу;

- систематизувати, поглибити, розширити та охарактеризувати існуючі в лінгвістиці сучасні підходи до визначення поняття педагогічного дискурсу та його структури;

- надати аналіз основних підходів до інтерпретації педагогічного дискурсу у Франції;

- дослідити шляхи використання методів французького педагогічного дискурсу у практиці модернізації української освітньої системи.

Актуальність даного дослідження зумовлена тим, що дослідження дискурсу є одним з найбільш активно розроблених напрямків сучасної лінгвістики, а педагогічний дискурс грає значну роль у процесі соціалізації особистості, та його специфіка як комунікативна подія знаходиться у процесі дослідження. Актуальність дослідження французького педагогічного дискурсу пояснюється інтеграцією України у європейській освітній простір та значним поширенням культурних та наукових зв'язків між Україною та Францією.

Новизна дослідження полягає у тому, що аналізуються умови та механізми здійснення педагогічного дискурсу як засобу модернізації педагогічної діяльності та інноваційного розвитку освіти.

Педагогічний дискурс протягом останніх років є темою, що активно вивчається в Україні гуманітарними науками, особливо лінгвістикою та педагогікою. Теоретичний аспект цієї проблеми досліджували вчені: Ф. Бацевич, З. Бичко, Н. Габідулліна, Н. Голуб та ін. Практичним застосуванням у навчальному процесі займалися І. Коган, З. Мацюк, Н. Станкевич. Відомі французькі теоретики дискурсу – це М. Фуко, П. Анрі, Ж. Гійом, М. Пеше.

Глибоке вивчення цієї теми пов'язано з необхідністю системного та комплексного опису явища педагогічного дискурсу в сучасній мовознавчій науці у зв'язку з появою нових аспектів. Вивчення педагогічного дискурсу допомагає розширити можливості відповідей на цілий ряд запитань:

- про домінуючі проблеми, в яких зацікавлені учасники педагогічного дискурсу (педагоги, вчителі, батьки);

- про базові концепти, навколо яких розгортається сьгодні педагогічний дискурс;

- про авторитетність тих або інших концепцій, думок, позицій у науці, професійному та соціальному середовищі;

- про популярні, або заперечуванні, або про ті, які захищаються педагогічні стратегії;

- про базові педагогічні метафори того або іншого періоду педагогічної історії.

Інтерес саме до французького педагогічного дискурсу обумовлено великим внеском Франції у скарбницю світової культури, багатовіковим досвідом французької школи, розвинутими демократичними традиціями французької педагогічної думки. Сучасна система французької освіти складалася протягом останніх двох сторіч та вважається однією з найбільш передових у світі. Основні її особливості – перевага державних навчальних закладів і безкоштовність навчання для всіх, включаючи іноземців (університети стягують зі студентів номінальну плату). Ще одна особливість – це практично однакова якість навчання як у столиці, так і у провінції.

Педагогічні орієнтири попередньої епохи базувались на жорстких авторитарних методах управління процесом формування особистості, обмежували самостійність дитини. З розвитком гуманістичного напрямку у Франції реалізується диференційована педагогіка, яка спирається на індивідуальні особливості учнів. Спочатку тенденцією цього напрямку був теоретичний, вузькоспеціалізований напрямок, який змінився на напрямок всебічного розвитку особистості з урахуванням її інтересів, здібностей та психофізіологічних особливостей.

З 1989 р. Франція здійснила широкомасштабну реформу середньої освіти на всіх рівнях, що було унормовано законом «Про орієнтацію освіти». Франція одна із чотирьох держав, яка, підписавши 1998 р. у Парижі Сорбонську декларацію, проголосила про намір спільними зусиллями створити Європейський простір вищої освіти (ЕНЕА) – основи Болонського процесу, та залучила до обговорення та оптимізації цього питання широкі кола громадськості. Але ставлення до цього процесу не є однозначним. У Франції, як в одній з країн, що мають власні національні традиції, особливо університетської освіти, ректори найбільших університетів ставляться до Болонського процесу дуже уважно та наполягають на збереженні національних пріоритетів освітніх систем. Тому аналіз позитивного та негативного досвіду Франції у запровадженні Болонського процесу має допомогти Україні означити типові помилки та перепони. Україні треба враховувати, що освіта – це системоутворююча частка національної культури, та неграмотна поспішна реалізація освітніх реформ можуть привести до безповоротних втрат специфіки національної освітньої системи.

У сучасному світі високих технологій, розвитку науково-технічного прогресу актуальною стає функція освіти у навчанні людини використовувати отримані знання у своїй практичній діяльності. Раніше гуманітарні науки, що були основою класичної освіти, вважались

найважливішою і найпрестижнішою складовою частиною загальноосвітньої підготовки молоді. Становище почало змінюватися у середині 70-х рр. Перевиробництво гуманітаріїв і брак кваліфікованих кадрів технічного й природничо-наукового профілів актуалізували завдання переорієнтації системи середньої і вищої освіт. Педагогічна система Франції успішно виконує цю задачу. Як доказ – у 2013 р. у першій сотні інноваційних країн Франція посіла третє місце.

Особливу роль у педагогічному дискурсі відіграє професійна компетенція вчителя як мовної особистості. Мовна особистість – це «поєднання в особі мовця його мовної компетенції, прагнення до самовираження, вільного, автоматичного здійснення різнобічної мовної діяльності» [2, с. 65]. Мовна особистість містить у собі комунікативну компетенцію та мовну здатність.

Французька модель педагога у ХХІ ст. найбільш вагомою якістю вважає професіоналізм. Відповідно до сучасних вимог, педагогічний дискурс вчителя у Франції закликає не просто транслювати інформацію та ділитися досвідом, а ставати генератором загальнолюдських цінностей, таких як свобода думки, дій; толерантність до інших народів та культур, духовність. Сьогодні саме вчитель знаходиться у самому центрі цих змін: він їх переживає, передбачає, пристосовується у цілях кращої відповідності вимогам суспільства. Ми присутні при народженні «нової професії» – професії «Вчителя ХХІ сторіччя» [3, с. 18].

Освітня система у Франції на сучасному етапі засновується на двох освітніх парадигмах: соціальній (традиційній) та гуманістичній. Соціальна освітня парадигма базується на ідеї директивної педагогіки, пристосування до рівня сучасної науки та техніки, потребам індустріального суспільства, підготовці до професії. Гуманістична освітня парадигма ставить до центру своєї системи учня та обстоює його право на автономію у власному розвитку та освіті. Тому, одна з основних рис французького педагогічного дискурсу – це формування у учнів самостійності та відповідальності у прийнятті рішень у ситуації вільного вибору, здатності успішної соціалізації у суспільстві [5].

У педагогіці Франції розвиваються інноваційні технології. Одна з таких технологій – це технологія «Педагогічні майстерні», створена у Франції у 20-х рр. ХХ ст. П. Ланжевроном, А. Валлоном, Ж. Пиаже. Представники «Groupe Francais d'Education Nouvelle (GFEN)» («Французька група нової освіти») займаються її розробкою та пропагандою у педагогічному суспільстві. Ця технологія за допомогою якої вчитель – майстер – вводить учнів у процес пізнання за допомогою створення емоційної атмосфери, в якій учень може себе проявити як творець, зробити відкриття у предметі за допомогою власного досвіду [6].

В оцінювальній функції педагогічного дискурсу французькі науковці розрізняють дві окремі функції оцінювання: «зовнішню функцію, яка покликана зробити систему прозорою і підвітною для тих, хто зацікавлений (перевіряючих, місцевих громад, сімей, учнів, студентів, політиків та ін.), викликати відповідні громадські обговорення, сприяти розвитку здорової конкуренції між підрозділами освіти; і внутрішню функцію, спрямовану на надання допомоги учням, щоб проаналізувати свої дії з метою покращення власної роботи» [4].

У результаті дослідження можна зробити висновок, що французький педагогічний дискурс відображає модель навчально-виховного та управлінського процесів у навчальному закладі, об'єднує в собі їх зміст, форми і засоби. Вивчення закордонних методик, у цьому випадку французьких особливостей педагогічного дискурсу, є особливо актуальним на етапі модернізації системи освіти України.

Перспективи. Нові підходи до розвитку освіти, у тому числі до розвитку сучасного педагогічного дискурсу, орієнтують на сучасні тенденції розвитку полікультурного освітнього простору, зумовлюють якісно нові вимоги і до системи професійної підготовки і до професійної компетенції педагогів. Сукупність отриманих у роботі наукових висновків та рекомендацій має важливе значення для здійснення педагогічного дискурсу як засобу інтенсифікації навчально-виховного процесу в сучасній системі освіти.

Література

1. Ле Гофф Ж. Рождение Европы / Ж. Ле Гофф. – СПб. : Alexandria, 2007. – 398 с.
2. Черкаська О. Формування мовної і комунікативної компетенції мовної особистості у вищій школі / О. Черкаська // Вища школа. – 2010. – № 12. – С. 63–72.
3. Cornu B. Le nouveau métier d'enseignant / Â. Cornu. – Paris : La documentation française. – 2004. – 351 p.
4. Pair C. Haut Conseil de l'évaluation de l'école. Forces et faiblesses de l'évaluation du système éducatif en France [Електронний ресурс] / C. Pair. – Octobre 2001. – Режим доступу : <http://cisad.adc.education.fr/hcee/documents/pairdef.doc>.
5. Основи педагогіки та виховання. – Режим доступу: <http://www.startpedahohika.com>
6. Мухина И.А. Что такое педагогическая мастерская? / И.А. Мухина. – Режим доступу: <http://www.lelien.org/ЧТО-ТАКОЕ- PEDAGOGICHESKAYA?lang=fr>

**СЛОВОТВОРЧА ЕФЕКТИВНІСТЬ
СУЧАСНОЇ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ
В ГАЛУЗІ МОДИ І КРАСИ**

Замкова К.В. (Харків)

Науковий керівник: ст. викл. Сатановська Г.С.

Замкова К.В. Словотворча ефективність сучасної французької мови в галузі моди і краси. Статтю присвячено дослідженню інноваційній специфіці сучасної французької мови в галузі моди і краси. Виявлено запозичення з англійської мови, які становлять абсолютну більшість неологізмів і відіграють провідну роль у сучасному французькому дискурсі моди і краси.

Ключові слова: галузь моди та краси, запозичення, неологізм, французька мова.

Замковая К.В. Словообразовательная эффективность французского языка в областях моды и красоты. Статья посвящена исследованию инновационной специфики современного французского языка в области моды и красоты. Выявлено заимствования из английского языка, которые составляют абсолютное большинство неологизмов и играют ведущую роль в современном французском дискурсе моды и красоты.

Ключевые слова: сфера моды и красоты, заимствование, неологизм, французский язык.

Zamkova K.V. Word-building Efficiency of French in Field of Fashion and Beauty. The article is dedicated to the analysis of innovative specificity of modern French in Field of Fashion and Beauty. Loan-words from English were found, which constitute the absolute majority of neologisms and which play a key role in modern French in Field of Fashion and Beauty.

Keywords: field of fashion and beauty, loan-word, neologism, French.

Актуальність і новизна запропонованої теми визначається специфікою сучасного етапу розвитку французької мови, який невід'ємно пов'язаний з суспільно-економічними змінами та науково-технічним прогресом. У зв'язку з цим актуальною є поява значної кількості неологізмів, зокрема у сфері моди і краси, які представляють значне поле для лінгвістичних досліджень.

Метою дослідження є комплексний аналіз неологізмів початку XXI ст. у сучасній французькій мові галузі моди і краси та особливості їх вживання.

Об'єкт дослідження – специфіка лексичного строю сучасної французької мови.

Предмет дослідження – словотворча ефективність сучасної французької мови, зокрема в галузі моди та краси.

Мова – це складний механізм, що, з одного боку, перебуває у постійному русі, а з іншого – зберігає ознаки стабільності та цілісності, будучи основним засобом комунікації. Очевидно, саме тому питання про мовну змінність, суть, чинники та тенденції мовної еволюції є та буде одним з центральних у лінгвістичній науці.

Визначальною рисою розвитку будь-якої мови є процеси архаїзації і неологізації мовних елементів. Швидкість процесів неологізації значно збільшується в періоди великих суспільних змін, які зачіпають носіїв конкретної мови.

Сьогодні термін неологія осмислюється в ширшому смислі, ніж раніше, а саме – як наука про нові явища всіх ярусів мовної системи, а не тільки її лексичної підсистеми. У роботі Сенько О.В. [4] категорія неологізму проєктується на всі мовні рівні. Такий підхід значно розширює поняття неологізму, виводячи його на якісно новий рівень.

Словниковий склад французької мови є багатоплановою складною конструкцією, та його розвиток є закономірним. Доцільним у зв'язку з цим видається нам міркування В. фон Гумбольдта: «У жодному разі не можна розглядати словниковий запас мови як готову, застиглу масу. Не кажучи вже про постійний процес утворення нових слів і словоформ, словниковий запас, допоки мова живе в мовленні народу, є продуктом словотвірної потенції, який розвивається і знову відтворюється» [2, с. 112]. Мова містить значний відсоток стабільних елементів, і одночасно створює нові лексичні одиниці.

На початку ХХІ століття для французької мови є характерний своєрідний «неологічний бум», який був обумовлений новими суспільно-політичними умовами життя людського суспільства та бурхливим розвитком науки і засобів масової інформації. Через це виникає проблема введення до нормативних словників нових слів та значень, відновлення застарілих одиниць тощо. Процеси міграції слів спричинять суттєві зміни всередині словникового складу. Це має вплив на структури лексичних одиниць, на зміни їхніх функцій і зв'язках у мові.

У сучасний період лексика піддається актуалізації, семантичним перетворенням, словотвірній активізації та стилістичним змінам.

За останні десятиліття в повсякденному побуті французів стався ряд змін. В економіку, рекламу, спорт, культуру, розмовну мову молоді проникло багато нових слів. Відмічається, що запозичення у своїй більшості представлені англіцизмами.

Основними джерелами практичного матеріалу нашого дослідження є публіцистичні матеріали як в паперовому, так і в електронному вигляді. Дані джерела, на нашу думку, є найбільш актуальними з точки зору надання найсучасніших лексичних одиниць французької мови.

Отже, розглянемо приклади запозичень у французьку мову з англійської мови:

1) Запозичення в галузь моди:

*Comment faire un **headband**?* – Як нав'язати стрічку на волосся?;

La version casual – версія кежуел (повсякденний одяг);

*Le dernier jour de la **Fashion Week*** – останній день Тижня Моди;

*Le **jean boyfriend**, c'est le jean à avoir dans son **dressing*** – джинси-бойфренд, що мають бути у гардеробі;

*Les **baskets** en cuir* – шкіряні кеди;

*Les **zips** placés au centre sur les jupes* – застібка-блискавка в центрі спідниці;

***Outfit of the day** (OOTD)* – вбрання на день;

*Ses chaussures son talors davantage «**edgy**»* – в такому випадку це взуття наймодніше;

*Une collection de **sweats*** колекція толстовок;

***Upgrander** la tenue* – удосконалення одягу;

***Vogue**list* – той, хто цікавиться *Vogue* (одночасно є неологізмом та новою граматичною формою);

2) Запозичення в галузь краси:

*Ces **sticks** à lèvres* – гігієнічна помада;

*La **liposuccion**: tout ce qu'il faut savoir!* – Липосакція! Все, що вам потрібно знати!

*Le **brushing** voiture* – засіб для укладки волосся;

*L'effet **smoky*** – ефект димчастих очей;

***Peeling** superficiel du visage* – зовнішній пілінг обличчя;

*Tendance «**baby hairs**»* – тенденція робити зачіску на манер дитини;

*Trop **sno**bs, les **gels** douche* – найвишуканіші гелі для душу;

*Utiliser son **blush** pour l'ensemble de son **make-up*** – використовувати рум'яна для свого макіяжу;

*Vous n'utilisez pas le bon **shampooing*** – ви не користуєтесь гарним шампунем;

Wethair – ефект вологого волосся;

*10 choses à savoir avant de se faire **tatouer*** – 10 речей, які потрібно знати перед тим, як робити собі тату.

У ході дослідження було виявлено запозичення з італійської мови:

*Porter un **perfecto*** – носити шкіряну куртку рокера.

Таким чином, тема неологізмів та їх перекладу є надзвичайно цікавою і невичерпною. Поява нових слів зумовлена потребами суспільства, розвитком технологій та появою нових реалій.

Підводячи підсумок всьому вищесказаному, можна відзначити, що перспективами цього дослідження є подальше дослідження

функціонування неологізмів у сучасній французькій мові в контексті збагачення її лексичного строю.

Література

1. Гак В.Г. О современной французской неологии / В.Г. Гак // Новые слова и словари новых слов. – Ленинград, 1978. – С. 6–9.
2. Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию / В. фон Гумбольдт ; [пер. с нем.]. – М. : Прогресс, 1984. – 397 с.
3. Кривоносова И.В. Причины возникновения новых номинаций во французском языке и роль прессы и рекламы в данном процессе / И.В. Кривоносова // Романские языки в эпоху глобализации: лингвистический и социолингвистический аспекты. – М. : ООО «Диона», 2010. – С. 266–270.
4. Сенько Е.В. Неологизация в современном русском языке конца XX века: Межуровневый аспект : дис. ... доктора филол. наук : 10.02.01 / Е.В. Сенько. – Волгоград, 2000. – 430 с.
5. Журнал ELLE [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.elle.fr/>
6. Журнал Vogue [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.vogue.fr/>
7. Gilder A. Et si l'on parlait Français? / A. Gilder. – Paris, 1996. – 239 p.
8. Pergnier M. Les anglicismes / M. Pergnier. – Paris, 1989. – 214 p.

УДК 811.111'42:32

**ЖАНР АНГЛОМОВНИХ ПОЛІТИЧНИХ ТЕЛЕДЕБАТІВ:
КОГНІТИВНО-КОМУНІКАТИВНИЙ АНАЛІЗ**

Звада А.В. (Харків)

Науковий керівник: докт. філол. наук, проф. Шевченко І.С.

Звада А.В. Жанр англомовних політичних теледебатів: когнітивно-комунікативний аналіз. Дана стаття присвячена жанру передвиборчих дебатів, аналізу їх когнітивних, комунікативних та метадискурсивних категорій. У статті наведено базові концепти дебатів, особливості мовного втілення жанрових елементів та зміни комунікативних ролей, а також наведено комплексний аналіз жанру.

Ключові слова: політика, дискурс, жанр, дебати, концепт, зміна ролей.

Звада А.В. Жанр англоязычных политических дебатов: когнитивно-коммуникативный анализ. Статья посвящается жанру предвыборных дебатов, анализу их когнитивных, коммуникативных и метадискурсивных категорий. В статье рассматриваются базовые концепты дебатов американского политического дискурса, особенности речевого воплощения жанровых элементов и мены коммуникативных ролей, а также подан комплексный анализ жанра.

Ключевые слова: политика, дискурс, жанр, дебаты, концепт, мена ролей.

Zvada A.V. Genre of English-speaking political debate: cognitive and communicative analysis. This article deals with the genre of presidential debates and the analysis of their cognitive, communicative and metadiscursive categories. This article provides information about the basic concepts in American political discourse, particular embodiments of speech in the genre and turn-taking. A complex analysis of the genre is also provided.

Key words: politics, discourse, genre, debates, concept, turn-taking.

Жанр передвиборчих дебатів є традиційним жанром політичного дискурсу США. Особливості ситуації передвиборчої боротьби визначають рольову структуру жанру теледебатів, яка, в свою чергу, задає його сценарні характеристики. Дослідження даного жанру можна вважати репрезентативним для політичного дискурсу загалом. Методологічно наше дослідження базується на притаманних когнітивно-дискурсивній парадигмі принципах інтегративності і виходить з синтетичного підходу до вивчення наукових жанрів як нероздільних соціокомунікативних, соціокогнітивних та формально-мовних триад.

Актуальність даної статті полягає в загальній орієнтації лінгвістики на дослідження політичного дискурсу з точки зору когнітивістики та прагматики, а також важливої ролі жанру політичних дебатів у соціально-культурному просторі XXI століття. Об'єктом дослідження є політичні англійські дебати кандидатів на посаду президента США останніх десятиліть. Предметом – когнітивні та функціональні характеристики жанру політичних дебатів, дискурсивні та метадискурсивні категорії.

Мета роботи полягає у визначенні когнітивно-прагматичних властивостей жанру політичних дебатів та встановленні провідних категорій цього різновиду дискурсу. Матеріал дослідження становлять тексти президентських теледебатів англійською мовою між Джоном Кеннеді та Річардом Ніксоном 1960; Рональдом Рейганом та Волтером Мондейлом 1984; Бараком Обамою та Джоном Маккейном 2008 загальним обсягом 5 038 предикацій. Корпус озвученого мовленнєвого матеріалу складає 4,5 години.

У якості конкретних методів нами обрано синтез когнітивних, прагматичних і жанрознавчих процедур аналізу, що розроблені В.І. Карасиком та І.С. Шевченко [1; 2] для встановлення категорій дискурсу та Т.В. Яхонтовою у межах її теорії лінгвогенології [3]. Головною дослідницькою моделлю і методикою у межах запропонованого напряму є комплексний аналіз дискурсу мовленнєвого жанру.

При аналізі запропонованих вище дебатів для характеристики когнітивних категорій дискурсу нами було виділено наступні основні концепти:

-
1. FREEDOM у дебатах між Джоном Кеннеді та Річардом Ніксоном;
  2. ECONOMY, RELIGION у дебатах між Волтером Мондейлом та Рональдом Рейганом;
  3. EDUCATION, HEALTH CARE у дебатах між Джоном Маккейном та Бараком Обамою.

Концепт FREEDOM є особливо важливим і показовим для американської культури. Перш за все він включає об'єктне відображення морально-соціальних норм, притаманних американському суспільству, є його кінцевою ціллю, демонструє свободу кожного громадянина в якості протилежності поняттю рабства/неволі. Концепт ECONOMY є основою життя американського суспільства, він втілює насамперед значення «структура чи умови економічного життя в країні». Концепт RELIGION є важливим для багатьох громадян Сполучених Штатів. У конституції даної країни не зазначено однієї національної релігії, тому уряд повинен бути вільним від упереджень та прихильностей чи дискримінації щодо представників окремих релігійних груп. Кожен громадянин є вільним у своєму виборі релігії, незалежно від соціального статусу та положення у суспільстві. Концепт EDUCATION є важливою складовою життя американського народу, ознакою його розвитку, пріоритетом на майбутнє. Концепт HEALTH CARE є центральним поняттям у житті кожного суспільства, ознакою його розвитку та соціального благополуччя. Концепт впливає як на окремих громадян, так і на суспільно-політичну, соціальну та економічну ситуацію в країні послуг.

Комунікативний процес у політиці завжди має інтенціональний характер, тобто обмін інформацією відбувається з достатньо яскраво вираженим прагматичним спрямуванням. Саме боротьба за владу становить інтенціональну базу політичного дискурсу і визначає його основні функції та способи реалізації. Умовою функціонування політичного дискурсу є мова політики. Працюючи над сценарієм промови, досвідченому політику доводиться ретельно продумувати її композицію і мовне наповнення. Для впливу на адресата, політик у своєму дискурсі використовує безліч технологій на різних рівнях мови. Це може бути спеціальна інтонація, щоб привернути увагу аудиторії, порушення правил узгодження часів, щоб підкреслити потрібний аспект, спеціально підібрана лексика, щоб викликати у слухача відповідну реакцію.

У політичному дискурсі простежується багато фігур замовчування і перефразування, зокрема евфемізмів, що вживаються для того, щоб пом'якшити неприємні повідомлення та переконати виборців. Для впливу на адресата застосовуються також метафори, що роблять текст простішим для сприйняття та більш цікавим.

Широковживаними є питальні та умовні речення, повтори, модальні дієслова. Ці та інші мовні засоби є активним засобом впливу на адресата. Всі вони використовуються для того, щоб переконати його у необхідності виконання певних політичних дій; змінити його політичні погляди, спонукати до тієї суспільно-політичної реакції, що є вигідною для адресанта.

При дослідженні метадискурсивних категорій дискурсу нами був проведений аналіз зміни комунікативних ролей. Зміна ролей забезпечує мовленнєву інтеракційність та здійснюється комунікантами у процесі спілкування, які визначають точку переходу комунікативного ходу залежно від контексту та ситуації спілкування.

Загалом порядок зміни комунікативних ролей у передвиборчих дебатах є фіксованим: кожному учаснику надається 2 хвилини на висловлення власної думки з того чи іншого питання, далі близько хвилини надається опоненту для відгуків та коментарів. Ведучий є домінантним партнером [4], тобто тим, хто здатен змінювати тему та відслідковує черговість ролей. Він контролює, хто говорить, скільки та про що. Той, хто висловлюється першим (у президентських дебатах це питання вирішується за допомогою жеребу), у значній мірі задає певні рамки подальшого спілкування. Однак, наступний мовець може використати висловлювання першого, інтерпретуючи його собі на користь, підкреслюючи та коментуючи його окремі моменти. Необхідно зазначити, що дані ролі є відносними та можуть змінюватися протягом усього процесу спілкування.

Зміна комунікативних ролей є необхідним процесом у спілкування, а також важливим індикатором структури та рівня формальності спілкування. У жанрі передвиборчих дебатів, має місце чітко структурована почергова, здебільшого «гладка» зміна комунікативних ролей з прямим позначенням/зверненням до наступного мовця, що свідчить про високу формальність жанру та високий рівень його організації.

Комплексний аналіз надав можливості зібрати різні жанрові параметри та узагальнити їх у вигляді жанрограми на основі таких наступних дескрипторів:

Жанрограма політичних теледебатів

	Дескриптор	Конвенції
1	Жанрова мета	Боротьба за владу
2	Жанрові ролі користувачів	Поліадресантний та поліадресатний (представники політичної верхівки – соціум), інституціональність, прескриптивність зміни комунікативних ролей
3	Місце і статус у жанровій системі	Нуклеарний жанр формальної політичної комунікації
4	Модус	Електронний, письмовий, живе мовлення
5	Фізичний субстрат	Письмовий та електронний
6	Вид жанру	Макрожанр
7	Шляхи його дистрибуції	Теле- та радіовіщання; публікування записів
8	Просторово-текстова локалізація	Складається з окремих висловлювань, має зміст, вступну та заключну частину
9	Семіотичний статус	Бімодальний
10	Обсяг конкретно-текстових реалізацій та ступінь їх формального структурування	Широкий діапазон (одна мовленнєва подія – 90 хв./1500-2000 предикацій); високий рівень формального структурування
11	Особливості когнітивно-функціональної організації семантики жанру	Вживання слів в образному значенні, метафоризація, вживання новотворів та неологізмів, евалюативна насиченість, забарвленість політичними настроями
12	Наявність та характер жанрових елементів	Програмне мовлення, суперечка, передвиборче звернення
13	Мовне втілення	Публіцистичний стиль
14	Експліцитні міжжанрові зв'язки	З подібними за структурою жанрами політичного дискурсу
15	Ступінь впливу прагматичних чинників дисциплінарної та/або лінгвокультурної належності жанру	Висока прагматична спрямованість, стратегічний характер комунікації, наявність великої кількості умовних імплікатур

Дане дослідження засвідчує продуктивність даного підходу та відкриває перспективи для подальшого вивчення жанрів політичного дискурсу та їх комперативного аналізу.

Література

1. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В.И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2004. – 477 с.
2. Шевченко И.С. Дискурс и его категории / И.С. Шевченко // Вісник Харків. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. – 2011. – № 973, Вып. 68. – С. 6–12.
3. Яхонтова Т.В. Лінгвогенологія сучасної науки (на матеріалі англомовних текстів) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Т.В. Яхонтова. – Київ : Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2014. – 36 с.
4. Palmer M.T. Controlling conversation: turns, topics and interpersonal control / M.T. Palmer // Communication Monographs. – 1986. – Vol. 56. – P. 2–18.

УДК 811.112.2'42

**СТРАТЕГІЇ МАНІПУЛЯЦІЇ
В НІМЕЦЬКОМОВНОМУ РЕКЛАМНОМУ ДИСКУРСІ**

Зінченко А.Ю. (Харків)

Науковий керівник:

докт. філол. наук, проф. Безугла Л.Р.

Зінченко А.Ю. Стратегії маніпуляції в німецькомовному рекламному дискурсі. Стаття присвячена вивченню маніпулювання людською свідомістю через аргументацію, сугестію та емоції. Таким чином, у німецькомовному рекламному дискурсі використовуються, з одного боку, прості факти, твердження, переконливі аргументи, що характерно для аргументативного впливу, та, з іншого боку, мають місце розпливчасті формулювання у поєднанні з позитивними образами зображень.

Ключові слова: аргументація, маніпуляція, реклама, рекламний дискурс, сугестія.

Зинченко А.Ю. Стратегии манипуляции в немецкоязычном рекламном дискурсе. Статья посвящена изучению манипулирования человеческим сознанием через аргументацию, суггестию и эмоции. Таким образом, в немецкоязычном рекламном дискурсе используются, с одной стороны, простые факты, утверждения, убедительные аргументы, что характерно для аргументативного воздействия, и, с другой стороны, имеют место расплывчатые формулировки в сочетании с положительными образами изображений.

Ключевые слова: аргументация, манипуляция, реклама, рекламный дискурс, суггестия.

Zinchenko A. Y. Strategies of manipulation in the German advertising discourse. The article is devoted to the study of the manipulation of human consciousness through reasoning, suggestion and emotion. Thus, in the German advertising discourse are used, on the one hand, simple facts, allegations, convincing arguments, which is characteristic of the argumentative effects, and, on the other hand, are vague wording in combination with positive modes of images.

Key words: advertising, advertising discourse, manipulation, reasoning, suggestion.

Стратегії маніпуляції останнім часом є популярним предметом лінгвістичних досліджень, особливо на матеріалі політичного, економічного та рекламного дискурсу, коли в центр уваги потрапляє маніпуляція суспільною свідомістю [2]. Основною характеристикою маніпуляції в ЗМІ вважається прихований вплив на свідомість людей з метою насадити певні погляди й уподобання політичного та економічного характеру.

Актуальність роботи визначається когнітивно-комунікативною спрямованістю дослідження, яка відповідає новітній парадигмі лінгвістики, а також важливою соціально-культурною роллю різних вербальних проявів маніпуляції в комунікації. Об'єктом дослідження є стратегії маніпуляції в німецькомовному рекламному дискурсі, предметом – лексико-граматичні засоби вираження стратегії маніпуляції.

Новизна дослідження полягає у встановленні та аналізі типів маніпулятивної стратегії, вираженої у німецькомовному рекламному дискурсі.

Реклама є невід'ємним атрибутом сучасного споживчого суспільства. Це унікальне соціокультурне явище, інформаційний процес, залучений до системи політичних, соціальних, комунікативних відносин. Б.С. Разумовський підкреслює, що реклама – це вид соціальної інформації, що поширюється різноманітними засобами комунікації для впливу на споживача з метою формування або реалізації вже сформованих потреб [4, с. 9].

Рекламний дискурс – це дискурс, що має суворо орієнтовану прагматичну настанову – привернути увагу адресата до предмету реклами.

Здатність індивіда використовувати мову для досягнення глобальних комунікативних цілей з оперттям на загальні світоглядні орієнтири дозволяє трактувати стратегію як комунікативно-соціальну за своєю природою єдність чинників свідомості, мислення, мови / мовлення.

Маніпуляція – це «вид психологічного впливу, майстерне виконання якого веде до прихованого порушення в іншій людині намірів, не збігаються з його актуально існуючими бажаннями» [3, с. 59].

Стратегія маніпуляції пов'язана з досягання мовцем тієї чи іншої комунікативної цілі, що полягає в спонуканні адресата до певних дій, котру

він приховує від адресата та як засіб для цього використовує фальсифікацію своїх пропозиціональних установок, тобто реалізацію МА з порушенням умов щирості. Маніпулятивний вплив характеризується ставленням маніпулятора до адресата як до способу досягання власних цілей, прагненням отримати односторонню вигоду за чужий рахунок [3, с. 50]. Прикладом маніпулятивної реклами служить такий дискурсивний фрагмент рекламної програми німецького банку:

Leben Sie jetzt – zahlen Sie später. Es gibt kein Problem, jetzt richtig zu leben [5], де ми бачимо маніпулювання адресатом, навіювання йому недостовірної інформації та замовчування тих умов, на які він повинен буде погодитись.

Маніпулювання може здійснюватись через аргументацію, сугестію та емоції.

Маніпулювання через аргументацію. Аргументація – це певна людська діяльність, що протікає в конкретному соціальному контексті й має свою кінцевою метою не знання саме по собі, а переконання в прийнятності певних положень. У числі останніх можуть бути не тільки описи реальності, але й оцінки, норми, поради, декларації, клятви, обіцянки і т.п.: *Natürlich ökologisch. Schnüffeln sie ruhig in unserem Möbeln herum. Sie werden nur Natur finden* [5].

Цей заголовок привертає увагу людей, оскільки містить в собі аргументи та доводи на користь цього товару. Слід зазначити, що об'єкт не усвідомлює здійснюваного над ним впливу. У цьому фрагменті всі твердження аргументовані таким чином, щоб у голові споживача не залишалось питань, сумнівів у вірності прийняття рішення щодо купівлі товару.

Маніпулювання через сугестію. Відомий дослідник проблем сугестивного впливу на людську свідомість В. Бехерев визначив сугестію як «пожвавлення» або «прищеплення <...> через слова відповідного зовнішнього чи внутрішнього подразнення» [1, с. 236]. Учений вважає, що навіювання зводиться до безпосередньої індукції тих або тих психічних станів у однієї особи до іншої; індукції, що відбувається без участі волі особи, яка сприймає повідомлення, і нерідко без ясного з її боку усвідомлення: *YES... und jeder Tag schmeckt wie Geburtstag. Kleine Torte statt vieler Worte* [5].

Батончик YES зображено у формі іменинного тортика, який знаходиться в центрі вербального тексту, реклама виповнена у світлих пастельних тонах. У вербальному тексті використано короткий, але інформативний слоган, який дає зрозуміти переваги цього торта. Також зображено великими літерами слово «так», яке за розмірами більше ніж сам слоган. Це також свого роду сугестія. Сугестія в цьому випадку полягає в тому, щоб

переконати, що маленький шматок торта краще за всі слова, тому потрібно купувати саме це. А щоб рекламоване надійно запам'яталося, рекламіст нагадав: *Nestle*.

У цій рекламі немає чітких директив, а слова, використані із сугестивною метою, сприймаються невимушено, непомітно, вони просто «падають» у підсвідомість: людина не сприймає ці слова як якусь інструкцію, вона вважає, що сама приймає рішення придбати товар чи скористатися послугою.

Варто зазначити, що рекламні тексти послідовно дотримуються загального правила афірмації: для навіювання є важливим, щоб текст не містив заперечних займенників, прислівників, часток. У такий спосіб рекламні тексти демонструють налаштування потенційного покупця на позитивний лад.

Конкретні слова позначають предмети або явища реального світу, які можна «відчути» з допомогою органів почуттів: слуху, зору, дотику, смаку та нюху. Такі слова легко «оживають» у свідомості людини.

Маніпулювання через емоції. У межах комунікативної ролі емоції можуть використовуватись для маніпулювання іншими людьми. Часто ми свідомо або за звичкою демонструємо ті чи інші емоційні прояви не тому, що вони виникли в нас природно, а тому, що вони бажаним чином впливають на інших людей. Про цю функцію емоцій знає вже маля, котре використовує їх для досягнення своїх цілей: адже плач, страждальницька міміка дитини викликає в батьків і дорослих співчуття: *Backen ist Liebe. Sanella ist Backen* [5].

Рекламний слоган розміщено під зображенням, на якому розташоване велике серце, яке є символом любові. Людина, дивлячись на цю картинку, асоціює предмет реклами з любов'ю, з чимось рідним, бажаним. За власної волі вона малює цю картинку в своїй голові. На наш погляд, це досить вдала реклама, тут вдало поєднане кожне слово, яке на емоційному рівні привертає до себе увагу. Провідний символ реклами – любов, а це головне почуття для кожної людини.

Таким чином, у німецькомовному рекламному дискурсі використовуються, з одного боку, прості факти, твердження, переконливі аргументи, що характерно для аргументативного впливу, та, з іншого боку, мають місце розпливчасті, неконкретні формулювання у поєднанні з позитивними образами зображень та впливовим колоритом, що характеризує сугестивний та емоційний вплив.

Перспективою дослідження є подальше вивчення механізму реалізації маніпуляції, а також шляхів захисту від маніпулювання у рекламному дискурсі.

Література

1. Бехерев В. Объективная психология / В. Бехерев – М. : Наука, 1991. – 336 с.
2. Денисюк Е.В. Манипулятивное речевое воздействие: коммуникативно-прагматический аспект : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Денисюк Елена Викторовна. – Екатеринбург, 2003. – 200 с.
3. Доценко Е.Л. Психология манипуляции (феномены, механизм, защита) / Е.Л. Доценко. – М. : ЧеРо, 1997. – 304 с.
4. Разумовский Б.С. Реклама как вид социальной информации : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 / Б.С. Разумовский. – Минск : Минск. гос. лингв. ун-т, 1992. – 17 с.

Джерела ілюстративного матеріалу

5. Werbungsmanipulation am Beispiel Deutsche Banken. – Режим доступу : [http:// www.sgipr.org/politpsy/wirts/werb/bankwerb.htm](http://www.sgipr.org/politpsy/wirts/werb/bankwerb.htm)

УДК 821.581-31 Ба Цзінь.09

**КОНФЛИКТ СТАРОГО ТА НОВОГО
У ПОВІСТІ БА ЦЗІНЯ «ТУМАН»**

Кандаурова Н.Є. (Харків)

Науковий керівник:

докт. філол. наук, проф. Криворучко С.К.

Кандаурова Н.Є. Конфлікт старого та нового у повісті Ба Цзіня «Туман».

Стаття присвячена аналізу конфлікту традиції та новаторства у китайському суспільстві ХХ-го століття на прикладі повісті Ба Цзіня «Туман». Розглянуто питання, що ворогом китайського суспільства ХХ-го століття були всі старі традиційні концепції та режими, що перешкоджають еволюції суспільства та розвитку людської особистості. Автор закликає до рішучості у виборі правильного шляху і визначенні своєї долі.

Ключові слова: Ба Цзінь, реалізм, конфлікт традиції та новаторства.

Аннотация: Кандаурова Н.Є. Конфликт старого и нового в повести Ба Цзиня «Туман». Статья посвящена анализу конфликта традиции и новаторства в китайском обществе ХХ-го века на примере повести Ба Цзиня «Туман». Рассмотрен вопрос того, что врагом китайского общества ХХ-го век были все старые традиционные концепции и режимы, препятствующие эволюции общества и развитию человеческой личности. Автор призывает к решительности в выборе правильного пути и определении своей судьбы.

Ключевые слова: Ба Цзинь, реализм, конфликт традиции и новаторства.

Summary: Kandaurova N.Y. The conflict of the old and the new in the story “Fog” by Ba Jin. This article deals with the analysis of the conflict of tradition and innovation in the Chinese society of the twentieth century in the story “Fog” by

---

Ba Jin. The main issue is that all the old traditional concepts and regimes which prevented the evolution of society and development of the human personality were the enemies of the Chinese society of the twentieth century. The author calls for determination in choosing the right path in life and defining one's own destiny.

Keywords: Ba Jin, realism, the conflict of tradition and innovation.

«Нова література» в Китаї народилася в ході розпочатої «літературної революції» і утвердилася під потужним впливом демократичного суспільно-політичного «Руху 4 травня» 1919 року. Найпомітнішою її ознакою стало майже повсюдне використання розмовної мови байхуа, а найбільш істотним – поширення ідей, нових літературних форм і стилів, що прийшли з Заходу і з Японії. Актуальність дослідження полягає в тому, що творчість Ба Цзіня дає краще розуміння цілої епохи в житті Китаю, зміну суспільства, злам старого і становлення нового укладу життя. Його романи, оповідання й есе про несправедливість, свідком якої він був, про пошуки сенсу свого життя і його бажання до реформ в Китаї привернули увагу молоді.

Об'єктом дослідження є повість Ба Цзіня «Туман» (1931).

Предмет дослідження – конфлікт, проблема вибору життєвого шляху героя.

Мета дослідження – визначення авторської ідеї повісті Ба Цзіня «Туман», аналіз внутрішніх переживань героя, виявлення конфлікту.

Відповідно із метою роботи поставлено завдання дослідження:

- проаналізувати повість «Туман»;
- дослідити образ головного героя;
- розглянути конфлікт та його витoki, прослідити його зв'язок із історично-культурними подіями;

Методи дослідження – біографічний, історико-літературний.

Двадцяте століття стало складним випробуванням для Китаю: революції і війни, політична роздробленість і жорстка диктатура, Культурна революція і відлига. Культура Китаю завжди була літературоцентричною, тому такі зміни не могли не знайти відображення і в літературі: протягом усього останнього століття вона змінювалася, адаптувалася і активно перебудовувалася. Химерні форми і сміливі експерименти раннього модернізму на початку ХХ століття, зрілий соцреалізм у 40–50-х, жорстка цензура і «один письменник на вісімсот мільйонів» у часи Культурної революції, риси постмодернізму кінця століття відбилися у китайській літературі.

Рішучий поворот у бік нової літератури відбувся завдяки «Руху 4 травня». По всій країні відразу з'явилися близько чотирьохсот нових газет і журналів із елементами розмовної мови байхуа, тисячі молодих

людей взялися за перо. Це означало досягнення основних цілей літературної революції і ознаменувало перехід до її другого етапу.

«Рух 4 травня» прискорив формування інших художніх принципів в літературі і мистецтві. Час вимагав не тільки нових ідей, а й самого безпосереднього контакту з широкою аудиторією. Тенденції реалістичного художнього методу в Китаї 20-х рр. віддзеркалилися у творчості воістину талановитих, всесвітньо визнаних письменників, серед них особливе місце займає Ба Цзінь (1904–2004).

Перша половина 30-х років – час розквіту творчої активності Ба Цзіня. Його перо невтомно народжує романи, повісті, збірки оповідань, есе, поетичні мініатюри в прозі. На ранньому етапі творчості в центрі уваги письменника ставилися проблеми китайської молоді, її пошуків шляху в житті: особисте щастя і служіння суспільству; підкорення старозавітним заповідям або відкритий бунт; любов і революція. Так, і ця сакраментальна, справедливо засуджена прогресивно критикою тема присутня у письменника, але насичена реальним, вагомим змістом. Про це свідчить роман «Трилогія кохання», що складається з повістей «Туман», «Дощ» і «Блискавка», створених протягом 1931–1933 років.

«Трилогія кохання» написана про молодь і писалася для молоді – тієї, що вступає в життя, пригломшена пострілами громадянської війни і промовама ораторів, засліплена різнобарв'ям прапорів і блиском вітрин на центральних вулицях, контрастує з мороком і убогістю робітничих околиць. Молодь шукає самостійні шляхи, але також потребує допомоги. І їй було дорого те, що Ба Цзінь, прагнучи допомогти, розмовляє з нею на рівних, розмірковуючи, сперечаючись, страждаючи і радіючи разом з молодими людьми. Він не пророк, не наставник, а порадник і друг. Імпонувала молоді й манера письма Ба Цзіня – схвильована, динамічна, з романтичним духом, з різкими переходами від світла до тіні, від захопленості до розпачу.

У трилогії фігурують в основному студенти – нинішні або недавні, порівняно забезпечені, в усякому разі, матеріальними проблемами не заклопотані. Багато з них знаходяться в тій порі, коли молодий розум перебуває в пошуку ідеалів і прагне пізнати любов. Автор усвідомлював, який тиск відчуває молодь, перебуваючи під тиском старої феодальної ідеології, як важко волелюбній натурі людини вирватися з лещат старої моралі. Головний герой повісті «Туман» Жоу Жушуй, колишній студент і письменник-початківець, повертається з Японії на батьківщину. Події відбуваються на складному історичному і соціальному тлі Китаю. Молодий чоловік сповнений амбіцій і планів на майбутнє. Він приїжджає до моря, щоб зайнятися написанням статті, коли зустрічає дівчину і закохується в неї. Чжан Жолань, чарівна студентка, розумна і чуйна дівчина, підкорює

серце Жушуй. Молоді люди захоплюються один одним і щастя начебто близько, але у юнака десь в глибинці є некохана, нав'язана йому батьками неграмотна дружина і син. Коли йому виповнилося 17 років, батьки самі обрали йому дружину, не поцікавившись, чого ж хоче сам Жушуй. Він всіма силами намагався чинити опір цьому шлюбу, але не зміг піти проти волі батька. Одруження боляче поранило хлопця, розтоптало його гордість. Слабкий і безвольний, в молоді роки він плекав свої мрії юності, марив про великі справи, про ніжну, красиву та чуйну дівчину – супутницю життя. Жушуй стає перед нелегким вибором – будувати власне щастя або виконати свій обов'язок і бути «шанобливим сином». Батьки наполягають, щоб Жушуй повернувся додому, і покладають на нього великі надії. Батько хоче, щоб він став чиновником фінвідділу головного міста провінції, але сам Жушуй не таким бачить своє майбутнє. Його жахає думка про життя з нелюбою дружиною, чужим сином, якого він ніколи не бачив, і заняттям, яке суперечить його переконанням. На прикладі свого героя, автор ратує за зміни і прийняття нового, закликає вирватися з-під гніту старої моралі. Совість не дозволяє Чжоу офіційно закріпити фактичне розлучення і з'єднати долю з коханою. Можливо, він побоюється, що поводитись аморально. Як би там не було, Чжоу упускає своє щастя, а пізніше дізнається, що дружина давно померла, так що перешкод до нового шлюбу не було.

Своєю повістю «Туман» Ба Цзинь вказує на те, що ворогом китайського суспільства ХХ-го століття були всі старі традиційні концепції, всі несправедливі режими, що перешкоджають еволюції суспільства та розвитку людської особистості, всі сили, що вбивають красу. Негативний приклад Жоу Жушуй кличе до відмови від застарілих уявлень і до рішучості у виборі правильного шляху і визначенні своєї долі.

Література

1. Ба Цзинь. Любовь / Ба Цзинь. – М. : Гос. изд-во худ. лит-ры, 1957. – 432 с. 2. Желуховцев А.Н. Ба Цзинь писатель -патриот / А.Н. Желуховцев // ПДВ – 1983. – № 4 – С. 139–148. 3. Захарова Н.В. Эссе Ба Цзиня / Н.В. Захарова // Проблемы литератур Дальнего Востока : сб. материалов междунар. науч конф. (К столетию Ба Цзиня). – СПб. : СПбГУ. Востфак, 2004. – С. 32–37. 4. Малявин В.В. Китайская цивилизация / В.В. Малявин. – М. : АСТ, 2001. – 632 с. 5. Сорокин В.Ф. Вехи большого пути. Ба Цзинь / В.Ф. Сорокин // Избранное : сборник. – М. : Радуга, 1991. – С. 5–14. 6. 巴金. 爱情的三部曲 (雾、雨、电). 北京 : 人民文学出版社 – 1988. – 頁 389. 7. 陳炳良. 文學散論, 〈誠則明矣——讀巴金《病中集》〉. 香港 : 香江出版公司 – 1987. – 頁 221–227.

АРГУМЕНТУВАННЯ В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ МЕДІА-ДИСКУРСІ

Кесарева О.С. (Харків)

Науковий керівник:

канд. філол. наук, доц. Дудолодова О.В.

Кесарева О.С. Аргументування в сучасному англомовному медіа-дискурсі. У статті висвітлюється проблема аргументації в сучасному англомовному медіа- дискурсі. Здійснюється аналіз особливостей реалізації таких типів аргументації, як раціональна та емотивна, імпліцитна та експліцитна, на прикладі англомовних засобів масової інформації.

Ключові слова: аргументація, дискурс, медіа-дискурс.

Кесарева О.С. Аргументация в современном англоязычном медиа-дискурсе В статье освещается проблема аргументации в современном англоязычном медиа-дискурсе. Осуществляется анализ особенностей реализации таких типов аргументации, как рациональная и эмотивная, эксплицитная и имплицитная, на примере англоязычных средств массовой информации.

Ключевые слова: аргументация, дискурс, медиа-дискурс.

Kesarieva O.S. Argumentation in the modern English media-discourse. The article deals with the problem of argumentation in the modern English media-discourse. The features of realization of such argumentation types, as rational and emotive, explicit and implicit argumentation, are analyzed within English-speaking media.

Keywords: argumentation, discourse, media-discourse.

Розвиток інформаційних технологій на сучасному етапі привів до підвищення впливу засобів масової інформації на суспільство і також обумовив формування особливого середовища для текстового спілкування – мережі Інтернет. З огляду на це лінгвісти почали приділяти доволі щільну увагу таким поняттям, як “дискурс” та, зокрема, – “медіа-дискурс”, а також проблемі обґрунтування засад аргументування як основного засобу реалізації дискурсивної мети.

Актуальність даного дослідження полягає в тому, що нагальною проблемою у лінгвістичній науці є обґрунтування головних принципів аргументації, визначення основних її форм та структури в умовах сучасного дискурсу, існуючого в середовищі соціокультурних, психологічних, прагматичних та інших чинників. Наукова новизна роботи пов’язана з висвітленням особливостей реалізації аргументації в умовах сучасного англомовного медіа-дискурсу на прикладі британських засобів мас-медіа.

Оскільки дискурс є цілеспрямованою соціальною дією, його загальною метою є певний вплив на адресата. Основним засобом такого впливу є аргументування. Різні аспекти реалізації аргументації в дискурсі вивчались у працях таких лінгвістів, як Белова А. Д. [2], Гулей М. Д. [3], Л. Люк [12] та ін. До вивчення медіа-дискурсу та аргументування в його рамках вдавались Желтухіна М. Р. [4], Кунаєва Н. В. [5] тощо. Проте проблема аргументування в медіа-дискурсі як цілеспрямованої соціальної дії, загальною метою якої є певний вплив на масового адресата, і досі залишається недостатньо розкритою.

Тому об'єктом нашого дослідження є медіа-дискурс як основна форма соціокультурної взаємодії учасників комунікації в середовищі засобів мас-медіа.

Предметом дослідження є аргументація у медіа-дискурсі.

Мета дослідження полягає у вивченні особливостей аргументації в умовах сучасного англомовного медіа-дискурсу. Відповідно до мети, у ході дослідження виконувались наступні завдання: дослідити сутність понять “аргументація”, “дискурс” та “медіа-дискурс”; визначити основні види та форми втілення аргументації в медіа-дискурсі; дослідити головні особливості реалізації аргументації в умовах сучасного англомовного медіа-дискурсу.

Матеріалом дослідження слугували онлайн-випуски британських періодичних видань “The Guardian”, “The Financial Times”, “The Telegraph”, “The Daily Mail”, “The Daily Mirror”, інформаційні сайти “BBC News”, “National Geographic”, “The World Bank IBRD-IDA”, “Gallup”, “Economy Watch”, Інтернет-блоги “New Internationalist Blog People”, “PBC Parents Education”. Саме ці видання було обрано для аналізу з огляду на те, що вони є найвідомішими серед британських засобів масової інформації, регулярно випускаються і мають широку аудиторію.

У нашому дослідженні використовувався діалектичний підхід щодо визначення поняття дискурсу. Це складне явище сучасного комунікативного середовища, що представляє собою вербалізацію ментального процесу учасників соціальної взаємодії і існує у вигляді написаних або сказаних висловлювань [1]. Дискурс є результатом взаємовпливу цілої сукупності соціокультурних, політичних, психологічних та інших факторів. Дискурс характеризується зв'язком із зовнішнім (екстралінгвістичним) середовищем, яке впливає на його розвиток, коли адресант (автор, репродуцент) намагається вплинути на адресата (слухача, читача глядача тощо) за допомогою системи аргументів. Таким чином, дискурс, як і аргументація, реалізуються в процесі комунікації [7].

Залежно від того, чи є дискурс спрямованим до певної суспільної інституції або до особистості, коли увага її соціальної або інституційній

приналежності не приділяється, розрізняють такі його типи, як персональний та інституційний. Персональний дискурс може охоплювати неофіційний (позацензурний) дискурс конкретної мовної особистості (навчальний, педагогічний, родинний тощо). До інституційного дискурсу можемо віднести такі його різновиди, як корпоративний, дипломатичний, публічний, діловий, маркетинговий, адміністративний банківський, передвиборний, юридичний, правовий, судовий тощо. Інституційний дискурс характеризується великою кількістю підтипів залежно від сфери його виникнення, медіа-дискурс – один із таких підтипів [8].

До визначення поняття медіа-дискурсу застосовуються два підходи: з огляду на першу точку зору, медіа-дискурс є специфічним мовленнєво-мисленнєвим видом діяльності, що є притаманним виключно тільки для інформаційного мас-медійного простору; з іншого боку, медіа-дискурс можна розглядати як будь-який дискурс, що має місце в медіа просторі та джерелом якого є засоби масової інформації [6].

Прихильники першого підходу вирізняють медіа-дискурс від інших типів інституційного дискурсу – політичного, наукового, релігійного тощо [5]. Таку диференціацію визначає відмінність властивих їм мовних засобів та комунікативних ситуацій. Другий підхід дозволяє розглядати політичний, науковий, релігійний дискурси як такі, що можуть бути віднесеними до медіа-дискурсу. Це пояснюється тим, що для своєї реалізації дані типи інституційного дискурсу також потребують наявності набору відносно стійких правил формування, інтерпретації. Їхній адресат – широка аудиторія, тому вони вимагають масової трансляції [5].

До основних ознак медіа-дискурсу належать наступні характеристики: групова співвіднесеність (якщо адресант поділяє погляди своєї групи); публічність (відкритість, орієнтованість на широкого масового адресата); дісенсна орієнтованість (тобто створення протиріччя, спірного протистояння з метою подальшого дискусійного обговорення); інсценування і масова спрямованість (так, повідомлення може впливати на кілька груп одночасно) [4].

Означені характеристики (зокрема, дісенсна орієнтованість та спрямованість впливу) дозволяють зробити висновок, що медіа-дискурс є аргументативним, тобто спрямованим на захист певної точки зору і, таким чином, його основною метою є реалізація ілюктивних цілей за допомогою аргументації [1].

В лінгвістичній науці переважають такі основні підходи до вивчення аргументації: діяльнісний, прагма-діалектичний та комунікативний. Відповідно до першого підходу аргументація розглядається як діяльність – вербальна, соціальна, когнітивна [3]. Прагма-діалектики також вважають, що сутність аргументації полягає в тому, що вона є діяльністю учасників

комунікації, проте в рамках прагма-діалектичного напрямку щільна увага приділяється оцінці ефективності аргументації як засобу вирішення розбіжностей [10]. З точки зору комунікативного підходу аргументація визначається як, перш за все, комунікативна діяльність, що може включати вербальні, невербальні та екстралінгвістичні компоненти. У процесі комунікації мовні особистості породжують та інтерпретують інформацію, визначаючи її істинність [2].

Для переконання адресата в правильності певної точки зору в процесі аргументування адресант застосовує систему аргументів. Залежно від принципу побудови цієї системи вирізняються такі види аргументації: раціональна та емотивна (залежно від того чи присутня в аргументуванні емоційна оцінка проблеми автором, яка відображає його суб'єктивне ставлення) [2]; експліцитна та імпліцитна (залежно від того, чи всі аргументи, які необхідні для задоволення вимог логічності та раціональності аргументування, представлені в явній формі) [9].

Для раціональної аргументації характерні послідовність та логічність приведення аргументів, що є надійними та достовірними фактами. Раціональна аргументація у загальній кількості досліджених текстів займає вагомому позицію – 57%. У загальній структурі медіа-ресурсів, в яких зустрічалась раціональна аргументація, 11% склали блоги, 40% – інформаційні Інтернет-сайти, 49% – періодичні видання (з них 40% та 9% припадають на Broad Sheets та Tabloids відповідно).

Щоб підкреслити в процесі емотивного аргументування своє особисте ставлення до предмету обговорення, автори дуже часто використовують слова-маркери емоційного відношення – «*Personally I...*»; «*I am certain that...*»; «*As for me...*»; «*I have a strong belief...*»:

- (1) *Personally, I think that vegan diets can have health benefits for a lot of people... at least in the short term, before the nutrient deficiencies kick in (which can be partly circumvented by supplementation).* [7]
- (2) *I believe there is no better management team in banking and it is no coincidence that HSBC has remained profitable throughout the financial crisis.* [4]

Під час емотивного аргументування аргументатор також може підсилювати емоційність своїх аргументів, формулюючи їх у вигляді риторичних питань:

- (3) *No one thinks animals should be bludgeoned, suffocated, anally electrocuted, nailed to trees, or skinned alive, right?* [7]

Коли автор намагається в процесі аргументування підкреслити проблемність та надзвичайну на його погляд нагальність питання, яке розглядається, він може вдаватися до таких підсилюючих враження адресата слів-означень, як “tremendous”, “massively”, “unbelievably”, “terrifying” тощо:

-
- (4) *“The propeller-damaged carcasses seem to be turning up wherever we look, so the problem is very widespread and still massively under-reported,”* said Thompson, of the University of St. Andrews in Scotland. [2]

Емотивна аргументація у загальній кількості досліджених текстів займає достатньо вагому позицію – 37%. У загальній структурі медіа-ресурсів, в яких зустрічалась аргументація, що містить емоційну оцінку щодо предмету обговорення, 23% складали блоги, 26% – інформаційні Інтернет-сайти, 51% – періодичні видання (з них 46% та 5% припадають на Broad Sheets та Tabloids відповідно).

В експліцитній аргументації кожний довід вмотивується принаймні одним або більше аргументів. До того ж, наведених аргументів для адресата цілковито достатньо для повного розуміння логіки аргументування та отримання таким чином певних висновків. Тобто адресат не повинен володіти додатковими знаннями щодо предмета обговорення, звертатися до своїх загальних знань та ерудиції або ж застосовувати закони логіки для того, щоб самостійно сформулювати висновок, який мається на увазі. У разі, якщо ця вимога не виконується у процесі аргументування, то така аргументація є імпліцитною (неявною, опосередкованою).

Експліцитна аргументація у загальній кількості досліджених текстів займає переважну позицію – 76%. У загальній структурі медіа-ресурсів, в яких зустрічалась експліцитна аргументація, 11% складали блоги, 35% – інформаційні Інтернет-сайти, 54% – періодичні видання (з них 49% та 5% припадають на відповідно Broad Sheets та Tabloids).

Серед проаналізованих прикладів імпліцитної аргументації зустрічаються такі, в яких пропущено необхідні для доведення певного твердження аргументи. Натомість вони тільки маються автором на увазі і адресат має самостійно їх відтворити і зрозуміти логіку аргументування:

(5) *The ILO speaks of poverty as “inextricably linked to child labor”. But the report’s authors insist that other factors play a role in giving us a full portrait of the causes for child labor.* [1]

Також серед досліджуваних прикладів імпліцитної аргументації можна виділити таку особливість, як використання евфемізмів:

- (6) *On Monday, British Chambers of Commerce director general John Longworth told the BBC that an in-out referendum should “take place as soon as is practical”.*
Mr Longworth said that 55% of his members were in favour of a “reformed Europe”, and said the “in-out debate is more nuanced than a lot of people would have us believe”. [3]

Також в процесі імпліцитного аргументування автор може вдаватися до доведення певного твердження не прямо, а через доведення іншого твердження:

(7) *I measure our performance more by what students don't say. If they had a good experience, they'll tell you.* [4]

Імпліцитна аргументація зустрічалась доволі нечасто – 24% досліджених текстів. У загальній структурі медіа-ресурсів, в яких вона була присутня, 19% складали блоги, 20% – інформаційні Інтернет-сайти, 19% – періодичні видання (виключно Broad Sheets).

Проведений аналіз показує, що в сучасному англомовному медіа-дискурсі зустрічається раціональне аргументування за допомогою приведення статистичних даних та конкретних кількісних показників (60%), графічних та ілюстративних матеріалів (11%), а також звернень до авторитетних джерел (17%). Емоційність в аргументуванні реалізовувалась переважно за допомогою: слів-маркерів (18%), риторичних питань (14%), а також означень, які вживаються з метою підсилення враження адресата щодо якостей предмету обговорення (64%). Експліцитна аргументація у загальній кількості досліджених текстів займає переважну позицію – 76%. В імпліцитному аргументуванні були присутні випадки, коли: деякі з необхідних аргументів не наводились автором прямо, а тільки мались на увазі (39% розглянутих прикладів); поняття та явища не називались прямо, а натомість використовувались евфемізми (20%); твердження доводились не безпосередньо, а за допомогою доведення іншого твердження (21%).

Крім того, можемо наочно представити частотність вживання розглянутих видів аргументації за видами джерел (див. Рис. 1):

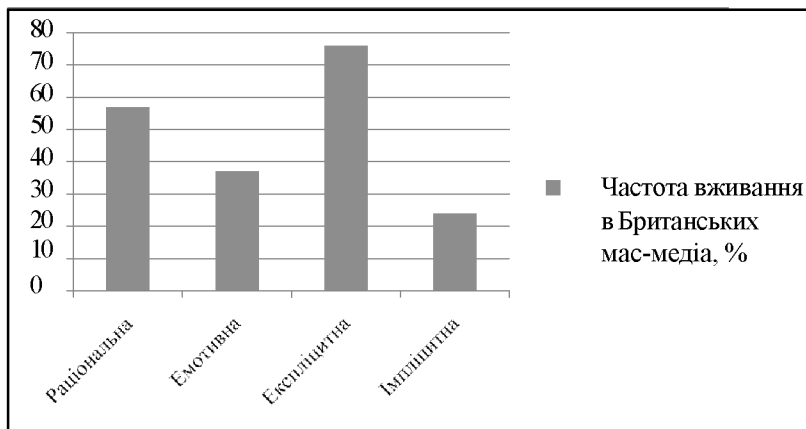

Рис. 1. Частотність вживання раціональної, емотивної, експліцитної та імпліцитної аргументації в Британських мас-медіа

Як бачимо, найбільш поширеними видами аргументації є раціональна та експліцитна (відповідно 57% та 76% досліджених прикладів). До таких типів аргументації більше вдавалися автори матеріалів інформаційних сайтів (відповідно 40% та 35%) та періодичних видань Broad Sheets (відповідно 40% та 49%), що цілком логічно з огляду на серйозність та обов'язкову ґрунтовність питань, які розглядаються цими виданнями.

Емотивна аргументація зустрічалась рідше (37%). Проте вона доволі часто є присутньою у виданнях інформаційних сайтів (26%) та періодичних видань Broad Sheets (46%). Це пояснюється тим, що їхні автори часто вдаються до цитувань особливо емоційних моментів в обговоренні проблеми.

Імпліцитна аргументація є найскладнішим, і тому найрідшим видом аргументування (24%). Джерелами, що найчастіше використовували даний вид аргументації, були аналітичні інформаційні Інтернет-сайти (40%).

Перспективу дослідження вбачаємо у подальшому аналізі аргументації у сучасному англomовному медіа-дискурсі для представлення повної картини сучасної англійської мови, що використовується англomовними мас-медіа.

Література

1. Бардина Н.Е. Аксиологические стратегии аргументативного дискурса современного английского языка: на материалах политической риторики и социально-бытового общения : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Бардина Н.Е. – Иркутск, 2004. – 180 с.
2. Белова А.Д. Лінгвістичні аспекти аргументації (на матеріалі сучасної англійської мови) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / Белова А.Д. – Київ, 1998. – 27 с.
3. Гулей М.Д. Лінгвістичні аспекти аргументації у сучасному французькому політичному дискурсі. / Гулей М.Д. // *Studia Linguistica*. 2009. – Вип. 2. – Донецький національний університет. – С. 132–134.
4. Желтухина М.Р. О содержании дискурса масс-медиа / Желтухина М.Р. // *Вісник Луганськ. пед. ун-ту імені Тараса Шевченка*. – Луганськ, 2007. – № 11(128), ч. 1. – С. 27–40.
5. Кунаева Н.В. Аргументативный дискурс: основные подходы к изучению и проблемы анализа / Кунаева Н.В. // *Вестник ВГУ. Серия: лингвистика и межкультурная коммуникация*. – 2007. – № 2, (ч. 2). – С. 5–8.
6. Петрухина О.П. Аргументативные стратегии британского политика : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04. “Германские языки” / Петрухина О.П. – Абакан, 2009. – 28 с.
7. Серажим К. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність : монографія [за ред.

В. Різуна]. – К. : Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2002. – 392 с.
8. Шевченко І.С. Проблеми типології дискурсу / І.С. Шевченко, О.І. Морозова // Харків : Константа, 2005. – С. 233–236. 9. Giving Reasons. A Linguistic-Pragmatic Approach to Argumentation Theory [Електронний ресурс] / Luque Lilian G. // “Springer” publisher. – 2011. – Режим доступу : <http://www.springer.com/us/book/9789400717602>.
10. Van Eemeron Frans H. Dialectical Profiles and Indicators of Argumentative Moves [Електронний ресурс] / Van Eemeron Frans H., Houtlosser P., Henkemans Francisca S. // University of Windsor. – 17 p. – Режим доступу : <http://scholar.uwindsor.ca/cgi/viewcontent.cgi?article=1289&context=ossaarchive>.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. Child Labor in the World Economy [Електронний ресурс] / Analytical website “Newpol”. – 2015. – Режим доступу : <http://newpol.org/content/child-labor-world-economy>. 2. Cute killers Gray Seals Maul, Suffocate Seals and Porpoises, Studies Say [Електронний ресурс] / Traci Watson // for “National Geographic”, 2015. – Режим доступу : <http://news.nationalgeographic.com/2015/02/150203-seals-porpoises-hunting-predators-animals-science>. 3. Deutsche Bank mulls UKEU exit plan [Електронний ресурс] / BBC News. – May, 2015. – Режим доступу : <http://www.bbc.com/news/business-32789709>. 4. How do you measure success in international education? [Електронний ресурс] / Bucky Smith // The Pie News. – 2014. – Режим доступу : <http://thepienews.com/analysis/measure-success-international-education>. 5. Seven Reasons not to wear real fur [Електронний ресурс] / Alison Bryant // Режим доступу : <http://fashion.allwomenstalk.com/reasons-not-to-wear-real-fur>. 6. Top 5 Reasons Why Vegan Diets Are a Terrible Idea [Електронний ресурс] / K. Gunnars // Режим доступу : <http://authoritynutrition.com/top-5-reasons-why-vegan-diets-are-a-terrible-idea>. 7. What’s the Right Age to Begin Music Lessons? [Електронний ресурс] / Robert A. Cutietta // PBS Parents Education. – Режим доступу : <http://www.pbs.org/parents/education/music-arts/whats-the-right-age-to-begin-music-lessons>.

**ТЕРМІНОЛОГІЗАЦІЯ
ЗАГАЛЬНОВЖИВАНОВОГО СЛОВА
ТА ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ
ТЕРМІНОЛОГІЗОВАНИХ СЛІВ**

Клімантович А.І. (Харків)

Науковий керівник:

канд. філол. наук, доц. Джандоєва П.В.

Клімантович А.І. Термінологізація загальноживаного слова та труднощі перекладу термінологізованих слів. Стаття присвячена особливостям термінологізації загальноживаного слова. Ми вивчили природу, причини та наслідки цього процесу у французькій мові, а також дослідили труднощі перекладу термінологізованих слів у науково-технічній термінології.

Ключові слова: загальноживане слово, контекст, науково-технічне спрямування, ретермінологізація, термін, термінологізація, термінологічне поле, термінологічна система.

Климантович А. И. Терминологизация общеупотребительного слова и трудности перевода терминологизированных слов. Статья посвящена особенностям терминологизации общеупотребительного слова. Мы изучили природу, причины и последствия этого процесса во французском языке, а также исследовали трудности перевода терминологизированных слов в научно-технической терминологии.

Ключевые слова: общеупотребительное слово, контекст, научно-техническое направление, ретерминологизация, термин, терминологизация, терминологическое поле, терминологическая система.

Klimantovych A. I. Terminologization of the Commonly-used Word and Difficulties in Translation of Terminologized Words. The article deals with peculiarities of terminologization of the commonly-used word. We studied the nature, motives and consequences of this process in the French language, and also investigated the difficulties in translation of terminologized words in scientific and technical terminology.

Key words: commonly-used word, context, scientific and technical terminology, reterminologization, term, terminologization, terminological field, terminological system.

У сучасній науці про мову постійний інтерес викликають проблеми, пов'язані з вивченням термінів та окремих термінологічних систем (ТС). Іноді термінологічна помилка веде до наукової помилки, що гальмує процес наукового та технічного розвитку. Таким чином, детальне вивчення термінології також сприяє науковому прогресу.

Об'єктом дослідження є французькі науково-технічні терміни, утворені на базі загальноновживаних слів (ЗС).

Предметом дослідження є термінологізаційні процеси, що відбуваються у французькій мові.

Метою дослідження є вивчення процесу термінологізації загальноновживаних слів та труднощів їх перекладу.

Актуальність нашого дослідження визначається загальною спрямованістю сучасних термінознавчих наукових праць на дослідження мовних та позамовних факторів розвитку терміносистем, а також зумовлена тим, що вивчення термінологізації загальноновживаного слова в науково-технічній літературі представляє великий інтерес для сучасної лінгвістики.

Метою дослідження є вивчення процесу термінологізації загальноновживаних слів та труднощів їх перекладу.

Мета дослідження визначила наступні завдання:

- з'ясувати та уточнити поняття термін, термінологізація;
- дослідити проблему термінологізації загальноновживаного слова у французькій мові;
- з'ясувати основні шляхи утворення нових термінів;
- знайти підтвердження положенню термінології як лексичної підсистеми літературної мови;
- дослідити проблему труднощів перекладу термінологізованих слів у науково-технічній термінології.

Спеціальна та загальноновживана лексика разом утворюють єдине ціле – мову. Вони не є суворо ізольованими частинами, вони взаємно проникають, взаємно збагачуючись, і, таким чином, сприяють розвитку мови.

Вивчення будь-якого питання, що пов'язане з термінологічною лексикою, потребує визначення позиції дослідника відносно проблеми «термін / нетермін». Кожне слово або словосполучення, що володіє цілісністю номінації, може бути терміном за умови, що воно виражає поняття, специфічне для даної галузі науки або техніки [1, с. 5]. Наприклад, «*arbre*» – *дерево* (ЗС) та *вал* (ТС).

Науково-технічна революція втручається у всі сфери життя. І часто, щоб не завалювати мову надто складними термінами або іншомовними словами і щоб повніше використовувати багатство національної мови, в науково-технічну термінологію вводяться прості, загальнодоступні слова, що підходять за тими чи іншими параметрами на роль члена термінологічної системи тієї чи іншої сфери людських знань. Наприклад: «*pied*» – *нога* (ЗС) та *опора*, *штатив* (ТС), «*tête*» – *голова* (ЗС) та *голівка* (*цвяху*) (ТС) і т.д. [7, с. 331, 448].

Порівняння словникових дефініцій подібних двопланових одиниць виявляє в ряді випадків збіг не тільки плану вираження, але й плану змісту терміна та загальноновживаного слова [2, с. 78]. Однак, більшість термінів, утворених шляхом переосмислення загальнолітературних слів, співпадаючи в плані вираження, далеко не завжди співпадає в плані змісту, що свідчить про відмінність об'єму понять даних лексичних одиниць.

Аналіз досліджуваних термінологічних систем машинобудування та електротехніки свідчить про те, що звуження значення загальноновживаного слова в результаті його термінологізації нерідко призводить до появи полісемічної термінологічної одиниці: «*palier*» – підшипник (ТС) та сходовая клітка (ЗС); «*accouplement*» – муфта, зчеплення (ТС) та з'єднання (ЗС); «*engrenage*» – зубчаста передача, зубчасте колесо (ТС) та збіг обставин (ЗС) [7, с. 54, 82, 305].

На думку Г. В. Колшанського, терміни є виразником змісту поняття, а слово – носієм формального поняття [3, с. 47]. Семантичний процес, який полягає у тому, що детермінологізованому слову знов надається термінологічний характер, і воно, внаслідок певних семантичних змін, стає терміном в іншій термінологічній системі, ми називаємо ретермінологізацією [4, с. 78]. Так, наприклад, загальноновживане слово «операція» в різних ТС перекладається по-різному. У фінансовій ТС – «*opération*» (le mouvement des capitaux), у медичній – «*intervention*».

Як показали результати нашого дослідження, проведені на матеріалі 140 термінів, що містять в своїй семантичній системі термінологічні та нетермінологічні значення, відібрані методом суцільної вибірки з технічних текстів, що використовуються на заняттях з технічного перекладу, виникнення термінологічного значення в ЗС відбувається в основному у французькій мові на основі метафоричного, метонімічного або функціонального перенесення значення ЗС. Слід, однак, відмітити, що термінологічне переосмислення ЗС значно частіше відбувається шляхом метафоричного перенесення, потім іде метонімічне перенесення значення. Так, на досліджуваному масиві термінів 75,7% утворені шляхом термінологічної метафоризації («*lenez*» – носик, «*lejou-de-poulie*» – цоки у блока, «*dent d'engrenage*» – зубець зчеплення), 14% – шляхом термінологічної метонімізації («*fuite*» – витік, місце витоку – зв'язок процес / місце його здійснення; пристрій / параметри пристрою: «*résistance*» – опір; опірність), 5,2% – шляхом функціонального перенесення (значення загальноновживаного слова «*bouchon*» – «*pièce ordinairement cylindrique entrant dans le goulot des bouteilles, des flacons, qui sert à les boucher*» [8, с. 113] та технічного терміну «*bouchon*» – «*objet qui, réalisé en diverses matières (bois, liège, plastique, métal, caoutchouc, etc.), sert à clore un contenant*» [9, с. 57] можуть бути пояснені за

допомогою словосполучення «*ce qui bouche qch*»), що є, по суті, різновидом метафоричного перенесення на основі подібності функцій, що збільшує в цілому кількість метафоризованих ЗС до 80,9% від досліджуваного масиву термінів.

Таким чином, переосмислення значення ЗС є одним з основних джерел утворення термінів. Наприклад, слово «*lubrifier*» та його похідне «*lubrifiant*» спочатку використовувалися виключно в медичній практиці та гінекології. В сучасній французькій мові це слово позначає «змащувати, щоб полегшити функціонування», а його похідне позначає речовину, що використовується для зменшення тертя між поверхнями або деталями, що рухаються.

Нерозривний зв'язок терміна та контексту є, на нашу думку, однією з основних ознак терміну, який лише в контексті реалізує своє лексичне значення.

Контекст розкриває загальні тенденції в розвитку науково-технічної термінології – економію мовних засобів вираження, що проявляється у здатності мови передавати максимальну кількість інформації мінімальною кількістю мовних знаків [6, с. 163]. Ситуація взаємовідношення терміну та контексту нагадує тривіальну альтернативу «Про яйце та курку». Ця альтернатива може бути оформлена як твердження про динамічний або статичний характер контексту: чи є контекст простим станом – оточенням яких-небудь елементів, або він є певною мірою законом розгортання відповідного висловлювання. Вирішення цієї проблеми – в самій сутності комунікації.

У деяких випадках один і той самий термін має різні значення в межах різних наук. Особливі труднощі для перекладу становлять випадки, коли один и той же термін має різне значення в залежності від приладу чи обладнання. Вирішальним при перекладі багатозначного терміна є контекст.

У ході аналізу відібраного матеріалу були виділені наступні типи контексту: тематичний, постійний та змінний, який в свою чергу може бути першого ступеню, де достатнім вказівним мінімумом є одне ключове слово, та другого ступеню, в якому семантика слова розкривається лише в співвіднесеності зі змістом всього тексту, що перекладається.

Контекстом першого ступеню називається «лексичний контекст», в якому достатнім вказівним мінімумом є одне ключове слово, член словосполучення, однорідний член, підмет або присудок [3, с. 87]. У ньому наявний безпосередній синтаксичний зв'язок між обома елементами контексту. Наприклад: *bouche à coulisse, bouche à charnière* – *прிடатковий отвір (в металургії)* [7, с. 52].

Слова «à coulisse», «à charnière» є достатнім вказівним мінімумом, щоб виявити значення терміну, що реалізується семантично, «*bouche*», як «отвір», а не словами «рот», «гирло», «дуло» і т.п. Вказівне слово може бути і підметом, і присудком, і однорідним членом, що знаходиться як у препозиції, так і в постпозиції по відношенню до слова, що реалізується семантично.

Зазвичай під час визначення сутності контексту виділяється його роль як певного індикатора, необхідного для виявлення одного з можливих значень мовної одиниці.

Перспективи подальших досліджень. Перспективним вважаємо вивчення ролі метафори у створенні термінологічних одиниць, а також у зіставленні основних шляхів утворення термінів у французькій мові з іншими романськими мовами.

Отже, вивчення процесу термінологізації з позиції комплексного підходу дозволяє виявити загальні внутрішньомовні закономірності формування термінологічного значення, становлення французьких термінологічних систем та відкриває перспективи для подальшого вивчення термінології.

Література

1. Бурляй С.А. Взаимодействие терминологической и общепотребительной лексики в современном французском языке : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.05 / С.А. Бурляй. – М. : Моск. гос. ин-т иностр. яз., 1974. – 35 с.
2. Даниленко В.П. О терминологическом словообразовании / В.П. Даниленко // Вопросы языкознания. – М. : Наука, 1973. – № 4. – С. 76–84.
3. Колшанский Г.В. О природе контекста / Г.В. Колшанский. – М. : Наука, 1959. – 154 с.
4. Котелова Н.З. К вопросу о специфике термина / Н.З. Котелова. – М. : Наука, 1970. – 232 с.
5. Реформаторский А.А. Введение в языкознание / А.А. Реформаторский. – М. : Просвещение, 1967. – 542 с.
6. Соловьев В.П. Терминологические словосочетания как составная часть системы терминологии / В.П. Соловьев // Вопросы разработки научно-технической терминологии. – 1973. – С. 161–170.
7. Французско-русский политехнический словарь / Под ред. П.Е. Турчина. – М. : Сов. энциклопедия, 1970. – 836 с.
8. Hachette: Dictionnaire de la langue française. – Paris : Larousse, 1994. – 1266 p.
9. Kocourek R. La langue française de la technique et de la science. – 1. Aufl. – Wiesbaden : Brandstetter, 1982. – 260 p.

**МЕТОД ПОВНОЇ ФІЗИЧНОЇ РЕАКЦІЇ
ЯК ОДИН ІЗ КОМУНІКАТИВНИХ МЕТОДІВ,
ЗАСТОСОВАНИХ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ
ІНОЗЕМНИХ МОВ**

Кляйн В.О. (Харків)

Науковий керівник: канд. філол. наук, доц. Кривенко В.П.

Кляйн В.О. Метод повної фізичної реакції як один із комунікативних методів застосованих під час вивчення іноземних мов. Статтю присвячено дослідженню методу «повної фізичної реакції», як одного з методів, що може бути застосованим на заняттях з вивчення іноземних мов для розвитку комунікативних навичок тих хто навчається. Було розглянуто теоретичну основу методу за матеріалами автора, що його розробив та проаналізовано можливі варіанти запровадження методу під час навчання.

Ключові слова: метод ПФР, комунікативні методи.

Кляйн В.А. Метод полной физической реакции как один из коммуникативных методов, применяемых во время изучения иностранных языков. Статья посвящена исследованию метода «погной физической реакции» как одного из методов, которые могут использоваться на занятиях по изучению иностранных языков, для развития коммуникативных навыков учащихся. Была рассмотрена теоретическая основа метода на базе материалов автора метода, а также проанализированы возможные варианты внедрения метода в учебный процесс.

Ключевые слова: метод ПФР, коммуникативные методы.

Klein V.O. Total physical response method as one of communication approaches that are used in learning foreign languages. The article is devoted to the study of TPR method as one of approaches that may be used in learning foreign languages for learners' communication skills development. The article determines the theoretical basis of the TPR grounded on its author's materials. Possible ways of introduction the method into the learning process were analyzed.

Key words: TPR method, communicative approaches.

В Україні, як і в інших країнах світу, посилюється інтерес до вивчення іноземних мов. У роботі зосереджено увагу, зокрема, на німецькій та англійській мовах.

Разом з інтересом та широю зацікавленістю розгортаються освітні програми, спрямовані на підготовку кадрів. Та більшість тих, хто намагається вивчити німецьку чи англійську мову як іноземну мову спіткають труднощі. Зокрема, труднощі починаються на етапі комунікації.

Актуальність дослідження цієї теми зумовлена необхідністю звернути увагу на метод повної фізичної реакції (ПФР), адже саме за його допомогою якнайкраще можна вирішити проблему численних невдач в оволодінні мовою, зокрема покращити словниковий запас тих, хто навчається, шляхом нівелювання стресової ситуації, підвищення мотивації і, що є не менш важливим підвищити темпи вивчення іноземної мови.

Обґрунтування доцільності застосування методу повної фізичної реакції для оволодіння німецькою та англійською мовами є метою дослідження.

Об'єкт дослідження вбачаємо у процесі оволодіння іноземними мовами на комунікативному рівні.

Предметом дослідження вважаємо прийоми навчання, що базуються на методі ПФР для формування усних мовленнєвих навичок та збагачення словникового запасу під час вивчення іноземних мов.

Відповідно до об'єкта, предмета та мети дослідження визначено основні його завдання:

1. З'ясувати теоретичні аспекти методу повної фізичної реакції.
2. Обґрунтувати переваги методу ПФР під час вивчення іноземних мов.
3. Розробити методичні рекомендації для проведення занять за методом ПФР.

Засновником методу повної фізичної реакції є Джеймс Ашер, автор котрий, іще зі студентських років цікавився проблемою низьких показників володіння іноземною мовою американцями. «Наскільки вільно володіє іноземною мовою пересічний американець після закінчення дворічного шкільного курсу іноземної мови?». Пересічний американець не тільки має близький до нуля рівень вільного володіння іноземною мовою, а ще й набутий страх перед вивченням іноземної мови» [1, с. 52–59].

Тож науковець почав розробляти економічний у плані часу метод, у якому іноземна мова сприймалася б на смисловому рівні (без перекладу на рідну мову), а учень був би вільний від стресової ситуації.

Роком відкриття методу повної фізичної реакції можна вважати 1964 рік, коли за допомоги японця, випускника державного університету Сан Хосе (Каліфорнія, США), Шіроу Куніхіра і секретаря Аліси Дікі професор Джеймс Дж. Ашер здійснив свій перший експеримент [2, с. 324–331].

Спершу професор зазначив, що такий підхід до оволодіння мовою копіює стадії розвитку мовлення малюка у прискореному темпі. Перш ніж малюк скаже щось схоже на слово, він пройде через сотні годин практики, коли він чути мову в тісному зв'язку з діями, які малюк виконуватиме.

Пізніше, на будь-якій стадії розвитку мовлення дитини, рівень

сприйняття мови на слух завжди вищий за рівень безпосередньо мовленнєвий [3, с. 248].

Роль методу повної фізичної реакції автор вбачає у потужному старті для подальшого успішного оволодіння мовою. Застосовуючи повну фізичну реакцію, учитель може вселити в учнів упевненість, що вони здатні оволодіти іноземною мовою, можна розвинути сприйняття іноземної мови на слух, уникнувши стресової ситуації, застосовуючи ПФР як потужний прийом для презентації нового матеріалу (лексичного, фонетичного, тощо) [4, с. 90].

Автор методу переконаний, що спочатку малюк засвоює мову через праву півкулю головного мозку. Такі переконання спираються на достовірно відому інформацію, що права півкуля – «німа», тобто не оперує словом як одиницею мислення, проте може відреагувати зміною стану тіла на сприйняту інформацію – вербальну або невербальну. Згодом, коли за допомогою правої півкулі дитина підсвідомо розшифровує мову, ліва півкуля готова спробувати говорити. Саме тому при оволодінні будь-якою мовою важливо задіяти праву півкулю [4, с. 85–94].

Розглянемо, як саме відбувається навчання за методом ПФР.

Учні спонукають виконувати команди через дію, наприклад, команда «stand up» (встаньте). Вчитель називає команду після чого демонструє її, учні виконують команду разом із учителем. Значно більша ефективність саме такої послідовності дій порівняно з перекладом на рідну мову зумовлена роботою півкуль головного мозку. Якщо сказати англійське слово-команду, наприклад, «stand up» і дати переклад, то учні виконують команду у відповідь на слово-стимул, що було сказано рідною для них мовою, мозок залишить іноземне слово без уваги [5, с. 42–56]. Кожен із учнів стане свідком такого причинно-наслідкового зв'язку: було сказано рідною мовою «встань», «встаньте», «підійміться», «поступіться місцем» тощо, відповіддю на це буде зміна положення тіла з лежачого/сидячого у стояче положення. Мозок розцінить це як правду на основі багаторічного досвіду. Учень іще не бачив і не чув, щоб таку реакцію викликало словосполучення «stand up», тому мозок учня, а вірніше ліва його півкуля, розцінить цю інформацію як неправду, що унеможливорює процес запам'ятовування. Коли кілька учнів разом із вчителем виконують команду, тобто вносять зміни в поведінку у відповідь на вербальний подразник, то вони стають свідками причинно-наслідкового зв'язку, що дозволяє мозку розцінювати інформацію як правду, і пропускати її у довготривалу пам'ять.

І саме це є методом повної фізичної реакції, навчання через дію. Хочу наголосити, що учні під час цього методу не говорять.

Проте професор наголошує, що використання одного й того ж методу не можливе протягом тривалого часу. Згодом з'являється звикання і будь-

---

який прийом набридне учням, що неминуче позначиться на ефективності навчання. Також, на етапі коли важливим стає втілення набутих знань у комунікацію, метод ПФР має бути комбінованим з іншими методами.

Тому, наступним кроком у засвоєнні нової лексики можуть стати такі методи як TPR-instructor (ПФР-інструктор), де самі учні можуть спробувати роль вчителя й давати команди один одному, або комунікативний підхід за допомогою якого учитель знайомить учнів з новою лексикою не застосовуючи рідної мови.

Ще одне можливе питання, на яке слід відповісти «Чи можна застосовувати метод ПФР на високих рівнях та як». При дослідженні методу ПФР як одного із комунікативних методів, однією з головних його функцій слід вважати саме у покращенні вивчення та засвоєння лексики. На рівнях вищих за В1, застосування методу покращує сприйняття мови, адже учні не отримують перекладу, замість цього вони отримують ситуацію, та виконують дії, через які вивчають нові слова.

Згідно зі структурою методу повної фізичної реакції було з'ясовано як саме має відбуватися навчання, що саме має говорити вчитель задля якісного процесу оволодіння іноземною мовою.

Були виокремлені такі етапи уроку за методом ПФР:

- Організація класу, обладнання.
- Сприйняття та початкове усвідомлення нового матеріалу через виконання дій у відповідь на іноземне слово-команду.
- Встановлення зв'язків між засвоєним матеріалом.
- Перевірка засвоєних знань.

В результаті дослідження також був запропонований етап TPR-instructor (ПФР-інструктор), який є продовженням методу ПФР, під час відтворення засвоєного матеріалу. Було розроблено фрагмент уроку, з якого має початися навчання англійської мови.

Висновки і перспективи. За правильного дотримання принципів методу, послідовності етапів роботи з новим матеріалом, пильного спостереження за успіхом кожного учня в групі процес оволодіння мовою виключає стресовий стан учнів, незважаючи на те, що на занятті не застосовується рідна мова. Урок проходить динамічно й ефективно. Незалежно від вікових особливостей учнів, такий урок створює легку атмосферу для сприйняття нового й, можливо, складного для них матеріалу.

Слід зазначити, що дослідження цього методу може проводитись і надалі, через порівняння різних вікових груп та на різних мовленнєвих рівнях.

1. Asher James J. Fear of foreign languages / James J. Asher // *Psychology today*. – 1981. – August – P. 52–59.
2. Asher James J. The total physical response (TPR): theory and practice/ James J. Asher // *Annals of the New York Academy of Sciences*. – 1981 – P. 324–331.
3. Asher James J. Brainswitching: Learning on the right side of the brain / James J. Asher. – Sky Oaks Productions, Inc., 2001. – 248 p.
4. Asher James J. The first exploration of right brain language learning / James J. Asher // *Journal of humanistic physiology*. – 1964. – V. 4 – N. 2. – P. 85–94.
5. Asher James J. Comprehension training: evidence from laboratory and classroom studies / James J. Asher. // *The comprehension approach to foreign language instruction* / ed. H. Winitz. – MA : Newbury House Publishers, Inc., 1981. – P. 42–56.

УДК 821.134.2.

АНДАЛУСІЙСЬКО-ГАЛІСІЙСЬКА КУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ У РАМКАХ ЗАГАЛЬНОІСПАНСЬКОГО ДИСКУРСУ

Коваленко А.К. (Львів)

Науковий керівник: викл. Лукашов А.Ю.

Коваленко А.К. Андалусійсько-галісійська культурна комунікація у рамках загальноіспанського дискурсу. У статті розглядається питання національної самоідентифікації у світлі сприйняття іспанського письменника Федеріко Гарсія Лорки. Аналізується вплив галісійської культури (Північ Іспанії) на творчість письменника, що зростав у іншому культурному оточенні (Андалусія, Південь). Пояснюються відмінності та загальні риси між цими регіонами.

Ключові слова: Андалусія, Галісія, Федеріко Гарсія Лорка, культурна різноманітність, національна самоідентифікація, регіональна література.

Коваленко А.К. Андалусийская-галисийская культурная коммуникация в рамках общенационального дискурса. В статье рассматривается вопрос национальной самоидентификации в свете восприятия испанского писателя Федерико Гарсия Лорки. Анализируется влияние галисийской культуры (Север Испании) на творчество писателя, который рос в другом культурном окружении (Андалусия, Юг). Объясняются различия и общие черты между этими регионами.

Ключевые слова: Андалусия, Галисия, Федерико Гарсия Лорка, культурное разнообразие, национальная самоидентификация, региональная литература.

Kovalenko A.K. Andalusian-Galician cultural communication in the framework of general Spanish discourse. The article deals with the issue of national self-identification through the perception of the Spanish writer Federico Garcia Lorca. It's being analyzed the influence of Galician culture (the North of Spain) on the creation of the writer, who had grown up in the other cultural environment (Andalucia, the South). Also there is a comparison of the nationalities of both regions.

Key words: Andalucia, Galicia, Federico Garcia Lorca, cultural diversity, national self-identification, regional literature.

Актуальність обраної теми визначається проблематикою, пов'язаною з національними відносинами, різноманітністю культур та їх взаємодією, що також є питаннями українського повсякдення.

Метою статті є аналіз взаємодії на літературному та загальнокультурному рівнях іспанських регіонів, Галісії та Андалусії, які через низку стереотипів мають тенденцію бути протиставленими. Об'єктом вивчення у статті стали особливості творчого шляху іспанського письменника Федеріко Гарсія Лорки та його вплив на наступні покоління літераторів. А саме, було опрацьовано його цикл поем «Шість віршів по-галісійськи», а також роботи критиків та літературознавців, що і стало матеріалом дослідження. Предмет дослідження – використання галісійської мови у художніх творах.

Галісія є автономною спільнотою Іспанії на північному заході Іберійського півострова із власною мовою та культурою. Погляди на національну самоідентифікацію в Галісії не є однорідними, а представляють собою цілий спектр: від прибічників повного відокремлення регіону від усіх сусідських культурних парадигм (кастильської, португальської) до тотальної інтеграції усіх іберійських націй до єдиного цілого, локомотивом чого може стати Галісія.

Свій початок галісійська література бере у поетичних творах, пов'язаних з “*o campo*” (тобто село, сільська місцевість, те, що знаходиться за містом), темами яких були описи природи, життя рибаків, селян. Через ці фактори, в галісійській літературі значно у меншій мірі є присутньою традиційна іспанська пристрасть, і у значно більшій – концепти *saudade* (туги за рідною землею) та *fado* (неминуності долі), що поєднує галісійську літературу з португальською.

На противагу Галісії, Андалусія у загальній уяві – це справжня, стереотипна Іспанія із фламенко та коридою, хоча її культурна спадщина несе в собі і частки арабської, циганської, єврейської культур.

Міська лірика, у якій бере початок андалусійська література – це кархас (або харджас). *Jarchas* – народний ліричний твір, що з'явився в Мусульманській Іспанії. Найбільш відомими є кархас андалусійсько-

---

арабською мовою, а також романською мовою (яку неточно називали мосарабською). Кархас були сповнені переживань і відчуттів. Органічним продовжувачем цих традицій став стиль «*sante jondo*», який Федеріко Гарсія Лорка розвивав у XX столітті. Слово *jondo* – андалузський варіант кастильського *hondo* – походить з латинського *pro-fundus* (глибокий, глибоко внутрішній). Це слово – одне з найулюбленіших слів Лорки. Коли він щось характеризує як хондіссімо, тобто найглибше, на щось вище в його характеристиці важко сподіватись, бо це найбільша міра похвали [1, с.11].

І коли у Лорки йдеться про Іспанію, вона для нього є синонімом Андалусії. Він зумів відтворити у своєму мистецтві душу іспанця з такою своєрідністю, з якою вже протягом століть не відтворював жодний інший іспанський письменник. Поет був певен того, що в іспанській поезії потрібно зробити переворот, тому мав за мету: наблизити свою творчість до народних витоків, та зробити її при цьому сучасною, в дусі літературних течій епохи, не лише для внутрішнього читача. Він обрав стежку Лопе де Веги (іспанського драматурга XVI–XVII ст., діяльність якого належить до так званого «золотого віку» іспанської літератури), крім того, якоюсь мірою на його поетичну манеру наклало відбиток захоплення спадщиною Луїса де Гонгори (іспанського поета епохи Бароко). Мало значення й оточення, оскільки Лорка виростав у середовищі прекрасних поетів [1, с. 6–7].

Але він не замикався лише на Андалусії, його цікавив весь півострів, вся Батьківщина, інші іспанські культури. І саме Галісія, її культура та пейзажі, а також захоплення її письменниками настільки вплинули на андалусійського поета, що надихнули його написати цикл поем «Шість віршів по-галісійськи», який по праву вважається галісійською літературою.

Як називає його галісійський літературо- і мовознавець Хесус Алонсо-Монтеро, цей цикл є важливим і дивовижним літературним феноменом галісійської мови [6, с. 128].

Тисячі читачів Гарсія Лорки запитували себе і продовжують запитувати, чому автор таких праць як «Циганський романсеро», «Йерма» (або «Безплідна») та «Поет у Нью-Йорку», написав їхньою мовою цей ліричний молитовник, який назвав просто – «Шість віршів по-галісійськи» («*Seis poemas galegos*»). Збірка була опублікована у столиці Галісії, Сантьяго-де-Компостела, 27-го грудня 1935-го року видавництвом «*Nós*» («Ми»).

З того часу багато поціновувачів не перестають дивуватися, чому ж і як Лорка, кастилець за експресією і андалусієць за нацією та пристрасною, написав саме галісійською мовою ці шість поем. Як говорив сам поет,

---

після прибуття до Галісії, вся сила її природи та пейзажі Сантьяго-де-Компостели, заволоділи ним настільки, що він також відчув себе поетом тих високих трав, тих могутніх дощів, відчув себе галісійським поетом із нагальною необхідністю творити вірші, пізнавати Галісію та вивчати її мову, яку він вважав надзвичайною [4, с. 101].

Відомо, що Лорка майже не знав галісійської, але мав багато друзів з тих країв, і серед них був галісійський письменник і журналіст Едуардо Бланко-Амор. Саме він допоміг Лорці у створенні галісійських поем. Як сам Едуардо говорив, він виконував роль «живого словника». Тобто, коли Лорка проговорював йому вірш кастильською, Бланко-Амор вільно перекладав його на галісійську, намагаючись знайти такі слова, які для Лорки здавалися б найбільш підходящими за колоритом, звучанням та вираженням.

Якщо якесь слово йому не подобалось через те, що було занадто простим, чи не збігалось з його поетичним сприйняттям, Бланко-Амор одразу ж промовляв інші варіанти, а Лорка вже величю обирав саме те, що pestило його слух. І так народжувалися усі поеми, крім єдиної, написаної саме в Галісії, «Мадригаль місту Сантьяго» («*Madrigal á cibdá de Santiago*»).

Це був єдиний вірш, опублікований ще до 1935-го, а саме у 1932-му році, коли Лорчине захоплення під час візиту до Сантьяго-де-Компостели не мало меж. Він волів написати вірш, присвячений цьому місту, але тоді ще не здавалося, що він хотів зробити це саме галісійською мовою (за словами його біографа, Яна Гібсона) [5, с. 180].

Вже після повернення до Мадриду, обговорюючи питання з Ернесто Перес Геррою, у Лорки народилася ідея створити поему галісійською мовою, і у травні-червні 1932-го року побачив світ «Мадригаль місту Сантьяго» («*Madrigal á cibdá de Santiago*»), де Лорка висловлює «своє враження від Компостели під дощем упереміш з легкою романтичною ностальгією» [5, с. 179].

До 1935-го року вже було декілька негалісійських письменників, які коли-небудь та поетизували галісійською мовою. Наприклад, каталонець Карлес Ріба, який у 1911 році, закохавшись у молоду Пепіту Вілу, дочку галісійців, що жили в Барселоні, зміг непогано вивчити їхню мову і написати дві досить цікаві й варті уваги поетичні праці.

Однак необхідно знати, що починаючи з 1935-го року саме Гарсія Лорка, більшою чи меншою мірою, розворушив і заохотив інших не галісійських поетів використовувати у своїй поезії галісійську мову, серед них важливо виділити таких як аргентинець Едуардо Хорхе Боско і андалусієць Хуан Перес Креус [6, с. 128]. Цьому факту варто віддати належне, адже відомо, що після появи генерала Франко і початку громадянської війни

у 1936-ому році, проводилася політика жорсткої централізації країни та ототожнення всього іспанського з кастильським. (Термін «кастильська» походить від назви іспанського регіону Кастилії, де ця мова виникла. В Іспанії його вживають здебільшого носії регіональних мов для того, щоб протиставити іспанську своїм мовам (галісійській, баскській, каталонській тощо)). Але представники інтелігенції, еліти, найкращі творці і митці навпаки цікавилися традиціями одне одного, плекали розмаїття культур Іспанії, і Лорка став яскравим тому підтвердженням.

Він став тим прикладом письменника з півострову, що взявся писати галісійською мовою, навколо якої все ще існує стереотип мови непрестижної, “сільської”, яка не була для нього рідною і навіть не мовою оточення. Але він гарно відчув відмінність регіонів. Він, людина, що зросла на “циганщині” та романсеро, створив стовідсотково галісійські за мелодикою, стилістикою, тематикою твори.

Подібні приклади дають підставу вважати Іспанію (España) єдиним континуумом, де представники периферії легко можуть адаптуватися один до одного у діалозі культур, створюючи нову, загальноіспанську та надрегіональну ідентичність.

Перспективи аналізу особливостей творчості андалусійського письменника є зумовленими тим, що це дає нам багатий матеріал для розуміння принципів виявлення національної самоідентифікації через обрання мови творів. Подальше вивчення феномену національної та культурної взаємодії у іспанській літературі стане в нагоді для порівняння та для розгляду явищ багатокультурності у інших регіонах світу, зокрема і в Україні.

Література

1. Гарсія Лорка Федеріко. Лірика / Федеріко Гарсія Лорка. – Київ : Дніпро, 1969. – 317 с.
2. Carballo Calero R. Historia da literatura galega contemporánea / Ricardo Carballo Calero. – Vigo : Galaxia, 1975. – 668 с.
3. Figueroa A. Diglosia e texto / A. Figueroa. – Vigo : Edicións Xerais de Galicia, D.L. 1988. – 108 p.
4. García Lorca Federico. Seis poemas galegos / Federico García Lorca. – En Miguel García Posada, 1989. – P. 101–110.
5. Gibson I. Federico García Lorca 2 / Ian Gibson. – De Nueva York a Fuente Grande (1929–1936), 1987. – P. 175–182
6. Montero A. Foráneos en gallego: Poesía alofónica de lengua gallega. rev. *Zurgai* / Alonso Montero. – Diputación Foral de Bizkaia, Bilbao, 1993. – P. 128–131
7. Seis poemas galegos. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://es.wikipedia.org/wiki/Seis_poemas_galegos

**ГЕНДЕРНА МАРКОВАНІСТЬ
ПОЛІТКОРЕКТНОСТІ ТА НЕПОЛІТКОКРЕТНОСТІ
У ФРАНЦУЗЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ**

Козловська О.Р. (Харків)

Науковий керівник: ст. викл. Нестеренко О.І.

Козловська О.Р. Гендерна маркованість політкоректності та неполіткокретності у французькому політичному дискурсі. У науковій статті визначається поняття дискурсу, узагальнюються специфічні риси політичного дискурсу, його характеристики, окреслюються загальні підходи щодо аналізу політичного дискурсу, а також особливості чоловічого та жіночого політичного дискурсу в ході виявлення особливостей реалізації текстів, уживання політкоректних та не політкоректних виразів з боку жінок та чоловіків у французькій політичній промові та встановлюється специфіка їхньої композиційної структури за гендерними ознаками шляхом лінгвостилістичного аналізу і прагматичної інтерпретації.

Ключові слова: гендер, евфемія, неполіткоректність, політичний дискурс, політкоректність.

Козловская А. Р. Гендерная маркованность политкорректности и неполиткорректности во французском политическом дискурсе. В научной статье определяется понятие дискурса, обобщаются специфические черты политического дискурса, его характеристики, описываются основные подходы к анализу политического дискурса, а так же особенности мужского и женского политического дискурса в ходе определения особенностей реализации текстов, использование политкорректных и неполиткорректных выражений со стороны женщин и мужчин во французской политической речи, устанавливается специфика их композиционной структуры по гендерному признаку путем лингвостиллистического анализа и прагматической интерпретации.

Ключевые слова: гендер, эвфемия, неполиткорректность, политический дискурс, политкорректность.

Kozlovska O. R. Gender features of political correctness and political incorrectness in the French political discourse. This article defines the concept of discourse, summarizes the specific features of political discourse, its characteristics, outlines the general approaches to the analysis of political discourse, and also features men's and women's political discourse during the detection of peculiarities in the texts, the Political correctness and incorrectness in the discourse of men and women in the French political speech, set the specifics of their composite structure by gender by linguostylistic analysis and pragmatic interpretation.

Keywords: gender, political correctness, political discourse, political incorrectness, euphemy.

Актуальність дослідження політичного дискурсу продиктована, специфікою об'єкта дослідження, бо політичний дискурс є відображенням суспільно-політичного життя країни, несе елементи її культури, загальні, національні специфічні та культурні цінності. У науковій літературі, насамперед лінгвістичній і логічній, слово дискурс в основному вживається як синонім слова текст. Існує багато визначень терміну «дискурс», у статті я приведу визначення зі «Словника політичної термінології»: «Дискурс – вид мовної комунікації, орієнтований на обговорення й обґрунтування будь-яких аспектів дій, думок і висловлювань її учасників» [16]. Аналіз політичного дискурсу дозволяє виділити концепти й концептуальні опозиції, що є актуальними для певного етапу суспільного життя, вивчити тактики й стратегії спілкування, визначити універсальні й національно-специфічні особливості політичного дискурсу. Метою даного дослідження є визначення поняття політичного дискурсу, узагальнити його специфічні риси та характеристики, окреслити загальні підходи щодо аналізу політичного дискурсу, а також окреслити особливості чоловічого та жіночого політичного дискурсу в ході виявлення особливостей реалізації текстів французької політичної промови та встановлення специфіки їхньої композиційної структури за гендерними ознаками шляхом лінгвостилістичного аналізу і прагматичної інтерпретації. Об'єктом дослідження є гендерно «маркований» лексичний матеріал у французькій політичній комунікації. Предметом дослідження є система лінгвістичних засобів, характерна для побудови політичного тексту жінок та чоловіків та особливості функціонування лексичних та синтаксичних структур у фемінно чи маскуліно «завуальованому» політичному дискурсі. А також поняття «фемінність», «маскулінність», «андрогінія» в політичному дискурсі. Наукова новизна дослідження полягає в зіставному аналізі сучасних промов жінок та чоловіків, що є активними учасниками політичного життя своєї країни. Тобто ми розглянемо дискурс не тільки як текст, але також візьмемо до уваги фон – політичні та ідеологічні концепції, що панують у світі інтерпретатора, а також гендерну приналежність мовця та соціальні стереотипи та впливи на нього пов'язані з гендерною приналежністю. Політичний дискурс може розглядатися як мінімум з чотирьох точок зору: політологічної, філологічної, соціо-психолінгвістичної та індивідуально-герменевтичної.

Як зазначає Дж.А. Покок [3], історія політичної думки не є історією думки, мови чи парадигм співтовариства політологів. Лише останнім часом мова та історія мають гідний статус у політичній підсистемі. Це пов'язано значною мірою з розвитком аналізу політичного дискурсу.

Згідно багатьох літературних джерел можна стверджувати, що мова може впливати і дійсно впливає на політику. Говорячи про політичний

дискурс, Є.І. Шейгал [2] зазначає, що політика є специфічною сферою людської діяльності за своєю природою та являє собою сукупність мовних дій. Як і всілякий інший дискурс, політичний дискурс має польову будову, в центрі якого знаходяться ті жанри, які в максимальній мірі відповідають основним призначенням політичної комунікації – боротьбі за владу. Це парламентські дебати, мови політичних діячів, голосування. Головне завдання політологічної філології – дослідження чинників, що позначаються на інтерпретації політичного дискурсу.

Серед параметрів політичного дискурсу треба відзначити:

1. оцінність політичного дискурсу
2. агресивність політичного дискурсу
3. ефективність політичного дискурсу
4. відстоювання точки зору в політичному дискурсі

Важлива особливість політичного дискурсу полягає в тому, що політики часто намагаються завуалювати свої цілі, використовуючи номіналізацію, еліпсис, метафоризацію, особливу інтонацію та інші прийоми впливу на свідомість електорату або опонентів з метою затушовувати небажану інформацію. Дані прийоми дозволяють приглушити, зробити менш очевидними неприємні факти. Однією зі специфічних характеристик політичного дискурсу є ідеологія політичної коректності.

У контексті того, що сьогодні роль чоловіка і жінки в суспільному середовищі зазнає значних змін, необхідним є дослідження питання дискримінації, соціального сприйняття й самосприйняття, самооцінки, виникнення соціальних норм і ролей у політичному дискурсі як чоловіків, так і жінок [4; 5].

Таким чином, ми виділяємо такий важливий термін, як «гендер». Згідно визначення Н.І. Абукирирової [1], поняття гендеру розуміє під собою змодельовану суспільством і підтримувану соціальними інститутами систему цінностей, норм і характеристик «чоловічої» та «жіночої» поведінки, стилю життя та способу мислення, ролей жінок і чоловіків та їхніх стосунків. Їх набувають особистості у процесі гендерної соціалізації, що визначається соціальним, політичним, економічним і культурним контекстами буття й фіксує уявлення про жінку та чоловіка залежно від їхньої статі.

Зовсім недавно у французькому науковому світі з'явилися роботи на тему жінок-політиків та розмови стосовно жінки-політика як об'єкта вивчення. Треба звернути увагу на те, як підкреслюється важливість «жіночих» якостей, що стануть найбільш цінними у суспільному та політичному житті, як мінімум – у порядку дискурсу та презентації. Це те, що називають «відбитком клейма». Все відбувається так, ніби приналежність до жіночої статі було «маркою», що є доказом

домінуючого положення. З «марки негативної» жіночність, стала «позитивною». Отже, мова може свідчити про проведення жінками-політиками тактики акцентування їх особливості та інтегрування цієї тактики в свою стратегію аргументації та комунікації, що може бути більш або менш свідомою.

Згідно до текстів журналу *Le Monde* [10–14], що містять різноманітність інтерв'ю жінок-політиків, опублікованих на сьогоднішній день, можна зазначити частини інтерв'ю, в яких гендер промовиці використовується в підтримку тези типу аргументації, що називається «аргументацією гендеру мовця». Це можуть бути і дуже зрозумілі речення, в яких можна розглядити «Я досягну успіху, тому що я жінка» (так само, як і «Я зазнаю невдачі, тому що я жінка»), суть в тому, що використання опори на жіночий гендер свого роду є підкріпленням аргументації). Явним прикладом цього феномену може служити інтерв'ю Аннет Люй, віце-президента Тайваню [15]:

«Quelle est la position exacte de la nouvelle administration sur le statut de Taïwan : est-ce que Taïwan fait partie ou non de la Chine ? A ceci, Annette Lü répond : «D'abord, je tiens à dire que, depuis notre élection, certaines voix se sont élevées pour réclamer que je m'exprime moins, notamment à ce sujet. Je pense que cela est dû, sinon à une jalousie masculine, du moins au fait que les hommes n'ont pas l'habitude, ici, qu'une femme parvienne au sommet du pouvoir. Mais il faut bien comprendre que ces voix masculines sont venues du corps électoral lui-même et non pas du président Chen Shui-bian. Je souligne ce point parce que, en réalité, de plus en plus de femmes taïwanaises m'encouragent à parler»

Навіть у 1997 р., у той час, коли соціалістична партія робить рівність однією з тем передвиборної кампанії, Мішель Фітуссі разом з журналісткою М.Ф. Коломбані з ентузіазмом публікують «Bravo les filles» [5] та уточнюють потім після виборів:

«Ce n'est pas du sexisme à rebours que de prétendre que, si le changement tant réclamé doit venir, ce sera d'abord par elles. Novices, elles ne sont pas – pas encore – usées par le jeu du pouvoir. Pragmatiques, elles savent ce qu'est la gestion quotidienne. Enthousiastes, elles ont envie que les choses bougent dans le discours, les mœurs ou la pratique. C'est du moins ce que nous leur demandons. Qu'elles parlent plus clair, qu'elles lavent plus blanc et surtout qu'elles agissent»

Слід також звернути увагу на поняття евфемізації, яка напряму пов'язана із поняттям політкоректності та визначається в тому числі статевою приналежністю співрозмовника. У жінок евфемізація спрямована, в першу чергу, на дотримання етикету, вираження симпатії або співчуття (функція

емпатії). У чоловіків евфемізм часто використовується як засіб іронії та самоіронії, що для жінок, в цілому, характерно меншою мірою, а також по відношенню до інших політиків (особливо під час передвиборчої кампанії і, у першу чергу, по відношенню до своїх прихильників). Крім цього, евфемізми виконують функцію засобу примирення, зняття конфліктної ситуації. Але слід зазначити, що особливо часто контролювати своє мовлення доводиться чоловікам, якщо адресатом є жінка. Але не завжди це відбувається на практиці. Іноді по відношенню до жінки замість евфемізмів у хід ідуть прямі звинувачення та докори, принципіальне неприйняття точки зору опонентки та інше. У політичних дискусіях чоловіки намагаються показати свою важливість та силу, при цьому намагаючись звернути увагу в першу чергу на спірні питання та вступаючи таким чином у відвертий конфлікт з опонентом. Жінки-політики, навпаки, є схильними зменшувати важливість точок непогодження та підкреслювати точки зору, що є спільними для всіх сторін рішення. Жінки більш схильні до компромісу та до уникання відвертого конфлікту.

Як уже зазначалось вище, поняття евфемізації тісно пов'язане із поняттям політкоректності. У дослідженні ми надаємо порівняльний аналіз політкоректних і неполіткоректних висловлювань французьких політичних діячів. Спочатку наведемо як приклад кілька політкоректних висловлювань і спробуємо показати, в чому, власне, виражається політкоректність.

Відомий політичний діяч, головний суперник Ніколя Саркозі на президентських виборах 2007 р. [13; 14], кандидат на пост президента Франції від Соціалістичної партії Сеголен Руаяль під час своєї чергової поїздки в Китай сказала:

«La France devrait prendre exemple sur la rapidité de la justice chinoise» – «Франція повинна б наслідувати приклад швидкого китайського правосуддя».

Фраза була сказана на одному з публічних виступів пані Руаяль, коли вона перебувала з офіційним візитом в Піднебесній. Слід зазначити, що Китай останнім часом почав набирати високе економічне зростання і, звичайно, Франція зацікавлена у дружніх відносинах з цією країною, тому ця фраза була розрахована в першу чергу на китайського слухача.

На думку пані Руаяль, Франції слід було б брати приклад з ефективного і швидкодійного китайського правосуддя. У цьому висловлюванні ключове слово «rapidité», що володіє таким широким спектром однаково поширених значень, як: швидкість, жвавість, спритність, поспішність, стрімкість, може призвести до трьох різних варіантів розуміння цієї фрази. Так, можна зрозуміти, що пані Руаяль високо цінує швидкість у прийнятті

рішень китайським судом, і захоплюється швидкістю реагування китайської системи правосуддя.

Умовний спосіб дозволяє пом'якшити вислів, заглушувати конкретність про те, що треба брати приклад з китайського правосуддя. Тим самим лідер від партії соціалістів намагається догодити китайцям і одночасно, завдяки формі кондісьонеля, у м'якій, неімперативній формі подати своє висловлювання для французів, які не пробачили б їй прямих похвал на адресу недемократичної системи правосуддя Китаю.

Голова національної ради адвокатів пан Поль-Альбер Івенс (Paul-Albert Iweins) у відповідь на висловлювання пані Руаяль заявив, що *«toute personne connaissant un minimum la justice chinoise sait qu'elle est terrible»* – «кожна людина, яка хоч трохи знайома з китайським правосуддям, знає, що воно жахливе». Голова спілки магістратури Бруно Тузель (Bruno Thouzellier) додає *«N'oublions pas que, dans ce pays, des centaines voire des milliers de personnes sont condamnées à mort chaque année et que ce sont les familles qui paient la balle»* – дослівно можна перекласти як «Не будемо забувати, що в цій країні сотні, навіть тисячі людей засуджені до смертної кари щороку і що сім'ї засуджених платять за кулю».

В якості наступного прикладу ми наведемо висловлювання Домінік Вуане, французького політичного діяча. У своєму виступі щодо підвищення податків для платників, пані Вуане висловила думку про те, що потрібно повернути можливість знову називати почуття гордості, вносячи свій внесок у фінансування органів державного апарату. Цікаво те, що даний вислів було адресовано певному колу людей, а саме платникам податків, які заробляють більше 4000 євро за вирахування витрат на місяць: *«on peut redonner la fierté de contribuer au financement des services publics»* [10].

Ефект політкоректності тут досягається за допомогою ключового слова «*fierté*» – гордість, шляхетність, піднесеність [6], яке в уяві справжню суть, воно відволікає від основного сенсу фрази про те, що заможні громадяни несуть основний тягар витрат, в даному контексті вони повинні платити більше, ніж інші французи і пишатися цим. Завдяки емоційно-позитивному терміну «*fierté*» акцент від негативного, але справжнього змісту висловлювання (а саме: ми підвищимо податки для заможних платників податків) зміщується на позитивні і благородні емоції.

З іншого боку, неполіткоректні висловлювання, так само часто зустрічаються в політичному дискурсі, та нерідко є направленими проти жінок. Політики вдаються до неполіткоректних висловлювань для того, щоб виставити опонента в невігідному світлі, звернути увагу на слабкі сторони його політичної програми.

Наприклад, під час свого виступу депутат Європарламенту Жан-Марі

Ле Пен висловився так: *«J'ai connu des femmes très belles, superbement maquillées en début de soirée, dont le rimmel coulait en fin de soirée»*.

Дослівно фразу можна перекласти як: «Я був знайомий з дуже красивими жінками з прекрасним макіяжем на початку вечора і з потекшою по обличчю тушшю для вій в кінці цього вечора». Ця промова була публічно адресована пані Руаяль, під час передвиборчої агітації. Зневажливе висловлювання служить меті підкреслити неспроможність Сеголен Руаяль в очах передвиборчого електорату як жінки, і як політика, бо це висловлювання натякає на професійну некомпетентність депутата від партії соціалістів. Як правило, виступи Сеголен Руаяль славляться сильним початком «en début de soirée – на початку вечора» з безлічно обіцянок, закликів, гасел і слабким завершенням «en fin de soirée – в кінці вечора» з явною відсутністю конкретних дій в її передвиборчій програмі. Як ми бачимо, пан Ле Пен використовував зневажливу аргументацію для того, щоб провести паралель між побутовими та політичними якостями свого суперника.

Продовжуючи у тому ж ключі, можна навести як приклад неполіткоректності висловлювання президента Французької Республіки Ніколя Саркозі під час його виступу перед депутатами фракції «Союз за народний рух». Висловлювання було також адресовано пані Руаяль, а саме *«Le vide sidéral de sa pensée»* [9], яке можна дослівно перекласти як «космічна порожнеча її думки».

Дане висловлювання, як і попереднє, служить для принизливої оцінки діяльності основного опонента Саркозі. Таким чином, президент П'ятої республіки умисно, без лесних виразів підкреслює порожнечу висловлювань і, отже, повну політичну неспроможність опонента, вживаючи гіперболічне вислів про пустотність думки, і політичної програми в цілому.

Цікаво також порівняти дебати між Франсуа Байру і Сеголен Руаяль, під час яких можна ясно простежити різницю у веденні дебатів чоловіків та жінок.

Далекий від того, щоб зменшити непорозуміння, як це передбачають теорії ведення перемовин, Франсуа Байру використовує форми, що є найбільш прямими, та навіть жорсткими у протистоянні: *«non <...> non <...> non <...> non pas du tout <...> pas du tout ça n'est pas le pays qui paye ça n'est pas l'endettement du pays ça n'est pas l'Etat qui paye les retraites <...> vous avez une confusion <...> entre les deux <...>»*

Фронтальне вираження незгоди («non») посилене численним повторенням. Все це ще підсилюється полемічним запереченням («pas du tout»), що використовується з метою оскаржити слова самої Сеголен Руаяль («ça n'est pas...»), щоб потім виправдати свою незгоду негативною

характеризацією міркувань свого противника («vous avez une confusion entre les deux»). Процес протиставлення йде в парі зі створенням негативних оціночних суджень. Так він відгукується на пропозицію Сеголен Ройал скоротити робочий тиждень до 35 годин: «*c'est une trus mauvaise idüe a mes yeux <... > c'est une trus mauvaise idüe*».

Негативна оцінка («*mauvaise*») є двічі підсилена прислівником («*très*») та повторенням негативного судження. Це виділення розходжень переходить врешті до роз'яснення існування самої незгоди, до якої вдається Франсуа Байру неодноразово: «*c'est un des chapitres sur lesquels nous sommes en désaccord profond on est en désaccord sur ce point moi j'étais en désaccord avec ces déclarations alors là Ségolène Royal et Nicolas Sarkozy sont plutôt sur la même ligne et moi sur une autre ligne*».

Таким чином можна зробити висновок: політкоректність та неполіткоректність є невід'ємною частиною сучасного політичного дискурсу. Метою використання засобів неполіткоректності є зачепити особисті почуття, принизити опонента перед аудиторією, показавши його слабкі сторони. Жінки, що активно борються за шлях до влади та оперують «Ідеєю природності», нерідко прибігають до аргументації за гендером мовця.

Евфемізація є більш притаманною жінкам, ніж чоловікам. У жінок евфемізація спрямована, в першу чергу, на дотримання етикету, вираження симпатії або співчуття. У чоловіків евфемія часто використовується як засіб самоіронії та іронії до жінок, а також по відношенню до інших політиків. Жінки-політики, навпаки, є більш схильні до компромісу та до уникання відвертого конфлікту.

Перспективою роботи є подальший аналіз політичного дискурсу чоловіків та жінок з філологічної, а також соціо-психолінгвістичної точок зору.

Література

1. Абукикірова Н.І. Що таке «гендер?» / Н.І. Абукикірова // Общественные науки и современность. – 1996. – № 6. – С. 123.
2. Шейгал Е.П. Семиотика политического дискурса / Е.П. Шейгал. – М. : Гнозис, 2004. – 326 с. 3. Pocock J.G. A. Politics, language and time: Essays on political thought and History / J.G. A. Pocock. – NY. : Atheneum, 1971. – P. 217–230. 4. Sineau M. Des femmes en politique / M. Sineau. – Paris : Economica, 1988. – P. 12–17. 5. Sineau M. Profession femmepolitique : sexe et pouvoir sous la Cinquième République / M. Sineau. – Paris : Presses de Sciences po, 2001. – P. 9–15. 6. АBBYУ Lingvo x3. [Електронний ресурс]. 7. Citations Francaises [Електронний ресурс] / Paul Revel. – Режим доступу : <http://www.citations-francaises.fr/Jean-Francois-Revel-auteur-709.html> 8. Journal du Dimanche

---

[Електронний ресурс] : періодичне видання / Електрон. журн. : Париж, 29 octobre 2006. – Режим доступу : <http://www.rts.ch/la-1ere/programmes/monsieur-jardinier/1580627-le-journal-du-dimanche-du-29-10-2006.html> .

9. Liberation. [Електронний ресурс] : періодичне видання / Електрон. журн. : Париж, 18 novembre 2006. – Режим доступу : <http://www.liberation.fr/recherche/?page=20novembre%202006>

10. Le Monde [Електронний ресурс] : періодичне видання / Електрон. журн.: Париж, 19 janvier 2007. – Режим доступу : [http://www.lemonde.fr/recherche/?keywords=19 janvier2007&qt](http://www.lemonde.fr/recherche/?keywords=19%20janvier2007&qt)

11. Le Monde [Електронний ресурс] : періодичне видання / Електрон. Журн.: Париж, 20 janvier 2007. – Режим доступу : http://www.lemonde.fr/campus/article/2015/01/13/une-double-ouverture-sur-le-monde_4555437_4401467.html?xtmc=20_janvier_2007&xter=191.

12. Le Monde [Електронний ресурс] : періодичне видання / Електрон. журн.: Париж, 21 janvier 2007. – Режим доступу : http://www.lemonde.fr/campus/article/2006/01/27/_4555437_4401467.html?xtmc=20_janvier_2007&xter=191

13. Le Monde [Електронний ресурс] : періодичне видання / Електрон. журн. : Париж, 31 septembre 2006. – Режим доступу : http://www.lemonde.fr/archives/article/2006/10/01/pour-france-televisions-valoriser-les-petits-sports-est-une-mission-de-servicepublic_4309979_1819218.html.

14. Le Figaro [Електронний ресурс] : періодичне видання / Електрон. журн. : Париж, 22 septembre 2007. – Режим доступу : <http://www.lefigaro.fr/flash-actu/2015/05/26/97001-20150526FILWWW00062-laurent-pecf-hold-up-de-sarkozy-sur-l-idee-republicaine.php>

15. Le Figaro [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.lefigaro.fr/

16. Шведа Ю.Р. Політичні партії: Енциклопедичний словник. – Львів : Астролябія, 2004. – 500 с.

УДК 811.111'42

АНГЛОМОВНА ТЕРМІНОЛОГІЯ СФЕРИ БОТАНІКИ: КОГНІТИВНО-СЕМАНТИЧНИЙ РАКУРС

Косенко О.С. (Харків)

Науковий керівник:

докт. філол. наук, проф. Бондаренко Є.В.

Косенко О.С. Англomовна термінологія сфери ботаніки: когнітивно-семантичний ракурс. У статті розглядаються традиційний та когнітивний підходи до вивчення терміносистем в сучасній лінгвістиці на прикладі терміносистеми «Ботаніка», виявляється структура лексико-семантичного поля (ЛСП) «Ботаніка» та концептосфери БОТАНІКА, реалізованих в сучасній англійській мові.

Ключові слова: терміносистема, концептосфера, лексико-семантичне поле.

Косенко Е.С. Англоязычная терминология сферы ботаники: Когнитивно-семантический ракурс. В статье рассматриваются традиционный и когнитивный подходы к изучению терминосистем в современной лингвистике на примере терминосистемы «Ботаника», определяется структура лексико-семантического поля (ЛСП) «Ботаника» и концептосферы БОТАНИКА, реализованных в современном английском языке.

Ключевые слова: терминосистема, концептосфера, лексико-семантическое поле.

Kosenko O.S. English Botanic Terminology: Cognitive-semantic Aspect. This paper focuses on traditional and cognitive approaches to the study of terminological systems in modern linguistics featured by terminological system “Botany”. It also provides a look into the structure of the lexical-semantic field ‘Botany’ and conceptual sphere BOTANY implement in modern English.

Key words: terminological system, conceptual sphere, lexical semantic field.

Термінологічна лексика посідає помітне місце у словниковому складі будь-якої розвинутої літературної мови. Безперервно поповнюючись новими одиницями, вона становить ту частину словника, розвиток якої відбувається найбільш інтенсивно [4]. Без вивчення складу термінологічної лексики і змін у ній неможливо правильно зрозуміти закономірності розвитку системи мови в цілому, оскільки термінологія є однією з підсистем мови.

Терміносистеми, які динамічно розвиваються, викликають інтерес до себе, як до царин, що дають можливість різнопланового вивчення. Сучасна лінгвістика передбачає дослідження терміносистем і термінології у межах традиційного й когнітивного напрямку. Традиційний або функціональний підхід тлумачить структуру терміносистеми у вигляді ЛСП. У межах когнітивного підходу терміносистеми розглядаються як концептосфери [3]. Головним постулатом останнього напрямку є ствердження про те, що будь-яка терміносистема є імплементацією певної ментальної чи когнітивної структури. Не є виключенням й термінологія ботанічної сфери, що є у фокусі нашої уваги.

Актуальність теми дослідження зумовлена загальною антропоцентричною спрямованістю сучасних лінгвістичних досліджень, що передбачає чільну роль людини у формуванні лексичного складу мови, у тому числі й термінології.

Предметом вивчення виступає структура і когнітивне підґрунтя лексико-семантичного поля «Ботаніка» в сучасній англійській мові.

Під лексико-семантичним полем (ЛСП) ми розуміємо сукупність семантичних ознак (макросем, значень), об'єднаних системними відношеннями [2]. У його структурі можна виділити такі частини:

-
- 1) ядро поля, що представлене родовою семою – компонентом, навколо якого розгортається поле.
  - 2) периферія поля складається з одиниць, що є найвіддаленішими за своїм значенням від ядра. Вони деталізують та конкретизують основне значення поля. Зазвичай периферійні елементи пов'язані із іншими семантичними полями, утворюючи при цьому лексико-семантичну цілісність мовної системи [5, с. 36].

Лексико-семантичне поле «Ботаніка» постає як полева структура, що складається з лексичних одиниць, пов'язаних системними відношеннями, і що характеризуються семантичною спільністю. У досліджуваному полі ядром є лексема *botany*. Семасіологічна характеристика цього поля полягає в тому, що члени поля співвідносяться один з одним за інтегрально-диференційним ознаками в своїх значеннях. Дане поле об'єднує як однорідні елементи-лексеми: *planks, furniture, paper, biofuel, cotton, flax, silk, oxygen, cereals, honey, flour, bread, crops, fungi, grass, herbs, trees, shrubs, weeds, vegetables, photosynthesis, respiration, transpiration, root, flower, seed, stem, leaf, fruit, drugs, pills, tinctures, spade, secateurs, rakes*, так і неоднорідні елементи-словосполучення: *dermal tissue, vascular tissue, ground tissue, vegetable oil, mixed fodder, natural fertilizer, pot plants*. У його складі виділяються ядерні та периферійні константи.

Виокремлено чотири групи, що відносяться до ядра ЛСП «Ботаніка»: *plant tissues, main processes of plants, structure of plants, types of plants* та сім мікрополів, що відносяться до периферії ЛСП «Ботаніка»: *'Fabrics', 'Cabinet work', 'Environment', 'Gardening tools', 'Medicine', 'Agriculture', 'Food industry'*.

Застосування методів когнітивного аналізу для вивчення терміносистеми будь-якої галузі дає змогу глибоко проникнути в процеси формування як термінів, так і цілої терміносистеми. На сучасному етапі розвитку лінгвістики терміносистема ботаніки не може бути повністю розкрита без розгляду її когнітивних основ. Зокрема, побудова концептуальної моделі цього предмета дає можливість отримати наочне уявлення про її внутрішню організацію та ієрархію складових елементів. Під концептуальною моделлю розуміють певний стереотипний образ, за допомогою якого формуються досвід, знання про світ [2, с. 316].

У нашій роботі застосовано фреймову модель, що характеризує логічні (пропозиційні) зв'язки означеного концепту з іншими концептами у межах предметного, акціонального, посесивного, ідентифікаційного, компаративного фреймів, що описують відповідні схеми [3]. Концепт також розглядається як такий, що пояснюється у межах домену (чітко-окресленої галузі концептуалізації, відносно якої можуть бути схарактеризовані семантичні одиниці [6, с. 147]).

Тож, концепт БОТАНІКА в англомовній картині світу розглядається у вигляді ієрархічно організованого системного комплексу, який формується на основі лексико-семантичних полів, з урахуванням їх синонімічних та антонімічних відношень. У межах концептуальної сфери БОТАНІКА можна виділити три рівні.

У межах концептуальної сфери (Рівень 1) усі домени об'єднуються в єдину концептуальну мережу, сформовану пропозиціональними схемами акціонального фрейму (3 контактні схеми (ЩОСЬ-агенс (**Plant**) діє на (впливає) ЩОСЬ-пацієнс (**Environment**) за допомогою ЧОГОСЬ-інструменту (**Organic substances**); ЩОСЬ-агенс (**Plant**) діє на (сприяє) ЩОСЬ-пацієнс (**Production**) через ЩОСЬ-мету (**Utilization**) за допомогою ЧОГОСЬ-інструменту (**Industry**); ЩОСЬ-агенс (**Plant**) діє на (отримує) Щось-пацієнс (**Energy**) та 2 схеми каузації (ЩОСЬ-каузатор (**Plant**) робить (виконує) ЩОСЬ-фактив (**Processes**); ЩОСЬ-каузатор (**Plant**) робить (створює) ЩОСЬ-фактив (**Habitat**) та посесивного фрейму (одна партитивна схема (ЩОСЬ-ціле (**Environment**) має ЩОСЬ-частину (**Ecology**)) та 2 інклюзивні схеми (ЩОСЬ-агенс (**Plant**) має ЩОСЬ-контейнер (**Tissues**); ЩОСЬ-агенс (**Plant**) має ЩОСЬ-будову (**Structure**)).

Концептуальна мережа домену PLANT STRUCTURE (Рівень 2) включає в себе одну схему генералізації з ідентифікаційного фрейму (ЩОСЬ-ідентифікатив/вид (**Ties**) є ЩОСЬ-класифікатор-рід (**Plant structure**)) та 5 партитивних схем з посесивного фрейму (ЩОСЬ-ціле (**Plant structure**) має ЩОСЬ-частину (**Fruit**); ЩОСЬ-ціле (**Plant structure**) має ЩОСЬ-частину (**Seed**); ЩОСЬ-ціле (**Plant structure**) має ЩОСЬ-частину (**Flower**); ЩОСЬ-ціле (**Plant structure**) має ЩОСЬ-частину (**Stem**); ЩОСЬ-ціле (**Plant structure**) має ЩОСЬ-частину (**Root**)). У домені PLANT STRUCTURE кожна з парцел (Рівень 3) містить в собі предметний концепт, що має мовну форму вираження. Тобто можна зазначити, що кожна парцела домену PLANT STRUCTURE містить синонімічні концепти, які можуть вербалізуватися в іменних, дієслівних та прийменникових словосполученнях [1].

З огляду на сказане вище, можемо зробити висновок, що ЛСП «Ботаніка» постає як полева структура, яка складається з ядра, що включає 4 групи (plant tissues, main processes of plants, structure of plants, types of plants) та периферії, до якої відносяться 7 мікрополів ('Fabrics', 'Cabinet work', 'Environment', 'Gardening tools', 'Medicine', 'Agriculture', 'Food industry'). В свою чергу, концепт БОТАНІКА складається з трьох рівнів, сформованих пропозиційними схемами акціонального, ідентифікаційного та посесивного фреймів.

Перспективою розвитку проблематики, що обговорюється у статті, є подальше вивчення та аналіз англомовної термінології сфери ботаніки з використанням більшої кількості фактичного матеріалу.

Література

1. Лейчик В.М. О методах и принципах конструирования терминосистем / В.М. Лейчик // Семантика естественных и искусственных языков в специализированных системах. – Л. : ЛГУ, 1979. – С. 97–99.
2. Кубрякова Е.С. Когнитивная лингвистика / Е.С. Кубрякова, В.З. Демьянков, Ю.Г. Панкрац, Л. Г. Лузина // Краткий словарь когнитивных терминов. – М. : Филол. ф-т МГУ имени М.В. Ломоносова, 1996. – С. 53–55.
3. Жаботинская С.А. Ономаσιологические модели и событийные схемы / С.А. Жаботинская // Вісник Харків. нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна. – 2009. – № 837. – С. 3–14.
4. Зацный Ю.А. Язык и общество: обогащение словарного состава современного английского языка / Ю.А. Зацный, Т.А. Пахомова – Запорожье, 2001. – С. 6–95.
5. Fillmore Ch.J. Frame semantics / Ch.J. Fillmore // Linguistics in the Morning Calm. Seoul, 1982. – P. 111–137.
6. Langacker R.W. Foundations of cognitive grammar. V. 1: Theoretical prerequisites / Langacker R.W. – Stanford, CA : Stanford University Press, 1987. – 516 p.
7. Plantopedia [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.plantopedia.ru/greendictionary/section/floristika4/>.

УДК 821.111+821.111(73):392.28

**АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРЕЦЕДЕНТНОГО ОБРАЗУ
“CHINESE” ЗАСОБАМИ ОНОМАСТИКИ
(на матеріалі художніх англомовних текстів)**

Кузнецова М.С. (Харків)

Науковий керівник:

канд. філол. наук, доц. Нефьодова О.Д.

Кузнецова М.С. Актуалізація прецедентного образу “CHINESE” засобами ономастики (на матеріалі художніх англомовних текстів). У статті представлено контрастивний аналіз засобів ономастики як актуалізаторів прецедентного образу “CHINESE” в англомовних творах письменників китайської та британської та американської етнічності.

Ключові слова: аспект прецедентності, ономастика, прецедентний образ, формула імені.

Кузнецова М. С. Актуализация прецедентного образа “CHINESE” средствами ономастики (на материале англоязычных художественных текстов). В статье представлен анализ средств ономастики как актуализаторов прецедентного образа “CHINESE” в англоязычных произведениях писателей китайской и британской и американской этнической принадлежности.

Ключевые слова: аспект прецедентности, ономастика, прецедентный образ, формула имени.

Kuznetsova M. S. Instantiation of the “CHINESE” precedent image by onomastic means (in English fiction texts). The article contrasts onomastic means instantiating the “CHINESE” precedent image in English fiction by writers of Chinese and British and American ethnicity.

Key words: aspect of precedence, onomastics, precedent image, name formula.

Сучасний етап розвитку антропоцентричної лінгвістики визначається підвищеною увагою до проблематики «Мова та культура». Все більше лінгвістів звертається до вивчення мовних явищ, обумовлених лінгвокультурним контекстом їх функціонування, зокрема, прецедентних феноменів [4; 6] і їхнього різновиду – прецедентних образів [1; 8]. Отже, актуальність дослідження визначається його виконанням в рідчизні антропоцентричної лінгвістики з урахуванням сучасного лінгвокультурного контексту, в якому визначну роль відіграють процеси міжкультурної комунікації та, зокрема, сприйняття англословною лінгвокультурною спільнотою представників інших лінгвокультур. Новизна роботи полягає у контрастивному аналізі ономастичних засобів актуалізації прецедентного образу “CHINESE” в англословних творах письменників китайської, британської і американської етнічності. Об’єктом дослідження є власні імена персонажів таких творів як актуалізатори прецедентного образу “CHINESE” в англословній художній літературі. Предметом вивчення є структурно-семантичні характеристики власних імен персонажів китайської етнічності як актуалізаторів аспектів прецедентності досліджуваного образу. Метою дослідження є виявлення засобів ономастики як вербалізатора нетотожного сприйняття прецедентного образу “CHINESE” в англословними представниками китайської та некитайської етнічності.

У лінгвістичній теорії інтертекстуальності прецедентний феномен розглядається як основа лінгвокультурної компетентності мовця та неусувне підґрунтя будь-яких комунікаційних процесів [2, с. 18]. З огляду на визначення прецедентного тексту Ю.М. Караулова [3], Г.Г. Слишкіна [6] та В.В. Красних [4], під прецедентним феноменом розуміємо таке утворення, що є значущим для окремої мовної особистості на пізнавальному та емоційному рівнях, добре відомим її лінгвокультурному оточенню, звернення до якого знаходить неодноразове відображення у дискурсі конкретної мовної особистості. Враховуючи гетерогенну природу прецедентних феноменів, серед них можна виділити прецедентні тексти [3], прецедентні ситуації [7] та прецедентні образи [8]. Саме останні представляють інтерес у межах цього дослідження.

Прецедентний образ “CHINESE” сформувався в англomовній лінгвокультурі в процесі міжкультурної комунікації, котра розпочалася в 17 ст. Цей образ знайшов свою актуалізацію в творах багатьох англomовних письменників, зокрема, М. Твена, Дж. Лондона, У.С. Моєма. Одним з цікавих наслідків міжкультурного контакту стала поява в 20-му сторіччі цілої низки англomовних письменників китайської етнічності, зокрема Е. Тан, М. Кінгстон, та Г. Джен, котрі відображають процеси міжкультурного контакту з англomовною лінгвокультурою в своїх творах, також актуалізуючи в них прецедентний образ “CHINESE”. Проведений контрастивний аналіз ономастичних засобів актуалізації прецедентного образу “CHINESE” в творах письменників цих двох груп виявив його нетотожність, котра може пояснити міжкультурні непорозуміння, що виникають між представниками англomовної та китайської лінгвокультурних спільнот.

Одними з основних вербалізаторів прецедентного образу “CHINESE” в художньому творі є антропоніми – індивідуалізуючі особисті власні імена або їх ланка. Антропоніми, розташовані в певному порядку з назвами родинного зв’язку, етнічними тощо, утворюють формулу імені [5, с. 36], унікальну для кожної окремої лінгвокультури.

Формули імені, притаманні для англomовної та китайської лінгвокультур, різко контрастують між собою. Англomовна формула імені складається з особистого імені, середнього імені, вживаного переважно в офіційній комунікації, та прізвища [9, с. 148]. Різким контрастом до неї виступає формула китайського імені, де перше місце посідає прізвище, а друге – ім’я [10, с. 46], котре окрім інших особливостей може мінятися декілька разів протягом життя. Як показало дослідження, в ситуації контакту з англomовною лінгвокультурою китайська формула імені як засіб вербалізації прецедентного образу “CHINESE” трансформується, що маніфестує й трансформацію досліджуваного образу.

Базовим аспектом прецедентності образу “CHINESE”, зафіксованому в англomовних словникових дефініціях, є його етнічна приналежність (*a native or inhabitant of China*). Цей базовий аспект прецедентності вербалізується будь-якою номінацією, утвореною за китайською формулою імені (*Siyu Liu*) в англomовних творах письменників як китайської, так і некитайської етнічності. Тобто, аспект прецедентності «китайська етнічність» досліджуваного образу вербалізується фонемною та морфемною структурою оніма, чужою для англійської мови.

Водночас, найяскравішим ономастичним вербалізатором інших аспектів прецедентності образу “CHINESE” є промовисті номінації, котрі широко представлені в англomовних творах письменників як китайської так і некитайської етнічності (35 та 36% від кількості усіх номінацій відповідно). За структурою такі промовисті номінації можна розподілити

на: 1) транскодоване китайське значуще ім'я без експлікації значення (*Meimei*); 2) транскодоване китайське ім'я у словосполученні з характеризуючим загальним іменем (*Auntie Ying*); 3) лексичні кальки з китайської (*Flora Violet Ivory*).

Промовисті номінації усіх структурних груп в англомовних авторів китайської етнічності актуалізують такі аспекти прецедентності образу "CHINESE": а) родинний зв'язок (*Daddy*); б) характер персонажу (*Loyalty Fang*); в) соціальний статус (*Little Wife*; *Madam Li*); г) професійна приналежність (*Judge Xu Geming*). Таким чином, англомовні автори китайської етнічності при відтворенні прецедентного образу "CHINESE" наголошують на традиційних для китайської лінгвокультури соціальних цінностях (аспекти прецедентності а, в, г) та символізмі, як базової характеристики китайської культури (б).

У порівнянні з англомовними авторами китайської етнічності, при відтворенні прецедентного образу "CHINESE" автори-представники британської та американської лінгвокультур актуалізують означені аспекти прецедентності цього образу з іншою частотністю: а) етнічність (*Chinaman, son of Confucius*); б) соціальний статус (*Mr. Ah Sin*), котрий реалізується традиційним для англомовної лінгвокультури поважним зверненням; в) професійна приналежність (*the General*; *Captain Sen Zi-jun*; *Laoban*); г) характер / зовнішність персонажу (*Little Crab*). Таким чином, частотність актуалізації виділених аспектів прецедентності образу "CHINESE" британськими та американськими авторами передусім надає персонажам певну безособовість і водночас маркує їх як типових представників китайського народу, тобто підкреслює їх етнічну дистанцію.

Отже, незважаючи на мовну приналежність до англомовної лінгвокультурної спільноти, автори китайської етнічності, що народилися на заході, слідує своїм традиціям, висуваючи на перше місце родину та широко використовуючи символізм своєї мови, що вказує на прагнення зберегти певну автентичність. Англомовні письменники заходу, що не мають етнічного зв'язку з Китаєм, за основу своїх методів номінації укладають національну ідентифікацію особи, іншими ж нечисленними прикладами, що є у певній мірі незвичними для західного читача, вони підкреслюють екзотичність та контраст між східними та західними традиціями.

Отже, ономастичні засоби актуалізації прецедентного образу "CHINESE" виявляють різницю світоглядів англомовних авторів китайської та некитайської етнічності і маніфестують дисонанс в процесі міжкультурної комунікації.

Перспективою подальшої розробки окресленої проблематики є, зокрема, дослідження інших вербальних та невербальних актуалізаторів

прецедентного образу “CHINESE” в творах англомовних авторів китайської та некитайської етнічності як у синхронії, так і у діахронії, що дозволить виявити еволюцію досліджуваного прецедентного образу.

Література

1. Анікєєва Ю.В. Трансформація прецедентного образу “*Vampire*” / Ю.В. Анікєєва // Актуальні проблеми сучасної лінгвістики та методики навчання іноземних мов у дослідженнях студентів. – Вип. 10, Том 1. – Х. : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2014. – С. 3–7.
2. Денисова Г.В. В мире интертекста: язык, память, перевод / Г.В. Денисова. – М. : Азбуковник, 2003. – 298 с.
3. Караулов Ю.Н. Предисловие / Ю.Н. Караулов // Денисова Г.В. В мире интертекста: язык, память, перевод. – М. : Азбуковник, 2003. – С. 9–15.
4. Красных В.В. Виртуальная реальность или реальная виртуальность? / В.В. Красных. – М. : Диалог МГУ, 1998. – 352 с.
5. Лингвистический энциклопедический словарь : [под ред. В.Н. Ярцевой]. – М. : Сов. энциклопедия, 1990. – 685 с.
6. Слышкин Г.Г. От текста к символу: лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе / Г.Г. Слышкин – М. : Academia, 2000. – 128 с.
7. Чернявская В.Е. Лингвистика текста. Поликодовость. Интертекстуальность. Интердискурсивность / В.Е. Чернявская. – М. : Либроком, 2009. – 284 с.
8. Чорновол-Ткаченко Р.С. Прецедентний текст як основа лінгвостилістичної реалізації категорії інтертекстуальності (на матеріалі казок Льюїса Керрола) : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Р.С. Чорновол-Ткаченко. – Харків, 2007. – 20 с.
9. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language / David Crystal. – Cambridge : CUP, 1995. – 490 p.
10. Tan P.K.W. Englishised names? / P.K.W. Tan // English Today – Vol. 17, No. 4. – 2001. – P. 45–53.

ЗМІСТ

Андреева Н.И. СПОСОБЫ ПЕРЕВОДА ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ С НАИМЕНОВАНИЯМИ ЕДЫ	3
Бабаєва А.Г. ВИКОРИСТАННЯ АВТЕНТИЧНИХ ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ПРАКТИЧНОЇ ГРАМАТИКИ	10
Бабкина Е.В. ПРОБЛЕМЫ ПЕРЕВОДА КУЛЬТУРНО-ОБУСЛОВЛЕННЫХ МЕЖЪЯЗЫКОВЫХ ЛАКУН	14
Бадан В.В. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ТА ДИСКУРСИВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НІМЕЦЬКОМОВНОЇ ЗАГАДКИ	20
Байдікова К. А. ОБРАЗИ ЖИТТЯ НЬЮ ЙОРКУ КІНЦЯ 1950-Х РР. – ПОЧАТКУ 1960-Х РР. (на матеріалі ігрового фільму “Сніданок у Тіффані”)	25
Барінова А.О. ЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОЛІЛОГУ (на матеріалі серіалу «Criminal Minds»/ «Мислити як злочинець»)	36
Бережна Д.С. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ СЛОВОТВОРУ В СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ ПУБЛІЦИСТИЦІ	41
Болібок Н.О. НЕВЕРБАЛЬНІ АСПЕКТИ ЕТИКЕТНИХ НОРМ СПІЛКУВАННЯ У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ	47
Брехунова В.В. АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ФРАНЦУЗЬКОГО АРГО	53
Бучек М.О. ДЕСЕМАНТИЗОВАНІ КОМУНІКАТИВИ ЯК МАРКЕРИ ПОЗИЦІОНУВАННЯ СУБ'ЄКТА В АНГЛОМОВНИХ БЛОГАХ	57

Валуєва Н.О. ІНШОМОВНІ ЕЛЕМЕНТИ ЯК ЗАСОБИ МОВНОЇ ГРИ У ВІРТУАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ	62
Велика К.П. ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ ЯК МОДУС НОВАТОРСТВА В АНГЛОМОВНОМУ ЖАРТІ	68
Винокурова В.І. ФУНКЦІОНУВАННЯ ГОЛОВНИХ ЧЛЕНІВ ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ	72
Вітковська В. А. ВПЛИВ ВІКОВОГО ФАКТОРУ НА ВЗАЄМОДІЮ ВЕРБАЛЬНОГО ТА НЕВЕРБАЛЬНОГО КОМПОНЕНТІВ КОМУНІКАЦІЇ В АНГЛОМОВНОМУ ПОБУТОВОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ	77
Гашенко В.О. АВТОРСЬКІ ЕПТОНИМИ В НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ. СЕМАНТИКА ТА СТИЛІСТИКА	82
Глебова А.П. ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРЕЦЕДЕНТНОГО ОБРАЗУ “CHILD” У ТВОРАХ АНГЛОМОВНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	86
Грибова Г.В. СУЧАСНИЙ АМЕРИКАНСЬКИЙ САТИРИКО- САРКАСТИЧНИЙ ДИСКУРС	91
Губіна О. Д. KONZERTE VON PRÄZEDENZTEXTEN UND IHRE VERBALISIERUNG DURCH EPONYME IM DEUTSCHEN UND UKRAINISCHEN POLISITSCHEN DISKURS	95
Гуртова С.С. ВІДОБРАЖЕННЯ ВІСЕНТЕ БЛАСКО ІБАНЬЕСОМ ВАЛЕНСІЙСЬКОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ	101

Додова Ф.С. ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКСПРЕСИВНО ЗАБАРВЛЕНИХ СКЛАДНИХ СЛІВ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ	105
Додух Ю.О. НЕВЕРБАЛЬНІ АСПЕКТИ ЕТИКЕТИЗАЦІЇ СУЧАСНОГО АНГЛОМОВНОГО ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО ДИСКУРСУ	111
Дуйко Н.К. ПОРУШЕННЯ МОВНОЇ НОРМИ У ТЕЛЕВІЗІЙНОМУ ДИСКУРСІ	117
Слагіна М.Е. ВЕРБАЛЬНА АГРЕСІЯ В ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ (на матеріалі коментарів користувачів відеохостингу YouTube)	125
Єфремова А.В. НЕОЛОГІЗМИ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ. СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ	132
Задьорна А.О. ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО ДИСКУРСУ У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ	136
Замкова К.В. СЛОВОТВОРЧА ЕФЕКТИВНІСТЬ СУЧАСНОЇ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ В ГАЛУЗІ МОДИ І КРАСИ	141
Звада А.В. ЖАНР АНГЛОМОВНИХ ПОЛІТИЧНИХ ТЕЛЕ ДЕБАТІВ: КОГНІТИВНО-КОМУНІКАТИВНИЙ АНАЛІЗ	144
Зінченко А.Ю. СТРАТЕГІЇ МАНІПУЛЯЦІЇ В НІМЕЦЬКОМОВНОМУ РЕКЛАМНОМУ ДИСКУРСІ	149
Кандаурова Н.Є. КОНФЛІКТ СТАРОГО ТА НОВОГО У ПОВІСТІ БА ЦЗІНЯ «ТУМАН»	153

Кесарева О.С. АРГУМЕНТУВАННЯ В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ МЕДІА-ДИСКУРСІ	157
Клімантович А.І. ТЕРМІНОЛОГІЗАЦІЯ ЗАГАЛЬНОВЖИВАНОВОГО СЛОВА ТА ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЗОВАНИХ СЛІВ ...	165
Кляйн В.О. МЕТОД ПОВНОЇ ФІЗИЧНОЇ РЕАКЦІЇ ЯК ОДИН ІЗ КОМУНІКАТИВНИХ МЕТОДІВ, ЗАСТОСОВАНИХ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ	170
Коваленко А.К. АНДАЛУСІЙСЬКО-ГАЛІСІЙСЬКА КУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ У РАМКАХ ЗАГАЛЬНОІСПАНСЬКОГО ДИСКУРСУ	174
Козловська О.Р. ГЕНДЕРНА МАРКОВАНІСТЬ ПОЛІТКОРЕКТНОСТІ ТА НЕПОЛІТКОКРЕТНОСТІ У ФРАНЦУЗЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ	179
Косенко О.С. АНГЛОМОВНА ТЕРМІНОЛОГІЯ СФЕРИ БОТАНІКИ: КОГНІТИВНО-СЕМАНТИЧНИЙ РАКУРС	187
Кузнецова М.С. АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРЕЦЕДЕНТНОГО ОБРАЗУ “CHINESE” ЗАСОБАМИ ОНОМАСТИКИ (на матеріалі художніх англомовних текстів)	191

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ ТА МЕТОДИКИ
НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ В ДОСЛІДЖЕННЯХ СТУДЕНТІВ

Збірник статей

Випуск 11, частина 1

Українською, російською, англійською, німецькою, французькою,
китайською, іспанською мовами

Відповідальний за випуск:

Оніщенко Н.А.

Технічний редактор:

Зябченко Л.П.

Тексти подано у авторській редакції

Підписано до друку 19.06.2015. Формат 60 x 84 1/16.

Папір офсетний. Друк ризографічний.

Ум. друк. арк. 9,98. Обл.-вид. арк. 11,6.

Тираж 50 прим. Ціна договірна.

61022, м. Харків-22, майдан Свободи, 4,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Надруковано ФОП Сверделов М.О.

м. Харків, вул. Гв. Широнінців, 24, корп. А, кв. 33.

Тел.: 755-00-23

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ВОО № 971661 від 13.12.2005.